Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Processus iudiciarius

https://hdl.handle.net/20.500.14918/461743

KAST 11
48

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

ad tot libras denarioꝝ ipe ſpoliatꝰ eſtimat: ſalua tñ dña iudiciali taxatione. Itẽ ꝙ de premiſſis õibus ⁊ ſingul' ⁊c̃. et dat libellũ ⁊c̃. Et ſic fiunt põnes ⁊ articuli mẽbratī ⁊ diſtincte qa articulꝰ ẽ pars ĩtẽtiõis. ut no. de teſti. pñtium.

Forma põnum in actione contra illum qui mandauit fieri ſpoliationẽ vel eam ratam habuit.

I agitur ɔtra eũ q non ſpoliauit ſʒ ſpoliari mãdauit uel ſpoliationẽ ratã habuit. uel rẽ ſpoliatã recepit ſcienter a deiectore ſic ɔcipiantur põnes. In primis ponit ⁊ ꝓbare intendit procurator predictus ꝙ tali tẽpore A rem talem poſſedit. Item ꝙ talis B eodem tẽpore et tali die veniens eundem A poſſeſſorẽ de poſſeſſione eiuſdem rei expulit violenter ⁊ eiecit. Item ꝙ C ſpoliationem ⁊ eiectionem eandem ꝑ eũdem B fecit ⁊ fieri mandauit. Vel ſi non mãdauit ſed ratam habuit: ponat' ſic. Item ꝙ ſpoliationem ⁊ eiectionem huiuſmõi idem B fecit nomine et contemplatione C rei ꝑ̃dicti. Item ꝙ ipſe C eandem ſpoliationem ſic ſuo nomine ⁊ ɔtemplatione factã gratam ⁊ ratam habuit. Item ꝙ rem huiuſmodi ipſe C ad ſe recepit ⁊ eam a tempore eiectiõis et ſpoliationis predicte huc uſqꝫ detinuit ⁊ occupauit ⁊ detinet et occupat. Vel ſi ɔuenit' reus qui ſciẽter rem recepit ab eiectore primis duobus articulis puta de poſſeſſione ⁊ de ſpoliatione ſempronii ponat'. Item ꝙ predictꝰ B prefatam rem ſpoliatam a predicto ſempronio deiectore ⁊ ſpoliatore recepit. Item ꝙ ipſe B ſciuit predictũ C rem hmõi per ſemproniũ fuiſſe ⁊ eſſe ſpoliatũ

Pro formis põnũ ĩ diuerſ̃ materiis habet' recurſus ad ſpe. ti. de teſte. §. nunc videndũ. Et in tractatu libellorum: vbi quaſi per ſingulos titulos in materiis formantur põnes ſuper libellos. Et etiam alique poſitiones formãtur. de confeſ. c. i. li. vi. et in glo. magna. et in materia poſitionum ⁊. c. ſe. Factis autẽ et oblatis libelli poſitionibus: reus ſi ſunt pertinentes: clare et certe debet ad eas reſpondere. de teſti. preſentium li. vi. ymmo ſi interrogatꝰ ſuper poſitionibus et iuſſus reſpondere hoc facere recuſat: habentur poſitiones pro confeſſatis. niſi rationalis cauſa recuſantem excuſet. vt in. c. ii. de confeſ. li. vi. que ſit cauſa rationalis no. ibi in glo. puta ſi poſitio eſt ſuperflua que non facit ad cauſam. vel obſtarꝫ incerta. captioſa. de facto alieno. impertinens. vel infiniti iuris ⁊c̃. vt ibi no. ponens enim debet ponere certum. et reſpondens debet certum reſpondere. vt no. in iuribus allegatis. ⁊. c. ii. de confeſ. li. vi. in ꝑ̃dicta glo. et quod dicit' ponit ⁊ ꝓbare intendit: hoc hodie ẽ in vſu. alias põnes dabũt' primo ſic dicendo. Ponit talis ⁊c̃. et ſi negabũt' ille põnes: poſtea dabunt' articuli ſic dicendo. Talis intendit probare ⁊c̃. hodie ergo ſimul fiunt ita ꝙ poſitiones negate ſuccedunt loco articulorum et intentionem probandi. de quo etiam in ſpecu. de teſte. §. nunc videndum in principio cum remiſſionibus.

Terminus ad dicendum ɔtra poſitiones ⁊ articulos.

D termino igitur ꝑ̃dicto puta ad dicendum cõtra poſitiones et articulos vel eis reſpondendum ſtatuto: ſolẽt qñqꝫ dari exceptiones ɔtra poſitiones ⁊ articulos: ꝑuerſos oblatos per talem actorem. vel talem ipius procuratorẽ in cauſa tali ⁊c̃. Procurator ꝓcuratorio nomine talis rei ꝓponit ⁊ dicit excipiendo ꝙ huiuſmõi ꝑuerſe poſitiones et articuli ſunt generales nimis obſcuri ĩcerti indefiniti dubii multipliciter infiniti iuris captioſi. ⁊ de facto alieno. impertinẽtes. et ſic tales ꝙ minime releuãt ponentem ꝓbati ⁊ confeſſati. et eis ſ̃m ꝙ ꝓ poſitionibus dantur nõ eſt ꝓ parte rei reſpondendũ. inqꝫtum vero offeruntur vt articuli: nullatenꝰ ſunt admittendi. vt ex eoꝝ patet inſpectione euidenter: et latius ſi fuerit opus deducet'. quare predictus procurator rei petit per vos pronũciari decerni ⁊ declarari poſitiones et articulos ꝑ̃aſſignatos nõ eſſe admittẽdos ſed repellendos et reiiciendos fore: ac reiici ⁊ repelli. ⁊ partẽ ream ab inſtãtia iudicii abſolui ⁊ actorẽ ſibi in expenſ̃ legitimis ɔdemnari. ſaluo iure addendi minuendi ⁊c̃. Quando tamẽ poſitiones ⁊ articuli ſunt obſcuri. imꝑtinentes. ⁊ inadmiſſibiles: ſic ꝙ probati nõ releuarent ponẽtem. ut dicit io. an. in. c. dudum. ii. de elec: ꝙ incaute facit aduocatus partis alterĭꝰ ſi petit declarari articulos vel a primo dicit eos nõ eſſe admittendos. vel etiam ſi formet interrogatoria talia per que teſtes habeant declarare. iudex tamẽ poteſt examinare poſitiones: ⁊ articulos impertinẽtes repellere. ⁊ quãdo de imꝑtinentia conſtat in dubio tũc potius habet admittere. ut no. de teſti. per tuas. ⁊ de cõfeſ. c. ii. li. vi. de app. cũ ſpẽali. §. porro. v. exceſſu quoqꝫ. vnde cõſueuerunt fieri reſpõſiones ad poſitiões ſaluo iure imꝑtinentiũ ⁊ nõ admittendoꝝ. de quo in ſpe. de poſi. §. vir. v. ſi vero certũ eſt ⁊c̃. Poſſunt ergo fieri reſpõſiones ad poſitiões formatas ſuper libello in actiõe reali ſub hac forma. procurator ꝓcuratorio nomine ſeu rei ſaluo iure impertinẽtium ⁊ nõ admittendoꝝ poſitionũ ⁊ articuloꝝ pretenſoꝝ actoris ſique reſponſiones ad ipas forſitan impertinẽtes ⁊ inadmiſſibiles poſitiones huiuſmodi fieri ɔtingit pro non factis habeantur dat facit exhibet medio ſuo iuramento ɔtra ſcriptas reſponſiones. Ad primã poſitionem pretenſam ꝗ ſic incipit in primo ponit ꝓcurator predicti b ⁊c̃. reſpondeo ad eã nõ credit. Ad ſecundam nõ credit. Tertia dependet ex ſecũda. ⁊ ea negata: negatur ⁊ quarta. Ad quintã credit ſe fundum poſſidere ⁊ eius reſtitutionem ſeu aſſignationem iuſte ɔtradicere. ⁊ finaliter credit de cõfeſſatis ⁊ negat de negatis. Et licet poſitiones predicte ſint pro maiori parte de facto alieno. quia tamẽ faciunt ad cauſam: ideo eſt ad eas reſpondendum. quia ſiue ſunt de facto ꝓprio ſiue de facto aduerſarii ſiue etiã de facto tertii: debꝫ eis reſponderi. vt dicit io. an. in addi. ſpe. de poſi. §.

Panor-
mitani
ordo
Iudici-
arius.

THO
RAR
11 - 48.qu.

Cm

Cm

Cm

BIBL. SEMINARII RIJSENBURGENSIS
92
34
MAG. 003/002

Iudiciarius ordo Pannormitani

KAST 21
48

Incipit eximius hic iudiciarius
ordo. Panormitanus quem tradi
dit aquila iuris.

Ex pacificꝰ ɔctoꝝ
cauſa effectiua et fi
nalis. de ſum. trini.
.c. vlti. de reli. et ve
ne. ſanc. glorioſus
deus in pricipio li.
.vi. et. l. i. C. de ſum. tri. Hoīez ad
ſui ſimilitudinē formauit. xxxiii.
.q. v. hec ymago. de peni. di. ii. in
pricipio creauit celū. eccleſiaſ. vii.
.c. in fi. et diſpoſuit ſibi ſubditos
pudicos fore et modeſtos: vt in ꝓ
hemio compilationis gregoriane. et
etiam regulationi ius naturale con
creando. v. di. in prin. que lex natu
ralis et regimen creati hominis ſ̄m
ſtatum primeue diſpoſitionis crea
toris ſufficiēs exiſtebat: cū ipſe cre
ator opus non nouerit imperfectū:
de bap. c. maiores. ꝟ. adhuc q̄rit᷑.
qua lege ōnia comunia erant. i. di.
ius naturale. viii. di. quo iure. ſed
ipſi ſubditi tales nō permanſerunt
ſcd̄m diſpoſitionē et voluntatē cre
atoris: nam multiplicato genere hu
mano: iure gentiū orta ſunt bella et
diſtincta ſunt reꝝ dominia. ff. de iuſ
ti. et iure. l. ex hoc iure. et. i. di. ius
gentium. vt homo ſe infinitis īmiſ
cerȝ queſtionibus. eccleſiaſ. vbi. ſ.
et ipſi ſubditi cupidi erant ad alie
na vnde lites inſurrexerūt. vnde ſe
nica. homines quietiſſime viuerent
ſi hec duo ꝓnomina de medio tol
lerentur meū et tuum. et alibi dicit
noſtri eſſemꝰ ſi noſtra nō eſſent. nā
cupiditas effrenata ex humane cor
ruptionis conditione conſurgens:
pacem odiens et lites et iurgia nu
triens et inducens: tot noua litigia
generat ꝙ plura ſunt negocia q̄ȝ vo
cabula. ff. de p̄ſcrip. ꝟ. natura. ⁊ in
prohemio cōpilationis predicte. et
natura humana ad diſſentiendum
prona: de conſe. di. iiii. ſicut ī ſacra
mentis. de conceſ. preben. quia di
uerſitatem. nouas deproperat edere
formas. C. de ve. iure enu. l. ii. §.
ꝙ de iuris. Hinc eſt ꝙ forma liti
gandi et placitandi vſus in paradi
ſo videtur exorta. nam cū adam re
dargueretur a domino de inobedien
tia: relationē huius criminis cōuer
tit in coniugē: ymmo in coniugis
actorem cū dixit: mulier quā dediſ
ti mihi ſociam me decepit et come
di. de pe. di. i. ſerpens. Itē ex lege
veteri ordo iudiciorū comprobat᷑.
nam moyſes ait: in ore duorum vł
trium ſtat ōne verbum deutro. xix.
de iudi. c. nouit. de teſti. in omni.

Item in nouo teſtamento: vnde
apł'us. ſecularia iudicia ſi habueri
tis: peccatum in vobis eſt et ɔtemp
tibiles vos deo facietis. i. corin. vi.
.c. et. xi. q. i. §. ex his. xiiii. q. i. in
princi. quare ſcd̄m huiuſmodi ſta
tum: nature corrupte nō ſufficiebat
lex nature ſed neceſſaria erat ꝓmul
gatio legis humane poſitiue. quia
niſi lites per iuſticiam reprimerent᷑
in mundo nō eſſet concordia. fuit
ergo neceſſaria humani iuris adin
uentio ad iſtum effectum vt huiuſ
modi appetitum noxium refrenarȝ
et homines in tribus preceptis vi
delicȝ honeſte viuere. alterū non le
dere ⁊c̄ informarȝ. ff. de iuſti. et iu.
.l. et iuris precepta. vt ſic hominū

coherceretur audacia: et inter ꝓbos innocentia tuta redderetur. iiii. di. facte ſunt leges. ⁊ vt boni quiete vi uerent inter malos. xxiii. q. v. non fruſtra. ac ne quis temeritate pro pria ſibi ſumat electionē. alias ergo ſi homines in primeue diſpoſitiōis ſtatu et innocentia permanſiſſent: la tio legis poſitiue non fuiſſet neceſſa ria. ad quid enim indigeremus titu lis? Sȝ licet ius ſuper hoc emanaue rit poſitiuū: tamen hec ſcientia et ex ercitiū placitandi permaxime ſunt neceſſaria. xlv. di. licet. per ſcientiā enim et per experientiam ōnis acq rit᷑ noticia. iuxta id ars docuit qđ ſapit ōnis homo. et iuxta phm̄ in prīci. methaphiſice: experiētia facit artem. nā omne artificium per exer citium recipit incrementū: vt in. l. legatis ſeruis. §. ornatricibus. ff. đ lega. iii. Eſt enim ipſa experientia efficax rerū magiſtra. de elec. ꝙ ſit li. vi. vnđ ↄmendat iuriſperitos ex perientia rerū: nam inexpertus pau ca cognoſcit et maxīe circa formas libellorū. et ordinem iudiciariū de bita experientia requirit pertrectan dū. vnđ dicit goff. in libro iuris ci uilis in princi. ꝙ difficile eſt vt qs bñ ſciat libellos difficiles cōponere ⁊ ordinē iudicii ptrectare. ⁊ ↄpone re libellos ē difficile ⁊ piculoſum: etiā ſi alias ſit bon⁹ ī legib⁹ ītellige cāonicis vel ciuilib⁹: niſi ī cāꝝ exer citio cōuerſetur. nam vt dicit guil. in ſpe. ti. de libel. cōcep. in princi. circa libellorum conceptionem grā de periculum īminet: et quaſi tota vis iudiciorū in eis rite concipien dis conſiſtit. de iudi examinata. de ſymo. licet hely. cū ſimilib⁹. et pau ci reperiuntur in hoc plene inſtructi ymmo nullus eſt qui plerunq; in his vario non abducat᷑ errore. ad hoc đ imu. ec. c. aduerſ⁹. Idcirco dominorū meorum ſuper hoc deuic tus inſtantia: libellorum et aliorum actuū iudicialium formas tradere et declarare intendo: et iudiciorum ordinem debitū et frequentatū per ſingulos actus et partes iudiciales ac media per que ad cauſarū finem peruenitur: competenti ac regula to ordine explicare ꝙtum mihi eſt poſſibile. Quia licet in hac re īſuffi cientem me cognoſcam: faciam ta men quod poſſum. xxii. q. ii. faciat homo. et ſufficiat ꝙ in paucis ani ma labore conſoletur: vt dicit lex tutor. ff. de nego. geſtis et. ff. de am mi. tu. l. tutor. §. q ſe ī fi.

Quid ſit iudiciū.

Ed anteꝙ veniam ad propoſi tum: pro euidētia premitto ꝙ iudicium eſt actus legitimus trium perſonarū: iudicis. actoris. et rei. ſ͞m hoſti. in ſumma de iudi. in princi. et io. an. in additio. ſpecu. ti. de ac to. in princi. et doc. comuniter. In hoc quod dicitur eſt actus triū per ſonarum: includūtur duo ſcilicet ꝓ ceſſus iudicii et perſone. et licȝ ſint aliqua iudicia vbi nō ſunt ōnes il le perſone: vt in iudicio generalis ī quiſitionis vbi nō eſt perſona acto ris vel rei. de quo i. c. bone de elec. et in iudicio īqſitionis ſpecial᷑ que fit ex officio iudicis nemine ꝓmo uente vel inſtigante. vt in. c. quali ter 2° de accuſa. īquiſi. Vbi deficit pſōa actoris: ut ſup crimīe notorio

in quo nõ exigitur perſona accuſatoris: de accu. euidentia. adhuc tamen ſtant predicta vera in diffinitione poſita. qa in iudicio inquiſitionis fama vel infamia precedere debet inquiſitionẽ: vt in iuribus allegatis. et illa eſt loco actoris et eius typum gerit vt ibi notatur. Et inquiſitio generalis ad ſpecialẽ ordinatur. et ita etiam ſimiliter erit ibi. ſic in iudicio quod habetur ſup notorio crimīe poteſt dici ꝙ ibi notorium ſupplet locum ⁊ vicem accuſatoris interꝑtatiue. et ſic in quocūqꝫ iudicio ordinario inquiſitoris vel extraordinario: ꝑdicte tres perſone ſunt de eſſentia iudicii. ſunt tamen alique perſone que quandoqꝫ in iudicio interueniunt et earum alique agunt vel defendunt: ſicut procurator. diuncte perſone. defenſor. executor. ſindicus. yconomus. tutor. curator. et quedam alie de quibus in ſpeculo parte prima in. iii. pticula p totᵐ. ſꝫ iſte perſone ſunt ī iudiᵒ agendo vel defendẽdo nomine alieno videlicet nomine actoris vl' rei. alie nec agūt nec defendūt ſed ſunt ibi vt preſtent āminiculū ipſis cauſis: ſicut ſunt aduocati. de poſtu. p totum. de iudiciis paſtoralis. vt lite nõ conteſ. c. i. cū ſimilibus. iiii. q. iiii. c. i. de verbo. ſigni. c. forus. §. omni. Tabellio. vel ipſius loco duo viri ydonei qui iudicii acta conſcribant. de proba. quoniam contra falſam. et nūcius ſeu executor qui citet et referat. de offi. dele. prudentiā. i. ⁊c̄. de appel. cōparati. et ille perſone etiā de neceſſitate nõ habent eſſe in iudicio ſecūdum iſtū effectum quem ſupra dixi. et ꝺ iſtarum perſonarum officio et de eorū exercitio ac formis quibꝰ conſtituuntur ⁊ aliis circa huiuſmodi ad practicam pertinenbus: ſuo tempore patebit in ꝓceſſu. Et circa huiuſmodi perſonas et eorū officia verſatur primꝰ liber decretalium: et prima pars ſpeculi iudicialis guil. durandi: quia prius perſona ꝙꝫ ratio querenda eſt. ff. de iuſticia et iu. l. quedam referunt. ꝺ deſpon. impu. ad diſſoluendū. Modo de alia parte diffinitionis in qua dicitur ꝙ iudicium eſt actus legitimus: ſciendum ꝙ ad iſtius actus iudiciarii debitam applicationẽ et perfectionẽ ambulatur per multas partes et actus particulares et certo ordine a iure et cauſarum conſuetudine introductis regulariter procedendo ad ſententiam que finẽ imponit peruenitur. et iſtum ordinẽ iudicis et eius partes pertrectat 2ꝰ liber decretalium. ⁊ guil. in ſpe. parte 2ᵃ per totum. et ibi enumerat debito ordine partes ſeu membra proceſſus iudiciarii: ſaltem illa membra que comuniter et plurimum cōtingere ſolent licet etiam aliquando alia occurrāt in. c. quoniam contra falſam de ꝓbatio.

Que ſunt de ſubſtantia ordinis iudiciarii et q̄ nõ.

Starum partiū iudicii aliqua ſunt de ſubſtātia proceſſus vl' ordinis iudiciarii vt libelli oblatio. de quo in. c. i. de libel. oblatio. in fi. glo. et in clemen. ſepe de ver. ſigni. in glo. que eſt ſuper verbo neceſſario. Item litis conteſtatio. ꝺ

litis conteſ.c.vnico.vt lite nõ con.
quaſi per totum in ru.et ni. Item
concluſio de qua in alle. clemen. ſe
pe in glo.iſta littera. Item ſenten
tia.et ꝙ feratur in ſcriptis.de re iu
di.c.vlti.li.vi. Aliqua vero nõ
ſunt de ſubſtantia vt exceptiones.
replicationes. appellationes ⁊c̃.de
quibus patebit infra. Et ordo iſ
te iudiciarius nõ debet pretermitti.
confundi.vel prepoſterari.alias ex
omiſſione.confuſione.prepoſterati
one iduceret̃ et ſurgeret nullitas iu
dicii et proceſſus.ii. q.vi.ff. diffi
nitiua.de accuſa.qualiter.et in ſpe.
de ſententiarũ prolatione.§.iuxta
propoſitionẽ.nec poteſt pretermitti
etiam de cõſenſu partium.et eſt glo
ſa notabilis in.c.de cauſis de offi.
dele.in glo.ii.et in clemẽ.ſepe alle.
in vlti.glo. Et huiuſmodi actuũ
perticularium : quidam ſunt ad iu
diciũ ſeu litis ordinationẽ. quidã
ſunt ad litis ſeu cauſe inſtructionẽ
ſeu deciſionem. exẽplum primi vt
citationes.ſatiſdationes ſunt actus
iudicii ordinarii: ſed confeſſiones
atteſtationes.probationes.et illa q̃
factum conſpiciunt ſunt actus cau
ſe inſtructorii et deciſorii.de quo p
inno.et hoſtiẽ.in.c.cauſam.i.de teſ
ti. et in clemẽ. ſepe in glo. facit ad
hoc.et hec de partibus ordinis iudi
ciarii i cauꝭ regulariter obſ̄uãdis.

Sed ſunt alique cauſe in quibꝰ
ex priuilegio iuris vel hominis aut
ex cauſarum natura ordo huiuſmo
di per õnia neceſſario non ſeruatur:
vel etiam nullomodo debet ſeruari.
nec per omnes partes iudicii in eis
ambulatur. Exemplum de cauſis
priuilegiatis a iure : vt eſt cauſa be
neficialis.matrimonialis.vſurarũ.
et decimarum.in quarum cognitio
ne ex diſpoſitione iuris iudex non
tenetur ordinem iudiciariũ obſerua
re. et ideo dixi neceſſario qa poteſt
ſi vult vt in clemen.diſpendioſam
de iudi. De priuile° hominis.vt
quando princeps cauſas comittit
et in eis mãdat procedi ſimpliciter
et de plano ſine ſtrepitu iudicii. et
tunc talis iudex non poteſt per om
nia ſeruare ordinem iudiciarium :
quia tunc illa que ſunt de ſubſtan
tia et figura iudicii nõ debent obſer
uari.vt eſt libelli oblatio. litis con
teſtatio.Et iſta que ſunt ꝺ ſtrepitu
iudicii ſicut appellationes. excep
tiones ⁊c̃. iudex fortius q̃ꝫ in ali
is debet amputare ⁊ repeller̃.⁊ dixi
ſimpliciter:qa tunc nõ debet ſolem
nis ordo ſeruari. ſi tamen ſeruetur
partibus non contradicentibus va
let vt in clemen.ſepe. vbi traditur
forma procedẽdi que ſcd̃m tale mã
datum debet ſeruari.Quandoqꝫ ex
natura cauſe non ſeruatur.vt in no
toriis nam ordinem iudiciarium in
eis ſeruare eſſet ordinem peruerter̃.
vt in decretali ad noſtram de iuriu
ran.et eſt 3m.c. de quo etiam in.c.
veſtra et.c.tua de coha.cleri.et mu
lie.c. veſtra. Item in ſummariis
cognitionibus in quibus etiam nõ
ſeruatur. nec fit tranſitꝰ per partes
iudicis ſed iudex ſummariam pro
bationem recipiet et ſe informet. de
quo de offi.iudi.c.vl.et ideo dixi
vel nullomõ debet ſeruari. Item
in iudicio extraordinario valet inq
ſitio que expeditur officio iudicis

et non ad probationē vel inſtigatio
nem alicuius. vt in. c. quoniam fre
quenter vt lite non conteſta. in. §.
ſunt et alii cū remiſſionibus. et ſic
ſcōm diuerſitatem cauſarum diuer
ſi ſurgunt proceſſus. de iſtis ergo ō
nibus iudiciis et proceſſibus ordi
nariorū et executorum videbimus
ſucceſſiue. Primo ergo de iudicio
ordinario videndū. anteꝗ̄ tamen
ad ipſius expeditionem accedam:
primo eſt aduertendum ꝙ ſunt pre
paratoria ad ipſum iudiciū ſcilicet
vt prehabeatur quedam inueſtiga°
et premeditatio matura per quā mē
te et corde ſe preparant iudex ⁊ par
tes maxime actor ad iudicium ſubī
trandū vel non. et iſto modo intellī
gendo ponit guil. in ſpecu. ſpecialē
rubricam de preparatoriis iudicio
rum in parte 2ª rubrica. i. videlicet
vt ager volens vel accuſare. primo
conſulat amicos. videat an habeat
probationē. et vtrum expediat ſibi
litem mouere. prouideat ſibi de ad
uocato bono. cum peritioribus confe
rat. et ſe pmuniat. alioquin cum mi
nus peritis peribit vt iudas: d pe.
di. v. c. nōne iudas. quia litis euen
tus dubius eſt. et ex quo actor iſtā
te aduerſario cogatur litem proſeq:
hinc eſt ꝙ inducie deliberatorie nō
conceduntur. de his et aliis articul'
inueſtigandis: vide in ſpe. loco vbi
proxime dicto. Item iudex in cā
criminali debet prius examinare p
ſonam qua intentione moueatur et
cuius opinionis ſit. Item in cauſa
iniuriarū iudex debet laborare ad ꝯ
ponendū. in qua actione potiſſime
procedit compoſitio. xl. di. c. i. ⁊c.

Sciendum etiā ꝙ in ciuilibus cau
ſis iudex debet laborare ad cōpoſi
tionem: vt habetur de mutu. peti.
c. i. et maxime ꝓcedit compoſitio
actore vincēte. vt in addi. ſpe. no.
io. an. in ti. proxi. allega. vnde ibi
dicit ſpeculator. nemini expedit vt
nimis promptus ſit ad litigandum
propter anime periculum nā dicit'
in euangelio mathei. xvi. Si quis
voluerit tunicā tuam tollere et tecū
contendere i iudicio ⁊c. mathei. v.
xiiii. q. i. §. i. Et apoſtolus ait. ſe
cularia iudicia ſi habueritis: pecca
tum eſt in vobis et vos contēptibi
les facietis. ad corinthe. vi. xi. q.
i §. ex his. xiiii. q. i. in princi. et
maxime non expedit clericis. quia
nemo militans deo. 2° ad thi. 2°. ne
cleri. vel mona. c. i. multo min9 reli
gioſis: xvi. q. i. c. monachi. quia ꝓ
uos dei nō oportꝫ litigare. de ſy. c.
vlti. Item non expedit propter du
bium litis euentū vt dixi: de cauſa
poſſeſſ. et propri. paſtoralis in pri.
promptior ergo qſqꝫ ſit ad compo
nendū ꝗ̄ ad contēdendū: de tranſ.
c. fi. cum ſimilibus. Talia et ſimī
lia dicuntur preparatoria. poſſunt
tamen dici preparatoria illa que ꝓ
cedunt litis conteſ. ut dicit guil. an
glic9. ꝓ hoc facit quod dicit guil.
in ſpecu. in princi. parte 2ª. vbi di
cit ꝙ ordo iudiciarius ꝓprie dicit'
in iſtis conſiſtere que aguntur inter
litis conteſ. et ſententiā: cum litis ꝯ
teſtatio ſit exordium et ante eā non
dicatur quis agere ſed agere velle.
vt. l. amplius nō peti. ff. rem ratā
haberi. et ergo ea que precedunt li
tis cōteſ. non ſunt proprie de ordie

ſed preparatoria dicuntur. et de his eſt 2us liber decretaliũ uſq; ad litis conteſ. et totus primus. et illud qd tractat guil. in ſpecu. in tota prima parte: videlic; circa perſonas iudicum. arbitrorum. et aſſeſſorũ. actoris. rei. et aliarũ perſonarũ: ſuo vel alieno nomine agentium vel defendentium aut amminiculum preſtantium. et etiam i 2a parte uſq; ad titulum de litis conteſ. Sunt et alia preparatoria que etiam competũt poſt litis conteſta. de quibus in ſpe. de dila. §.i.v. preparatoria. de quibus ſuo loco patebit.

Proceſſus iudicii diuiditur in tres partes.

Satis premiſſis venio ad propoſitum ſcilicet ad declarationem ordinis iudiciarii: totũ ipſum proceſſum diuidendo i tres partes. ſicut etiam diuidit ſpecu. i parte 2a in pricipio. pars prima a prima vocatione ſiue citatione incipit et durat uſq; ad litis conteſ. excluſiue. 2a pars incipit a litis cõteſtatiõe. et durat ad ſentẽtiã diffinitiuã excluſiue. 3a incipit a ſententia diffinitiua et durat uſq; ad eius effectualẽ executiõe; ſi nõ fuerit appellatũ. alias ſi fuerit appellatũ: ſuſpẽditur executio quouſq; appellationis cauſa fuerit finita. de iureiur. venientes cũ ſuis cõcor. In prima parte expediuntur illa que occurrunt circa competentiã vel incompetentiã iudicis et eius iuriſdictionem: videlicet an iuriſdictionẽ habeat i reum vel nõ. et ſi habeat an ſit declinabilis vel recuſabilis. Item circa perſonam actoris legitimã: an habeat perſonam ſtandi in iudicio vel non. de habilitate et ydoneitate perſone rei nõ queritur nec diſputatur: quia ex quo vocatur ad iudicium: qualiſcunq; ſit ſe defendere poteſt. vnde dicitur ſi dyabolus eſſet in iudicio vt reus: nõ eſſet defenſio ſibi deneganda cũ ſit iuris et equitatis naturalis. de excep. cũ inter. vnde dicit ibi inno. quod reus nõ habet firmare vel legitimare perſonam ſuam in iudicio: ſed hoc ipſe firmabit quod vocatus eſt cum neceſſario habeat reſpondere. de iudi. c. intelleximus. Et iudiciũ redditur in iuitum. ff. de verbo. obliga. inter ſtipulãtes. et hoc in reo neceſſario. Item queritur in eadem parte de perſona procuratoris an poteſt ſtare in iudicio. vel an habeat ſufficiens mãdatum: de procura. c.i. et ſimilia expediuntur ibidem. Item de loco iudicii: an ſit tutus et ydoneus reo. de appel. ex parte et eſt primũ. Item de forma libelli. de iudici. examinata. Item queritur de cõpetentia vel incõpetentia fori. de legitimatione vel inhabilitate perſonarum in iudicio interuenientium. de ydoneitate vel refutatione loci. Item de aptitudine vel ieptitudine libelli. ſufficiẽtia vel iſufficiẽtia mãdatorum et procuratorum huiuſmodi. et nõ tractãtur ibi que ſunt negocii principalis. verum regulariter. hoc dico ideo quia fallit in certis caſibus de quibus in. c.i. de litis conteſta. li. vi. qui patebũt in proceſſu. In 2a parte pertrectatur negociũ principale vt ibi videbimus. In 3a parte imponitur finis ipſi negocio per ſententiam. ff. de regu. iuris. l.i. et condemnatum

ꝓducit᷑ ad effcm̄ executiōe. ð reg.
iii. cū aliquibus. de offici. dele. que
renti. Sed anteq̃ꝫ incboemus ꝓ
cessum: sciendum ꝙ actoꝛ debet adi
re iudicem rei. C. de iurisdic. omni
um iudi. l. adire. quia est regula de
hoc tradita in. c. cum sit generale ð
fo. compe. cū concoꝛ. sed hoc fallit
in multis casibus in quibus sortit᷑
reus nō foꝛum sui iudicis. in. c. vl
ti. de fo. compe. et maxime est de ↄ
suetudine ꝙ clerici trahunt laicos
ad iudicem ecclesiasticum in causa
ciuili: per. ç. cum sit iam alle. Et no
ta bene in. c. si clericus. e. ti. i vl. g.
et guil. in specu. ð cōpe. iudi. adeū.
in additi. ç. i. in prin. Itē pōt reus
iurisdictionē nō sui iudicis in se ꝓ
rogare tacite. de foꝛo compe. dilecti
scilicet contrahendo uel soluere pꝛo
mitteū. et tenetur expꝛesse. in certo
loco. e. ti. hoc verum de iudice oꝛdi
nario: secus de delegato. de offi. iu.
dele. p et g. Ad hoc tamen ꝙ cleric9
valeat iurisdictionē nō sui iudicis
in se pꝛoꝛogare: plura requiruntur
que concurrere debent. vt in. d. c.
significasti et ibi notantur. An autē
quis pꝛoꝛogando potest penitere et
iudiciū iudicis ꝓrogati declinare:
etiam recurrēdū est ad. c. i. de iudi.
et que ibi notari cōsueuerunt si qs
sit opetēs iudex alicui9.

Diuersi sunt iudices.

Ro isto est aduertendū pꝛout
dicit guil. in spe. parte. i. c. i.
Iudicum alii delegati. alii oꝛdina
rii. alii arbitratoꝛes. alii auditoꝛes.
alii assessoꝛes. vel potest dici distin
guendo duo membꝛa tantum scilicꝫ
ꝙ ōnis iudex aut est delegatus aut
est oꝛdinarius. qdā tamen est mix
tus sicut auditoꝛ palatii apostolici
qui nec est delegatus nec oꝛdinari9
sed potestas ei9 se habet ad vtrūqꝫ:
quia habet oꝛdinariam in cognoscē
do: et delegatam in pꝛonūciādo. vt
notatur i clemē. auditoꝛ de rescrip.
Et ꝙ in spe. ponit guil. auditoꝛem:
intelligit de eo cui articul9 cause ex
pediendus comittitur. Et si guil. i
telligit de articulo habente cām cog
nitiōi annexā: tunc talis auditoꝛ ē
delegatus. Si de nudo articulo vt ē
examinatoꝛ testium: tunc non est iu
dex talis auditoꝛ sed nudus minis
ter. de quo in. c. super questione de
offi. dele. in clemē. iudicis. e. ti. Et
ideo non opoꝛtet poni istud mēbꝛū
scilicet de assessoꝛe quē non opoꝛtet
iter iudices enumerare quia pꝛopꝛie
iudex non est vt suo loco patebit.

Similiter arbiter vel arbitratoꝛ
pꝛopꝛie nō est iudex. quia pꝛiuata
persona potest arbiter eligi. sed per
actum pꝛiuatoꝛū nō datur iurisdic
tio alias causam non habenti. vt pa
tet de foꝛo compe. si diligenti. et. c.
significasti. et ideo speculatoꝛ enu
merat eum inter iudices: quia arbi
tria redacta sunt ad instar iudicio
rum. vt in le. i. ff. ð arbi. Delega
tus est qui ex alterius comissione
alicuius cause recipit iudicialem
cognitionem. de offi. dele. super. et
ille si est a pꝛincipe delegatus: aliū
subdelegat. vnde subdelegatus est
cui causa vel aliqua pars cause a ð
legato 2° loco omittit᷑: vt ibi. Cō
seruatoꝛes etiam et executoꝛes sunt
delegati. de offi. dele. c. i. et vlti. li.
vi. Oꝛdinarius est qui iure suo

per pricipis beneficia vniuerſaliter
iuriſdictionē exercere poteſt. ff. de
iuriſ.ō.iu.l.nota maioris ꝛ ſeqnti.
papa ergo eſt ordinarius ſingulorū
.xi.q.iii.octa per mundū.et.c.per
principalem. Item epiſcopus ī ſua
dyoceſi et dominus temporalis in
cuiꝰ territorio quis domicilium ha
bet: vt i.l.heres abſens.ff.de iudi.
de foro compe.c.vlti.iſti ſunt ordi
narii et competentes iudices.domi
ni tamen temporales fundant inten
tionem ſuam ꝺ iure comuni contra
hōies in territorio ſuo ſicut epiſco
pi in dyoceſibꝰ ſuis. ꝑ q° notat̄
in.c.ſuper eo de parochiis.et in.c.
.i.de religi.domi. Item inferiores
poſſunt eſſe ordinarii et habere or
dinariā iuriſdictionē ex priuilegio
vel ex conſuetudine.de offi. ordi.
cum ab eccleſiarū. de fo.compe. cū
contingat. Archiepiſcopꝰ vero nō
eſt iudex ordinariꝰ ſubditorum ſuf
fraganeorū ſuorum:ſed ſolum ī dy
oceſi.et ſuper ſuffraganeis habet or
dinariam poteſtatem. vt in.c.paſto
ralis de offi.ordi. Item legatus eſt
ordinarius in prouincia ſibi decre
ta.vt in.c.i.de offi.dele.li.vi.

Quando actor primo debet incipe
re eundo ad iudicē.

Ed qualiter adeundo iudicē
actor debet ſe habere: tractat
guil.in ſpecu.de ope.iudi.ade.§.
viſu.quia ſi eſt ordinarius:actor p
ſe vel per procuratorē accedit ad eū
hora congrua ꝛ cum ſedit pro tribu
nali.non quando legit vl' quando
eſt in diuinis.nec in via ꝛc.Et fac
tum ſuum contra eum proponat
per ſe ſi eſt diſcretus: alioquin per
alium.de iudici.paſtoralis.et petat
aduerſarium citari ad iudicium ſeu
vocari ad cauſam.ꝺ iudi.c.i.quia
per citationē debet inchoari proceſ
ſus. Eſt enim citatio fundamētum
ac principium ordinis iudiciarii.
de quo in glo.c. etiam de conſti. ſi
cut litis conteſtaº eſt fundamētum
ipſius litis ſeu iudicii de quo dictū
eſt.ſ. vt dicit notabiliter.l. inſtru
mētum de peti. here.§. vlti.et.i.ꝙ
omniū actionū inſtituendarum pri
cipium ab eadem parte edicti cōſti
tuitur:que eſt de in ius vocando.

Si iudex eſt delegatus: accedat
eum vbicunqꝫ inueniat ipſum quia
tempore certo loco ſeu conſiſtorio
quandoqꝫ caret.in loco tamen hōeſ
to et hora congrua:de offi.dele.cō
ſuluit.pro quo notat̄ in.c.quis de
appel.in clemē.et litteram comiſſio
nis ſibi preſentet et incipit iuriſdic
tionē habere:de appel.vt debitus.
requirens eum humiliter vt māda
tum apoſtolicum exequendo aduer
ſarium citꝫ et ſine mora decretam ci
tationē obtineat ad effectum iuriſ
dictionis perpetuandū de offi.dele
ga. gratum. et an per ſubdelegatio
nem perpetuetur iuriſdictio:recurrē
dum eſt ad notata.c.i.de offi.dele
ga. li.vi. Item facit ipſam citatio
nē ab ordinario vel delegato decre
tam citius exequi contra aduerſari
um ne per ipſum aduerſariū coram
alio iudice poſſit conueniri. vt legi
tur et notat̄ in allega.c. vt debitꝰ.

Ad intelligentiā iſtius aduerten
dum eſt ꝙ in pluribus ordinariis
eſt quādoqꝫ gradualitas:quādoqꝫ
accumulatio fori. vt no.in.c. cum

ab eccleſiarum de offi.ordi.et in.c.
cum contingat de fo.compe.et vbi
eſt pluralitas iudicū per modum ac
cumulationū:locus eſt preuentioni
vt q primo citat ſit iudex.idē i dele
gato et ordinario vt in.c.vt debitꝰ
.ſ.alle.et iſta preuentio fit per cita
tionem. et ibi etiam poteſt fieri pre
uentio per domicilii mutationem :
de fo.compe. propoſuiſti. Item
ad effectum litis pendentiā inducē
di acceleret ad procurandum citati
onem aduerſario intimari. Ex qui
bus collige tres citationis effectꝰ.

Quotuplex ſit citatio.

Iudex ergo ad petitionem ac
toris habet decernere:partē reā
citando. et poteſt fieri huiuſmodi
citatio per litteras iudicis vel viua
voce. viua voce fit multipliciter.
quandoqꝫ per ipſum iudicem qui
ore proprio citat.quādoqꝫ per tabel
lionem. quia per nunciū poteſt fie
ri vt poſtea dicetur: ergo fortius p
tabellionē.et poteſt ipſe tabellio per
talem citationē per ipſum factā teſ
tari et ſcribere ſe citaſſe. quandoqꝫ
per partem: in vim tamen prouoca
tionis ad cauſam.de appel. cum ſit
et in.c. bone.quandoqꝫ per nunciū
de offi.dele.prudentiam.de appel.
comparati. de quo in ſpecu.de cita
tionibus.§.ſequitur.et nota.in.c.
quoniā de proba. Fit etiā vt dixi
per litteras. et quid debent contine
re littere citationū patebit etiam in
formis. et ponit etiam guil.in ſpe.
ti.de citationibus.§.iam citationē.
Et pōt etiam addi 3m membrū vel
3ꝰ modus citandi. vt dicit io.an.
in additi.ſpecu.de citationi.§.ſeq

tur: videlicꝫ ꝙ fit citatio ipſa re vt
cum perſona capitur et tutior duci
tur ad iudicium.ð quo ſcripſit io.
an.in.c.rhomana in.c.cōtrahentes
de foro cpe.li.vi. Si ergo iudex ē
delegatus qui acceditur:reſcriptio
nes ſeu litteras comiſſionis ſuſcipi
at reuerenter et deuote quia per ſa
lutationem et benedictionem indu
cuntur effectus. de quibus in pro
hemio ſexti.

Quomō pſentat' et recipit' reſcrip
tū apoſtolicū.

Qualiter preſentator in preſen
tando et iudex in recipiendo
et inſpiciendo reſcriptū debet ſe ha
bere:tradit guil.in ſpecu.ð reſcrip.
preſentatione.§.i.in pinci.et dicit
ſic ꝙ debet fieri hoc mō. Aſſit eni
publicus notarius vl' due perſone
ydonee.et in eorum preſentia impe
trator reſcriptum apoſtolicū preſen
tet iudici dicens:papa vos ſalutat
et hanc litteram et ſuam benedictio
nem vobis mittit:et ſupplicat ꝙ ſm
eius tenorē procedatis. Iudex au
tem ipſum reuerenter birreto depoſi
to ac capite īcliato ſuſcipiat ſi clau
ſum eſt. quod fit quandoqꝫ cū vni
ſcribitur.ſic caute ipſum aperiat vt
filum cum bulla littere ex vna par
te adhereat ſicut priꝰ vtriqꝫ adhere
bat.nam ſi bulla ex toto alteraret':
nulla prorſus ei fides relinquitur.
ar.de crimi.falſi.c.licet. Poſt hoc
cōfeſtim ipſum legat et totū tenorē
et bullam et cartam et filum et filū
diligenter inſpiciat.quia iudicantē
oportet cuncta rimari et rerum ordi
nem plena inquiſitione diſcutere.
.xxxv.q.v.iudicātē.de fide iſtru.

cum iohannes. et ſi inueniat ipſum
falſum vel viciosum: ipſum reiici
at nec ei fidẽ adhibeat. ix. di. ſi ad
ſacras. ymmo ſi euidens falſitas ẽ:
offerentes capiantur. vt de crimine
falſi ad audientiam. xix. di. in me
moriam . ſed tamẽ in litteris de ſim
plici iuſticia non preſumitur ꝺ faci
li falſitas. ꝺ cri. fal. c. i. His ergo
diligenter inſpectis ſi ſine vicio il
lud iudex viderit: ipſum recipiet ⁊
precipiet notario vel pars eum req
rat vt tam de preſentatione ꝙ de re
ceptione fiat publicum inſtrumen
tum.

Quomõ notarius debet cautꝰ eſſe
in factis ſuis.

Dat guil. notario hic bonam
doctrinam dicens. ſitqꝫ cautus
notarius vt ipſe diligẽter inſpiciat.
nam cũ oportet eum in ſuo inſtrumẽ
to aſſerere ſe vidiſſe integrum ⁊ ĩcor
ruptum. ſi poſt cõtrariũ appareat:
eius inſtrumentum nec immerito re
darguitur falſitate: niſi vicium pro
betᷣ poſtea ſubſecutum. Caueat etiã
notariꝰ ne fl'm aſſerat. ꝺ fide iſtru.
inter dilcõs . Inter actorẽ etiã et re
um hoc cautum eſſe debet nã ſi falſo
reſcripto vtuntur grauiſſime puniẽ
tur. quod dic vt de cri. fal. et falſa
riorum. Et etiam iudex ſi ſciẽter ta
lis reſcripti aucte procedit. vt. e. ti.
ſuper eo et. c. ꝙgraui. et reus fatuꝰ
eſt ſi per huiuſmodi reſcriptum ſe ꝑ
mittat cõueniri. vt. e. ti. per totum.
de procura. c. ĩ noſtra. et quomodo
ſuper preſentatione et receptione re
ſcripti fieri debꝫ ad mãdatum iudi
cis inſtrumentũ per tabellionẽ: ibi
etiam tractat guil. Et ꝙ totꝰ tenor
reſcripti ſcribatur inter acta per no
tarium vel duas perſonas ydone
as. vt de proba. quoniã contra. et
ſcribet notarius ſub hac forma. In
nomine domini amẽ. Anno. hora. ĩ
opido. dyoceſi in curia talis prepo
ſiti. et coram eodem domino prepo
ſito in meiqꝫ notarii publici et teſti
um infraſcriptorũ ⁊c̃. conſtitutus
clericus vl' laicus talis dyoceſis re
ſcriptum apoſtolicum vel litteras
apoſtolicas cuius vel quarũ tenor
inferius ſcribitur: vera ipſiꝰ domi
ni pape bulla plumbea et cordula
canapis pendente more rhõane cu
rie bullatas. ſanas. integras. ac ille
ſas. ac õni prorſus vicio ac ſuſpiti
one carentes predicto domino pre
poſito preſentauit. eumqꝫ humiliter
requiſiuit quatenus ĩ cauſa ſeu cau
ſis huiuſmodi ſibi comiſſis aduer
ſus talem procedere et eundem cita
re ſeu litteras citatorias contra ip
ſum ſibi decernere et ꝯcedere et iuſ
ticiam facere dignaretur. quod qui
dem reſcriptum vel quas quidem
litteras idem dominus prepoſitus
ad ſe recepit reuerenter: vidit et per
legit. ac eius vel earum tenores in
actis cauſe ſibi conferri mandauit
et citationis litteras contra prefatũ
fieri decreuit.

Tenor ꝛſcripti ponatᷣ in actis.

Enor autem reſcripti ſeu litte
rarũ comiſſionis tl'is eſt. Jo.
epiſcopus ſeruus ſeruorum dei ⁊c̃.
quando ergo tenor reſcripti redactꝰ
eſt in actis fidem facit etiã ſi reſcrip
tum perderetur. ꝺ quo in. c. cum in
iure de offi. dele. in. c. cum olim cũ
ſimilibꝰ. Et ſciendum eſt ꝙ tabellio

debet predicta conſcribere. quia of
ficium eſt tabellionis omnia que oc
currunt in iudiciis ſecundū iudicis
preceptum ſigillatim et ordiāte ſcri
bere et partibus exemplar tradere.
exemplar traditorū retinere. vt no.
per hoſtien. ď proba. quoniam con
tra. ſi autem fit citatio per nūcium
ſcribat ſic notarius. talis iudex in
iunxit tali nuncio ſuo vt talem cita
ret ad petitionē et inſtantiam talis
tali die. no. in. c. quoniam contra
. ſ. alle.

Forma citatiōis iudicis delegati.

Forma citationis iudicis dele
gati eſt talis. N. decanus eccle
ſie talis dyoceſis iudex cauſe et par
tibus infraſcriptis vel iudex ad in
fraſcripta a ſede apoſtolica ſpeciali
ter deputatus. Uniuerſis et ſingu
lis abbatibus prioribus decanis do
minis rectoribus clericis et notari
is publicis quibuſcunq; per ciuita
tem et dyoceſim talis ac talis vbiq;
cōſtitutis ſpecialiter tali ac tali ple
bano. ſalutem in domino et manda
tis noſtris ymmo verius apoſtoli
cis firmiter obedirī. litteras ſanctiſſi
mi in chriſto patris ⁊ domini noſtri
domini pii diuina prouidentia pa
pe ſcdi eius vera bulla plumbea cū
cordula canapis pēdente more rho
mane curie bullatas ſanas integras
et illeſas ac ōni vicio et ſuſpicione
carentes nobis in notarii publici
teſtiumq; infraſcriptorū preſentia p
talem in eiſdem litteris nominatum
pſentatas nos cum ea qua decuit re
uerentia noueritis recepiſſe. quarū
tenor dinoſcitur eſſe talis. Jo. epiſ
copus ſeruus ſeruorum ⁊c. poſt qua
rum quidem litterarum preſentatio
nem et receptionē fuim9 per predic
tum N humiliter requiſiti vt i cau
ſis nobis delegatis aduerſus talem
ex aduerſo in eiſdem litteris princi
paliter nominatum ꝓcedere: citati
onis litteras contra eum decernere
et iuſticiam ſibi miniſtrare dignare
mur. Nos igitur decanus iudex p̄
dictus volentes apoſtolicum man
datum exequi vt tenemur: vobis
⁊ veſtrum cuilibet in virtute ſancte
obediētie et ſub excomunicationis
ſentētia quā in vos ⁊ quēlibꝫ veſtrū
preſentis mādati contemptores vel
neglectores in his ſcriptis trium
tamē dierum monitione preuia feri
mus: firmiter ⁊ diſcrete precipiētes
mandam9 quatenus accedatis q°
propterea fuerit accedendum et pre
fatum N publice citarī curetis quē
et nos peremptorie citamus per pre
ſentes vt die tali vel vt die. xii. a
preſenti inſinuatione vel publicati
one computando quorum dierum
quattuor pro primo. quattuor pro
2°. et reliquos quattuor dies pro 3°
et peremptorio termino ac moniti
one canonica aſſignam9: compare
at per ſe vel per ſufficientem procu
ratorem in curia habitatiōis noſtre
hora tali coram nobis tali de iuſti
cia reſponſurus cū interminatione
ꝙ ſiue cōparuerit ſiue nō: nos nihil
ominus quod iuſtū fuerit faciem9
diem ac veſtre citationis formam
et quicquid feceritis i premiſſis no
bis per veſtras patentes litteras ha
rum ſeriē continentes aut inſtrumē
tum publicum fideliter reſcribatis.
Datum tali loco tali āno modo ſub

ſigillo. Sciendũ q̄ iſta forma cõiter frequentatur q̄uis ſub aliis verbis ponat ſpecula. in ti. de cita. §. iam ḋ citatione. et iſta forma ſonat de vni co iudice delegato.

Quandoq̄ dantur plures iudices delegati vnico reſcripto.

Ed quandoq̄ dantur plures ſcilicet duo vel tres. et iſti quã doq̄ dãtur ſimpliciter. de offi. dele ga. cum cauſam. quandoq̄ cum di uerſis clauſulis. quia quandoq̄ cũ clauſula q̄ ſi non õnes intereſſe po terũt duo aut vnus veſtrum nihilo minus exequatur. de offi. dele. pru dentiam in p̄ricipio. ꝛ. c. cum ſup. et quandoq̄ cum clauſula q̄ ſi am bo intereſſe non poteritis: alter veſ trum nihilominus exequatur. et hᵒ quando ſunt duo iudices vt in. d. . c. prudẽtiã in. §. idem quoq̄. quã doq̄ cũ clauſula quatenus vos vel duo vel vnus veſtrũ. et prima clau ſula ponitur in reſcripto appellatio nis cui contradicitur in audientia litterarum contradictaꝝ. quandoq̄ partes non conueniunt in vnũ iudi cem: quia tunc dantur tres cũ clau ſula quatenus ſi nõ omnes intereſ ſe poteritis. et quelibet partiũ eligit vnum. cancellaria dat ʒᵐ: et tunc õ nes tres habent procedere niſi tertiꝰ ſe excuſet. vt in. d. c. prudentiã. vl tima clauſula freq̄ntatur in lr̃is cõ ſeruatorum quando dantur conſer uatores eccleſiis vel vniuerſitatibꝰ. ſtudiis. quia tunc ponitur clauſula quatenus vos vl' duo aut vnꝰ veſ trum ꝛc̃. et tunc quilibet inſolidum procedere poteſt a princiᵒ. ʒᵃ forma eſt per quam dãtur duo iudices cũ clauſula q̄ ſi nõ ãbo. Hodie nõ eſt in vſu. quando ergo dantur plures iudices cum predictis clauſul': tũc de huiuſmodi clauſulis debet fieri mentio in citatione ſic dicendo N decanus eccleſie talis ꝛc̃. iudex con ſeruator. venerabilibus ꝛ circũſpec tis viris magiſtris doctoribꝰ et ſco laribus et vniuerſitati talis ꝛc̃. vna cum certis noſtris in hac parte colle gis cũ clauſula q̄tenꝰ vos vel duo aut vnus veſtrum ꝛc̃. a ſede apoſto lica delegatus. Q̄ꝛ autem delegatꝰ debet premitti et preponi patet quia ipſe r̄preſentat perſonam domini pa pe. ḋ offi. delega. cũ olim cum con cor. Et quãdo ſunt plures delegati maioꝝ digniorꝰ debꝫ p̄poni. de quo in ſpecu. de cita. §. preal. Circa qḋ mouet' vnum dubium facti. pona mus q̄ cauſa delegata fuit olĩ epiſ copo leodienſi. nũquid poſtea cũ ec cleſia iſta fuerit metropolitica ipſe factꝰ archiepiſcopꝰ ꝓceder̄ poterit in cauſa prius coram eo incohoata ? Io. an. in addi. ſpe. ti. de lega. tenꝫ q̄ ſic etiã ſi nomẽ proprium eſſet ex preſſum in comiſſiõe. Ratio quia p dignitatem archiepiſcopalem nõ de ſeruit eſſe epiſcopus. vnde et papa vocat ſe epiſcopum vt in. l. eos. C. ḋ excuſa. mu. li. x. i fi. Iſtud dubi um moueri poteſt ꝓpter ludentes ad ſcacos. nam vt ibi dicit io. an. p eandem legẽ fuit iudicatum q̄ qui in ludo ſcacorum cõuenit mactare ſocium cũ pedona facta regina erit victor. pro quo io. an. in addi. ſpe cu. vbi. ſ. plures rationes adducit. dicit tamen ibi q̄ padue audiuit ꝓ nunciari contrariũ. Concordando

diſtinguit dicens primũ procedere quando conuentio fuit facta de certa perſona. ſecus quãdo d certa nõ eſt conuentũ. Itẽ in forma mandat delegatus õnibus. et ſuper illos habet iuriſdictionem quantum ad hoc quod alias ſua iuriſdictio nõ poteſt bene applicari. de offi. delega. c. i. et. c. preterea. de quo in ſpe. ti. de cita. §. de citatione. v. quid ſi delegatus excõicat. et ſequẽ. Aliquando autẽ tenor reſcripti debet totus inſeri in citatione. legitur et notatur in. c. ii. de dilati. Et no. io. an. in. g. iii. q. ii. c. ſi epiſcopus. vbi concluditur hoc fieri comuniter et alias nõ valere citationem. de hoc notatur in. c. veniẽs de accuſa. ſuper vlti. glo. Sed nunquid debet mittere citator reſcriptũ bullatum? et reſpondetur quod non vt no. in. d. c. ii. de dila. Aliqui etiam inſerunt in citatiõe libellum. d quo in. c. ii. iam alleg. Item in forma citatur reus ad reſpondendum actori de iuſticia. Aliqui citant primo ad dicendum cõtra comiſſionem quicquid dicere ſeu opponere voluerint contra eã. et iſte terminus ſeruatur in curia pro ſubſtantiali. Item quod poſſit et debeat excomunicari probatur in. c. cum ex litteris de reſti. in inte. et in ſpecu. ti. de cita. §. viſo. v. itẽ iudex. Item in forma citationis apponitur quod executor debet reſcribere diem. d hoc no. in ſpe. ti. de citatio. §. vlti. v. ſi non mandat iudex delegatus. quandoque nõ procedit per ſe ſed cauſam ſibi comiſſam ſubdelegat: et tunc erit forma ſubdelegationis iſta.

Forma ſubdelegatiõis.

n Decanus eccleſie iudex cauſe et partium infraſcriptarum a ſe. ap. ſpecialiter delegatus. honorabili viro tali. ſalutem in domĩo. litteras ſanctiſſimi in chriſto patris etc. noueritis nos recepiſſe ſub hac forma. Iohã. epiſcopus etc. ſed quia nos tã noſtris quam eccleſie noſtre negociis prepediti: cognitioni et deciſioni negocii huiuſmodi ad preſens vacare et intendere omode non valemus: idcirco de veſtra legalitate confiſi vobis in hac parte comittimus vices nr̃as donec eas ad nos duxerimus reuocandas. et aliqui ſubiũgũt mãdatum videlicet mandantes vobis quatenus in negociis huiuſmodi procedatis ſcd̃m traditã a ſe. ap. nobis formam et alias prout d iure fuerit procedendũ. in cuius teſtimonium litteras preſentes fecimus noſtri ſigilli appenſione muniri. datum etc.

Hic aduertẽdum eſt quod licet ponatur in forma ſubdelegatiõis ſed qa nos tam noſtris etc. tamen poteſt fieri ſubdelegatio pro ſola voluntate dato etiam quod nõ fuerit aliquo legitimo ĩpedimẽto ꝓpeditus dlegatus. de offi. dele. paſtoralis vt ibi per ĩno. ſed ſi velit malicioſe ſe exonerare: tũc ſubdelegatum compellere nequit ad cauſam recipiendam ſi de malicia conſtat. vt ibi. et poteſt fieri etiam inuitis partibus. e. ti. ſuper queſtionum. et ſubdelegatus delegati habens iuriſdictionẽ: habet etiã cohertionem: alias deluſoria videretur eius iuriſdictio. e. ti. ex litteris. delegatus autem ſubdelegatum ſui college non tenetur admittere. de quo in. c. corã. e. ti. Itẽ dicitur in forma

omittimus plenariam ⁊c̃. vl' donec
⁊c̃. ĩ iſto eſt magna diuerſitas quia
ſi eſt delegatus ſimpliciter tunc cen
ſetur ſubdelegatus in toto. et ſi ip
ſe ſubdelegatus incipit vti iuriſdic
tione non poteſt a delegato reuoca
ri. Jtẽ ſi a ſubdelegato fuerit appel
landum: tunc ſi eſt datus non in to
tum: appellatur ad delegatum datũ
cum clauſula appellatione remota
et non ad papam. vt ĩ. c. cum R. e.
ti. Et idem ſi ſolam executionẽ ſen
tentie ſibi reſeruauit. vt in. c. ſi dele
gatus in fi. de offi. dele. li. vi. Sed
fallit in duobus caſibus in quibus
non appellatur ad legatum ſed ad
papam. de quibus in. c. ſi is cui et
. c. ſi a ſubdlegato. e. ti. li. vi. ⁊ quã
do eſt vnicus delegatus an poteſt
pluribꝰ ſubdlegare: no. ĩ. c. cũ R. e.
ti. alle. dicitur in forma mandãtes
⁊c̃. quia delegatus poteſt compelle
re ſubdelegatũ ad cauſam ſuſcipiẽ
dum: niſi conſtꝫ ꝙ ex malicia ſe ve
lit exonerare vt dictum ẽ. Jtẽ dici
tur in forma in cuius teſtimonium
⁊c̃. nam ſubdelegatio probatur per
litteras delegati ſolo ſigillo ſigilla
tas.

¶Forma citationis iudicis ordinarii.

Officialis curie epiſcopa
lis leodienſis plebano ſeu rec
tori eccleſie talis. ſalutẽ ĩ domino.
vobis ĩ virtute ſancte obediẽtie fir
miter diſtricte precipiendo manda
mꝰ quatenus accedatis quo prop
terea fuerit accedendum ⁊ talem ad
noſtram preſentiam citare curetis.
quẽ ⁊ nos citamus perẽptorie p p̃
ſentes vt tali die compareat in iudi
cio coram nobis: querimoniis talis
finaliter reſponſurus. datum die ta
li noſtro ſub ſigillo. Talis forma ẽ
breuis quia eius iuriſdictio iam eſt
radicata et fundata a iure ex quo
eſt iudex ordinarius. proprꝰ et na
turalis ipſius citãdi. vnde nõ opor
tet in citatione exprimer̃ cauſam ex
qua cõpetat ſibi iuriſdictio ſeu qua
re habeat iuriſdictionem ſuper eum
ſicut facit delegatus quãdo recipit
reſcriptum apoſtolicum ⁊c̃. vt in
forma. Jtem ſi talis citatio dirigit̃
plebano in cuius parochia degit ip
ſe citandꝰ et habet domicilium et o
mittitur ſibi citatio facienda. poſſꝫ
enim ipſe vocando dirigi ad eum
mitti. ſed quia tutius eſt citationem
per alium fieri qui de hoc teſtificet̃
qa per citatũ poſſet occultari. de q°
in ſpe. de citatiõe. §. iã de citatione
. v. et igitur. et notatur de do. et cõ
tuma. c. vlti. ¶Committitur ergo aliis
vt citent: vt per eorum relationẽ cõ
ſtet de citatione vt ibi no. Jtem in
forma citationis ponitur verbũ per
emptoriũ. dicit̃ enim peremptoriũ
eo ꝙ diſceptationes perimit. ita di
cit. l. et tertiũ. ff. d iu. et perimit diſ
ceptationes id eſt vltra non patit̃
aduerſarium tergiuerſari. de quo p
io. an. in additi. ſpecu. ti. de cita. §.
viſo. Aduertendum eſt ꝙ in prima
citatione non eſt mittendũ perẽpto
riũ. vt in. l. cõſentaneũ. C. quomõ
et quando iu. in auc̃. q ſemel. niſi
fuerit ex cã. vt in. l. cõtumacia. ff.
de re iudi. debet ergo reus tribus ci
tari edictis. et tunc 3^{m} edictum eſt p
emptoriũ etiã ſi non exprimatur.
vt no. iii. q. ii. ĩ ſumma. Sed quia
ex cauſa poteſt vocari reus vnico

edicto peremptorio propter diſtan
tiam viarum. vel ſi reus celeritatem
deſiderat vt in.c.cum ex litteris de
reſti.in inte. et ſic venit in vſum ꝙ
communiter iudices mittunt niſi vnā
citationem ⁊ perempto.nec propter
hoc ſolum poteſt appellari. vt dicit
ī no.in alle.c.ii.de dila. vbi dicit ꝙ
ſola peremptoria aſſignatio prima
vice facta non eſt cauſa ſufficiens
ad appellandum.debet tamen tener̄
iſtud peremptorium competētia in
terſticia et īterualla tēporū.xxxiiii.
.q.iii.de illicita.et nota.in.c. i.de
dila.et q̄ta temporum interualla ɔ
tinere debet arbitrabit̄ iudex ex diſ
tantia viarum:negocii perſonarum
ac temporis qualitate. vt in.c.cum
ex litteris de reſti.in inte.no.in.c.i.
de dila.de quo etiam in ſpecu.ti.de
cita.§.nunc. Si tamen fierent tres
citationes: tūc ſi reꝯ in primo citati
onis termino non venit reputatur
contumax quo ad h°. et tenetur ac
tori comparenti ad expenſas. vt no
ta.de procura.querelam ⁊ in ſpecu.
ti.de expenſis.§. iuxta.v.querit̄.
ſed pro contumacia huiuſmodi nō
inferuntur alie pene cōtumacie: qa
talis non conſtituitur cōtumax q°
ad hoc vt poſſet pro tanto excomu
nicari vl̄ miſſio contra eum fieri.ut
no.in.c.vlti. de do.et contu.niſi i
prima citatione reſponderet ſe non
venturum : quia tunc contumacia
eſſet notoria. Si ergo in citatione
non eſſʒ verbum peremptorium:ci
tatus nō comparens excomunicari
non poteſt nec patietur miſſionem.
ſed quando citatio eſt vnica perēp
toria licet tres terminos contineat:
ſufficit tantum vni parere.⁊ ſolum
poſt vltimum erit locꝯ pene. de hoc
in ſpecu.de cita.§.viſo. et per io.
an. in addi.ſpe.de proceſſibus exe
cutorum. Item dicitur in forma vt
tali die compareas.ſi ponitur in ci
tatione ɔpareas feria ſexta vel die
mercurii:intelligit̄ de p̄xa feria.vi.
vl̄ die mercurii:per.l.eū.ff.de vbo.
obli. v. h° notatur. in.c.expoſuit
de dila. Si autem dies illa ſit feria
ta in quā citatꝯ eſt reus:an artet eū
ad veniendum ſiue cōparendum ?
hoc poteſt continger̄ dupliciter. vl̄
ibi exprimitur in citatione compare
at tali die dominico. vel non expri
mitur ſed dicitur compareas.x.die
et ille in iſtam diem incidit dies fe
riata. Inno.in.c.vl. de feriis poſt
recitationem opinionū videtur pla
cere finaliter:ꝙ licet in citatione ex
primatur error dicendo compareas
die dominico vl̄ compareas die.x.
et ille in diē dominicū īcidit:ꝙ ſem
per tenetur comparere. Ratio qa in
citatione duo videntur mandata :
ꝙ tali die compareat. et ſi illa die
non debet vl̄ nō poteſt:nihilominꝯ
videtur ſibi mandatum vt compa
reat q̄to citius poteſt. Hoſti. tenet
contrariū.et cum eo videtur tenere
richar.de ſenis.io.caldri. vbi vide
tur dicere ꝙ ſi error tacite inſit: tūc
remaneat citatio.quia tenuit a prin
cipio.vnde licʒ tunc caſus ſuperue
niens mandatum ſuſpendat : nō ta
men ex toto relaxat. et ita ſequenti
die tenetur comparere.ſecus ſi error
expreſſus eſt quia tunc negat citati
onem tenere. Ad hoc euitandum ho
die iudices ſunt cauti in citatiōibꝯ

ſic dicentes decima die compareas
ſi iuridica fuerit. alioqui proxima
die iuridica ſequenti . vnde conſu
lit iohan. and. in.c. vltimo de feri
is.ꝙ hanc cautelam iudices ſeruent
maxime quia poſſꝫ eſſe ꝙ apud iu
dicē nō eſſet dies feriatus et apud
citatum eſſet vt ibi patet per textū
quē ſinguli epiſcopi ſeruare debēt.
et ita ſeruant curiales et quandoqꝫ
alii iudices delegati. An teneat cita
tio et artet in caſu conuerſo: vt ſi fi
at citaº die feriato vt citetˀ reus ad
diem non feriatum. ibi etiam no. p
docto. finaliter io. an. vult ī nouel.
ꝙ tenet talis citatio et diſtinguit tri
plicem actum in citatione. primus
actus eſt preceptū de citando. 2ꝰ eſt
illius precepti executio videlicet ip
ſius citati actus. 3ꝰ eſt proceſſus in
choatus ex tali citatiōe. primus ac
tus vt dicit non requirit cauſe cog
nitionem . et ideo poteſt fieri die
feriato vt in. l. ii. C. de feri. 2ꝰ ac
tus eadem ratione ſimiliter poteſt
fieri die feriato. 3ꝰ actus eſt quan
doqꝫ inchoatiuus . iſte cum habeat
cauſe cognitionē tali die non poteſt
expediri . remittit ad ſpecula. de ci
tati. § . i. ꝟ. itē ꝙ citatio . Jo. ð cal.
tenet contrarium. et inter alias ratio
nes tenet ꝙ citatio eſt de proceſſu
etiam per ſe et principaliter. vt de ꝓ
ba. quoniam. pro hoc facit quia per
talem actum iuriſdictio perpetuatˀ.
ex quo ergo eſt actus iudicialis: nō
debꝫ fieri die feriato. Forte hoc tutiꝰ
et ita ſeruatur. Quando autem fit ci
tatio vt decima die compareat ꝛc̄.
an tunc dies receptionis ſeu inſinu
ationis litterarum citationis com
putetur in numero dierum expſſoꝝ
in citatione? no. guil. in ſpecu. de ci
tati. § . viſo. ꝟ. penul. et de dila. c. i.
. ꝟ. ſed pone. et tenꝫ ꝙ non compu
tetur . Item ſi in forma citationis
nō eſt appoſita certa hora videlicet
compareas die tali tali hora ſcilicet
veſperarum vel tertiarum . ex quo
non eſt prefixa certa hora debet iu
dex expectare reū ad finē diei vſqꝫ
ad illam horam que incumbit ante
noctis tenebras. de offi. dele. conſu
luit. de gratia tamen poteſt eum ex
pectare in diem ſequentem. vt ibi .
Item nec ð loco fit mentio: quia or
dinarius certum habet auditorium
vt. ſ. dixi. ſecus eſt ð delegato qui
debꝫ certū locū aſſignare. ð reſcrip.
. c. cum olim in. fi. Item dicitur in
forma cōpareas legitime. vnde po
teſt comparere per ſe vl' per procura
torem vt poſtea patebit. et delegatꝰ
non poteſt regulariter quem citare
vt perſonaliter coram eo cōpareat .
hoc tamen fallit in caſibus ð quibꝰ
in. c. i. de iudi. li. vi. Item dicitur ī
forma querimoniis talis reſponſu
rus et nō exprimitur cauſa propter
quā citatur: ſed per talē citationem
non inducitur litis pendentia . vt ī
clemē. ii. vt lite pendē. ad hoc ꝙ ci
tatio faciat litis pēdentiam ad effec
tum vt nihil poteſt innouari: requi
ritur ꝙ citatio ſit inſtruēs ſcilicet ꝙ
per eam conſtet ſuper quo debeat re
us conueniri. item ꝙ a competente
iudice ſit facta . et ꝙ pueniat ad no
ticiam citati. vt in clemen. i. vt lite
penden. de hoc tamen an in citatiōe
ſit cauſa exprimenda: vide io. an .
in additi. ſpecu. ſuper verbo. item

ꝙ in nulla cauſa. ⁊ ibi videtur tene
re ꝙ exprimenda ſit cauſa propter
multas ratiões quas ibi adducit.
ſed communiter non ſeruatur. Item
citatur ſolum̃ vt respondeat queri
moniis actoris in cauſis in quibus
poteſt procedi lite non conteſta. de
quibus. ſ. feci mẽtionem. poteſt ta
men reꝰ a pͥcipio citari ad totam
cauſam. quia ad procedendum ⁊ ꝓ
cedi videndum in tali cauſa ad om
nes et ſingulos actus incumbentes
ſeruatis terminis debitis et conſue
tis vſqꝫ ad ſententiam diffinitiuam
incluſiue cum õnibus ⁊ ſingulis ac
tis actitatis et ſcripturis litteris et
munimentis quibus in negocio hu
iuſmodi vti intendit et ſe iuuare cũ
terminatiõe vt ſiue compareat ſiue
nõ: nihilominus in cauſa predicta
prout iuſtum fuerit ipſius citati cõ
tumacia ſeu abſentia non obſtante
procedemus. et quando talis eſt cã
et eomodo citatur: nõ oportet eum
poſtea ad ſingulos actus de nouo
citari. alias ſi non eſt cauſa priuile
giata in proceſſu. vel ſi eſt talis ſed
non eſt citatꝰ iſto modo ſed ſolum
querimoniis: tũc oportet ipſum ad
ſingulos actꝰ vocari. et videtur di
cere guil. in ſpe. de cita. ꝗ. viſo. Di
cit tamen ibi io. an. in addi. ꝙ hoc
procedit vbi iudicium eſt r̃motum
a loco citati puta a curia (quia eſſꝫ
difficile citationem ꝓ ſingulis acti
bus mittere) poteſt procedi ad exa
minationem cauſe ⁊ diffinitionem
ſi pars non venerit. ſi autem vene
rit aut procurator citabit̃ ad ſingu
los actus etiam ſi in vno fuerit con
tumax. de quo plenius per io. an. i
additi. ſpecu. loco allega. In fine ci
tationis ponitur datum nec ſubſcri
bitur teſtibus. ſed ſufficit litterã ci
tationis eſſe ſigillatam ſigillo iudi
cis ſiue ſit aũiudicial' ſiue de iudici
ali. vt notatur in. c. quoniam de ꝓ
bati. citationes tamen que emanaue
runt de curia rediguntur per tabelli
onem in publicam formã. et hoc eſt
tutius in arduis maxime coram de
legato et in de decreto citatis: et eiꝰ
forma que cũ poteſt extẽdit̃ prout
viſum fuerit expedire.

Quomodo citans cui comiſſa eſt
citatio faciẽda debꝫ ſe haber̃.

Vnc videamus ꝺ actu ipſius
citationis qualiter ille debet ſe
habere cui committitur citatio facien
da per litteras vel viua voce. quia
debet acceder̃ ipſum citandũ et cita
re ſcd̃m ꝙ ſibi eſt iniunctũ ſi citan
dus copiam ſui facit. ſi non poteſt
eum habere perſonaliter: de hoc pro
teſtetur ⁊ de diligẽª ſup hoc facta.
ſemper enim citãdus eſt quis perſo
naliter ſi inuenitur. de eo qui mittit̃
in poſ. c. vlti. ſi non inuenitur: cite
tur procurator eiꝰ ſi quem dimiſit.
quem tenetur dimitter̃ ſi ſe abſentet
maxime ſi ſemel eſt citatus. ꝺ procu
ra. dilectus. ꝺ eo qui mit. in poſſeſ.
cauſa rei ſeruan. c. vlti. ſi procurato
rem nõ dimiſit: tunc fiat citatio ad
domum et requirantur amici. de quo
in. c. cauſam de do. et contu. in glo.
et in. c. vlti. e. ti. et in. c. vlti. de eo
qui mit. in poſ. Item in eccleſia in
cuius parochia degit et moratur cũ
populꝰ ↄuenit ad diuina. vl' ſi tra
ditur forma certa in citatiõe videlꝫ
vt in tali die et tali loco publicet̃:

iſta ē ſeruāda. vt in .l. ſi diligenter .ff. mādati. et in .c. dilecta ḋ r̄ſcrip. vt in citationibus que emanāt a curia. in quibus ſcribitur ſi eius copiam habere poteritis: alioquin in domo habitationis ſue et in eccleſia cathedrali. non tamen debet citans intrare domū citādi eo inuito. de quo in ſpe. ti de citationibus. §. ſequit᷑ .ṽ. ſed an res. et in clemen. cauſam de elec. Et dicitur abſens qui eſt extra prouinciā vt ibi no. q̄diu ergo quis copiam ſui facit non eſt citandus ad domū: quia ad citationem ad domum recurritur quaſi ad vltimum refugiū. vt no. hoſtien. ḋ do. et contu. cām q̄. nō niſi in caſibus in quib⁹ etiam ſufficit prima vice. ⁊ quando locum habeat citatio ad domum viḋ plene per ino. ⁊ alios in .c. vlti. de dolo ⁊ con. Et quādo locus citandi nō poteſt tute adiri: papa mandat citationem fieri per edictum. de quo de iudi. c. i. in cle. et poteſt ille cui comittitur citatio facienda p aliū citare. vt tenet gof. et hoſtien. in .c. vlti. de eo qui mittitur in poſſeſ. licet ibi petr⁹ et abbas tenent contrariū. et debet fieri cita° claris verbis. An autem credat᷑ nūcio referenti ſe citaſſe: tractat guil. in ſpecu. ti. de cita. et cōſuluit ꝙ iudex quilibet maxime delegatus preſente actore ⁊ tabellione iniūgat nūcio ꝙ ipſe talem reū ex parte ſui citꝫ ſub tali die ſcilicꝫ ꝙ tali die ⁊ loco compareat peremptorie in tali cā coram eo reſponſurus ⁊c̄. datum ⁊ actum ⁊c̄. et tunc ille notarius preceptum iudicis ⁊ mandatum nūcio factum redigat in actis. quia dato

ꝙ nūcio credatur ſuper actu citationis per eum facto: non tamen creditur ſibi ſuper comiſſione ſibi facta. vt ibi dicit io. an. in addi. nā gof. tractando de edicto ſi qs in ius vo. ⁊c̄. dicit ad hoc ꝙ loc⁹ ſit huic edicto ſex eſſe neceſſaria. quorū 2m ponit ꝙ de mandato iudicis facta ſit citatio. et hoc ponit propter multos nūcios qui ſine mādato vocant interdum. et propter hoc dicit io. an in addi. ſpecu. in loco ſtatim alle. r̄probatur ꝙ in multis formis ſeruatur ꝙ preceptum de citando nūcio factum non ſcribitur. ſed quando ſcribitur relatio citationis: dicitur ſic. retulit talis nuncius ſe de mandato iudicis citaſſe talē. ſcribat ergo notarius in actis quomō talis iudex conſtituit talem nūcium ſuū ⁊ citationes in tali cauſa faciendas. qui nūcius iurat corporaliter tacto euāgelio ōnes ābatiatas et citationes ī eadem cauſa ſibi per iudicem impoſitas et imponendas fideliter facer̄ et referre. Et ibi etiā io. an. in additi. ſpecu. in iſto dubio an credatur nuncio etiam publico adiurato ſuper citationibus vel an potius ſtādum ſit iuramento partis volentis iurare ſe non eſſe citatam: recitat diuerſas opiniōes. quid ſenſerint doctores circa hoc et practici: hoſtien. ī ſumma ī rubrica de cōtumacia. §. .ii. ṽ. quid ſi abſens: tenet finaliter hoc r̄linquendum eſſe arbitrio iudicis qui perſonarum et negocii qualitatem penſet vel credāt: vel neganti ſe citatum iuramentū deferat ad ſuam innocentiam oſtendendā. Et hoc placꝫ io. an. in addi. vbi ſupra

propter graue periculum quod im
minꝫ probo viro eo nõ citato ex dic
to vilis ribaldi. nõ tamen hoc eſt ſic
arbitrariũ ſicut illud de q° in. c. cõ
ſuluit de offi. dele. de quo non licet
querulari. vnde ſi iudex hoc caſu
male arbitret᷑: poteſt per grauatum
appellari. quandoqꝫ enim videmꝰ
iudices peſſimos ſicut et nuncios.
Quando vero citatio fit per litteras
probatur facta citatio hoc ipſo vt
citator remittat litteram citationis
ſeu comiſſionis ſibi facte apponen
do ibi ſuum ſigillum. ⁊ hoc habet ge
neralis cõſuetudo. ita no. per hoſ.
in. c. quoniam de proba. tamen me
lius eſt ꝙ p̲ litteras ſuas ſcribat diẽ
et formam citationis facte: maxime
quãdo fit citatio vt die. x. vel. xii.
cõpareat.

Quomõ citat᷑ capitulũ.

Qualiter autem citari debeat ca
pitulum no. in. c. bone de elec
ti. i. qa ipſũ capitulũ capitulariter
cõgregatũ citari dẽt ſi poteſt reperiri.
et ſi non poteſt conuocari et nolũt
congregari: tunc faciet homo quod
poteſt. vnd̄ citetur publice in eccle
ſia. vt ibi dicitur in glo. que ſic inci
pit et ſic citantur. etiam ſinguli: nõ
tanqꝫ ſinguli ſed tanqꝫ illi ex quibꝰ
conſtituitur capitulum. et qui vna
cum aliis faciunt capitulum alias
citatio nõ valeret: quia cauſa capi
tuli nõ eſt cauſa ſingulorum vl' ecõ
uerſo. xii. q. ii. qui manumittit. et
no. in. c. bone iam alle.

Facta citatione.

Facta citatione ſic fit per nunci
um. redeat nuncius ad iudicẽ
referendo ſibi in preſentia tabellio
nis qualiter. vbi. et quando. et ad
quid reum citauit. et iſta nũcii rela
tio eſt ĩ actis ſcribenda. et poteſt ſic
ſcribere notarius. Anno tali die tali
coram tali iudice in mei notarii pre
ſentia talis nũcius retulit ſe citaſſe
talem et perſonaliter apprehenſum
et inuentũ. vel ſi nõ fuerit apprehen
ſus retulit ſe dixiſſe procuratori ta
li vl' ſue familie ꝙ tali die ⁊ tali ho
ra ꝯpareat coram predicto domino
iudice ad procedendum et procedi
videndum in tali cauſa que vertit'
inter ipſum ⁊ talem ſuper tali re. vl'
ad iurandum vel iurari videndum
de calumnia. vel ad videndũ iurar̄
teſtes ⁊c̃. Ille vero cui comittit' cita
tio facienda per litteras ſolet ĩ cedu
la affixa citationi vel in ipſa citati
õis carta a tergo ſcriber̄ ſub hac for
ma. Ego Ɖ plebanus cognoſco me
litteras preſentes tali die publicaſ
ſe et tali intimaſſe et eſſe fideliter ex
ecutum ipſum citando prout rece
pi in mandatis. In cuiꝰ teſtimoni
um ſigillum meũ preſentibus eſt ap
penſum. vel ſic. Ego rector talis ec
cleſie ſcd̃m formam preſentis mãda
ti citaui talem tali die iuxta preſen
tium litterarum continentiam et te
norem. in cuius teſtimonium ⁊c̃ vt
prius. Utrum autem ordinarius
poteſt citare ſubditum ſuum extra
iuriſdictionem ſuam per nũcios vel
per litteras: no. ĩ. c. rhomana in. ꝗ.
contrahentes de foro competen. li.
. vi. Quia igitur citatus per iudicẽ
et de ipſius mandato debet in termi
no coram ipſo iudice comparere. et
ſi non comparet contumax reputa
bitur. et hoc ſi eſt ſuus ordinarius

iudex ille qui citat ſeu q citare facit ſiue mandat. vel delegatus et hoc exprimitur in citatiõe vt dictũ eſt. vel etiam ſi nõ vt dictũ eſt eſt ſuus proprius ordinarius: habet tamen alias ordinariã iuriſdictionẽ. et in citatione exprimitur etiã cauſa que ſi vera eſſet deberet coram eo reſpõ dere. vt quia dixit ipſum contraxiſſe vel deliquiſſe in terra que eſt de iuriſdictione citantis. d quo plene per doc. in. c. ii. de dila. alias ſi nõ comparet contumax reputatur. Si vero citatio eſſet talis q non artarꝫ ad veniendum nec per conſequens inferret contumaciam ſicut eſt cita° temeraria que non artat vt in. c. bone. ii. de elec. concor. clemen. paſtoralis de re iudi. d. notorium. Et multi ſunt caſus in quibus citatus venire nõ poteſt nec tenetur. d quo in g. i. c. veniẽs de accu. per io. an. et ſuper ea. Et ſolꝫ d hoc tradi vna general regula in. c. ii. d dila. videlicet q vbicunq in citatione ponitur aliquid iniuſtũ vel inhoneſtum vel tale quod certum eſt ponere exceptionem dilatoriã iudicis. vt ſi citatur ſpoliatus q reſpondeat ſpoliatori in cauſa ciuili vl aliter in cã criminali: vel militi alterius negocium procurãti. ex quo talis error exprimitur in citatione: ire nõ tenetur citatus. et idem ſi alias eſt notoriũ ſcdm aliquos. de quo eſt dicendum vt ibi. Aliqui diſtingunt quia aut ipſo iure deficit iuriſdictio citãtis. tunc citatus ſi illud eſt notoriũ venire non tenetur nec valet proceſſꝰ contra eum ope exceptiõis. et põt citatus ſe ſubſtrahere ⁊ excipere. alias tenebit proceſſus contra eum. de quo per io. an. in addi. ſpecu. de cita. §. i.

Quis dicitur otumax.

Unde contumax dicitur ille q tribus edictis vel vno perẽptorio citatus non venit. vel venit ſed nõ obedit. vel illicentiatus recedit. ita diſtinguit guil. in ſpe. de cõtumacia. §. i. ſed hoſtien. in ſumma ſic diffinit. eſt erga iudicem vel prelatum comiſſa inobedientia. ⁊ dicit comiſſa: quia non ſemper obediendum eſt. de quo de tempo. ordinan. c. ad aures: in glo. ii. et ſuper ea. Et diuerſi ſunt modi cõtumacie. d quo in. c. ii. de dolo et contuma. in glo. et ſuper ea. in. c. quoniam frequenter vt lite non conteſta. in. §. i. qa ſi latitat vel impedit ne citatio ad eum perueniat vl minus inſtructus comparet. d quo in ſpecu. de contumacia. §. i.

Contumaª ẽ multiplex.

Item multiplex eſt contumacia. aliqua eſt vera vel vere q̃ alias dicitur euidens vel notoria: vt quando citatus reſpondꝫ ſe non venturum nec q portabit pedes. et an ſufficit hoc dicere extra iudiciũ: quia ſi in iudicio hoc diceret eſſet idubitatum. Et alia ſeptem dubia circa hoc pulchre tractat ioban. an. in addi. ſpecu. de contu. §. i. 2ª otumacia eſt vera et preſumpta. vt quia apprehenſus eſt et citatus perſonaliter ſed non venit in termino. iſta dicitur eſſe vera eo reſpcũ quia apprehenſus perſonaliter. preſumpta tamen dicitur in non veniendo: poteſt forte excuſari per aliquod

impedimentum. 3ª contumacia eſt ficta: vt quia non eſt apprehenſus perſonaliter ſed citat⁹ ad domum. de quo etiam in clemen. de do. et cō tu. in glo. magna. et valēt iſta ſciri propter ſequentia. et maxime ad iſtud quia pro contumacia obligat᷑ contumax ad reſtitutionē expenſarum. ſed qualitas predicta videlicʒ ſi eſt contumax euidens ſeu notorius aggrauatur ex tali qualificatione ex duobus ad expenſas. non dico ad reſtituendas: ſed prius reſtituendas anteq̄ꝫ abſoluatur. de ſenten. excomu. venerabilibus. §. ſec⁹ li. vi. 2ª in eo ꝙ non habet beneficiū velocis reditus vel aduent⁹ coram iudice. de quo per io. an. in additi. ſpecu. ti. ſupra allega. Si igitur actor eſt contumax: punietur vt i. c. actor de dolo et contu. li. vi. quia ſoluit expenſas: et cum hoc non admittitur ad aliam citationē niſi cautionem faciat ꝙ velit ꝺ cetero comparere vt ibi. poteſt etiam tunc reo inſtāte et docer̄ volente de iure ſuo procedi ad diffinitiuā ſententiam lite non conteſtata de quo in. c. cām de dolo et contu. et qualiter tūc ſit procedendum et in quibus citatiōibus vocandus ſit actor contumax vide plene per inno. et alios in. c. i. vt lite nō cōteſta. ſed ſi eſt cauſa in qua procedi non poteſt lite nō conteſtata. ex priuilegio iuris vel hominis vt. ſ. dixi. de quo in clementi. diſpendioſam et in clemen. ſepe: tūc procedi poteſt in pricipali ad receptionem teſtium et diffinitiuā ſententiam in contumacie penā rei. ita tamen ꝙ reus citetur ad ſingulos actus. de quo vt. ſ. dixi. et ſic conſeruatores dati vniuerſitatib⁹ ſtudiorum procedere poſſunt in principali contra contumacem. tamē ꝺ ſpeciali mandato principis procedere debēt ſimpliciter et de plāo ⁊c̄. poſſunt tamen ſi volunt cōtra reum cōtumacem procedere et excomunicare vel miſſionem ſicut alius iudex facere. Termino igitur citationis aduenīēte: actor cōpareat per ſe vel per procuratorem ſuum (ſi talis eſt cauſa in qua conſtitui poteſt ꝓcurator) cum litteris citationis. et faciat fidē iudici de executione ſeu inſinuatione citationis facta reo p modū quem dixi accuſando contumaciam. et cōtra eum tanq̄ꝫ contra contumacē procedi. ⁊ faciet ōnia redigi et ſcribi in actis. de proba. quoniam. et iudex pronūciabit ſeu r̄putabit eum contumacē ſic dicendo. talem per nos et ꝺ mandato noſtro citatum in die hodierna ad inſtantiam talis ſuper re vel cauſa tali et ſufficienter expectatū nec per ſe nec per procuratorē comparentē nec cōparere curantem: ad petitionē et requiſitionem ipſius actoris vel ſui procuratoris comparentis ac petentis oſtendere per nos contumacē reputari reputamus prout eſt merito cōtumacem. et iuxta iſtam formā etiā ſcribat tabellio anno domini ⁊c̄ die tali hora tali coram tali iudice comparuit talis actor vel talis eius procurator qui procurator mandatum procuratoriū cuius tenor inſeritur produxit vna cum litteris citatiōis et aliis litteris ſigillo talis ſignatis vl inſtrumētis ſuper executione vl̄

intimatione citationis eiuſdem cō
fectis . quoꝛum ſimiliter tenoꝛes in
fra continētur. et talis citati nō cō
parentis cōtumaciam accuſauit pe
tens eum per ipſum iudicē pꝛonun
ciari et reputari contumacem . vel
ſibi decerni ꝯtra eum litteras oppoꝛ
tunas. quē diutius expectatum ip
ſe iudex contumacē reputauit et lit
teras decreuit ꝯtra eū oppoꝛtunas.
Hec eſt vis an ſic ſcribat tabellio in
perſona ſua an ſcribat in perſona iu
dicis iſto modo . talem nō compa
rentem diutiꝰ expectatū reputamꝰ
contumacē. de hoc de cōuerſi. cōiu
ga. dudum. de fi. inſtru. c. i. et . ii.
et ita debet actoꝛ comparere in ter
mino coꝛam iudice et cōtumaciam
rei accuſare. ſi etiam actoꝛ non com
parꝫ ⁊ iudex etiam ē abſens ⁊ impe
ditus ita ꝙ ſi ꝯparuiſſꝫ non fuiſſet
pꝛoceſſum ī cauſa: an reputatur cō
tumax et condēnari debeat in expen
ſis ? eſt glo. notabilis in . c. vlti. de
dolo et contu. et eſt glo . vl. Et po
teſt iudex a qua pena vult incipere
vel ab excomunicatione vel miſſio
ne. vt in. c. tue ut lite non conteſta.
et ibi notatur . et debꝫ iudex a pꝛin
cipio eſſe contentus alterutra pena
que magis timetur. vt. e. ti. quoniā
. §. vlti. in fi. honeſtum tamen eſſet
vt a miſſione inciperꝫ : quia pꝛius
recurrendum eſt ad res ꝙꝫ ad perſo
nas vt ibi notatur. Iudex ergo ꝓ
cedēdo ad miſſionē cōtra contuma
cem in actione reali puta ſup equo
vel fundo: decernat actoꝛē eſſe mittē
dum in poſſeſſionem rei petite cau
ſa cuſtodie. et fiet miſſio per hec ver
ba: decernimus conſtituimꝰ vel mit
timus vel iubemus te eſſe poſſeſſo
rem talis rei cauſa cuſtodie. ⁊ volu
mus ꝙ talis noſter miniſter ponat
te actualiter in poſſeſſionē. et talem
miniſtrum debet dare iudex vt hec
impleat et ei referet quando factum
ſit. ita dicit innocē. de eo qui mit. in
poſ. c. vlti. Et licet inno. ponat
etiam aliā miſſionis foꝛmam: illa ta
men placet hoſtien. et io. an. in no
uella. et ex tali miſſiōe ex pꝛimo de
creto iudicis: actoꝛ talis poſſeſſoꝛ
erit rei ſed comutabilis: quia ſi reꝰ
venerit coꝛam iudice infra annum
et cautionē pꝛeſtet de ſtando iuri et
reſtituat expēſas actoꝛi: ipſe poſſeſ
ſionem recuperabit. vt i. c. quoniā
frequenter. §. in aliis vt lite nō cō
teſtata. Et dato ꝙ actoꝛ miſſꝰ i poſ
ſeſſionem: pꝛopter potentiam rei vel
dolum nō poteſt poſſeſſionē coꝛpo
raliter adipiſſi: adhuc iuris diſpo
ſitione videtur poſſidere ad effectū
pꝛeſcriptionis annalis. vt in. c. cō
tingit de dolo et contu. Si vero reꝰ
non venerit infra annum pꝛeſtando
cautionem vt dictum eſt et reſtituē
do expenſas: actoꝛ etiam circa 2m de
cretum per anni ꝯcurſum verꝰ erit
poſſeſſoꝛ ſcd̄m ꝯmunē opinionem.
vt in alle. §. in aliis et ibi nota. de
dolo et contuma. contingit. et reus
non auditur poſtea niſi de pꝛopꝛie
tate illius rei. ſi autem eſt actio per
ſonalis puta ꝙ agitur circa condi
tionem ex mutuo et reus eſt contu
max: mittetur actoꝛ ī poſſeſſionē re
rum mobilium contumacis ſi talia
habeat . alioquin in poſſeſſionē im
mobilium pꝛo mō ⁊ menſura debiti
declarati in libello actoꝛis. Qꝛ etiā

habet declarare iuramēto et an hoc ſufficiat et requiratur probatio per teſtes vł iſtrumēta : tractat guil. in ſpecu. de contu. §. ſequatur. v. itē quod dicitur. de offi. iudi. §. vlti. vbi per io. an. in addi. ſpecu. ſuper verbo 3° dicendum. et ſuper verbo 6° querendū. et vſqȝ ad q̄tum tem pus tunc audietur reus ſuper illis rebus in quas miſſio facta eſt: legi tur et notatur vt lite non conteſta. quoniam. §. vlti. in fi. ⁊ ibi in glo. fi. et ſuper ea . quia auditur donec interueniat 2m decretum. An ⁊ quan do auditur ? refert an per 2m decre tum ſit adiudicata poſſeſſio actori an res ſit adiudicata in ſolutum. ſi eſt adiudicata poſſeſſio: auditur: ſȝ actor habebit comodū poſſeſſionis donec principale ſit finitum . ſi res iudicata eſt in ſolutum: preclusa eſt via reo quia tunc nō auditur. et iſ ta habet locum in contumacia ante litē conteſta. Quid aūt ſit in cōtūa cia poſt litē cōteſtatā? contra contu macem nō debet iudex multum feſ tinare ad faciendum miſſionem. de dolo et contu . contingit in prima glo. punitur etiam contumacia per pignoris captiōem et aliis modis. de quo in ſpecu. de contu. §. vlti. ⁊ ꝙ iudex eccleſiaſticus poteſt impo nere mulctā: habetur de penis licet. no. de dolo. et cōtu. c. i. Et de mulc ta ponit hoſtien. ſpecialē rubricam in ſumma de ſenten. et re iudi. et de ea tractat ſpecu. in ſumma de proba tione. §. ii. v. et q̄ta.

Quomō cōtumax excomunicatur ꝓ otumacia.

I autem iudex vult infligere contumaci penam excomuni cationis: ſic procedat contra eum. habet eum monere ꝙ adhuc obedi at comparendo infra certum termi num et contumaciā ſuam expurgȝ. et ſi iudex eſt delegatus: poteſt ſcri bere ſub iſta forma.

Forma monitionis ad expurgan dum cōtumaciam coram iudice de legato ſubſequēte excōicatiōe.

n Decanus talis eccleſie iudex cauſe et partium infraſcripta rum a ſe. ap. ſpecialiter delegatus. vniuerſis et ſingulis dominis. pre poſitis. decanis. ⁊c. qui preſentibꝰ fuerint requiſiti. ſalutem in domīo et mandatis noſtris ymmo verius apoſtolicis firmiter obedire. Hup auc̄te apoſtolica nobis in hac parte comiſſa citauimꝰ ⁊ citari fecimꝰ ta lem vt tali die pro termino pempto rio ſibi aſſignato comparȝ in tali lo co legitime coram nobis: querimo niis talis reſponſurus. ſed quia idē citatus in termino huiuſmodi ſuffi cienter expectatus: cōparere cōtem ſit. vnde predcō H actore vel eius procuratore coram nobis ī termino predicto comparente et predicti ci tati nō comparentis contumaciam accuſante et petente ipſum ꝓut me rito nos reputamꝰ otūacē reputari et pro contumacia huiuſmodi per nos procedi : cōtra eum duximus ꝓut expediēs fuerit procedēdū. id circo vobis ōnibus diunctim et di uiſim in virtute ſancte obedientie ⁊ ſub pena excomunicatiōis quam in vos et quemlibȝ veſtrū ſi mandatū huiuſmodi noſtrū neglexeritis vel

contẽpſeritis adimplere: canonica
tamen trium dierum monitione pre
miſſa i his ſcriptis ferimꝰ. firmiter
et diſtricte precipiendo mandãtes
quatenus accedatis quo propterea
fuerit accedendũ. et memoratum ꝯ
tumacem publice et diligenter mo
neatis. quẽ et nos peremptorie pre
ſentibus admonemus vt infra. xii.
dies continuos a monitione huiuſ
modi computandos. predictam ſu
am purgando contumaciã iuri pa
reat coram nobis. aut cum prefato
N actore amicabiliter vel in iure ſe
componat. alioquin ipſum pro cõ
tumacia huiuſmodi excomũicamꝰ
in dei nomine in his ſcriptis. quem
ſic excõicatum publice infra miſſa
rum ſolemnia coram ipſa multitu
dine ꝺ ambone nuncietis. diem ꝛc.
vt in forma citationis. datum ꝛc.
diẽ veſtre excõicationis ꝛc.

Declaratio forme.

N iſta forma ponitur narra
tio quomodo reꝰ ſit citatus ꝛ
non comparuit et fuit eius cõtuma
cia accuſata. ſed iſta ṽba que ſunt
narratiua non probant: vt in clemẽ
ti. litteris de proba. ergo oportet vt
de hoc conſtet per regiſtrũ cauſe ſeu
per acta ſcripta per tabellionem. et
ideo dictum eſt ſupra ꝙ õnia redi
gi debent in actis. Item i forma mo
netur reus ante excomunicationem
quia ſemper ſententiam excõicatio
nis et etiam alias ſententias cẽſure
precedere debet monitio. alias ipſa
ſententia excomunicationis eſt ĩiuſ
ta ex ordine. et eam proferens habe
bit penas de quibus in. c. ſacro de
ſenten. excõi. Et quando ſic fertur
ſententia excomunicationis premiſ
ſa monitione vel ſub conditione: ſi
monitus putauerit ſententiã iniuſ
tam ſeu monitionẽ per preceptum:
debet appellare infra tempus moni
tionis vel ante conditionẽ: ad hoc
vt appellatio ſuſpendat ſententiam
excomunicationis. de quo in. c. pre
terea de appel. Et debet monitio ha
bere temporis interualla competen
tia. vnde aliquando ponitur in mo
nitoriis vt infra. xii. quorum. iiii.
ꝓ primo. iiii. pro 2° et aliquos. iiii.
dies pro 3° peremptorio termino ac
monitione canonica aſſignamꝰ. de
quo in. c. conſtitutionẽ de ſententi.
excõica. li. vi. ſufficit tamen ſine ta
li expreſſione ſi alias ſit competens
terminus.

Quomodo decernitur excomuni
catio contra collegium aut vniuer
ſitatem.

I cõtra collegium vel vniuer
ſitatẽ eſt procedẽdũ quia vni
uerſitas vel collegium nõ poteſt ex
comunicari vt in. c. rhomana. §.
vniuerſitatem de ſenten. excõi. li.
. vi. tũc debet collegium vel vniuer
ſitas interdici. vnde dicitur tunc ĩ
forma ſingulis pſonis excõicatis:
in capitulum vel conuentũ ſuſpen
ſionem: et in eccleſias vel monaſte
ria interdicti ſententiã ferimus. vel
vniuerſitatem ipſam interdicimꝰ.
Si autem eſt epiſcopus vł ſuperior
primo debet ſuſpendi. deinde creſcẽ
te contumacia interdici. 3° excomu
nicari. vt in. c. ii. de offici. dele. li.
. vi. ſubiungitur in mãdato ex nũc
prout ex tunc et ex tunc prout ex
nunc. ſed hoc non oportet vt no. in

.c.preterea de conceſ.prebē.⁊ in cle
men.vnica de cōceſ.prebē. ſuper v
bo ex nunc. Item dicitur in forma
quem excōicamus in his ſcriptis
⁊c̄.quia ſententia excōicationis de
bꝫ ferri in ſcriptis.de ſentē.exco.c.
.i.li.vi.

Quomodo ꝓceditur ad aggraua
tionem.

Einde ſi excomunicatus perſe
uerat in ſua cōtumacia: iudex
procedet ad aggrauationē ſententie
vt creſcente contumacia creſcere de
bet et pena. vt lite nō conteſta.quo
niam in fi.et tunc ſolet ſcribi ſub iſ
ta forma.

Forma aggrauationis iudicis de
legati.

n Talis iudex tali rectori.ſalutē
in domino. dudū auc̄te apoſ
tolica nobis ī hac parte comiſſa ta
lem citauimꝰ ⁊ citari fecimus in ter
minū talem ad inſtantiam talis. et
quia in termino huiuſmodi compa
rere contumaciter nō curauit:nos ī
eum pro contumacia huiuſmodi tu
limꝰ ſententiā excōicationis ⁊ ipſū
mandauimus excōicatum publice
nūciari. Sed quia idem N ī huiuſ
modi ſua contumacia perdurando
predictam excōicationis ſentētiam
temere contemnit ac damnabiliter
in ea perſordet. quare concreſcente
contumacia merito creſcere debet et
pena. vobis ⁊c̄.mandamꝰ quatenꝰ
predictum N excōicatū ſingulꝭ die
bus dominicis et feſtiuis accenſis
candelis et extinctis ſonantibuſqꝫ
campanis publice in ambone co
ram populo denuncietis et faciatis
tanqꝫ excōicatum ab ōnibus artius
euitari. datum et actū ⁊c̄.

Forma excōicationis cum moni
tione preuia iudicis ordinarii.

Ed ordinarii iudices breuiter
ſcribunt hoc modo. N prepoſi
tus ⁊c̄. et officialis tali rectori ⁊c̄.
Salutem in domino. Quia talis
citatus a nobis infra certum termi
num ad inſtantiam talis non com
paruit. quarꝭ vobis mandamꝰ qua
tenus eum peremptorie moneatis
vt adhuc infra. viii. dies continu
os acceptione preſentiū computan
dos: ſe cū predicto N amicabiliter
vel in iure componat. alioqui ipſū
excomunicamꝰ in dei nomine ī his
ſcriptis. quē ſic excomunicatū pub
lice de ābone nūcietis. datū noſtro
ſub ſigillo.

Forma aggrauationis iudicis or
dinarii.

Officialis. ⁊c̄ plebāo tꝭi. ⁊c̄ qa
talis excomunicatꝰ a nobis ꝓ
contumacia ad inſtātiam talis: hu
iuſmodi ſentētiā nō formidat: qua
re vobis mandamꝰ quatenus ipſū
excomunicatū ſingulꝭ diebus domi
nicis. accenſis candelis et pulſatis
campanis publice de ābone nuncie
tis. datum ⁊c̄. etſi adhuc nō curat
parere iuri et petere abſolutionem:
tūc dirigitꝭ aliud mandatū ſub iſta
forma.

Reaggrauatio.

Officialis ⁊c̄.licet talem dudū
excomunicauimꝰ pro cōtuma
tia aggrauatione ſubſecuta ad inſtā
tiam ⁊c̄.ipſe tamen huiuſmodi ſen
tentias temere ſuſtinet animo indu
rato. quare vobis mandamꝰ quate
nus eum excōicatum et aggrauatū

publice ſicut prius nūcietis:inhibē
do ōnibus et ſingulis veſtris paro
chianis ne eidem ſic excōicato emē
do vendendo ſal.aquam.ignem.ci
bum.vel potum miſtrando.vel ali
as quouis genere comunionis pro
hibite participēt quouis modo.cō
trafacientes minoris ſententiam ex
cōicationis quā per hanc īcurrunt
fore ligatos publice nuncietis. Vel
ſic.alioquin contra ipſos per excōi
cationis ſentētias et alias penas ꝓ
ut expediēs fuerit procedem⁹. Et
ſciendū ꝙ participantes cū excōica
to regulariter incurrunt minorē ex
comunicationē cū ſit veīale.de quo
in.c.cum ſacris qđ metus cauſa.et
ibi plene per io.an.ſunt tamen aliq̄
perſone priuilegiate ſuper comunio
ne: ſic ꝙ licite cū excōicato partici
pant. de quibus in.c .quoniā mul
tos.xi.q.iii.et ī certis caſib⁹ ex eis
licite per alias perſonas cōicatur.đ
quibus in.c.ſi vere de ſenten.exco.
cū concor.Et licȝ participantes eti
am ante iudicis inhibitionem īcur
rant minorē:tamen īhibitio iſta fit
vt alii illas penas magis timeant.
nam plus timeri ſolet quod ſpecia
liter iniungitur ꝙ̄ quod generaliter
imperatur. ar. l. item apud labeo
nem.ꝗ.hoc edictum.ff.de iiur. Itē
ex hac conſurgit contēptus maior
videlicet qui contra prohibitionē
iudicis facit.vt no.ī.c.alle.ſacris.
comunicātes tamen excōicato non
poſſunt propter hoc excōicari maio
ri excōicatione:niſi primo cū nomi
natim et in ſpecie moneantur iuxta
formā et diſpoſitionem.c.conſtitu
tionē de ſentē.exco.li.vi. Poſtea
ſi nec ſic poteſt contumax a ſua cō
tumacia reuocari: ſolet indici ceſſa
tio a diuinis ꝙ̄diu fuerit preſens
excomunicatus. et iſtam etiam pre
cedere debet monitio.xii.q.ii.īdig
ne.et tunc ſcribatur ſub iſta forma.

Forma ſuſpenſionis diuinoꝝ.

Fficialis ⁊c̄ ꝗuis tal' ⁊c̄. dū
a nobis ſit excomunicationis
ſententia pro contumacia ad inſtan
tiam talis īnodatus diuerſis aggra
uationibus ſubſecutis.idem tamen
N ſententias huiuſmodi et penas
contemnēs eas temere ſuſtinet et in
eis perſordeſcit aīo indurato ſeu ob
ſcurato.vnde ſua exigēte contuma
cia magis aggrauare compellimur.
vel contra ipſum rigidius procede
re oportet.idcirco vobis mandam⁹
quatenus proconſules et conſules
maiores ipſius oppidi tales iam iu
ratos et potentes talis loci publice
moneatis vt īfra dies.viii. predic
tum N excomunicatum ab eorum
cōſortio participatione et comunio
ne eiiciant penitus et excludāt. vel
ꝙ̄tum in eis eſt ipſum inducant vt
ad ſancte matris eccleſie gremium
redeat. iuri pareat coram nobis.et
beneficium abſolutionis curet op
tinere. alioquin ꝙ̄diu et quotiens
idem excōicatus in eccleſia veſtra
vł eius terminis preſens fuerit.mo
ram traxerit. domicilium et manſio
nem habuerit.ceſſetis et ceſſari faci
atis ab officio diuinorū. quem ſic
ſuſpendimus in dei nomine in his
ſcriptis. datum. Aduertendū eſt
tamen ꝙ pro pecuniario debito nō
poteſt fieri īterdictum generale. vt
in extrauagāti ꝓuide bonifa.viii.

et an predicta ceſſatio cenſeatur ſpecialis vel generalis tractat io.cal. in tractatu de cēſuris eccleſie iuxta fi. Et in p̄dicta forma monētur maiores loci: quia per ſentētiam huiuſmodi per quā indicitur ceſſatio etiam ipſi puniuntur. ſed quia principaliter fertur ſententia contra cōtumacem: ideo etiam ipſe deberet pri⁹ moneri vt. ſ. alle. eſt. tamen predicta forma in forma ordinariorū frequentatur. ſed iſte forme non ſunt ita preciſe quia mutantur ſcd̄m diuerſitatem fori. tamen conueniunt ī effectu. et facile eſt ſtilum et conſuetudinem cuiuſlibet fori per practicā ſequi. Solent etiam iſti proceſſus aggrauatorū dilatari diuerſis modis ſcribendo ſic. vnde contra ipſū ſua otumacia expoſcente ad penas grauiores procedere nos oportet: vt quem timor dei a malo nō reuocat: coherceat ſaltem ſeueritas eccleſiaſtice diſcipline de vi. et ho. cle. c. clericos. Vel ſic. cum nos dudum talē pro otumacia ad inſtantiam talis duxerimus vīculo excomunicationis īnodandum: ipſe tamen otemptis eccl'ie clauib⁹ tanq̄ȝ inobediētie filius adhuc in graue ſalutis anime ſue preiudicium et ſcandalum fidelium pertinaciter in ſua cōtumacia perſeuerat. ideo ne de ſua poſſet cōtumacia gloriari et ne factum ſuum alii tranſeat preſumptori in exemplum: ſȝ potius pena ipſius ſit metus aliorum. igitur ꝛc̄. Et maxime quando ordinarius ꝓcedit ad correctionē exceſſuū ſolet ſcribere illo mō videlȝ. Idcirco ne facilitas venie aliis incentiuū tribuat delinquē di. vt no. in. c. alle. vt clericorum. Item ſi ea que male vſurpātur vel perpetrantur omittim⁹: exceſſus vi am aliis aperimus. vt. xxi. q. ix. loci. Vel ſic. q̄a abſcindēda ſunt vulnera: que fomentorum non ſentiūt diſciplinam. lxxxii. di. plurimus. Item vt alii eius exemplo a ſimilibus arceantur. de vi. et ho. clericoꝝ. cleric⁹. Itē ne facti peruerſitas aliis tranſeat in exemplum. Item vbi maior eſt culpa: maior exerceri debȝ et vindicta. de here. c. excomunicamus. §. credentes. Item vbi magis exceditur: eſt ſeuerius vindicandū. Item vt pena vnius ſit metus alterius. vt in. l. capitoliū. §. famoſos. ff. de penis.

Quando contumax pro contumacia ſuſpenditur ab officio et beneficio.

Oteſt etiam procedi otra contumacem ad ſuſpenſionem ab officio et beneficio. et qualis ordo ſit ſeruandus in inflixione penarū notat' in. c. cum non ab homine de iudi. quia alius eſt ordo quando pene ſunt infligende pro contumacia: et alius quādo pro crimine. vt ibi no. in glo. vlti. et ſuper ea. et de tanto maior eſt cōtumacia q̄ȝto a re minori inſurgit. vt in. e. c. cum non ab homine. Item ſi comparȝ corā iudice: non tamen vult reſpondere nulla cauſa iuſta ſe excuſante. vel illicentiatus recedit: reputabitur contumax vt dixi. ſ. in deſcriptione otumacie. Item debet citatus tempeſtiue arripere iter. quia ſi tarde arripit iter: ex impedimento ſibi in via contingente non excuſabitur. ita

colligit ab. in. c. cũ in veteri de elec.
et ibi per io. an. ſuper penulti. glo.
Et ſi citatus mittit procuratorem ⁊
ille nõ comparet ſed contumax effi
citur: propter talem contumaciã ꝓ
curatoris nõ debet dominus contu
max reputari. ſed tunc: quando do
minus eam ſcit et non purgat. vt ī
.c. i. vt lite non conteſta. et vt ſentẽ
tia excõicationis pro cõtumacia ꝓ
curatoris iuſte feratur contra domi
num: dat ibi hoſtien. cõſilium ꝙ iu
dex anteq̃ ſententiã ferat ſignificet
domino cõtumaciam procuratoris
aſſignando ſibi terminũ ad eũ pur
gandum ne poſſet pretendere igno
rantiam. et licet non poteſt dominꝰ
excõicari propter contumaciã pro
curatoris vt dictum eſt: poteſt tamẽ
contra ipſum miſſio fieri. vl' condẽ
nabitur etiam parti in expẽſis vt di
cunt hoſtien. et inno. in. c. alle. vt li
te nõ conteſta. ſed dominus habet
actionẽ contra procuratorẽ. de hoc
ibi plene.

Quando contumax cõparet et pe
tit abſolutionẽ.

Einde ſi cõtumax ſic excõica
tus veniat coram iudice et ve
lit ſtare iuri et petit abſolutionem:
debet abſolui receptã cautiõe ꝙ iu
ri pareat. vt in. c. qua fronte de ap.
et ad hoc eſt pars citanda pro qua
lata eſt ſententia excõicationis. da
to tamen ꝙ non vocetur: tenet abſo
lutio. de quo ibi no. et de iudi. c. i.
et in ſpe. de ꝯtumacia. §. fi. v. ſed
pone. dicũt tamen petrus. abbas. et
egidius. ꝙ pars ex hoc grauata po
terit appellare. et hoc ꝑcipue quan
do excomunicatus eſt pro manifeſ
ta culpa: quia tunc debuiſſet prece
dere ſatiſfactio. et recurratur de iſta
materia ad glo. ample in. c. ex litte
ris de offi. dele. ꝺ ſymo. ad aures.
de verbo. ſigni. ex parte cum ꝯcor.
vt lite non ꝯteſta. quoniam. §. in
aliis. Sciendũ eſt etiã ꝙ ſi excomu
nicatus ſtaret per annum partinaci
ter: ex hoc ſurgeret ꝯtra eum ſuſpi
tio ꝙ male ſentiret ꝺ articulis fidei
et ſic inducit ſuſpitionẽ hereſis. et
ex tali ſuſpitione que eſt probabil'
poteſt excõicari. et ſi tunc iterum in
tali excomunicatiõe lata pro ſuſpi
tiõe huiuſmodi perſeueraret per an
nũ: iudicabitur hereticus. de quo ꝺ
purga. ca. inter. de peni. graue. xi.
.q. iii. rurſus et. c. quicunq̃. Si au
tem citatus propter īfirmitatem vl'
aliam iuſtam cauſam impeditur ita
ꝙ venire nõ poteſt ad mandatũ iu
dicis et cauſa eſt ardua in qua non
tenetur conſtituere procuratorem:
debet mittere excuſatorem ſi impedi
mentum eſt temporale et ipſe eſt tal'
ꝙ per ſe ī iudicio ſtare poteſt. de qᵒ
in. c. querelam ꝺ procura. ibi plene
de hoc. ſi cauſa eſt modica: debꝫ mit
terē procuratorem. ſi autem ipſe cita
tus iuit vel miſit procuratorẽ et de
tentus fuit ipſe vl' procurator ī via
aut alias impeditus. ſi ex facto
alicuius hoc contigerit habet actio
nem contra doloſe detinentem ſeu
impedientem ſi eſt ſoluendo. ſi non
eſt ſoluendo: reſtituitur ex clauſu
la generali. l. alias. ff. ex qui. cau.
maio. in inte. reſti. de in inte reſti. l.
ſed et ſi. §. vlti. de quo in. c. litteris
de reſti. in ite. et in. c. cum bertoldꝰ
de re iudi. p ĩno.

Quomodo ſe habebit reus citatus qñ ↄparet.

Reus ergo ſi comparʒ: tūc licet ſuperbus humiliter. et licʒ melancolicus hilariter ſe debet iudici preſentare: ne iudicem eo exaſperet. et comparere debet in loco ad quem citatus eſt vel vbi per iudicem ius reddi conſueuit. et ſi eſt iudex delegatus vel alias non eſt iudex proprius ordinarius: ipſe non ſtatim ī eum vel iuriſdictionē ei9 conſentiat ſed premittat proteſtationem ꝙ per talem comparitionē vel actum faciendi coram eo nō velit in ipſum tā ꝗ in ſuum iudicem competentem aut in ipſius iuriſdictionem cōſentire: niſi inꝗtum tenetur de iure. de quo in ſpe. de ↄpari. ꝗ. hoc quoꝗ. Et aduertat ille qui proteſtationē facit: ꝙ illam clauſulam vel additionem niſi inꝗtum de iure teneor non omittat. vnde dicit inno. in. c. cumana de electione. ꝙ fatuus eſt qui comparet coram iudice ordinario vel delegato ⁊ proteſtatur ꝙ nō cōſentit in eius iuriſdictionē: quia poteſt iudex ex hoc eum pronūciaꝛ contumacem. ꝺ iudi. c. i. ꝺ verbo. ſignifi. ex parte. i. quia noluit ſtare iuri. ⁊ ſic potuit excomunicari. ſec9 ſi addat in proteſtatione: niſi inꝗtum de iure debeo: ſcꝺm eum. et ſi reus cōparet per procuratorem: petat actor vt procurator doceat de mandato: qꝺ ipſe oſtendere debet ⁊ non occultaꝛ. ꝺ app. ſepe ī pricipio. ⁊ ſi procurator producit mādatū: pars aduerſa petat copiam et inducias deliberādi ſuper eo. ⁊ idem eſt ſi actor per procuratorē comparet: tunc reus vel procurator eius petat copiam ipſius et terminū ad ipugnādū ſi videbitur ſibi expedire. reus etiā vel procurator ipſius ſi iudex eſt ꝺ legatus: petat copiam ſibi fieri ſue iuriſdictionis. de offici. dele. cū in iure. petat etiam originale reſcriptū ſibi fieri vel exhiberi. vt ibi no. et ſimiliter terminū dari ad dicendum et ad opponēdum ſi voluerit cōtra reſcriptum. et iudex habet illa decernere. alias eſſʒ locus appellationi. prout ſpe. de hoc tradit formas in trac. de libelli concep. in ti. de appella. in vi. forma. et iſta ōnia per partes vel eorum procuratores petita ac per iudices decreta et admiſſa: per notarium cauſe debent in actis conſcribi. Et poteſt ſic ſcribere notarius.

Notarius ōnia acta per partes in iudicio regiſtrare debet hoc modo.

Anno domini. die tali comparuit corā tl'i iudice tl'is cleric9 vel laic9 vel ipſius procurator qui mādatū ꝓcuratoriū infraſcripti tenoris produxit. ⁊ talis ad ſui inſtātiam in diem et horam huiuſmodi citati: querimoniis ipſi9 reſponſurus contumaciam accuſauit: petēs eum ꝛputari contumacē. Ex aduerſo comparuit: iudice adhuc pro tribunali ſedente talis principalis vel talis eius procurator et nomine ꝓcuratorio petens reſcriptum apoſtolicum cauſe originaliter exhiberi: ac eius et procuratorii predicti copiam ei decerni et tradi. et competētem terminū ad dicendum contra reſcriptū ac mandatum huiuſmodi ſi ſibi opetierit aſſignari. cui iudex

ipſe reſcriptum originale exhibuit:
ipſiuſq; ꝛ mandati petiti ſibi copiã
fieri decreuit . et talem diem ad im
pugnandũ predicta pro termino p
emptorio aſſignauit. Vel in perſo
na iudicis ſic poteſt formari . anno
domini ꝛc. comparuit talis coram
nobis ꝛc. Cui exhibuim9. decreui
mus. et aſſignauimus terminũ. vt ĩ
forma precedenti. In termino ergo
ad predicta aſſignato: ſi actor pro
curatorem rei vel ſi reus procurato
rem actoris vel reſcriptum vel iuriſ
dictionem iudicis impugnare po
tuerit ex aliqua cauſa impugnet .
et que poſſunt opponi cõtra reſcrip
tum vel procurationem procurato
rii: tractat guil. in ſpecu. de reſcrip.
p̄ſenta. et de ꝓcura. et de iudi. ope.
ade. ꝛ ſi non competit ſibi exceptio
contra predicta: petat ſibi edi libel
lum. ꝛ iſtum regulariter actor edere
tenetur. vt. iii. q. i. offerat. de libel.
obla. c. i. Et dico regulariter quia
fallit in caſibus qui ibi notantur .
et per hoc reus nõ conſentit in iudi
cem. vt no. ĩ. c. inter monaſterium
de re iudi. niſi per aliũ actum talis
conuerſus preſumatur. vnde vtile
eſt ſemper de hoc proteſtari. vt dixi
ſupra.

Forma procuratorii ſub ſigillo cõ
ſtituentis.

In nomine domini amen ꝛc .
Modo conſueto. Nota ꝙ mã
datum procuratorii poteſt etiam ꝓ
bari per litteras conſtituentis ſigil
lo ſuo ſigillatas. de procura. ex inſi
nuatione. de ſenſi ſopite. no. in cle.
. i. de procura. Et ille ẽ ſpecialis caſ9
in quo ſigillum priuati facit fidẽ .
ꝛ quãdo in litteris ſuis conſtituẽs
dat ꝓcuratorium debet litter̄ ille di
rigi iudici vł aduerſario. de quo in
ſpecu. de procura. §. ratione autem
forme. v. ii. Tunc autẽ erit iſta for
ma. honorabili viro officiali vel iu
dici tali. talis quicquid poterit ſer
uitii reuerentie et honoris. in cauſa
ſeu cauſis que vtitur aut verti ſpe
ratur inter me ex vna et talem ex al
tera partibus in iudicio coram vo
bis. modis et formis melioribus et
efficatioribus quibus poſſum ꝛ de
beo facio. creo. conſtituo. et ordino
meos veros et legitimos procurato
res ꝛc. vt in forma alia.

Declaratio forme mandati procu
ratoris.

Conſtituitur etiam procura
torium apud acta. et poteſt cõ
ſtitui procurator clericus vel laic9.
vt in. c. i. de procura. i. reſponſo li.
. vi. et procurator conſtitut9 poteſt
ãte litem conteſtatã libere reuocari:
poſtea nõ licet niſi in caſib9 de qui
bus in. c. ii. de procura. li. vi. Et in
qua etate poſſet conſtitui: habetur ĩ
. c. qui generaliter. e. ti. li. vi. Item
et abſens et preſens poteſt conſtitui
. e. ti. licet li. vi. Item in forma mã
dati ponitur clauſula inſolidũ. vn
de ſine tali clauſula pluribus pro
curatoribus conſtitutis vnus ſine
altero non eſſet admittend9: niſi in
cauſa electionũ ꝛ in aliis cauſis ſpi
ritualib9 vbi iudex poteſt ydoneio
rem eligere. vt in. c. ſi duo de procu
ra. li. vi. Subditur clauſula ꝙ
non ſit melior conditio occupantis
ꝛc. quis ſit iſtius clauſule effectus
habetur in. c. ſi duo iam alle. ibi de

h°. Et vt habet' in forma: tũc ɔſtitu itur ꝓcurator ad agendũ ⁊ defendẽ dũ. vnꝺ ſi actor ɔſtituit ꝓcuratorẽ ſolum ad agendũ et nõ ad defendẽ dum: procurator talis defendere co gitur vel ſaltem dare defendere. vt dicitur et no. ꝺ procura. qui ad agẽ dum li. vi. in glo. et in ſpecu. e. § . . ꝺ. itẽ oppõitur. valȝ tñ ſi dicat ad agẽdũ ⁊ ad excipiẽꝺ: cũ excipere ſit defendere. vt no. in. c. imperator ꝺ iura. calum. Item ſi reus conſtitue rit ad agendum tantũ: condẽnandꝰ eſſet actori ad expenſas. ꝺ procura. conſtitutus. Itẽ dicitur ad dandũ et recipiendũ libellũ. litẽ ɔteſtãdã. et ſimilia que ſunt de ſubſtantia or dinis iudiciarii potiſſime exprimi debent. ſi tamen aliquoꝝ talium nõ eſſet facta ſpecificatio: per hoc non viciaretur ex quo dicitur primo ad agendum et defendendum. eſt tamẽ illa exprimeꝛ cautum. ⁊ ita ſeruat'. Item dicitur in forma ad preſtan dum iuramentũ de calũnia ⁊c. et ni ſi hoc exprimeretur nõ admitteretur ad huiuſmodi iuramẽtũ preſtãdũ. de iura. calum. c. vlti. li. vi. Sunt ergo alii actus pro quoꝝ exercitio procurare in fiendo requiritur ſpe ciale mandatum. qui enumerantur in. c. qui ad agendum de procura. li. vi. Itẽ dicitur in forma ab inter locutoria vl' diffinitiua appellãdũ. hoc poſſet: ymmo tenetur procura tor: etiam ſi non eſſȝ expreſſum. qa tenetur appellare vel ſignificare hoc domino ꝙ appellet ſi velit. non ta men tenetur proſequi appellationẽ nec poteſt niſi cõtineatur hoc in mã dato. Item dicitur alium vel alios

ſubſtituendũ hoc non poteſt procu rator ante litis conteſta niſi habeat ſpecialiter in mandatis. poſtea po teſt etiam ſi non contineatur in mã dato vt in. c. i. de procura. 2° reſpõ ſo li. vi. de quo ibi. Dicitur etiam in forma poteſtas ſubſtitutum ꝛuo cãdi. alias ſine tali clauſula vel po teſtate tradita nõ poteſt ſubſtitutũ reuocare. vt in. c. iii. de procura. li. . vi. Item ſubditur clauſula. et ge neraliter õnia et ſingula ⁊c. per iſtã clauſulam ꝗuis generalem. ex ver° generalitatis huiuſmodi nõ poteſt illa que requirunt ſpeciale manda tum exercere. de quo in. c. qui ad agendum de procura. li. vi. promi ſitqȝ ipſe conſtituens ⁊c. hoc debet contineri in mandato actoris qui ɔ ſtituit procuratorem. et clauſula q̃ ſequitur ſcilȝ iudicio ſiſti. iudicatũ ſolui ⁊c. pertinẽt ad reum qui habȝ cauere pro ſuo procuratore pro iu dicato ſoluendo ⁊ iudicio ſiſtẽdo. de quo de procura. c. mandato. ſed vterqȝ ponit' in mãdatis qa vterqȝ conſtituit ad agendum et defenden dum. Et dicitur quicquid per ip ſos procuratores factum fuerit. nã ſi diceretur quicquid per eos legiti me factum fuerit: nõ valeret. quia etiam quod doloſe fecit procurator valet et nocet domino ſuo. vt in. l. ſi procurator. ff. de dolo. no. vt lite non conteſta. c. i. ꝺ quo per io. an. in. c. relatio. xxii. q. i. et per iohan. an. in. c. fina. de dila. in nouella. et no. de procu. de procuratore in cle men. Et ſciendum ꝙ ille qui ſcien ter et ſine proteſtatiõe recipit inſtru mentũ vel litteras ſue procuratiõis

in quibus conſtituens cauet pro ipſo ſuper incluſis in mandato cogitur conſtituentem defendere. vt in clemen.i.de procura. Et aliquando conſtituitur quis procurator ad õnes cauſas generaliter et coram quibuſcunqꝫ iudicibus vel iudiciis. ꝺ procura.c.petitio.e.ti.qui generaliter li.vi. Aliquando ad certam cauſam coram certo iudice. Aliquando mandatũ limitatur ad certos actus tantũ. ſicut placet conſtituenti. Itẽ conſtituitur procurator ad iudicia vt iam viſum eſt: etiam quandoqꝫ ad negocia: et ad iudicia. quãdoqꝫ ſimpliciter. quãdoqꝫ in rem propriam et ſub certa forma quotiens cõſtituentẽ abeſſe cõtingat. et ſi ſimpliciter conſtitutus eſt: ſi tũc dominꝰ poſtea per ſe in eadem comparet vt cauſam tractet: cenſetur procuratorem reuocare niſi ꝓteſtetur. de quo in.c.penul.de procura.li.vi. Interueniunt quãdoqꝫ alie perſone in iudicio nomine alieno: videlicet nõie actoris vel rei. ⁊ quandoqꝫ ſine mãdato: cum cautione tamẽ data ꝙ ꝯiuncta perſona vel conſors eiuſdẽ litis. et que cenſeatur coniuncta perſona: no. de reſcriptis nõ nulli in fine cum remiſſionibus. aliquando ſine cautione vt tutor vel curator. et quomodo ille qui procurat cauſam collegii dicitur ſindicus vel yconomus. et quid ſit yconomus vel defenſor. orphanatrofos. caſtaldꝰ. ⁊c̃ Item ponit guil. in ſpecu. in parte prima in rubro de his qui ali. no. in iudicio interueniũt. ⁊ in ru. ſe. et non eſt vis in nomine an vocetur quis procurator vel ſindicus. vt i.c. petitio de procura. ſed bene eſt vis in modo conſtituẽdi: quia quãtum ad hoc bene curatur. de quo p inno. in.c. imperator. et in.c. cum cauſam de iura.ca. et debet eſſe procurator inſtructus vt dicã tempore ſuo. Et quia vt dictum eſt ſi nõ impugnat' per reum iuriſdcõ iudicis vel procuratoriũ actoris. nec aliqd opponit reus vel opponere poterit contra citationẽ vel aliam poſitionem ſed videt ſe deſtitutum exceptionibus que poſſent opponi ante libel. obla. vel ſi competant ſibi alique exceptiões. vult tamen eas reſeruare. ⁊ an hoc poſſit vt tutum ſit dicam loco ſuo circa materiã exceptionũ dilatoriarũ.

Reus petat libellum offerri per actorem.

Etat libellum reꝰ quem actor tenetur offerre. ꝺ libel. oblati. .c.i. ymmo ſi ab eo non petatur: iudex ex officio ſuo faciet eum dari: vt ibi. et ibi eſt caſus in quo ſupplere poteſt defectum: cõtra ea que habentur in.c. bone de poſtula prela. ratio eſt ne ſibi illudatur, quia ſibi iudicium non valeret. poteſt tamen iudex ante dationẽ libelli facere et iubere factum proponi verbo per actorem vel ſuum procuratorẽ. de iudici. paſtoralis. et eo audito ſtatim reum interrogare ſuper eo. et ſi reus cõfitetur: iudex precipiet ei ꝙ ſatiſfaciat. ⁊ per talem confeſſionem nõ fit litis conteſtatio. ex quo datio libelli non preceſſit. ita dicit ber. in .c. dudum.ii. de elec. in glo. que incipit ſed pone ꝙ reus. nõ enim tũc fertur ſentẽtia diffinitiua ſed ponit

preceptum reo vt ſoluat debitum i fra certum tempus. ſecus ſi eſſet libellus oblatus et ſubſequeretur cõfeſſio: tunc deberet fieri ſentẽtia. et ita ſeruatur. et iſtam conſuetudinẽ comendat guil. in ſpecu. de libel. oblati. qa per eam poſſent lites minui quod ſemper fieri deb3. de dolo et contuma. c. finẽ. Et offert libell9 propter actorem. ꝓpter iudicẽ. et reum. Propter actorem vt i9 ſuum declaretur. propter reum vt cedere velit vel contendere. propter iudicem vt ſciat qualiter deb3 ferre ſententiam. que ſcd̃m petitionẽ in libello ferenda eſt. de ſymo. licet hely. ita no. in c. i. d̃ libel. obla.

Que debeat continere libellus.

T debet ꝯtinere libellus nomẽ actoris. rei. iudicis. et cãm iplicantem factum et inferentem conclusiuam petitionem. vnd̃ dicit io. d̃ lig. ꝙ libellus eſt ſilogiſmus iuriſtarum. Et dicit hoſtien. ꝙ licet libellus multa debeat continere: ſufficit tamen de conſuetudine approbata ꝙ appareat i libello qs petat. a q°. quid. et qualiter. coram quo. vñ9. Quis. quid. coram quo iudice petatur. et a quo. Recte compoſitũ quiſꝗ libellus habet. Et debet libellus iſta continere clare: quia debet eſſe ſine omni obſcuritate. vnde caueat aduocatus formando libellum d̃ nimia generalitate: ita ꝙ non ponat ibi vel. de quo de emp. et vendi. c. i. Item non ponat dictionẽ ſi: cũ ſit conditionalis incerta. Item caueat a verbo duplici pignãti et amphibologico. et ab omni dubio et obſcuro. Item debet libellus eſſe breuis.

Quid ſit libell9.

Et enim libellus in propoſito breuis ſcriptura intentionem actoris continens: contra aduerſarium neceſſario iferens et concludẽs. vt notãter dicit .l. ampliorem. C. de appel. et. e. ti. c. i. Caueãt libellorum dictatores verboſis aſſertionibus: vt ſcilicet ea ſolum ſcribãt q̃ compendioſa narratione poſſunt cauſas explicare. vnd̃ dicitur libellus diminitiuũ a libro propter ſui breuitatem: vt guil. in ſpe. de libel. concep. §. i. in princi. ſicut codicillus a codice. poteſt etiam dici libellus a libra in qua ponderatur iuſticia: ſicut dicit gof. Quod autẽ dicit ꝙ in quibuſdam cauſis nõ ſit neceſſarius libellus: petitio tamen in actis debet ſcribi. vt in clemen. ſepe d̃ verbo. ſigni. In quo ergo differunt libellus et petitio: cum etiã petitio continere debeat intentionẽ actoris et eſt clara et certa et talis ꝙ cõcludat neceſſario intentionem adeo vt ſcd̃m eam ſentẽtia certa fieri poſſit. alias nõ eſſ3 apta.

Quomodo differunt libellus et petitio.

Icendum ꝙ in hoc. quia in libello componẽdo ſeruanda eſt forma. ſed illa que formã reſpiciunt omittũtur in petitione. vnde ipſa debet eſſe ſimplex ad modum memorialis. et in hoc alleuiatur actor. ita dicit pau. in alle. clemen. ſepe. et in omni cauſa ſiue ciuili ſiue criminali libell9 eſt offerẽdus: ſiue actio ſit perſonalis ſiue realis ſiue mixta. Itẽ et in officio iudicis: quod loco

actionis proponitur. vnꝺ in omni
cauſa dabitur: niſi ius dicat ipſum
vl' diſpõat doce eſſe dandũ. de quo
plene in .c.i. de libel. obla.

Diuiſio actionũ.

Duertendum eſt ꝙ omniũ acti
onũ mũdi duo ſunt membra.
quia alie ſunt reales. ⁊ alie perſona
les. vt inſti. ꝺ actio. §. omniũ. vt li
te nõ cõteſta. quoniam. §. in aliis.
Quidam tamẽ his duobus mẽbris
volunt addere 3m. actionũ alie ſunt
in rem. alie in perſonã. alie mixte ut
ſunt familie hirciſcunde: omuni di
uidũdo: finium regũdorũ. vt inſti.
de actio. §. quidem. Sed dicendũ
eſt ꝙ ſunt duo mẽbra. et illud 3m cõ
tinetur ſub p'io ſcilꝫ in rẽ: ⁊ hoc qñ
agit ad reales preſtationes. vel ſub
2° quando agitur in perſonã et ad
perſonales preſtationes. vt no. i iu
re ſtatim alle. Inq̃tum ergo actiões
mixte dantur ad res: ſequẽtur rem.
Inq̃tum ad perſonales: ſequentur
perſonam et naturam perſonalẽ. Re
ales actiões ſunt q̃ rem comitant'.
vnde ſciendum eſt ꝙ rerũ alie ſunt
corporales alie ĩcorporales. res cor
porales ſunt in triplici differentia.
quia quedam ſunt imobiles: vt fũ
dus vel predium. alie mobiles vt
liber veſtis. alie ſunt ſe mouẽtes vt
equus: qui tamen nomine mobiliũ
continetur. Pro iſtis rebus corpo
ralibus competit actio realis ſcilicꝫ
rei vendicatio. vt quando ego ago
contra aliquẽ qui non eſt mihi ali
quomõ obligatus neqꝫ ex cõtractu
neqꝫ ex delicto neqꝫ ex q̃ſidelicto:
ſed quia poſſedit rem meã mobilẽ
vel imobilem vel ſe mouentẽ: ideo
ad iſtam rẽ competit mihi actio cõ
tra eum. Pro incorporalibus com
petit etiam actio realis: ſed non rei
vendicatio quia incorporalia non
poſſidẽtur ſed quaſipoſſidẽtur. vn
ꝺ competit pro eis confeſſoria. de
quo ꝺ iudi. examinata. ꝺ verbo. ſig
nificatio. abbate. Perſonales actio
nes ſunt que comitantur perſonam
et dicunt obligatam perſonã. et iſta
obligatio ſurgit ⁊ inducitur quattu
or modis. Cauſatur enim ex cõtrac
tu vel quaſicontractu. et ex delicto
vel quaſidelicto. vt inſti. de obli.
con. §. ſequente. et nota. de reſcrip.
diſpẽdioſam li. vi. Exemplũ de ob
ligatione que naſcitur ex cõtractu.
ſicut in contractibus mutui. vendi
tionis. locationis. et in verborum ⁊
litterarũ obligationibus. De quaſi
contractu exemplum: vt in actioni
bꝰ negociorum geſtorũ. tutele. et ſi
milibus. Exemplũ de delicto. vt in
actioue furti. damni dati. rapine.
et iniuriarũ. De quaſidelicto vt in
iudice male iudicante. et in proiici
ente de pinaculo qꝺ nocuit. Ex iſ
tis naſcitur obligatio. ex obligatio
ne actio: vnde contractus vel qua
ſi. delictum vel quaſi eſt mater obli
gationis. obligatio vlterius eſt ma
ter actiõis. et ſic talis actio eſt filia
et neptis ad contractũ. ſi ergo auia
eſt contractus: obligatio filia: et ac
tio neptis. et obligatio eſt ius prop
ter quod eſt actio: et actio propter
quod fit proſecutio litis. de quo in
ſti. ꝺ actio. in princi. Actionum alie
ſunt vniuerſales. alie generales. alie
particulares ſeu ſingulares. Actio
vniuerſalis eſt quando vnum ius

deducitur in iudicium cui ſubiiciū tur particularia ſuppoſita. unde q̄ꝛ tuoꝛ ſunt uniuerſales actiones que competūt pro hereditate: quia here ditas cōplectit uniuerſum iꝰ defūc ti. ut. l. hereditas. ff. de verbo. ſigni fica. ita dicit inno. in. c. conqueren te de offi. oꝛdi. et ſunt ille petitiōes familie hirciſcūde ⁊c̄. actio ex teſta mēto ꝯpetit pro hereditate ex trebel lianica reſtituenda. et actio ex emp to competit quando tota hereditas emitur. Actio generalis eſt quando generaliter pro pluribus ſuppoſitis agitur: ut eſt actio tutele. negocioꝛū geſtoꝛū. ⁊ ſimiles. Actio ſingularis eſt quando pro aliqua re uel aliqui bus rebus ſingularibus actio diri gitur. de quo etiam de libel. oblati. c. ii. ⁊ in ſpecu. de acti et peti. §. ii. ſcd̄m naturam et qualitatem actio num debet foꝛmari libellus. et aliter ſpecificatio fit in una q̄ꝫ in alia. q̄ lis ergo ſpecificatio in qualibet iſta rum exigitur: patꝫ i ſequētibꝰ.

¶Foꝛma libelli in actiōe reali. et hꝰ in petitoꝛio.

Ibellus ergo in actiōe reali ſic conſtituitur. Coꝛam vobis ho norabili viro domino decano eccle ſie ſancte marie talis dyoceſis iudi ce cauſe et partium īfraſcriptarum a ſe. ap. ſpecialiter delegato (vel ſi ē oꝛdinariꝰ) coꝛam vobis honoꝛabi li viro domino epiſcopo vel archie piſcopo vel officiali. proponit pro curatoꝛ et procuratoꝛio nomīe A ta lis clerici vel laici talis dyoceſ̄ con querēdo in iure aduerſus B talem clericum vel laicū talis dyoceſ̄. et quēcunqꝫ alium in iudicio pro eo legitime īteruenientem. et dicit ꝙ li cet fundus ⁊ campus ⁊c̄ i tali oppi do talis dyoceſis ſitus cuius cōfi nes inferius conſcribūtur ad memo ratum A pertineret ⁊ ptineant: tamē predictꝰ B eundē fundum per tot annos detinuit et occupauit prout detinet ⁊ occupat. fructuſqꝫ q ex eo pro tempoꝛe huiuſmodi peruenerūt recepit et ſibi inburſauit ac ꝓueni entes recipit et inburſat. ⁊ huiuſmo di fundum deoccupare et predicto A liberum et vacuū dimittere et aſ ſignare ſeu reſtituere cum fructibus ut premittitur inde perceptis con tradicit in periculum anime ſue: q̄ꝛ agit et petit procuratoꝛ predictus p̄ fato nomine: quatenꝰ cognito q̄tū ſufficit de premiſſis: pronūcietis de cernatis et declaretis ſupradictū fū dū ad A antedictum pertinuiſſe ac pertinere. predictumqꝫ B eū indebi te ac illicite occupaſſe ac occupare. ac ipſum fundum eidē A adiudicā dum foꝛe ⁊ adiudicetis. predictūqꝫ B ut fundum huiuſmodi A liberū ⁊ vacuū dimittat reſtituat et aſſig net. ⁊ fructꝰ ut prefertur perceptos vel eoꝛum valoꝛem quem ad tot li bras denarioꝛū pro ſingul' eſtimat: veſtra tamen et alioꝛū quoꝛum iter eſt extimatione ſalua tradat ſeu per ſoluat condēnandum ⁊ compellen dum etiam ac cōdēnatis ⁊ compel latis per veſtram diffinitiuam ſen tentiā. cēſuram eccleſiaſticam. et aꝪ remedia opportuna. hec petit cōiūc tī et diuiſim una cum expēſis actis vel factis ac fructibꝰ tempoꝛe litis pcipiēdis: ad ꝓbationem neceſſari am et non ultra ſe aſtringens. ſaluo

nihilominus iure addendi. minuen di &c. Confines vero ſunt tales.

Declaratio forme libelli.

Eclaratio materie huius libelli et circa ipſius formã multa ſubtilia et difficilia a doctoribus ſolent tractari. et magna eſt queſtio legiſtarum a quibus principiis cenſetur rei vendicatio. ſed dicitur cõiter q a dominio actoris et poſſeſſione rei. Item ſciendum q circa preſentem declarationẽ libelli aliqua occurrũt. et an poſſidenti a detinẽti ratione detentionis competat rei vendicatio: no. per io. an. in addi. ſpe. de ceſſi. acti. §. i. No. etiam per doctores modernos in. c. examinata de iudi. Item an rei vendicatio eſt formanda ex parte rei quia ex poſſeſſione iudex poteſt ad actum ſupponere reũ obligatũ. de quo per ſpe. de acti. et peti. §. ii. v. ſed quã vocas. plenius per cy. de iſta materia. C. de alie. mu. iu. ca. fac. l. vnica. vnde primo in actione reali exprimenda eſt res que petitur in libello. de libelli oblati. c. ii. et etiam ei9 qualitas. vt cum petitur terra: debet exprimi an ſit aratoria vel vineata. ſi autem petitur materia inſignata puta maſſa: dicat qualitatem videlicet an ſit aurum vel argentũ: et etiam exprimat pondus. ſi ſit ſignata: exprimat numerum. de quo ibi plene per hoſtien. et io. an. de quo etiam qualis debet fieri ſpecificatio: in ſpecu. de litis conteſtati. §. iuxta. v. item. Item nõ valet in actione reali ſi fũdus vl' prediũ habet proprium nomen et non exprimitur: et duo fũdi prope vel maxime vicini: debet enĩ res deſignari per confinia. et ſi neceſſe fuerit: ſubiici ocul' iudicis vl' aduerſarii vt ibi notatur. Item dicitur in libello q licet fundus ad N pertinuit et pertineat. et nõ addẽdo pertinet an ſufficit? no. de cauſa poſſ. et ꝓprie. cum eccleſia in gloſa. de reſti. ſpolia. cum ad ſedem in. iii. glo. Item poteſt addi in libello pertinuerit iure dominii vel quaſi vt in. c. abbate ſane de re iudica. li. vi. et quidam dicunt alias libellũ non eſſe admittendum cũ verbum pertinere latam hab3 ſignificationẽ. ut in. l. pertinere. ff. de verbo. ſigni. no. in. c. cum eccleſia de cauſa poſ. Sed guil. in ſpecu. de cauſa poſſeſ. et ꝓprie. in. §. ſequitur videre. v. alie ſunt reales: admittit talem libellũ. per. c. ĩter dilectos. de fi. inſtru. cum ſimilibus. et dicit ibi io. an. ĩ addi. q comuniter libellariũ eũ admittunt. et in libello nõ exprimitur cã petendi quia hoc nõ opor3 in reali. poteſt tamen ſi vult cauſam exprimere. de re iudi. c. abbate li. vi. et an tuti9 ſit cauſam exprimere an non: no. de libel. obla. c. ii. de ordi. cogni. c. fi. per io. an. nam tuti9 eſt vno reſpectu cauſam exprimere. qa ſi ex illa cauſa agens ſuccumbat poteſt eandẽ rem petere ex alia cauſa. non obſtabit exceptio rei iudicate: quia licet ratione dominii fiat condẽnatio: non tamẽ generaliter ſumpti: ſed ad cauſam expreſſam licet remotam. de cau. poſſeſ. c. fi. vnde dicit io. cal. contra cy. et pe. in. c. ii. de libel. obla. ſecus ſi nullã cauſam expreſſit: quia tũc videtur ius ſuũ in iudiciũ deduxiſſe. vnde ſuccũbẽs

preterea non auditur. ſed alio reſ
pectu tutius eſt non exprimere cau
ſam certam. de quo in. c. abbate ſane
de re iudi. li. vi. vbi de hoc. Quid
iuris ſi cauſe que erant in principio
deſeruntur pendẽte lite. vel nõ erãt
a principio ſed ſuperuenerũt: an ex
cauſa huiuſmodi debet fieri condẽ
natio vl' abſolutio? ⁊ licet ſint mul
ti modi acquirẽdi dominiũ. vt iſti.
ð rerum diuiſi. §. ſingulorum. ⁊. ff.
de acquiren. re. do. per totũ. tamen
multum eſt difficilis eius probatio
vt. l. cum is. C. de proba. vnde da
to ꝙ nullã cauſam exprimat actor ĩ
libello in actione reali: adhuc tamẽ
vt debeat optinere oportet conſtare
per confeſſionem vel probationẽ de
aliquo an cauſa ſufficiat ad domi
nium rei acquirendum ⁊ transferen
dum. pro tanto eſt cõſilium legis ꝙ
ꝗdiu quis poteſt intentare poſſeſ
ſorium: non agit de proprietate. vt i
. l. is. ff. de rei vẽdica. et ſequente.
vnde hec in. c. eccleſia de cau. poſ.
et proprie. et etiam in ſpe. de acti. ⁊
peti. §. ſequitur. v. ſi autem. Vl' vi
deamus exemplũ quomõ difficilis
eſt probatio dominii. quia ſi ex cau
ſa emptionis dicatur quis domi
nus alicuius rei: oportet concurrere
primum ꝙ contract⁹ preceſſit. 2° ꝙ
precium numeretur vel fides de eo
habeatur vel alias ſatiſfaciat. 3° ꝙ
traditio rei ſequatur. 4° ꝙ vẽditor
fuerit dominus. Iſta ergo omnia ꝓ
bari debent. quod difficile eſt. ð q°
in ſpecu. in loco preallega. poteſt ta
men quis intentare publicianã in ꝗ
leuiores ſunt probationes: quia nõ
eſt neceſſe probare venditorem fuiſ

ſe dominũ: quia publiciana ꝯpetit
ex cauſa excõicationis vel cuiuſli
bꝫ alterius iuſti tituli rem bona fið
ab aliquo acceptam: credens eum
dominũ fuiſſe licet in veritate non
eſſet. de quo ſpe. de cau. poſſeſſi. in
rubrica de proprietate. §. nunc dicẽ
dum. et in. c. abbate ſane de re iudi.
li. vi. Item dicitur in libello ꝙ res
detinetur. ſi hoc in libello non eſſet
expreſſum: an in fine litis reus eſſꝫ
abſoluend⁹? Goffre. tenet ꝙ nõ et
reprehendit iudicem qui hoc facit.
et diſtinguit quia aut poſſidet aut
non. ſi poſſidet: eſt condẽnandus.
ſi nõ poſſidet adhuc quia ſe liti op
tulit: adhuc condẽnandus eſt acſi
poſſideret. illud dictum goffre. po
nit io. an. in additi. ſpecu. de cau.
poſſeſſi. in rubrica de proprie. §. i.
Quo ad cõcluſionẽ ſeu petitionem
libelli vbi primo petitur per iudicẽ
declarari rem ad ꝗ pertinere et ſibi
adiudicari: ⁊ ꝗ vt reſtituat ⁊ vacu
ũ tradat ſeu dimittat adiudicari.
vbum adiudicari exponũt io. mo.
et archi. in. c. abbate ſane de re iudi
ca. li. vi. ibi. adiudicari ad ſe id eſt
ad ſe ſpectare. et dicunt ꝙ adiudi
catio fit proprie in actionibus que
mixtam habent cauſam: videlicet ſi
res alicuius que ab alio detinentur
petuntur reſtitui. ſed iur̃ ciuili petit
quis rem ad ſe pertinere declarari.
Concluſio ergo libelli õnia compre
hendit: et ita ſolet fieri. et ita verbũ
reſtitui nõ pertinet ſolum ad poſſeſ
ſorium ſed ad petitorium etiam. vt
no. de dolo et contu. c. ii. et in ſpe.
de acti. et peti. §. ſequitur. et ibi per
io. an. in addi. ſpe. et de litis cõteſ.

.c.fi.ꝺ.hoc autem.ꝛ nota.in.c. in ter dilectos ꝺ fide inſtru.in princi. quia aliud eſt reſtitueꝛ rem : aliud poſſeſſorium rei. Item petitur in li bello res cum fructibus a tempore occupationis perceptis:bonefidei poſſeſſor lucratur fruct9 ante litis ꝯteſtatiōe3 factos ꝛ perceptos.vnꝺ iſta petitio eſt intelligēda ſcꝺm diſ tinctionem iuris comunis. de quo in ſpe.ꝺ fruc.ꝛ intereſſe.§.i.de hoc per io.an.in addi.de cauſa poſſeſ. et ꝓprie.in rubrica. Quomodo au tem procedit petitio expenſaꝝ litis ꝛ quomodo ſuper hoc ferri dēt ſētē tia cū ſit generalis.incerta. et de fu turo.no.de procurato.auditis.de li bel.oblati.c.ii.ꝺ ſequeſtra.poſſeſ. .c i.cum ſimilibus.Item in fine li belli ponitur proteſtatio ꝙ ad pro bationem neceſſariā ſe tantum aſtri git.de iudici.exhibita.de proba. li cet.ꝺ.item quoqꝫ.no. in ſpecu. de excep.§.viſo.ꝺ.porro de libel.con cep.§.vltimo.ꝺ.recte conſueuerūt fieri.Item dicitur in fi. ſaluo iure addendi ꝛc.de fi.inſtrumē inter di lectos in princi. Eſt tamē ſciēdum ꝙ aduocatus circa libelli concepti onē deb3 tria aduerteꝛ. primum ꝙ pauca ꝛ non ſuperflua effundat.ſi tamē ibi ponantur ſuperflua dum modo libellus alias ſit aptus: non viciatur.nota.ꝺ iudi. examinata. 2m ꝙ ponat neceſſaria ꝛ vtilia:que probata ſuam iuuant intentionē.3m ꝙ ponat generalia ꝛ ſe non art3 ne in proceſſu plures vias ꝛ diuerticu la plura habeat ad fulſiēdum ſuam intentionē.de qua ꝛ de quibuſdam aliis cautelis in ſpecu. de libel.con cep.§.vlti. De cautelis vero cir ca porrectionem ꝛ receptionē libel li habendis:no.in ſpecu.de libel. ꝯ cep.§.ſequitur.Item in libello nō exprimitur nomen actionis: videli cet vt ſic diceretur:ad hoc propono rei vendicationē. nam hoc non eſt neceſſitatis:maxime ſcꝺm canōes. vt in.c. dilecti de iudi. ſed ſufficit proponi factum.deb3 tamē exprimi talequid per quod actionis natura cognoſcatur.vt ibi no.et in ſpecu. de acti.ꝛ peti.§.i. Item non eſt ne ceſſe ꝙ pars ſubſcribat diem porrec tionis vt per talem ſubſcriptionem conſtet ꝺ die date libelli:ſed hoc fit per tabellionē q ſubſcribit diē por rectionis libelli ꝛ dilationes datas. ꝺ quo etiam in ſpe.ꝺ libel.concep. .§.i.ꝺ.nec.

¶Forma libelli in actiōe perſonali.

In perſonali actiōe formatur ſic libellus.Coram vobis ꝛc. ꝙ lic3 predictus B ꝑfato A in.x. libris denariorum talis monete vl' talis pagamenti vl' denariorum cur rentiū ꝛ comuniter datiuorum in ta li loco teneatur ex cauſa mutui ꝛ ob ligatus exiſtat. Vel ſic Lic3 idē B A memorato teneatur in tot libris ꝺ nariorum quas idē A eidem B mu tuando enumerauit.vl' quas bona fide depoſuit apud eum.tamen hu iuſmodi debitum vl' depoſitum ſibi reddere cōtradicit.quare agit ꝛ po nit procurator predictus quatenus precognito q̄tum ſufficit de premiſ ſis nuncietis. decernatis.ꝛ declare tis ſupradictum B:A prefato in ex preſſata pecuniarum ſumma ex cau ſa predicta teneri. cumqꝫ eidē A in

huiuſmodi debito condēnandum. ⁊ ad ipſius ſolutionē cōpellendum fore ac comdēnetis ⁊ cōpellatis per veſtram diffinitiuā ſententiam et cenſuram eccleſiaſticā. ac petit vna cū expenſis litis: ad ſuperfluam ꝓbationem ſe non aſtringēs vt. s. In iſto libello in actione perſonali exprimitur cauſa petendi mutuum vel depoſitum vł huiuſmodi. et hoc eſt neceſſe vt in. c. vlti. de libel. obla. et quia ponitur in libello: ſaluo iuř addendi ⁊c.

De emendatione et mutatione libelli.

Ciendum ꝙ aliud eſt mutare. aliud emendare libellum. ⁊ communiter dicitur ꝙ mutare eſt ōni ſublata veteri actione: proponeř noua. quaſi diceret ꝙ mutare fit ſubſtantia remota. vel detrahere quantitati petite. vt ī ſpe. ꝺ libel. ocepti. §. nūc oſtēdam9. Tamē alii dicūt ꝙ emendare eſt defectum in forma ſupplere. quando ergo vel vſqꝫ ad quod temp9 litis poteſt mutari vel emēdari libellus? poteſt dici ꝙ ſi actor vult mutare hodie non poteſt: quia neceſſe habet perſiſtere oblato libello. ſi vult emendare eo modo quia petiit plus: modo vult petere minus: h° poteſt vſqꝫ ad ſententiā. ſi ergo ecōuerſo. vt quia petiuit minus: vłt peteř plus: poteſt vſqꝫ ad litis conteſtationē. poſtea non ſine nouo libello. ꝺ quo tamē plene nota. ꝺ libel. oblatio. c. ii. ⁊ in ſpecu. ꝺ libel. cocep. §. nunc oſtēdamus per io. an. in addi. ¶Et libell9 prim9 in actione reali conceptus: eſt in petitorio. vnde quia aliud eſt iudiciū poſſeſſorium et aliud proprietas ſiue petitorium vt de cau. poſſeſſio. ⁊ proprietatis per totum. et intentatur quandoqꝫ ſolum poſſeſſorium quandoqꝫ vtrunqꝫ ſimul etiam in eodem libello ab eadem parte ⁊ quādo poſſibilis ſit ocurſus petitorii ⁊ poſſeſſorii ī eodē libello. no. i. c. cū dilect9 ⁊ ī. c. paſtoralis de cau. poſſeſſio. § . poſſeſſorium.

Tres ſunt ſpecies poſſeſſorii.

T poſſeſſorii tres ſunt ſpecies ſcilicꝫ adipiſcēde. retinēde. ⁊ recupande. ꝺ quo plene in. c. paſtoralis ꝺ cau. poſſ. in glo. nota ad intelligētiam ⁊ ſuper ea. ⁊ in ſpecu. ꝺ cau. poſſ.

Forma libelli in poſſeſſorio recuperande.

Nde in interdicto recuperande quod petit ſpoliatus contra ſpoliatorem poteſt ſic formari libellus. Coram vobis ⁊c. Quia licꝫ dict9 A per plura tempora fuit in poſſeſſione talis domus vel predii in tali loco ſituati in cui9 confines ⁊c: prefatus tamen B de poſſeſſione huiuſmōi. āno tali. menſe tali. A violenter expulit et temere poſſeſſionem domus vel predii eundē ſpoliauit. quā domū idē B ab eo ſpoliactiōis tēpore detinuit ⁊ occupauit ꝺtinꝫ ⁊ occupat ī aīe ſue graue piculū. Vel ſic. Quia lꝫ ⁊c. Tū idem B eundem A poſſeſſione domus vel predii huiuſmodi per talē ſpoliari fecit ⁊ eum de poſſeſſione ipſa eiici mādauit ⁊ expelli. Vel ſic. Quia licꝫ A ⁊c. tamen D nōie ⁊ cōtemplatione ipi9 B ſupradicti: predictum A poſſeſſione ipſi9 dom9 ſpoliauit

quam inqꝫ ſpoliationem ipſe B
nomine ſuo factam ratam et gratã
habuit et habet: ſe de domus vel pꝛe
dicti pꝛedii poſſeſſione intermitten
do. Vel ſic Q licet ⁊c̃. tñ idem A
cum eſſet in poſſeſſione domus pꝛe
dicte: per D violenter ſpoliatus et
de poſſeſſione ipſa eiectus: memoꝛa
tus B domum huiuſmodi ab eodẽ
deiectoꝛe recepit ſciẽs pꝛedictum A
poſſeſſione ipſius per eũdem D vt
pꝛemittitur ſpoliatum. quare agit ⁊
petit ꝓcuratoꝛ dictus nomine quo
ſupꝛa quatenus cognito q̃ꝫtũ ſuffi
cit ď pꝛemiſſis pꝛonũcietis decerna
tis et declaretis poſſeſſionẽ domus
pꝛedicte inď violenter ablatam fu
iſſe ⁊ eſſe reſtituendam cum fructi
bus exinde a tempoꝛe ſpoliationis
pꝛedicte citra perceptis ⁊ q percipi
potuerũt: ac dãnis ⁊ intereſſe. quos
fructus ꝓ ſingulis annis ad centũ
maldra ſiliginis talis menſure: dã
na vero et intereſſe ad tot libꝛas eſ
timat ſpoliatus ſupꝛadict9. veſtra
iudiciali moderatione ſalua. pꝛedic
tumqꝫ B ad p̃miſſa eidem A con
dẽnandum et cõpellendum foꝛe ac
condẽnetis et cõpellatis per veſtrã
diffinitiuã ſententiã ⁊c̃ vt. s̃.

Declaratio foꝛme.

D iſto libello pꝛimo narratur
quomodo A ſpoliatus per B
poſſeſſione domus vel pꝛedii. et ita
competit A ſpoliato contra B ſpo
liatoꝛem interdictũ vnde vi. de reſ
ti. ſpolia. in litteris. et in. c. cum ad
ſedem. et. c. grauis cũ ſi. 2° ꝙ A fuit
ſpoliatus de mandato B per D. 3°
ꝙ fuit ſpoliatus per D nõie ⁊ cõtẽ
platione B: et ratione D B ſpolia
tionẽ ratã habuit. vnde õnes iſti te
nentur interdicto vnde vi. vt in. c.
cum ad ſedem. s̃. alle. 4° ꝙ A fuit
ſpoliatus per D: licꝫ nõ nomine B
vel mandato eius: tamẽ B rem hu
iuſmodi a D deiectoꝛe ſcienter rece
pit. vnde tenetur etiam interdicto.
vnde vi per decre. ſepe ď reſtituti.
ſpolia. ſcďm vnum intellectũ eiuſ
dem capituli. ſcďm alium itellectũ
conditionis ex eadẽ decre. et ſic cõ
cluſio libelli eſt comunis ad quodli
bet illoꝛũ. ad quãlibet enim narrati
onem huiuſmodi apta eſt petitio ꝯ
cluſiua huiuſmodi pꝛedicta. et hu
iuſmodi interdicto eſt neceſſaria
allegatio et pꝛobatio duoꝛũ videli
cet poſſeſſionis ⁊ deiectionis. de of
fici. dele. in. c. conſultationibus. ⁊
hoc quando intẽtatur interdictum
contra ſpoliatoꝛẽ. ſed quando con
tra ipſum qui mandauit: ⁊ tunc
pꝛobari opoꝛtet mandatum. vł cõ
tra eum qui ratum habuit: tũc opoꝛ
tet etiam pꝛobari ratihabitionem ꝙ
ſpoliatio ipſius nomine vel contẽ
platione fuit facta. quia ratum qs
habere nõ poteſt qď ſuo nomie nõ
eſt geſtũ. de regu. iuris Ratũ li. vi.
vel ſi contra eum qui nõ ſpoliauit
vel mandauit nec ratum habuit ſed
ſcienter rẽ recepit: ibi etiam opoꝛtet
pꝛobare ſcientiam. vnď dicit hoſti.
notan. in dicta decre. ſepe. ꝙ ſi ſciẽ
tiam allegat eam pꝛobare debꝫ. et cũ
graue ſit illã pꝛobare: pꝛo tanto lau
dat ipſe ꝙ ponatur conditio ex ca
none reintegrande. iii. q. i. p quod
auxilium ſubuenitur ei qui poſſeſſi
onẽ qualitercũqꝫ amiſit recuperare
opoꝛtet. ſunt tamen eiuſdem canõis

diuerſi intellectus. ut ibi no. ⁊ in. c.
cum ad ſedē. ⁊ in. c. ſepe. ſ. allega.
Item in libello petitur poſſeſſoriū
reſtitui quia melius pronūciat iter
predicta poſſeſſorium reſtituēdum
q̄z rem reſtituēdam. de quo in ſpe.
de reſtituti. ſpolia. §. i. Et no. p io.
an. in. c. cum ad ſedē ſepiꝰ allega.
Item petitur res cum fructibus p
ceptis et qui percipi potuerunt. in
. c. grauis de reſtitu. ſpoliato. Item
cum dānis ⁊ intereſſe vt ibi. ⁊ debē
tur hoc caſu fructus a tempore elec
tionis. ut ibi notat᷑.

Libellus in cauſa ſpolii ſup rebus
mobilibus.

I autem quis ſpoliatur rebus
mobilibus: poteſt ſic formari
libellus. Coram vobis ⁊c̄ ꝙ anno.
menſe. ⁊c̄. predictus B: A prefatū i
tali loco vl᷑ itinere conſtitutum iua
ſit. eumq̄z rebus ſuis videlicet veſ
timētis pecuniis ⁊ aliis quas defere
bat temere defraudauit ⁊ dp̄dauit:
huiuſmodi ab eo rapiēdo et ſibi au
ferēdo violēter. quas ad tot libras
denarioꝝ talis monete eſtimat: vīa
iudiciali ſalua taxatiōe. quare agit
⁊ petit procurator predictus. quate
nus precognito ⁊c̄. pronuncietis de
cernatis ⁊ declaretis p̄dictū B ſpo
liatorem temerarium ſeu eſtimatio
nē earum p̄taxatam teneri A ſupra
dicto et ad hoc eum condēnandum
⁊ compellēdum fore nec nō condē
netis ⁊c̄. In tl'i libello et tl'i nō opor
tz ſpecificationē fieri et expreſſionē
ſingularium rerū. quia probata vio
lentia per teſtes: res probantur per
iuramentū violentiā paſſi. d quo d
bis que vi metuſve cau. fuīt. c. vl.
de ordi. cogni. c. ii. cum ſimilibus.
Item exprimitur tempus. locus.
quia tale interdictum infamat ⁊ in
cludit iniuriam. vnde ſpoliatus po
teſt petere ſatiſfactionē ⁊ emendam
propter iniuriam vt. ſ. dixi. etenim
illorum expreſſio eſt facienda in li
bello licz agatur. de procurato. tue.
Item quia in libello ponuntur ver
ba gerundiua videlicz rapiēdo au
ferendo ⁊c̄. Sciendum ꝙ quidam
aduocati reorum excipiūt talē libel
lū nō ꝓcedeř. Ratio ſcd̄m eos qa ge
rundia nihil ponunt vel poſita de
terminant. ſed hoc non videtur ve
rum quia gerundia etiam ponunt
cum reſoluūtur in verba. vt no. ff.
de eden. in glo. ſuper rubrica. Idē
enim eſt dicere damnauit rapiendo
acſi diceretur damnauit ⁊ rapuit.
Item in ſententiis ponuntur gerun
dia vt patet de re iudi. ad apoſtoli
ce. ibi dicitur aucte apoſtolica fir
miter inhibendo. quare ergo nō po
neretur in libello cum ſententia dēat
eſſe conformis libello: de ſymo. licz
hely. cum ſi. et per io. an. in additi.
ſpecu. de libel. conceptio. §. nunc
reſtat.

Libello oblato reus petat copiam
⁊ terminū ad dicendū otra.

Ibello ergo oblato ⁊ porrecto
iudici p actorē vl᷑ eiꝰ ꝓcurato
rem: reus vel eius procurator petat
copiam inherendo proteſtationi de
non conſentiēdo in iudicem vt. ſ.
ſi talis eſt iudex cuius iuriſdictio
non eſt fundata. et ſibi dari ſeu cō
cedi inducias. Et vocantur huiuſ
modi inducie deliberatorie. ⁊ de in
duciis citatoriis. deliberatoriis.

ꝑparatoriis. ⁊ iudicatoriis. de qbꝰ no. iii. q. ii. in summa. ſed de iſtis ⁊ aliis. xx. ſpeciebus induciarum in ſpeculo de dila. §. i. Et inducie de liberatorie ꝺ qbus ad preſens: ſunt tẽpus. xx. dierũ a iure taxate. viii. q. iii. c. offeratur. nõ tamẽ ſic ſunt ſtatute in tali numero dierum quin iudex poteſt eos abbreuiare vel prolongare attentis circunſtantiis negocii perſonarum et diſtantia locorum ⁊c̃. Tamẽ quando inducias a lege ſtatutas iudex minime poteſt abbreuiare vel prolongare: no. ꝺ ꝓcurato. dilectus. de appell. cum ſit rhomana. et in regula indultum de regu. iu. li. vi. Utrum autem iſte inducie ſint de ſubſtantia ſicut libellꝰ no. per io. an. xvii. q. iiii. vxor. per inno. ⁊ hoſtiẽ. de libel. obla. c. i. Et cõiter dicunt doctores ꝙ ſunt ꝺ ſubſtantia ſi petantur. quia licet iudex poſſet illas artare ex cauſa: nõ poteſt eas reo inuito penitus abnegare. no. in. c. i. ꝺ dila. ⁊ in clemen. ſepe ꝺ verbo. ſignifi. in glo. ſed tamen cum petitio. Judex ergo decernere habet ⁊ dare ſeu fieri mandare copiam libelli reo ſub expenſis actoris. ꝺ quo in ſpecu. de libel. oblati. et poteſt reo concedere inducias vt dixi ſtatuendo ſibi terminũ ad omnes dilatorias exceptiones proponendas. poſt quem nõ audiet reum ſuper dilatoriis exceptionibꝰ niſi ĩ tribus caſibus vt in. c. paſtoralis ꝺ excep. Et iſta õnia ſunt per tabellionẽ conſcribenda in actis ſub hac vľ ſimili forma. Anno quo ſupra tali die comparuit in iudicio coram iudice predicto talis principalis vel talis eiꝰ ꝓcurator. ⁊ libellum ĩ ſcriptis optulit infraſcripti tenoris. Ex aduerſo talis principalis vel talis eius procurator coram predicto domino iudice eo adhuc ſedente pro tribunali comparẽs: predicti libelli copiam decerni et terminũ competẽtem ad deliberandũ ſibi poſtulauit per ipſum dominũ iudicem aſſignari. cui ipe iudex copiam libelli fieri ⁊ dari per me notarium decreuit. inducias petit ſibi concedendas ad talem diem ad ꝓponẽdum omnes dilatorias exceptiões ſibi forſitan cõpetentes: alioquin dicto libello reſpondendũ pro termino de cõſenſu ipaꝶ partium vel earũ procuratorũ peremptorie aſſignauit. Data et acta ſunt hec ⁊c̃. Coram ordinario ⁊c̃. Tabellio breuiter ſolet ſubſcribere diẽ porrecti libelli ⁊ dilationem reo datã iſto mõ. exhibeo hũc libellum per talem actorem vľ procuratorem talẽ ĩ ꝑſentia talis rei vľ procuratoris ipſius ⁊c̃. Anno. die tali Reſpondebitur pro parte ipſiꝰ rei. vel proponentᷣ õnes dilatorie exceptiones vel declinatorie die tali ⁊c̃.

Quomõ reus debꝫ ɔſulere aduocatũ ſup libello.

Sequitur quomodo aduocatꝰ ſit conſulendus. Reus accepto libello et optentis ſuper eo induciis: conſulat aduocatum ſuper eo. Et in deliberando quomodo debet ſe habere reus: de hoc tradit doctrinam fulgidam guil. in ſpecu. de acti et peti. §. in autoribus. et ſi reus conuenitur actione reali ſed ipſe rẽ petitam a reo nõ poſſidꝫ nec detinꝫ

veniet in termino ſtatuto corã iudi ce dicendo ſe nõ poſſe poſſidere nec detinere rem in libello petitam etiam in expedito quia nũc dimittetur. ff. de rei vendicati. l. in rem ꝺ appel. ex parte. de quo ꝺ excep. c. pe. ꝺ re iudi. c. abbate ſane li. vi. Si autem poſſidet nomine alieno: habet para tum auxilium. vt i. c. quoniam fre quenter. ſ. alle. in. §. ꝙ ſi ſuper. qa facultatem nominãdi dominũ habꝫ ⁊ ſe excuſandi. vt ibi. ſed ſi poſſidꝫ nomine proprio: tunc offerendo ſe defenſioni videat ſi aliquas habeat exceptiones contra actorẽ vel pro curatorem vel contra libellum ⁊ eiꝰ formã. illas eni i termino ſibi aſſig nato omnes proponat. vt no. in al legato. c. paſtoralis.

Exceptiones ſunt multiplices.

Ro quo notandũ ꝙ exceptio nũ diuerſe ſunt ſpecies. alie ſũt perẽptorie. alie dilatorie. alie anoꝛ male. et alie mixte. vt no. de excep. c. exceptionũ ibi in glo. ⁊ p hoſti. in ſumma. e. ti. §. ii. plenius in ſpe. e. ti. §. ii. ⁊. iii. ⁊ ibi in additi. tan guntur etiam alie diuiſiones: quia alie perpetue. alie tẽporales. alie per ſonales. alie reales. de quo ibi ⁊c. De perẽptoriis videbimus ſuo tem pore. de dilatoriis ad preſens vidẽ dum. vnde dicuntur dilatorie quia tantum differũt. inſti. e. ti. §. appel lãtur. Et dilatoriarũ. alia dilatoria iudicii. alia ſolutionis. dilatoria iu dicii eſt multiplex: quia alia cõpe tit ratione iudicis. alia ratiõe acto ris. alia ratione rei ipſius excipien tis: vt quia eſt delegatus vel alias habet ius reuocandi domum. de fo ro compe. c. vlti. Alia ratione pro curatoris. alia ratiõe reſcripti. alia ratione loci. alia ratione fori. de q° in ſpecu. ꝺ excepti. §. i. ꝺ. dilatorie vero. Et ille regulariter proponẽde ſunt ante litis conteſta. poſtea non niſi in certis caſibus. de offi. dele. inſinuante. et quando plures com petunt que illarum primo debet pre poni: vide in alle. c. paſtoralis ꝺ ex cep. ⁊ in. c. inter monaſterium de re iudi. ⁊ magna eſt inter doctores dif ficultas de exceptiõe recuſationis an illa debeat eſſe prior. tamen io. an. dicit ibi in nouella concluſiue ꝙ õnis exceptio per quam iuriſdic tio iudicis denegatur ꝑcepit excep tionẽ recuſatiõis. vtilis enim eſt ta lis exceptio recuſationis: ſed non neceſſaria. Alias autem exceptiões que non afficiunt iuriſdictionẽ iu dicis precedat recuſatio. ⁊ hoc dicit tenendum poſt factũ. ante factum cõſulit cũ gof. cuius opinio ibi ha betur in glo. quicunqꝫ. ſi autem reꝰ habet exceptionem inducentẽ nulli tatẽ iuriſdictiõis puta per quã red ditur reſcriptum nullũ vl' perſona iudicis inhabilis: aut ſi dicatur re ſcriptum impetratum ab excõicato propter quod eſt nullũ regulariter. de reſcriptis. c. i. li. vi. vel iudicem excõicatũ fuiſſe tẽpore impetrati re ſcripti i quẽ nõ cadit iuriſdciõ. vl' conſimilẽ exceptionẽ: illã primo ꝓ ponat quia primo mittenda eſt ſecu ris ad radicẽ id ẽ ad iuriſdictionẽ vt. iii. q. vi. §. exceptio. ſed ſi non habet talem ſed habet bene aliam cõ tra perſonam iudicis. actoris. et ꝓ curatoris: tunc primo exceptionem

recuſationis proponat contra iudi
cem. vt no. in. c. paſtoralis et in. c.
inter. §. alle. vel proponat eas ſimlꝫ
diſiuncti vel ſubalternatim. et hoc
melius. et illā de ſuſpecto primo pro
ſequatur. vt in. d. c. paſtoralis no.
Quomō autem recuſatur ordinari9
coram quo ꝓbanda ſit exceptio: le
gitur ꝛ no. de fo. compe. ſi quis cō
tra clericum. in. c. licet appellās. cū
ſimilibus. Quomō autem delegat9
recuſetur: habetur de offi. dele. ſup
queſtionū. et. e. ti. ſi contra vnū li.
.vi. cū concor.

Quid ſit recuſatio.

T eſt recuſatio: a iudice vl' iu
riſdictiōe declinatio per excep
tionē ſuſpitionis oppoſitam. ꝛ licꝫ
ex vna ſola cauſa iudex recuſetur
puta quia ſuſpectus. iii. q. v. quia
ſuſpecti. ut lite non cōteſta. accedēs
.i. et. ii. illius tamē ſuſpitionis mlꝫ
te ſunt cauſe. et. xviii. enumerantur
in. c. legitima de ap. li. vi. et poteſt
ſic formari recuſationis exceptio q̄
in ſcriptis eſt proponenda. de quo
tamen in. c. quoniam de proba. Co
ram vobis domino iudice talis pro
ponit procurator procuratorio nōie
ꝛ dicit contra perſonam veſtrā ex
cipiendo ꝙ cum talis aduerſarius
ſuus veſter ſit conſanguineus vel
domeſticus vel familiaris ꝛc. vos
ex cauſa huiuſmodi eſtis maxime
ſuſpectus vel vehementer ſuſpect9.
et quia periculoſum eſt coram ſuſ
pecto iudice litigare: ratio dictat vt
vos ꝛ iudiciū veſtrū recuſet. ꝛ cau
ſam huiuſmodi ſuſpitionis proba
turū ſe offert coram arbitris quos
comuniter eligere vna cum aduer
ſario eſt paratus. et ſi in ōnes alias
ſimul conuenire nō poſſunt: talem
nominat ꝛ eligit pro parte ſua. ꝛ h°
quando iudex recuſatus eſt ordina
rius vel delegatus vnicus. ſi vero
eſt delegatus habens collegā ꝛ dati
ſunt cū clauſula ꝙ ſi ambo ꝛc. tunc
coram collega probanda eſt excep
tio recuſationis. vn̄ tunc dicat ex
cipiens: ꝛ cauſam ſuſpitiōis huiuſ
modi ſe offert coram collega veſtra
legitime probaturum. ſimiliter ſicut
alias ſimpliciter recurritur ad arbi
tros. vt i. c. ſi ꝯtra vnā d offi. dele.
li. vi. Et ibi qū dlegat9 vl' officialꝫ
epiſcopi recuſatur. vel ſi eſt delega
tus tunc debet fieri probatio coram
delegato: vt in. c. ſuper queſtionū d
offi. dele. §. quem vero et. §. fi. de
quo plene no. in. c. cū ſpeciali de ap
pel. Et ordinarius recuſatus poteſt
cauſam alteri comittere cū aſſenſu
recuſatoris ꝛ actoris vl' cauſam ad
ſuperiorem remittere. de foro com
pe. ſi quis contra clericū. et. c. cum
ſpeciali de appel. ſi hoc poſſet dele
gatus et quādo: habetur i. c. iudex
de offi. dele. li. vi. Et quod dicitur
ī forma exceptionis ꝙ recuſans of
fert probationē cauſe recuſatiōis ꝛ
petit electionē arbitrorū: dicit ino.
in. c. cum ſpeciali. §. alle. ꝙ hoc nō
eſt neceſſe: ſed iudex habet ex eo in
quirere. de quo ibi. ꝛ hoc quando
re9 recuſat. Poteſt etiam actor recu
ſare iudicem: nō tamē delegatū quē
impetrauit ex veteri cauſa ſed ex ſu
peruenienti. de offi. dele. inſinuante
et. c. ſuper queſtionū. Ordinarium
poteſt recuſare vt in. c. alle. ſi quis
contra clericū de fo. compe. et tunc

actoꝛ ſic poteſt formare ſuã recuſa
tionẽ. Domine epiſcope ego vellem
cõuenire aduerſariũ meũ talem ſub
ditum veſtrum : ſed quia ille eſt cõ
ſanguineus vel amicus veſter ſpeci
alis ⁊ vos tanq̃ nimis fauẽs eidẽ:
mihi eſtis ex huiuſmõi cauſa ſuſpec
tus. ideo ſupplico quatenꝰ cauſam
huiuſmodi alii comittatis ſeu mihi
detis delegatum ⁊c. Quomõ autẽ
procedatur in articulo recuſationis
legitur et habetur de offici. delega.
ſuſpitiõis. de ap cũ ſpeciali. et. e. ti.
legitima li. vi. cũ ꝯmiſſiõibꝰ ſuis. et
de arbitris ſuper hoc eligendis: qui
arbitri iuris appellantur. in. c. ꝺ ar
bitris de offi. dele. li. vi. ſi vero reꝰ
non habet exceptiones cõtra perſo
nam iudicis: videat an ſibi compe
tant ille exceptiones videlicet con
tra perſonam actoris an ſit mĩoꝛ vl'
excõicatus ⁊c. et tales exceptiones
que poſſunt fieri contra actorẽ põit
guil. ĩ ſpe. ti. de acto. §. i. Vel cõtra
forum uel cõtra locum vt. ſ. dixi.
poteſt ergo ſic excipere contra acto
rem.

Forma exceptiõis ꝯtra actorẽ.

Rocuratoꝛ nomine procurato
rio diſcreti viri B contra A in
iudicium et cauſam vocati corã vo
bis domino epiſcopo vel officiali
⁊c proponit et dicit excipiendo ꝙ
prefatus A eſt in pupillari etate cõ
ſtitutus. quare in iudicio eſſe ⁊ age
re nõ poteſt nec debet admitti nec ꝑ
ſe ſtando in iudicio proſeq̃tur cau
ſam. idcirco petit per vos decerni
declarari ⁊ pronũciari predictum A
perſonã ſtandi in iudicio nõ habere
nec ad agendũ admittendum eſſe:
condẽnando eum predicto B in ex
penſis.

Forma exceptiõis ꝯtra libellũ.

El cõtra libellum ſic poteſt ex
cipere reus. Reus excipiendo
proponit procuratoꝛ procuratorio
nomine talis contra pretẽſum libel
lum ſibi corã vobis honorabili do
mino decano iudice uel officiali ⁊c
pro parte talis oblatum. et dicit ꝙ
huiuſmodi libellus pretẽſus obſcu
rus eſt. generalis. mentitus. dubiꝰ.
confuſus. et ineptus ⁊ alias ⁊c. ꝙ
ad eum pro parte predicti rei B mi
nime eſt reſpõdendũ: maxime ex eo
quia in eo nõ exprimitur cauſa pe
tendi: cum tamen datum ſit in actio
ne perſonali. vel ex eo ꝙ res petita
minime ſpecificatur per confinia ul'
alias: ſic ꝙ reus valeat deliberare.
uel quia manifeſtam continet con
trarietatẽ ul' ineptitudinẽ: ideo per
iudicem ex officio reiiciendus etiã
et laniẽdus. quare petit procuratoꝛ
predictus nomĩe quo ſupra: quate
nus pronũcietis decernatis ⁊ decla
retis preaſſignato libello tãq̃ obſcu
ro inepto ⁊ incerto pro parte dicti
rei nõ fuiſſe nec eſſe reſpondendũ:
ipſumq̃ libellum pretẽſum eſſe reii
ciẽdum ⁊ repellẽdum. ⁊ predictum
reum a veſtra inſtantia iudicii ab
ſoluendũ fore reiiciatis ⁊ abſolua
tis. ipſum actorem ſibi in expenſis
propterea factis condẽnandum et
condẽnetis. ſaluo iure addendi ⁊c.
Qꝫ tamen cauſa petendi in perſona
li eſt exprimenda: patet. de libel. ob
lati. c. vlti. In reali res eſt exprimẽ
da ⁊ per confinia ſignificãda. vt ꝺ
libel. obla. c. ii. vt. ſ. dictum eſt. Et

ſciēdum eſt ꝙ cautum eſt petere ſic. Unde nō debet petere reus ꝙ actoꝛ declaret libellum obſcurū uł ineptū emendet : quia ſic inſtrueret ipſum actoꝛem :ſed petat vt. ſ. ⁊ tūc ſcđm formā huiuſmodi petitiōis habet interloqui iudex. vt no. de libel. oblatio. c. vlti. ⁊ in ſpe. đ libel. concep. .§. ſequitur videre. v. item recepto ⁊. §. ad huius. etiam cautus ſis. et qualiter. ⁊ ex quibus cauſis expugnari poſſet libellus: ponit guil. de libel. concep. §. iuxta. vel ſi reus vłt declinare foꝛum iudicis vt quia eſt laicus et cauſa eſt pꝛophana et coꝛā eccleſiaſtico iudice tractanda. cōuenieter poteſt ſic excipere.

Forma exceptionis contra foꝛū.

Procuratoꝛ nomine procuratorio talis rei pꝛoponit ⁊ dicit excipiendo ꝙ cum cauſa in pꝛetenſo libello pꝛo parte talis actoꝛis coꝛam vobis honoꝛabili viro domino officiali oblato pꝛopoſita ciuilis ſit et pꝛophana. ipſeqꝫ reꝰ cum laicꝰ ſit: paratus coꝛam ſuo iudice ſeculari reſponder̄ cuius foꝛum actoꝛ ſequi debet. idcirco libello pꝛedicto et ſup cauſa huiuſmodi pꝛetenſa coꝛā vobis reſpondere non tenetur ſed ad ſuum iudicem foꝛi ſecularis videlicet talis eſt remittēdus. quare petit per vos pꝛonūciari decerni ⁊ declarari pꝛedictū reum ad reſpondendū libello pꝛeaſſignato uel alias litigandum ſuper cauſa huiuſmodi pꝛedicta coꝛam vobis nō teneri : ſed ipſū ad pꝛedictum ſuum competentē iudicem remittēdū foꝛe condēnandū ſibi actoꝛem in expenſis. Iſta exceptio pꝛobatur per. c. nouit de iudici. et in. c. cum ſit de fo. compe. et. c. licet. et. c. ex tenoꝛe. e. ti. ſi ergo termino dato ad deliberandū: reus opponat exceptionē dilatoꝛiam đ pꝛemiſſis vel aliam : actoꝛ vel eius pꝛocuratoꝛ petat eius copiam ſibi decerni per iudicem ⁊ terminū competētem ad replicandū aſſignari. quod habꝫ facere iudex. et hoc ſcribatur per tabellionē in foꝛma conſueta. Termino pꝛedicto adueniente videlicet tali die comparuit coꝛam p̄dicto domino iudice ſedente pꝛo tribunali ad ius reddendū talis reus vel eiꝰ pꝛocuratoꝛ et exceptiones optulit. quarum tenoꝛes inferius continentur petēs illas admitti. talis vero actoꝛ vł ipſius pꝛocuratoꝛ comparuit ex aduerſo earundē exceptionum copiam ſibi decerni ⁊ dari petēs ac terminū cōpetentē ad replicādum cōtra eas ſibi aſſignari. cui iudex pꝛefatus copiam pꝛedictam decreuit. ⁊ diem talem ad replicandū ⁊ dicendum ꝯtra exceptiōes ſi voluerit aſſignauit pꝛo termino. Exhibitis his exceptionibꝰ per talem reum vł eius pꝛocuratoꝛē in pꝛeſentia talis actoꝛis uł ſui pꝛocuratoꝛis anno tali. die tali. pꝛeſentibus talibus reſpōdebitur vł contra eas replicabitur pꝛo parte actoꝛis die tali. quē terminū đ vtriuſqꝫ partis conſenſu duximus ad hoc pꝛefigendū. actoꝛ ergo in termino ſibi ad dicendum contra exceptiones ſtatuto poteſt exceptionem replicando elidere: videlicet exceptionem recuſans iſto modo.

Replicatio contra exceptiones recuſatoꝛis.

Ontra exceptiones pretenſas oppoſitas pro parte talis rei coram vobis honorabili viro domino iudice: vos ex tali cauſa vt ſuſpectū recuſando proponit procurator nomine procuratorio talis actoris. et dicit replicādo ꝙ exceptiōes huiuſmodi friuole et fruſtratorie non ſunt admittende. nec ipſe reus vos neqꝫ pſonam veſtrā poteſt rationabiliter recuſare. cū etſi predictus actor ſit conſanguineꝰ veſter: tamen quia ipſe reus etiam eſt veſter conſanguineus. idcirco cauſa huiuſmodi ſuſpitionē tollit. Vel ſic. licꝫ ipſe actor: veſter dicatur amicus vel cōſanguineꝰ. quia tamē ſi inter vos ⁊ eum eſt aliqua amicicia: illa ē lenis et modica et talis nō eſt ꝓpter quā merito debeatis vt ſuſpectus recuſari: cū non omnis amicicia ſit ſufficiens cauſa ad iudicem recuſandum. quare petit procurator predictus q̄tenus preaſſignatis exceptionibus nō obſtantibꝰ pronūcietis decernatis ⁊ declaretis libello predicti actoris fuiſſe et eſſe reſpondendū. et in cauſa huiuſmodi procedēdum ad vlteriora. ipſumqꝫ reū ad hoc cogēdum fore atqꝫ cogatis. et eū predicto actori in expenſis legitimis condēnetis. Iſta replicatio colligit̄ ex notatis in. c. accedens vt lite nō cōteſta. et ex notatis in. c. poſtremo ꝺ appel. in glo.

Replicatio contra exceptiones declinatorias fori.

Ontra exceptiones declinatorias fori poteſt actor ſic replicare. replicando contra exceptiones pretenſas talis rei procurator nomine procuratorio talis actoris proponit et dicit ꝙ exceptiones huiuſmodi pretenſe nec procedūt nec ſunt admittende ſed tanqꝫ fruſtratorie et friuole repellende: nam licet ꝯuētus ſit laicus ⁊ cauſa prophana: locus tamen domicilii rei eſt de veſtra iuriſdictione temporali. Vel ſic: de conſuetudine tamē longeua et ꝑſcripta legitime vobis iuriſdictio ꝯpetit et cognitio ī hac parte. Vel ſic: ipſe tamen ſecularis iudex rei ſuper hoc ſepius pro parte actoris humiliter requiſitꝰ: ipſi actori iuſticiā miniſtrare recuſauit. Quare petit ⁊c. vt. ſ. in proxima replica. Iſta replicatio fundatur ſuper. c. licet de fo. cope. et. c. ſi duobꝰ de appel. cum ſi. Et ſi reus petit copiā ⁊ terminū ad duplicandū vel ſi renūciat duplicationi et petit interloqui: debet totū ſcribi per tabellionē ī actis ī forma ſolita.

Quid ſit replicatio.

Uid autē ſit replicatio et quō debeat eſſe talis ꝙ afficiat. tollat. ſeu elidat. ſeu viciat exceptionē ſicut exceptio ipſam actionē vel actum cui opponitur: plene nota. per io. an. in decre. a nobis de excep. in comen. et in. c. vlti. de ordi. cogni. Et dicitur ꝙ replicatio eſt allegatio actoris per quam reſoluitur exceptio. inſti. de repli. in princi. vel latius ſumendo obnectatur verbū actoris. vnꝺ replicatio eſt etiā exceptio et dicitur quaſi exceptionis exceptio. ff. e. l. penl. Et tātū ꝺ exceptionibꝰ dilatoriis et exceptiōibꝰ iudicii. De dilatoria ſolutionis quō debet ante litis conteſ. proponi. et ſi ꝺ

ea conſtet opoꝛtet ꝙ differenda ſit
ſolutio: ⁊ tunc impedit proceſſum ⁊
inducie duplicabūtur. quia petiit
plꝰ tēpoꝛis. de plus peti. c. vnico.
Si nō conſtet probabitur poſt litis
ↄteſ. per īno. et abbatē et alios in. c.
paſtoꝛalis de excep. et in ſpe. de ex
cep. §. nūc videndū reſtat in prin.
et foꝛmā poſtea videbimꝰ. Eſt enī
exceptio anoꝛmala quaſi ſine regula
quia non ſequitur noꝛmā aliarū ex
ceptionū. quia ī qualibet parte litis
et poſt litis ↄteſ. vel etiā poſt ſenten
tiā poteſt opponi. vt in clemē. vni
ca de excep. et. e. ti. pia li. vi. Si ta
men aliquas pꝛoponit ⁊ alias omit
tit malicioſe ⁊ ꝺoloſe videlꝫ vt ac
toꝛ fatigetur: tunc condēnabitꝰ ac
toꝛi in expenſis. vt in. c. exceptionū
ꝺ excep. ⁊ poteſt eadē exceptio bis
opponi. ſed vltra duas vices non
opponitur. vt in. c. pia. e. ti. li. vi.
poteſt ergo ſic foꝛmari talis excepº
anoꝛmala.

Foꝛma exceptiōis anoꝛmale.

Rocurator talis rei pꝛoponit
excipiendo et dicit ꝙ vos do
mine iudex ad inſtantiā talis acto
ris in cauſa quā mouet vel mouere
intēdit tali reo corā vobis procede
re nō poteſtis. nec eum ad agendū
ſeu cauſam inceptā proſequēdū de
betis admittere ſeu audire. nec ipſe
poteſt in iudicio ſtare tanꝗ actoꝛ ꝓ
eo quia ꝑ talē iudicē oꝛdinariū vel
delegatū vel auc̄te talis canonis eſt
maioꝛis ſententia excōicationis in
nodatus. quare petit pꝛedictus pro
curatoꝛ per vos pronūciari. decerni
et declarari: pꝛedictū excōicatū eſſe
repellēdū ab agēdo et repellatis ⁊c̄.

Et in iſta exceptione excōicationis
debet expꝛimi nomē excōicatoꝛis et
qualitas excōicationis. alias nō ē
admittendū. et debet pꝛobari iſta in
fra dies octo apertiſſimis documen
tis. alioquī debet excipiens condē
nari in expenſis quia frequēter ma
licioſe conſueuit opponi. vt in. c. ꝑ
dicto pia. ꝟ. de iſta exceptione ple
ne no. Et quia tā ille ꝗ alie excep
tiones conſueuerūt opponi malicio
ſe ad litis protractionē vlꝰ pꝛoroga
tionē. vnde iudex poteſt cogere ex
cipientē vt preſtet iuramētū ꝙ eas
malicioſe nō pꝛoponit. de quo ī ſpe
cu. de excep. c. ii. ꝟ. poteſt etiam iu
dex. nā hoc iuramētū de malicia po
teſt in quacūqꝫ parte litis iudex exi
gere quando ſibi videtur expedire
vt de iura. ca. c. ii. vlti. reſpon. li.
. vi. et contra aduocatū malicioſe
exceptiones tales pro eis ↄfingen
tes: videndū eſt in ſpecu. de excep.
. §. viſo. ꝟ. hanc igitur circa finem.
Contra vero pꝛedictā exceptionem
excōicationis pōt replicare actoꝛ iſ
to mō.

Replicatio cōtra exceptionē anoꝛ
malam.

Orā vobis honoꝛabili domīo
iudice ⁊c̄. procuratoꝛ talis ac
toꝛis cōtra exceptiōes pro parte ta
lis rei ſibi oppoſitas replicando ꝓ
ponit et dicit ꝙ pꝛedicta exceptio
oppoſita nō ē vera nec admittēda.
quia licet pꝛedictus actoꝛ alias per
talē iudicē fuit excōicatus: ipſe ta
mē ab eadē ſentētia eſt per ipſum iu
dicē abſolutꝰ. ad quod pꝛobandū
litteras abſolutoꝛias producit et pe
tit ꝑ vos ꝓnūciari ꝑdcā exceptiōe

nõ obſtante in cauſa eſſe proceden dũ et procedi ad vlteriora. Vel ſic Corã vobis ꝛc. Et dicit ꝙ preaſſig nata exceptio nõ procedit ſed friuo la eſt et fruſtratoria. nec ei9 pretex tu debet actor ab agẽdo precludi cũ ipſa excõicationis pretẽſa ſentẽtia ꝗ allegat nulla eſt et irrita ipſo iu re eo ꝙ intolerabilẽ continet errorẽ vel proeo quia ante ſententiã ean dẽ aſſertam: ipſe actor ab ea et pre dicto iudice eam proferẽdo ex cau ſa legitima appellauit. vl' quia ipſa ſententia eſt per nõ ſuũ iudicẽ lata. Iſte replicatiões probãtur de arbi. inotuit. de conſue. ad noſtrã. ꝺ ſen. excõi. per tuas: cũ ſimilibus. de iu di. at ſi clerici cũ cõcor. Reus autẽ poteſt duplicare dicẽdo ↄtra repli cationẽ. ſcriptur̃ pro parte talis ac toris contra exceptiões talis rei ob latas proponit procurator ipſi9 rei duplicãdo. et dicit ꝙ ipſa replica° pretenſa eſt irrita et inualida: nec ex ceptionẽ ipſius verã et legitimã af ficere poterit vel viciare: cum ille a quo actor ſe abſolutũ aſſerit: abſo lutionis tempore minime habuit ab ſolutiõis poteſtatẽ. quare petit pro curator ipſius rei predictis ſuis ex ceptionib9 inherẽdo per vos pro nũciari et fieri prout in ipſis excep tionib9 eſt petitũ: ⁊ actorẽ ſibi in ex pẽſ ↄdẽnari. Propoſitis g° excepti õib9. replicatiõib9. duplicatiõib9. et aliqñ triplicatiõib9 et q̃driplica tionibus: tãdẽ partes vlteriorib9 ſu per hoc altricatiõib9 renũciant ⁊ pe tunt ĩterloqui ſuper exceptiõe vl' re plicatiõne ſua. Iudex ergo per ſu ã interlocutoriã pronũciabit ſuper ex ceptiõe an obſtet vel nõ. vel ſi ſup ea inducte ſunt probatiões an ſit ꝓ bata vel nõ: quia tales exceptiões dilatorie dicũtur emergentes. et ſup illis eſt pronũciandũ licet ſuper ici denti nõ ſit neceſſe pronũciari. ꝺ q° ple. de or. cogni. c. i. et an ſit pronũ ciãdũ ſuper exceptiõe rei vl' replica tiõe actoris: no. ple. in p̃dcã decre. a nobis de excep. quia ſi exceptio ẽ emergẽs: tũc q̃tũcunq; ſequat̃ repli catio. duplicatio. triplicatio ꝛc. ſa tis erit ſuper exceptiõe pronũcian dũ. vt no. ibi. Eſt etiam vt dixi ex ceptio mixta: vt ſi reus dicat ſe de bitũ petitũ ſub cõditiõe promiſiſſe videlʒ ſi aſcẽderet capitoliũ ꝛc. iſta vocatur mixta qa dubiũ eſt an ſit dilatoria an pẽptoria. nã ſi extabat ↄditio: erit dilatoria. ſi nunq̃ exta bat: erit pẽptoria. Qñ ergo ſit oppo nẽda an ante litẽ ↄteſ. vl' poſt: tan git guil. in ſpe. ti. de excep. §. fi.

Seqt̃ ꝺ exceptiõib9 perẽptoriis.

Xceptiões autẽ perẽptorie an te li. ↄteſ. regulariter locũ non habẽt ſʒ poſt. Excipiũtur tres caſ9 videlʒ qñ excipitur de re iudicata. trãſacta. vl' finita. iſte tres perẽpto rie ſunt priuilegiate. quia ante litis ↄteſ. opponi poſſunt. ⁊ ipſam litẽ ↄ teſ. ipediũt. vt ĩ. c. i. ꝺ litis ↄteſ. li. vi. habẽt naturã p̃iudicialiũ q̃ ſic ꝓceſſui p̃iudicãt. Et qñ dicit̃ po ſitio vl' exceptio p̃iudicialis no. de or. cog. c. i. vbi de hoc. inſti. ꝺ acti. §. p̃iudicial'. et in. c. exceptionẽ de litis ↄteſ. li. vi. Aduertẽdũ ergo ꝙ ſũt aliq̃ exceptiões perẽptorie q̃ ꝓ poni poſſunt ⁊ probari ante litẽ cõ teſ. ⁊ poſt vſq; ad ↄcluſionẽ cauſe:

vt ſunt p̄dicte tres priuilegiate. Ali q̄ ſuut que nō poſſūt añ li. ↄteſ. op pōi: ſic vt litis ↄteſtationē īpediāt: ſed ſolū p9 li. ↄteſ. vſq3 ad ſentētiā ſeu ↄcluſiōe3. ⁊ iſtud ē regulare. Itē ſunt alique q̄ etiā poſt ſentētiā pn̄t oppōi ⁊ probari: etiā ſi a ſentētia nō fuerit appellatū: ſicut ē excep° cōpē ſatiōis. ꝺ q̄ de or. cog. c. vlti. de fi. iſtru. cū iohānes. in ſpe. de appel. § vlti. v. ſ3 nūquid in cā. vn̄ excepti onū pēptoriaꝝ al'q̄ ſūt que nō ſtāt per ſe ſ3 ſtant inq̄ʒtū ↄcernūt princi pales actiōes. ut excep° per pactū ꝺ nō agēdo. ⁊ ſimiles tales nō oppo nūtur poſt alias per ſentētiā niſi in cā appellatiōis. qa vis ſeu effectus illaꝝ tollit' per ſentētiā. Alie ſunt q̄ ſūt p ſe ſic ꝙ ſine ratura nō ↄcernūt pricipalē actionē. ⁊ ſic vis illaꝝ nō tollit' per ſentētiā: ſicut excep° ↄpē ſatiōis. ⁊ ideo opponit' etiā p9 ſentē tiā. de q° tn̄ dicendū vt no. de or. cog. c. vlti. Et caſus in quib9 oppo nit' excep° perēptoria poſt ſentētiā pōit guil. in ſpe. ꝺ excep. § ↄcō. v. vbi autē a ſentētia. ⁊ hoſtiē. ī ſūma. e. ti. § ⁊ qn̄ i caſib9 tamē. Itē qūo perēptoriaꝝ aliq̄ dicūtur ꝓprie ex ceptiōes. a[e] defēſorie. ꝓprie excep tiōes dicūtur q̄ ipſo iure tollūt obli gationē naturalē ⁊ ciuilē. ⁊ illā ope exceptiōis elidūt vel deſtruūt. vnꝺ meli9 exceptiōes eliſorie q̄ʒ perēpto rie vocarent'. ⁊ nō perimūt actionē ſ3 elidūt vt exceptio pacti ꝺ nō petē do īppetuū. ⁊ iuriurādi ⁊ ſil'es. ꝺfē ſorie vocāt' q̄ ipſo iure tollūt ⁊ peri mūt ōnē actionē: vt ſolutio. accep tilatio. de q° ī ſpe de excep. ī pri. Iſ te licet defendāt reū nō tamē exclu

dūt vl' elidūt actionē cū nulla ſit ac tio ſuborta. Aliq tamē vt frā. berſe lēꝥ volūt dicere ꝙ differētia vboꝝ huiuſmōi reſpicit ſolū vſum ⁊ mo dū duplicē alloquēdi: q° rei vtūt' dicēdo excipiēdo proponēdo vel ad iuris mei defenſionē ꝓpono. vl' vt dicit defēſio poteſt dici q̄ reū ꝓ babiliter defēdit. ſed exceptio q̄ rea liter elidit. de quo p io. an. in. d. c. ꝺ excep. li. vi. ī nouel. ſi g° reo dif ficiūt dilatorie. ſi habeat aliq̄ʒ de p ēptoriis priuilegiatis litis ↄteſtatio nē īpediētib9: poteſt ſe ad illā cōuer tere et opponere eā ante li. ↄteſ. Et erit tūc forma exceptiōis iſta.

Forma exceptiōis perēptorie.

Corā vobis honorabili viro do mino officiali ꝓcurator procu ratorio nomīe talis rei ꝓponit ⁊ di cit excipiēdo ꝙ alia vice īter p̄dic tū actorē ⁊ reū prefatū corā tali iu dice ipſi9 rei ↄpetēte: de et ſuper p̄ tenſo debito p ipſum actorē ab eodē reo etiā ex eadē cauſa tūc petito. vl' de ⁊ ſup re ī pretēſo ipſi9 actoris li bello petita. quā actor ex ſe generali ter vl' ex cā tali vl' eius aſſeruit pti nere extitit ligatū. ⁊ ipſe actor ab eo dē iudice ſentētiā diffinitiuā rpoꝛta uit p quā re9 ipſe ab eius īpetitiōe fuit abſolut9. q̄ ſenten[a] appellatiōe nō ſuſpēſa in rē tranſiuit iudicatā.

Vel ſic. Corā vobis ⁊c̄ vſq3 extitit ligatū. et tādē partes ipſe ſpōte ⁊ li bere ſup huiuſmōi q̄ſtiōe ⁊ lite trāſ egerūt ſic ꝙ ipſa cā p trāſactionē ſo pita eſt ⁊ extīcta. vn̄ ipſe actor nūc ſopitā eōmō q̄ſtionē reſuſcitare ⁊ re formare p̄ſumēs: ſup h° obſtāte ſibi re iudicata vl' tranſactōne predicta

audiēdꝰ nō extitit. q̄re p̄dictꝰ ꝓcu
ratoꝛ petit ꝑ vos ꝓnūciari decerni
⁊ declarari p̄fatū actoꝛē ſuꝑ petitio
ne ſua ⁊ cā̄ huiuſmōi nō eſſe vlteri
us audiēdū nec ad agēdum foꝛe ad
mittēdū. pꝛedictū actoꝛē reo ī expēſꝫ
ɔdēnetis legitimis. ita debꝫ peti qn̄
exceptiōes iſte opponūt᷑ ante li. cō
teſ. ⁊ tūc etiā ſ᷑m iſtā petitiōis foꝛmā
habꝫ iudicis ꝓnūciatio fieri. vt no.
in. c. i. de li. ɔteſ. li. vi. pōit ꝙ tutiꝰ
eſſet exceptionē talē deferre pꝰ litis
ɔteſ. quia tūc abſolueretur ſuꝑ pꝛī
cipali ut ibi no. ꝺ q° ī ſpe. ꝺ excep.
. §. dcō ī vlti. carta. Ad hoc autē vt
obſtet exceptio rei iudicate : plura
habēt ɔcurrer̄: videlicꝫ ꝙ idē ſit coꝛ
pꝰ ſeu q̄ꝫtitas. idē modꝰ petēdi. ea
dē ɔditio perſonaꝝ. et ꝙ reꝰ poſſe
dit rē poſt ſententiā petitā ab eo. vt
no. in. c. penul. ꝺ excep. ⁊ in alle. c.
. i. ꝺ li. ɔteſ. li. vi. Itē ad validitatē
⁊ efficatiā exceptiōis trāſactiōis re
quirit᷑ ꝙ trāſactio tenuerat. vn̄ po
teſt actoꝛ ɔtra p̄dcās exceptiōes re
plicar̄ ſic dicēdo. pꝛocuratoꝛ tal̄ ac
toꝛis replicādo ɔtra p̄tēſas excepti
ōes tal̄ rei ꝓponit et dicit ꝙ licꝫ ali
as inter partes ſuꝑ eadē re vl̄ eodē
debito fuerit coꝛā tali ligatū ⁊ ſentē
tia lata diffinitiua nec ꝑ appellatio
nē ſuſpēſa . quia tū ille coꝛā q° par
tes litigabāt nullā habuit iuriſdicti
onē. vel ſentētia diffinitiua ꝑ eū la
ta fuit ⁊ ē nulla ex tali cā. vl̄ actoꝛ
tūc rē vel debitū petebat ex alia cā.
vl̄ agēdi modꝰ ē variatꝰ: quia tūc
agebat᷑ ad h°: nūc autē ad illud agi
tur. vl̄ trāſactio p̄aſſignata doloſe
ē irrita et nulla ex tali cā ⁊c̄. de qbꝰ
replicatiōibꝰ no. ī. c. alle. de excep.

li. vi. ⁊ in ſpe. ꝺ excep. §. dcō. v. h°
quoqꝫ notādū. an iſte exceptiōes ꝑ
ēptoꝛie pꝛiuilegiate oppōi pn̄t poſt
terminū dilatoꝛiaꝝ: late tractat io.
an. ī addi. ſpe. ꝺ dila. §. i. ⁊ ſibi pla
cet ꝙ ſic ꝑ ratiōes q̄s ibi adducit.
I vero Modꝰ recōuētiōis.
uec p̄dcē exceptiōes pēptoꝛie
reo ɔpetāt ſꝫ habet aliq̄ꝫ actionē cō
tra actoꝛē: poteſt eū coꝛā eodē iudi
ce recōuenire: ſiue iudex ſit oꝛdina
riꝰ ſiue delegatꝰ. de mutu. peti. c. i.
ꝺ reſcrip. diſpēdia li. vi. Offerat er
go reꝰ tūc actoꝛi libellū recōuētiōa
lē an̄ li. ɔteſ. qa recōuētio habꝫ fieri
ante li. ɔteſ. ⁊ poſtea nō habet locū
igit᷑ pꝛemiſſa ante li. ɔteſ. pꝛoteſtati
one de recōuentiōe faciēda ſtatī pꝰ
li. ɔteſ. ſ᷑m. cōiū doctoꝛū opinionē.
lꝫ inno. ⁊ ber. vident᷑ tenere eā fieri
poſſe etiā poſt li. ɔteſ. ⁊ ante ɔcluſi
onē cē. ⁊ iſta opinio cōiter repꝛoba
tur ī alle. c. i. de mutu. peti. qa recō
uen° vt dicit io. de ligna. eſt ꝺ᷑m reſ
pectiuū ɔcernēs ɔuentionē: ⁊ reſpec
tiua ſunt ſil̄ tēpoꝛe. etiā pꝛobat hoc
oꝛdo rubricaꝝ. ⁊ tūc oblato libello
recōuentiōali huiuſmōi cāe ſic iure
ɔuentiōis ⁊ recōuentiōis illaq̄ate
viciſſim ſcilꝫ mutuis vicibꝰ tractā
de ſūt ⁊ ſub vna ſentētia terminād̄e
de oꝛ. cog. c. ii. ⁊ ī. c. i. ſtatī alle. ita
ꝙ lite ɔteſtata ſuꝑ libello actoꝛis ꝑ
reū: actoꝛ etiā ſtatī ɔteſtabit᷑. et pꝛi
mo iurabit᷑ ſuꝑ ɔuentiōe: 2° ſuꝑ re
cōuentiōe. ⁊ ſic de ſingul̄ termis et
actibꝰ in cauſis huiuſmōi ſeruādis
vt ibi no. ⁊ alias. Sꝫ tū iudex ali
as q̄ꝫ ꝑ recōuentiōꝫ eſt iudex: circa
obſeruatiōeꝫ tal̄ viciſſitudinis ſibi
latioꝛ eſt poteſtas habenda. de q° ꝑ

io.an.in.addi.ſpe. de recõuẽ.§.vi dendũ. Si autẽ neglexit reꝰ actorẽ recõuenire añ li.ꝯteſ. vł incõtinẽti poſt: proteſtatiõe priꝰ facta.vt eſt dictũ: tũc ſi cã pendꝫ corã delegato ⁊ reꝰ vłt actori mouere accionẽ: qa hoc nõ poteſt via recõuẽtiõis: oportꝫ ipm reſcriptũ ad eũdẽ iudicẽ impetrare.vt i.d.c.diſpẽdia ꝺ reſcrip. li.vi.ſꝫ ſi cã eſt corã ordinario: tũc reꝰ poterit recõuenirẽ actorẽ corã eo qñcũqꝫ: etiã ſi ſit ordinarius partis vtriuſqꝫ.ſꝫ tũc ceſſabit viciſſitudo ꝓceſſꝰ qa q̃libet lis cãe currit marte ſua.in certis tamẽ caſibꝰ non admittitꝰ recõuenº: vt ſi actor cõuenit reũ poſſeſſorio ſic interdcõ vñ vi: nõ poterit actor p eũ ꝯueniri niſi ꝺ alia ſpoliatiõe.vt in.c. vlti.de or. cog. Et ibi etiã no. de ſpoliatiõe in modũ exceptiõis oppõita.et i.c.ii. de or.cog. et in.c.frequẽs de reſti. ſpo.li.vi.hoc eſt verũ actore ĩuito. ſꝫ eo ꝯſentiẽte ꝓcedit recõuẽtio.vt de reſti.ſpo.c.i.Et caſꝰ in qbꝰ non procedit recõuenº no.de arbi.cũ dilectꝰ in glo.⁊ ſup ea.An autẽ actor debeat hr̃e ĩducias deliberatorias ſup libello rei ꝯuẽtiõali.no.de mu.peti.c.i.⁊ dicitꝰ ꝙ ſic ſi voluerit.vñ ꝺ malicioſi aduocati reoꝝ aduenĩete termino ꝙ debẽt reſpõderẽ libello actoris ſi deficiũt ei exceptiões tũc ad ꝓrogãdũ ⁊ differẽdũ li.ꝯteſ. porrigũt libellũ recõuẽtionalẽ vt ſic non reſpõdeãt libello actoris donec actor eoꝝ libello ſe paratũ offerat reſpõdere.⁊ ſic ſi actor velit ſtatĩ r̃ſpõdere renũciãdo deliberatoriis: p̃dicta malicia nõ iuuabit.

Seqtur de litis ꝯteſtatione.

Xpedita iſto mõ prima parte ꝓceſſꝰ ſeu ordinis iudiciarii.veniamꝰ ad ſecũdã nũc ad ĩchoationẽ ipſiꝰ iudicii ſeu litis.q̃ habꝫ fieri p li.ꝯteſ.cũ ipſa ſit litis ſeu iudicii fũdamẽtũ.de li.ꝯteſ.c.vnico.Si igitꝰ reo deficiũt exceptiões dilatorie.vł pẽptorie.priuilegiate.⁊ ipſe nec poteſt nec vult actorẽ recõuenire.debꝫ in termĩo ſtatuto libello r̃ñdere.Et ad hoc vt litis ꝯteſtaº ꝺbite fiat: actor vł eiꝰ ꝓcurator habꝫ proponere ꝯtẽta ĩ libello.et iudex eis ꝓpoſitis vł etiã ipſe actor ĩterrogare reũ vtꝝ ꝓpoſita in libello credat eſſe vera ⁊ petita fieri deberẽ.⁊ ſic reo r̃ñdẽte fit li.ꝯteſ.⁊ hoc ẽ qꝺ dicit tex.i.c.vnico de li.ꝯteſ.ꝙ per petitiõeꝫ in iure propoſitã ⁊ r̃ſpõſiõꝫ ſequutã fit li.ꝯteſ. vñ nõ ſufficit libellũ eſſe oblatũ ⁊ reſpõſiõꝫ per reũ factã ad hº vt ĩducta ſit li.cõteſ.qa lex nõ loqtꝰ.p .l.vnicã.C.de li.ꝯteſ. reqritꝰ gº ꝙ actor cõtẽta ĩ libello ſuo ꝓponat.ſi tñ ĩuenitꝰ in actis oblatꝰ libellus ac ſcripta ſufficiẽs eiꝰ reſpõſio propoſitiõeꝫ et ĩterrogatiõꝫ p̃ſumitꝰ interueniſſe.vt no.in alle.c.vnico de li.cõteſ.Et ꝙ ĩueniatꝰ propoſitio ⁊ ĩterrogaº: raro ĩuenitꝰ ſeruatũ in practica. de quo in ſpe.de li.cõteſ.itẽ.§.i.ꝺ. ſic igitꝰ. Et ẽ li. cõteſ.fũdamẽtũ iudicii p petitionẽ in iure propoſitã ⁊ cõgruã r̃ñſionẽ ad iudicis ĩterrogationẽ ſecutã aĩo litẽ cõteſtãdi factã. quo obmiſſo ſi ĩ figura iudicii ꝓcedatꝰ: vexãtur ĩanibꝰ laboribꝰ ⁊ ſũptibꝰ litigãtes.⁊ illã diffinitionẽ q̃ ẽ hoſti.ipſe p ſingula mẽbra declarat et ponit pꝰ eũ io.an.ĩ.c.vnico ꝺ li.

cōteſ. ⁊ fit cōiter ꝑ reū ſub iſta fōr.
Forma uerboꝝ qbus fit litis con
testatio.
Rocurator ⁊ ꝓcu
ratorio noīe A: reſpōdēdo ꝑtē
ſo libello talis actoris. narrata ꝓut
narrātur negat eſſe vera. et dicit pe
tita in ipſo fieri nō debere aīo litē ɔ
teſtādi. ⁊ tūc ſcribat tabellio litis cō
teſtatiōe; eē fcā; hᵒ mō. Anno tali.
die tali ⁊c̄. Corā vobis tali iudice
predicto eo ſedēte ꝓ tribunali cōpa
ruit talis actor vł eiꝰ ꝓcurator. ac
petitionē ſuā ī ipſiꝰ libello cōtētā v̄
bo ꝓpoſuit. ⁊ dn̄s ꝑdictꝰ vł actor
ſeu ipſiꝰ ꝓcurator talē reū vł ipſiꝰ
procuratorē ſup propoſitis ⁊ petitis
an ea crederet fore vera ⁊ petita fie
ri debere īterrogauit. q ad īterrogati
onē huiuſmōi rn̄dēs: narrata ⁊ ꝓpo
ſita ī eo negauit eē vera: ⁊ dicit peti
ta fieri nō debere aīo litē ɔteſtādi.
Vel ſic reſpōſionē ſitā fecit ⁊ ī ſcrip
tis obtulit ī hec vᵃ tał procurator li
tiſq; ɔteſtatiōe ſic facta: iudex ipis
partibꝰ vł procuratoribꝰ partiū ad
ꝑſtādū vł ad ꝑſtari vidēdū huiuſ
mōi calūnie iuramētū: diē talē ꝓ ter
mīo aſſignauit. ſ; tabellio ordinarii
ſic ſolet ſcribere. tał reꝰ vel tał pro
curator ī ꝑſenᵃ tał actoris vł procu
ratoris rn̄dēdo libello actoris nega
uit narrata ī ipſo prout narrāt̄ eſſe
vera. ⁊ dicit litē ɔteſtādo petita fie
ri nō debeř. ⁊ iurabit̄ de calūnia die
tali. Et ꝑ iſtā rei reſpōſionē ad nar
rata ⁊ petita ī libello exprimet̄ ani
mꝰ ſ; aīo litē ɔteſtādi ⁊c̄ vt p; ī for
ma. Si tn̄ fit reſpōſio ad ſolā narra
tionē vł ad ſolā cā; ex q̄ petit̄: di
cūt pe. ⁊ hoſti. et io. an. ꝙ facta ē li
tis ɔteſtaᵒ. qa ꝑ negatiō; cāe ſeqt̄
negatio effectꝰ. ⁊ negatis narratis:
negat̄ ɔcluſio q̄ ſeqtur ex narratis.
Qꝫ autē nō ſit neceſſaria declaratio
vł exꝑſſo animi videl; ꝙ dicat reꝰ
aīo litē ɔteſtādi: ē ꝺciſum ī rota. q.
.xviii. q̄ īcipit itē ſi pars rea. ⁊ ꝺter
mīat guil. ī ſpe. de li. ɔteſ. §. i. v. qd
ſi ꝓponūt̄. qa ꝑſumit̄ animꝰ ex qᵒ
ſunt vᵃ apta. vn̄ ſi reꝰ diceret aliq̄
vᵃ apta ad litis ɔteſtatiō;: nō tn̄ ꝑ
ea vell; litē ɔteſtare ſ; diceret ea ad
iudicis īſtructionē: deberet ꝺ hᵒ pro
teſtari. de qᵒ de fo. ɔpe. c. ſi clerici.
⁊ no. ī alle. c. vnico ꝺ li. ɔteſ. et ꝑ ꝑ
dictā reſpōſionē formaliter ⁊ cōiter
fit litis ɔteſtaᵒ. An autē ꝑ reſpōſiō;
iuris. vt ſi reꝰ dicat volo vł nolo
litigare vł ɔtēdere. vł nō credo me
debeř: ſ; ſi debio paratꝰ ſum ſolueř.
Vł dicit ad actorē: tu mētiris ꝑ gu
lā vł r̄ſpōdit ꝺ crudelitate ⁊c̄. lis ſit
ꝑ hoc ɔteſtata? no. in alle. c. vnico ꝺ
li. ɔteſ. ⁊ ī ſpe. §. i. v. et ſi reꝰ ɔfitet̄
ſi libellus preceſſit: per talē reſponſi
onem eſt facta litis conteſtatio. de
quo ꝺ elec. dudū. Et dixi alias cir
ca materiā libelloꝝ. qꝺ tn̄ qdā legiſ
te īpugnāt. de quo ple. ꝑ io. an. in
addi. ſpe. de li. ɔteſ. §. i. ſup. v. ſi re
us non negat.

Sequitur de iuramēto calūnie.

T quia vt dictū ē: facta litis
ɔteſ. iudex aſſignet partibꝰ ter
minū ad iurādū de calūnia. qa illꝺ
ex ordine ſtatī ſuccedit cū ī ipſo li
tis exordio ſit preſtādū. ꝺ iura. ca.
.c. i. et exponit̄ ibi id ē pꝰ primū li
tis exordiū ſcil; īmediate poſt litis
ɔteſta. e. ti. cū cā;. ſi tn̄ nō fuerit iu
ramētū in exordio: poterit poſtea in
q̄cūq; parte litis preſtari. vt. e. ti. c.

.i.li.vi.etiā ſi in tota cā omiſſū fue
rit tacite:ꝑ hᵒ nō viciatur proceſſꝰ
vt ibi in reſpōſo ꝛᵒ.Et ꝙ dicit̃ iura
mētū calūnie debet ſubintelligi ſcili
cꝫ vitāde ſicut dicit̃ habeat vnuſqſ
qꝫ ſuā propter fornicatiōꝫ ſcilicꝫ vi
tādā nō comittēdā.xvi.di.veꝝ.

Quid ſit calūnia.

Et autē calūnia qū quis ſcieniter ⁊ iiuſte
agit vł reſiſtit.vt i.l.i.ff.ad turpił
.§.calūnia.iii.q.iii.§ notandū.et
habet hᵒ iuramentū qn̄qꝫ.c.q̄ ponit
her.de iura.ca.c.i.i xᵃ glo.et de hᵒ
pōit ibi vſꝰ.Judex gᵒ faciat iurar̄
actorē priᵒ vł eiꝰ ꝓcuratorē:hn̄tē tn̄
ad hᵒ ſpeciale mādatū ſub hac fōr.

Forma iuramenti calūnie ad actorē.

U iurabis ꝙ calūnioſe nō petis ſꝫ ꝙ te credis ⁊ eſtias
iuſte petere.vel ſm̄ alios dicit:tu iu
rabis te litē iſtā calūniādi aīo non
mouiſſe nec mouere nec moturū eſſe
Jtē ꝙ veritatē ſup his ꝺ quibꝰ īter
rogaberis reſpōdebis ⁊ eā nō nega
bis.itē ꝙ nō vteris ſciēter falſa pro
batiōe.itē ꝙ nō corrupiſti nec cor
rūpes iudicē vł tabellionē.Jtē nec
dediſti nec dabis nec ꝓmiſiſti nec ꝓ
mittes aliqd ꝑ parte vł īterpoſitā ꝑ
ſonā pro hac cā vt ſentētiā ferat̃ ꝓ
te:niſi illis pſonis qbꝰ iura dare ꝑ
mittūt.Jtem ꝙ dilatiōes nō petes
grā litis differēde.⁊ ꝯcludēᵒ dicat
iudex:⁊ ita iuras ſicut ego dixi.ve
rū ē ⁊ ita ſeruabis.ſic te deꝰ adiuuꝫ
⁊ hec ſancta dei euāgelia.Cōſulit tn̄
guil.i ſpe.e.ti.§.nūc dicamꝰ ī pri.
ꝙ vltimū puta de dilatiōe ad euita
tionē piurii multoꝝ omittat̃.

Forma iuramēti calūnie ad reū.

Einde iudex ꝯuertēdo ſe ad reū vł eius procuratorē dicat ſi
bi:⁊ tu iurabis ꝙ putas te petitiōi
actoris iuſte ꝯtradicere:⁊ ita veꝝ eſ
ſe.⁊ te obſeruaturū ī defēdēdo ſicut
ille iurauit ī agēᵒ.ſic te deꝰ adiuuet
⁊c̃.Jn ōnibꝰ autē iudiciis vbi vter
qꝫ gerit pſonā vtriuſqꝫ ſcilꝫ actoris
⁊ rei.vt ꝺ ꝓba.ex litteris:vterqꝫ p̄ſ
tꝫ iuramēm actoris ⁊ rī.partes vł ꝓ
curatores eaꝝ ſe breuiter expediēdo
dicūt.ego iuro iuramētū de calūnia
cū ōnibꝰ capitulł ⁊ ſuis clauſuł.ſic
me deꝰ adiuuet ⁊c̃.omiſſa expreſſi
ōe capituloꝝ.Et iurant procurato
res ī aīas dn̄oꝝ ſuoꝝ et non propri
as.ſꝫ qa procurator calūniari poteſt
ſicut dn̄s:vn̄ procurator etiā iurare
debet ī aīaꝫ propriā.ꝺ iura.ca.c.ii.
reſpōſo.ii.li.vi.vn̄ dn̄s nō īcurrit
piuriū ex facto procuratoris niſi ip
ſe dn̄s ſit in culpa.de quo ī.c.vlti.
de iuriur̄.ī.vi.et in cle.ii.de procu.
in vlti.glo.Et iuramētū iſtud ꝺ ca
lūnia ē īuētū vt eliciat̃ veritas.Jtē
vt timore iuramēti litigātiū temeri
tas ꝯpeſcat̃.Jtē vt iuramēti timore
iurās īmemor ſue ſalutis quo ad aᵃ
capitula nō afficiat̃.⁊ ita no.de iu
ra.ca.ceteꝝ in glo.ii.⁊ ſup ea.

Quattuor genera iuramētoꝝ q̄ p̄ſtā t̃ ī iudiᵒ.

Et aduertēdū ꝙ habemꝰ quattuor genera iura
mētoꝝ q̄ p̄ſtāt̃ a partibꝰ in iudicio:
videlꝫ iuramētū de malicia qꝺ pōt
deferre iudex qn̄ ſibi videbit̃ expe
dire.vt etiā tactū ē circa excōicatio
nes.Jtē iuramētū de calūnia.et illꝺ
ſtatim p̄ſtari debꝫ pꝰ litis ꝯteſta.vt
dictū ē.ſ.⁊ preſtat̃ hodie tā in ſp̄ūa
libꝰ q̄ꝫ in ciuilibus.vt ꝺ iuramento

calũnie.c. i.li. vi.ru.ii.ac etiam in
criminalibꝰ de q° tñ ſunt opiniões
vt no.e.ti.c.i. Jtẽ iuramẽtũ de ve
ritate dicẽda qđ i ſpiritualibꝰ pſta
tur. Jtem deciſoriũ iuramẽtũ qđ de
fert iudex actori i ſupplemẽtũ ꝓbati
onũ.vl' reo ad ſuã innocẽtiã oſtẽdẽ
dã.vl' etiã pars parti. Juxta formã
.c.vlt.đ iuriur.formã autẽ iuramẽ
ti qđ preſtatur a iudeo:ponit guil.
in ſpe.e.ti.§.reſtat.v.ſʒ pone. et ſi
aliq̃ ptiũ recuſarʒ pſtare iuramẽm il
lud:habebit penã de q̃ in.c.vlti.de
iura.ca.§.pena. Et tabellio pdicta
ſcribat i actis ſub hac fõr.die tli an
no quo ſupra ꝯparuerũt in iudicio
corã dño iudice ſupradicto:ipſo in
loco ſuo ſolito ꝓ tribunali ſedẽti:ta
lis actor vel tal' ipſiꝰ procurator ex
vna parte ⁊ reꝰ vel eiꝰ ꝓcurator ex
altera parte. ⁊ ibidem partes huiuſ
mõi vl' eaꝝ ꝓcuratores:pri° actor
vl' ſuꝰ ꝓcurator:deĩde reꝰ vl' ſuꝰ ꝓ
curator cũ capitul' et clauſul' calũe
iuramẽtũ pſtiterunt. q° pſtito pdic
tꝰ dñs iudex actori prefato vel ſuo
procuratori diẽ talẽ ad ponẽdũ ⁊ ar
ticulãdũ ac pti ree ad hec fieri vidẽ
dũ in cã hmõi pro termino aſſigna
uit. Notarii ordĩarioꝝ breuiꝰ ſcri
bũt more ſolito.ſcilʒ die tali ãno tli
iuramãtũ p ptes vel eaꝝ procurato
res đ calũnia:articulabit' dietali.

Terminꝰ ad ponẽdũ ⁊ articulãdũ.

Ermino g° predcõ aduenĩẽte
actor hẽbit offerre pões et arti
culos. et iſtas vſꝰ lõgeuꝰ i cãis ad
miſit. vt i cle.ſepe de v.ſig. Sũt g°
ab vſu ĩducte pões et poſtea per iꝰ
canõicũ approbate ſcʒ a tpe gg.ix.
qa ãte eũ đ põibꝰ expſſis nõ hẽbaꝰ
expreſſũ ius ſʒ per eũ i.c.dudũ.ii.
de elec.et i.c. vnico đ li.ꝯteſ.et q°°
vocãt' aliqñ tituli aliqñ itẽtiones:
qñq; capitula ⁊c. no. de cã poſ.cũ
eccl'ia.de teſti.pñm li.vi.⁊ in cle.ſe
pe đ v.ſig. Et ſunt pões ad facilio
rẽ litiũ expeditionẽ.ꝓpter ptiũ cõ
feſſiones . et articuli ad clariorem
probationẽ vt dicit tex. in cle. ſepe
alle. Et poſitiõis plures dãt' diffi
nitiones q̃ꝝ aliq̃s põit guil.i ſpe.đ
poſiti.§.i.et aliq nõn. đ cõfeſ.c.i.
li.vi.i glo.i. ⁊ ſup ea . Et quomõ
dicitur poſitio: eo q ſup põibꝰ lis
põit' velut ſup fũdamẽto.qa eis cõ
feſſa.⁊ nega.lis vlteꝰ ꝓcedit vl' ñ.
ibi etiã no. p io.an.i nouel. Articu
lꝰ autẽ dicit' qđ artat.i.arte põit'.
⁊ artat ad reſpondẽdũ.vt i.c. pñm
.ſ.all.ſup glo.articulꝰ.⁊ eſt nomẽ
diminitiuũ deſignãs aliqd pticular
a genere ſuo debitas circũſtãtias de
ciſum.de h° đ offi dele.ſup q̃onũ.
et no.io.an.in addi. ſpe. de teſ.§.
nũc uidẽdũ in pri.q ars articulãdi
ĩter cauſidicos ſummũ tenet gradũ
i curia rõna ⁊ maxie i beneficialibꝰ de
uolutis. vnde cõſulit ipe ibi q ca
ueãt curiã intrãtes q̃tũcũq; ſint ma
gni magiſtri ne ſuo capite in prici°
hãc artẽ aſſumãt ſed ãtiqs aduoca
tis aſſiſtãt vel etiã habeãt ꝓcurato
res et exptes. vt ibi no.io mo.circa
eũ.§.iſtãt.⁊ pulchre etiã illã materiã
tractat. Et pões ⁊ articuli iſti iuſto
litis ſeu iudicii ordine ſeu loco fiũt
ſcilicʒ pꝰ litis cõteſtatiõeʒ ⁊ iuramẽ
tũ calumnie . ſup pricipali tñ qñq;
ſunt faciẽde ꝓbationes ſi fieri poſ
ſunt.de q° i ſpe.đ poſi.§.iiii.i pri.
qa ſi reus habet probare exceptiões

vel actoꝛ replicationes ſuas. habet
redigere exceptiones ſeu replicatio
nes in poſitiones ⁊ articulos.

Modus formandi põẽs.

D formas igit̃ põnũ hac via
ꝑuenit̃. nã formãs eas habeat
libellũ pre oculis et ex eiꝰ tenoꝛe ſu
mat ⁊ formet eas. ⁊ diligenter ꝯſide
ret quid habeat neceſſe ꝓbare. ⁊ ſu
ꝑ õnibꝰ q̃ ꝓbare velit faciat põnes
nec valet poſi° aut etiã ꝯfeſſio niſi
fiat ſup re de q̃ agit̃. de q° in ſpe. ꝺ
poſi. §. v. ꝟ. alias pꝛi° regulariter
aũt. de q° etiã ꝺ ꝯfeſ. c. i. ⁊. ii. li. vi.

Foꝛ põnũ ſup pꝛi° libello· ſcilicet
in actione reali.

I actiõe ergo reali ſicut viſũ
eſt ſupꝛa in forma pꝛima libel
li: oꝛdinet põẽs ſuas actoꝛ. Põnes
⁊ articulos infraſcriptos ac ꝯtenta
⁊ ſcripta in eis oĩa ⁊ ſingula dat fa
cit ⁊ exhibet coꝛã vobis honoꝛabili
domino iudice F. ꝓcuratoꝛ ꝓcura
toꝛio nõie actoꝛis me° ſuo iuramẽto
in tali cauſa ⁊c̃. qbꝰ õnibus petit ſi
gillatim per talem reum reſponderi
per iuramentum ſufficienter ⁊ clare
ꝑ vbũ credit vel nõ credit: offerẽs
ſe ad pꝛobãdũ negata. ad ſupſ̃uã
tñ ꝓbationẽ ſe nõ aſtringẽs. In pꝛi
mis põit ⁊ ꝓbare ĩtendit ꝙ ãno tali
tpe ꝯtractꝰ de q° infra: talis A ĩ cã
po talis loci talẽ fundũ (cuiꝰ confi
nes etiã ſpecificentur) habuit ad eũ
ꝑtinẽtẽ. Itẽ ꝙ idẽ A ãno p̃dicto de
mẽſe tali fũdũ p̃dcm̃ B actoꝛis pꝛe
dicto emẽti vẽdidit pꝛo p̃cio tot flo
renoꝝ. Itẽ ꝙ ipſe B actoꝛ preciũ p̃
expꝛeſſatũ p̃dcõ ſuo vẽditoꝛi nume
rauit realiter ⁊ perſoluit. vel ponat̃
ſi nõ ẽ facta ſolutio: ꝙ vẽditoꝛ de p̃
cio fidẽ habuit ⁊c̃. vt in foꝛ libelli.
Itẽ ꝙ A vẽditoꝛ mẽoꝛatꝰ fũdũ pꝛe
dictũ ⁊ eiꝰ poſſeſſionẽ realiter tradi
dit B ẽptoꝛi añdcõ. Itẽ ꝙ A reus
pꝛedictꝰ eũdẽ fundũ a tali tpe deti
nuit occupauit detinet et occupat
fructuſq; ex eo ꝓueniẽtes percepit ⁊
ꝑcipit. ⁊ eũ B actoꝛi reſtituere libe
rum ⁊ vacuũ dimittere ſeu aſſignare
vt fructibꝰ ꝑceptis refꝛagat̃ in peri
culũ aĩe ſue. Itẽ ꝙ de pꝛemiſſis õni
bꝰ ⁊ ſingulis fuit ⁊ ẽ publica vox ⁊
fama. Dat etiã libellũ pꝛo parte ſua
oblatũ cũ põnibꝰ ⁊ articulis ac pꝛo
ducta ⁊ ꝓducẽda ĩ hmõi cã iꝯtũ fa
ciũt pꝛo pte ſua ⁊ nõ vltra necnõ de
notari ſignis ⁊ ſigill̃. ſaluo iure ad
dẽdi minuẽdi ſupplẽdi et declarãdi
vt moꝛis ẽ. Et põẽs ſic ſunt foꝛnꝺ
vt ĩtẽtionẽ ponẽtis fũd̃: cõſidera
ta natura pꝛopõite actiõis. Si igit̃
actoꝛ agit de dñio rei petite: hꝫ con
ſiderare q̃ ſunt neceſſaria ĩ ꝓbatio
ne dominii. et q̃ ſunt iſta tactũ ẽ ſu
pꝛa circa pꝛi^m libellũ. vt no. guil. in
ſpe. ꝺ loco. §. nũc aliq° ꝟ. vi. li. vi.
Si agit publiciana: cõſideret q̃ ſũt
neceſſaria in ea. ⁊ ſic de aliis de q°
in ſpe ꝺ poſi. §. ad fi. Et debẽt fieri
põẽs de cõtẽtis in libello vel ad ea
ꝑtinẽtibꝰ. et iudex dẽt ꝯſiderar̃ eas
an faciãt ad cãꝫ vl̃ nõ vt poſtea pa
tebit. et no. in. c. i. de confeſ. li. vi.
Et debẽt dari põẽs ꝑ iuramẽtũ. et q
dat ꝯtrarias ĩcurrit ꝑiuriũ. de q° de
iuriur̃. c. vl. li. vi. Tabellio ſic ſcri
bat. ãno tali die tali talis actoꝛ vel
talis eiꝰ ꝓcuratoꝛ ꝯparuit coꝛã do
mino iudice añdcõ ac põẽs ⁊ articu
los optulit infraſcriptos. qbꝰ per
partẽ aduerſam reſpõderi et eã ad

hoc cogi poſtulauit. Ex aduerſo p̄
dicto dn̄o iudice adhuc ꝓ tribūali
ſedēte: talis reꝰ vel talis procurator
ſuus cōparuit corā eo ⁊ pōnū ⁊ arti
culoꝝ p̄dcōꝝ copiā ſibi decerni: ac
terminū ad dicēdū cōn: vl' rn̄dēdū
eiſdē: cōpetentē petiit aſſignari. pre
dictꝰ gͦ dn̄s iudex copiā hmōi pre
dicto reo vel eiꝰ procuratori fieri d
creuit ⁊ diē talē ad dicēdū cōn pō
nes ⁊ articulos hmōi vel eis reſpō
dēdū ꝓ termīo aſſignauit. Si corā
ordinario ſcribat ſic tabellio. Exhi
bitis his pōibꝰ ⁊ articul' p talē acto
rē eiuſve procuratorē ī p̄ntia tal' rei
vel procuratoris tal' āno tali. die ta
li reſpōdebit' vel ipis ipugnabit' p
reū vel eiꝰ ꝓcuratorē die tali. Et in
hmōi aſſignatiōe termīoꝝ aliq̄n nō
exprimit' p̄ēpto. q̄a iſti termini p̄ēp
torii itelligūt' licȝ nō exprimāt'. vt
in. c. paſtoral' de excep. niſi fierȝ ci
tatio vel aſſignatio ad ſentētiā audi
endā vt ſuo loco patebit.

Forma pōnum ⁊ articuloꝝ in acti
one pſonali.

Oſitiōes ⁊ articulos ⁊c̄. ut. s.
i primis igit' pōit ⁊ ꝓbar̄ itēdit
q̄ A actor p̄dictꝰ p̄fato B reo mu
tuauit uel mutui cā numerauit. x. li
bras denarioꝝ talis monete. Jtē q̄
idem B debitor hmōi mutuatā ſibi
pecuniā p̄dcō A ſuo creditori ſolue
re ꝓmiſit i tali termīo ⁊ loco bō fide
Jtē q̄ hmōi debitū ipſe B debitor
añdcō ſuo creditori A in expreſſato
termīo elapſo dudū ſoluere neglex
it ⁊ hodie miniſtrare ⁊ de eo ſibi ſa
tiſfacere cōndicit idebite. Jtē q̄ de
p̄miſſis ōibꝰ ⁊ ſingul' fuit ⁊ ē publi
ca vox ⁊ fama. Jnſup dat libellū.

Fōr pōnum ī actione depoſiti.

P actiōe depoſiti ſic ɔcipiēt'
pōnes. Jn primis pōit ⁊ ꝓba
re itēdit q̄ A actor p̄fatꝰ penes B
predcm̄ reū depoſuit decretales. Jtē
q̄ hmōi depoſitꝰ liber decretalium
ſcriptꝰ fuit i certis edimis ſeu i par
gameno. Jtē q̄ gloſas habuit ordi
narias ac apparatū bernhar. p̄poſiti
ɔpilatiōi gloſaꝝ decretaliū. Jtē q̄
habuit deſup coreū rubeū. albū vel
nigꝝ. Jtē q̄ 2ꝰ quiternꝰ ſic incipie
bat'. Jtē q̄ tertii q̄nterni pri^m erat t'e
Jtē q̄ mēoratꝰ B p̄dcm̄ libꝝ decre
tal'ū ex cā depoſiti ad ſe recepit. Jtē
q̄ ipſū libꝝ predicto depoſitori idē
depoſitariꝰ reddere cōndicit Jtē q̄
de premiſſis ōnibꝰ ⁊ ſingul' ⁊c̄. Et
dat libellū ⁊c̄. recupandi.

Forme pōnū in actiōe poſſeſſorii

P poſſeſſorio recupando ſeu
iterdcō vnde vi fiāt ſic pōnes
et articuli. Jn primis pōit ⁊ ꝓbare
itēdit q̄ āno tali die tali ⁊c̄. actor p̄
dictꝰ talē fūdū vel domū cꝰ ɔfines
ifra deſcribūt' poſſidȝ. Jtē q̄ B pre
dictꝰ p̄dicto āno ⁊ die eūdē A ſic in
poſſeſſione reali exñtē de domo ſeu
fūdo hmōi ⁊ eiꝰ poſſeſſiōe violēter
expulit ⁊ eiecit. Jtē q̄ domū ſeu fū
dū hmōi ac eiꝰ poſſeſſiōeȝ a tēpe e
iectiōis ſeu ſpoliatiōis p̄dcē detinu
it ⁊ occupauit ⁊ poſſeſſiōeȝ eādē cū
fructibꝰ inde pceptis ⁊ q̄ pcipi po
tuerūt p̄dcō A ſpoliato reſtituere cō
tradicit. Jtē q̄ dāna ꝓpter hoc pre
dictꝰ ſuſtinuit ſpoliatꝰ ex t'li cā ⁊c̄.
Jtē q̄ fructꝰ pceptī ⁊ q̄ pcipi a tali
tpe veriſimiliter potuiſſent ⁊ pcipi
ānuatim ɔſueuerūt valent tot mal
dra talis mēſure. dāna uero ⁊ itereſſe

ad tot libras denarioꝝ ipe ſpoliatꝰ
eſtimat:ſalua tñ dña iudiciali taxa
tione. Itē ꝙ de premiſſis ōnibus ⁊
ſingulꝭ ⁊c. et dat libellū ⁊c. Et ſic fi
unt pōnes ⁊ articuli mēbratiⁱ diſtic
te qa articulꝰ ē pars itētiōis. ut no.
de teſti. pñtium.

Forma pōnum in actione contra
illum qui mandauit fieri ſpoliatio
nē vel eam ratam habuit.

I agitur otra eū q non ſpolia
uit ſꝫ ſpoliari mādauit uel ſpo
liationē ratā habuit. uel rē ſpoliatā
recepit ſcienter a deiectore ſic ocipi
antur pōnes. In primis ponit ⁊ ꝓ
bare intendit procurator predictus
ꝙ tali tēpore A rem talem poſſedit.
Item ꝙ talis B eodem tēpore et ta
li die veniens eundem A poſſeſſorē
de poſſeſſione eiuſdem rei expulit
violenter ⁊ eiecit. Item ꝙ C ſpoli
ationem ⁊ eiectionem eandem p eū
dem B fecit ⁊ fieri mandauit. Vel
ſi non mādauit ſed ratam habuit:
ponatᷣ ſic. Item ꝙ ſpoliationem ⁊
eiectionem huiuſmōi idem B fecit
nomine et contemplatione C rei ꝑ
dicti. Item ꝙ ipſe C eandem ſpoli
ationem ſic ſuo nomine ⁊ otempla
tione factā gratam ⁊ ratam habuit.
Item ꝙ rem huiuſmodi ipſe C ad
ſe recepit ⁊ eam a tempore eiectiōis
et ſpoliationis predicte huc uſq; de
tinuit ⁊ occupauit ⁊ detinet et occu
pat. Vel ſi ouenitᷣ reus qui ſciēter
rem recepit ab eiectore primis du
obus articulis puta de poſſeſſione
⁊ de ſpoliatione ſempronii ponatᷣ.
Item ꝙ predictꝰ B prefatam rem
ſpoliatam a predicto ſempronio de
iectore ⁊ ſpoliatore recepit. Item ꝙ
ipſe B ſciuit predictū C rem hmōi
per ſemproniū fuiſſe ⁊ eſſe ſpoliatū

Pro formis pōnū i diuerſ materi
is habetᷣ recurſus ad ſpe. ti. de teſte
. §. nunc videndū. Et in tractatu li
bellorum: vbi quaſi per ſingulos ti
tulos in materiis formantur pōnes
ſuper libellos. Et etiam alique poſi
tiones formātur. de confeſ. c. i. li.
. vi. et in glo. magna. et in materia
poſitionum ⁊. c. ſe. Factis autē
et oblatis libelli poſitionibus: reus
ſi ſunt pertinentes: clare et certe de
bet ad eas reſpondere. de teſti. pre
ſentium li. vi. ymmo ſi interrogatꝰ
ſuper poſitionibus et iuſſus reſpon
dere hoc facere recuſat: habentur po
ſitiones pro confeſſatis. niſi ratio
nalis cauſa recuſantem excuſet. vt
in. c. ii. de confeſ. li. vi. que ſit cau
ſa rationalis no. ibi in glo. puta ſi
poſitio eſt ſuperflua que non facit
ad cauſam. vel obſtarꝫ incerta. cap
tioſa. de facto alieno. impertinens.
vel infiniti iuris ⁊c. vt ibi no. po
nens enim debet ponere certum. et
reſpondens debet certum reſponde
re. vt no. in iuribus allegatis. ⁊. c.
. ii. de confeſ. li. vi. in ꝑdicta glo.
et quod dicitᷣ ponit ⁊ ꝓbare inten
dit: hoc hodie ē in vſu. alias pōnes
dabūtᷣ primo ſic dicendo. Ponit ta
lis ⁊c. et ſi negabūtᷣ ille pōnes: poſt
ea dabuntᷣ articuli ſic dicendo. Ta
lis intendit probare ⁊c. hodie ergo
ſimul fiunt ita ꝙ poſitiones negate
ſuccedunt loco articulorum et inten
tionem probandi. de quo etiam in
ſpecu. de teſte. §. nunc videndum
in principio cum remiſſionibus.

Terminus ad dicendum ɔtra poſitiones ⁊ articulos.

H termino igitur ꝑdicto puta ad dicendum cõtra poſitiones et articulos vel eis reſpondendum ſtatuto: ſolẽt qñq; dari exceptiones ɔtra poſitiones ⁊ articulos: ꝑuerſos oblatos per talem actorem. vel talem ipſius procuratorẽ in cauſa tali ⁊c. Procurator ꝓcuratorio nomine talis rei ꝓponit ⁊ dicit excipiendo ꝙ huiuſmõi ꝑuerſe poſitiones et articuli ſunt generales nimis obſcuri icerti indefiniti dubii multipliciter infiniti iuris captioſi. ⁊ de facto alieno. impertinẽtes. et ſic tales ꝙ minime releuãt ponentem ꝓbati ⁊ confeſſati. et eis ſcḋm ꝙ ꝓ poſitionibus dantur nõ eſt ꝓ parte rei reſpondendũ. inq̄tum vero offeruntur vt articuli: nullaten9 ſunt admittendi. vt ex eoꝝ patet inſpectione euidenter: et latius ſi fuerit opus deduceť. quare predictus procurator rei petit per vos pronũciari decerni ⁊ declarari poſitiones et articulos ꝑaſſignatos nõ eſſe admittẽdos ſed repellendos et reiiciendos fore: ac reiici ⁊ repelli. ⁊ partẽ ream ab inſtãtia iudicii abſolui ⁊ actorẽ ſibi in expenſ legitimis ɔdemnari. ſaluo iure addendi minuendi ⁊c. Quando tamẽ poſitiones ⁊ articuli ſunt obſcuri. imptinentes. ⁊ inadmiſſibiles: ſic ꝙ probati nõ releuarent ponẽtem. ut dicit io. an. in. c. dudum. ii. de elec: ꝙ incaute facit aduocatus partis alteri9 ſi petit declarari articulos vel a primo dicit eos nõ eſſe admittendos. vel etiam ſi formet interrogatoria talia per que teſtes habeant declarare. iudex tamẽ poteſt examinare poſitiones: ⁊ articulos impertinẽtes repellere. ⁊ quãdo de imptinentia conſtat in dubio tũc potius habet admittere. ut no. de teſti. per tuas. ⁊ de cõfeſ. c. ii. li. vi. de app. cũ ſpẽali. §. porro. v. exceſſu quoq;. vnde cõſueuerunt fieri reſpõſiones ad poſitiões ſaluo iure imptinentiũ ⁊ nõ admittendoꝝ. de quo in ſpe. de poſi. §. vir. v. ſi vero certũ eſt ⁊c. Poſſunt ergo fieri reſpõſiones ad poſitiões formatas ſuper libello in actiõe reali ſub hac forma. procurator ꝓcuratorio nomine ſeu rei ſaluo iure impertinẽtium ⁊ nõ admittendoꝝ poſitionũ ⁊ articuloꝝ pretenſoꝝ actoris ſique reſponſiones ad ipas forſitan impertinẽtes ⁊ inadmiſſibiles poſitiones huiuſmodi fieri ɔtingit pro non factis habeantur dat facit exhibet medio ſuo iuramento ɔtra ſcriptas reſponſiones. Ad primã poſitionem pretenſam q̄ ſic incipit in primo ponit ꝓcurator predicti b ⁊c. reſpondeo ad eã nõ credit. Ad ſecundam nõ credit. Tertia dependet ex ſecũda. ⁊ ea negata: negatur ⁊ quarta. Ad quintã credit ſe fundum poſſidere ⁊ eius reſtitutionem ſeu aſſignationem iuſte ɔtradicere. ⁊ finaliter credit de cõfeſſatiſ ⁊ negat de negatis. Et licet poſitiones predicte ſint pro maiori parte de facto alieno. quia tamẽ faciunt ad cauſam: ideo eſt ad eas reſpondendum. quia ſiue ſunt de facto ꝓprio ſiue de facto aduerſarii ſiue etiã de facto tertii: deb; eis reſponderi. vt dicit io. an. in addi. ſpe. de poſi. §.

.vii. Item.§.dicitur in reſponſio
nibus ad tertiã ⁊ quartã poſitiões
ꝙ dependent a negatis: quia quan
do poſitio dependet a negata nõ de
bꝫ aliter ad eam reſponſio fieri. vñ
ex quo negatur ꝯtractus emptiõis
ſeu vẽditionis: negant᷑ alia incluſa
vel neceſſario cõcurrentia ad talem
ꝯtractũ vt p̃cii numeratio. traditio
rei ex tali cauſa facta ⁊c̃. Et qñqꝫ
poſitio dependet a negata: aliquan
do a confeſſata. no. de confeſ. c. ii.
li. vi. ſuper glo. puta. et ꝙ fit reſpõ
ſio per verbũ credit vel nõ credit:
hoc procedit ex vi iuramẽti de calũ
nia. ſed ſi iuramentum eſt de verita
te: artat per verbũ ſcio vel nõ ſcio.
tamen iurans de veritate eſt interro
gandus ⁊ etiam reſpõdere tenet᷑ de
credulitate. vt no. p hoſti. in. c. lit
teras de iura. calũ. ⁊ confeſſio de cᵉ
dulitate eque p̃iudicat ſicut confeſ
ſio de veritate. ut no. de iuriur. ex
lr̃is in glo. fi. ⁊ de iura. ca. cũ cãm.
De ſtilo tamẽ curie iurat quis di
cere veritatem quam ſcit vl᷑ credit.
reſpõdeat per verbũ dubito an ſuf
ficiat? no. in alle. c. cum cauſam in
glo. i. ⁊ ſup ea. Quid etiã iuris ſit
ſi cum actor petit centum: reſpõde
at reus ſe ſub ꝯditione promiſiſſe:
an videatur pure confeſſus? no. p
arch. ⁊ io. an. ď ꝯfeſ. c. i. li. vi. Iſta
reſpõſio eſt in parte cõtra reſpondẽ
tẽ ſcꝫ inq̃ꝫtũ confitet᷑ ſe ꝓmiſiſſe. in
parte pro eo inq̃ꝫtum dicit ſub con
ditione promiſi. ⁊ ſtatur cõfeſſioni
contra confitẽtem. ⁊ ergo videtur
fundata intentio actoris per talem
cõfeſſionem niſi reus probet condi
tionem. ſed cõtrariũ facit quia iſta
reſponſio eſt vnica ⁊ vnũ ꝯſtructũ.
ergo actor aut totum approbat aut
refutat. ⁊ q vult approbare ꝓ ſe dẽt
etiã contra ſe approbare. Finaliter
credit io. an. ꝙ reus iuſte peteret de
clarari per actorem an ponatur ip̃ꝫ
ꝓmiſiſſe pure an ſub conditione.
⁊ ſic ceſſaret ip̃a ꝑplexitas. Archi.
tamen dicit ꝙ reus poteſt negare ſi
pure promiſiſſet. Iſtum tamẽ actũ
reſpõſionũ factarũ ſcribat tabellio
hoc modo. die tali. anno tali ⁊c̃. ta
lis reus vel talis ꝓcurator eius co
ram p̃fato domino iudice in ſolito
loco ſuo ad reddẽdum iura pro tri
bunali ſedente comparens reſponſi
ones ad poſitiones et articulos ta
lis actoris ibidem ꝯparentis infra
ſcripti tenoris ibidem optulit ⁊ hu
iuſmodi reſponſionem fecit medio
ſuo iuramẽto. quibus reſponſioni
bus ſic factis ⁊ receptis actor pre
dictus vel procurator ſuus ſibi di
lationem cõpetentem ad producen
dum teſtes pro ſua intentione fun
danda aſſignari poſtulauit. cui pre
dictus dominꝰ iudex talem diem
vel vnum mẽſem pro termino ⁊ di
latione ad teſtes ꝓducendos aſſig
nauit. Vel ſic ſcribat nõrius ordi
natius. factis ⁊ exhibitis reſpõſio
nibus predictis per talem reum vl᷑
talem ip̃iꝰ procuratorem anno tali
die tali in preſentia talis actoris vl᷑
talis ip̃ius procuratoris: producen
tur teſtes per actorem pro prima di
latione die tali ⁊c̃. De iſtis autẽ di
lationibus pro teſtibus producen
dis debentur alias aut dantur tres
dilationes. vel vna tãtum ⁊ ita ſpa
cioſa ꝙ infra illam poſſunt fieri ꝓ

ductiones.no.de dila.c.ii.glo.ii.
et ſup ea.⁊ poſtea videbim⁹.Pars
autē cōtra quam fit productio teſ
tium dat interrogatoria ⁊ dantur ſu
per articulis volentis producere teſ
tes.et formantur ſm circunſtantias
cauſe ⁊ pſonarum ⁊ teſtium.de pro
ba.licet.de teſti.cū cauſam.⁊.c.per
tuas.vbi de hoc.⁊ de teſti.p̄ſentiū
li.vi.⁊ ibi ponitur forma eoꝝ.Da
tis ergo articulis pro altera partiū
pars ɔtra quam dantur petit termi
num ad dandam interrogatoria.⁊
iſte terminus (vt probāt iura alle.
⁊ etiā generalis cōſuetudo) dādus
eſt.fiant ergo iſto modo ſup articu
lis in fali. Interrogatoria īfraſcrip
ta dat facit ⁊ exhibet procurator ꝓ
curatorio nomine talis ſmque ōnia
⁊ ſingula petit ſingulos teſtes ptis
aduerſe interrogari ⁊ interrogatiōeꝫ
huiuſmodi cū reſpōſionibus teſtiū
ad eas in actis redigi ⁊ cōſcribi fa
ciat.alioquin de inualitudine depo
ſitionū ⁊ ꝙ ſibi nō p̄iudicent ac ali
as proteſtat᷑ vt eſt moris. Diligen
ter g° ⁊ nō profunctorie teſtes ipſi
examinentur.⁊ ab eis prudenter ſu
per quolibet articulo queratur de
ſingulis circunſtantiis. Querat᷑ eni
a quolibꝫ teſte de ipſius etate.fide.
fama.ſtatu.⁊ cōditione. an ſit no
bilis vel plebeius. Item quantum
habeat in bonis. Item an p̄ce vl' p̄
cio grā vl' odio vl' fauoꝛ teſtificet᷑.
Itē vtrum ei datum ſit aliquid vl'
ꝓmiſſum. Itē ſi habeat aliquā ſpē
ꝙ ſibi detur vt pro illo teſtificet᷑.
Itē an ſit excōicatus maiori. Item
vtrū amicus. familaris. vel soci⁹.
conſanguine⁹.affinis.vl' ſubditus
producētis vl' eius contra quem ꝓ
ducitur inimicus. Itē an ſit inſtruc
tus quid deponere debeat. Itē an
ſuper hoc cōcordauit cum teſtibus
ſuis. Itē vtrum ſit ſubornatus. Itē
quam partem vellet in cauſa hmōi
optinere ⁊ cui pl⁹ faueat ſpēaliter.
Si dixerit teſtis verum eſſe quod
in primo articulo continetur: tunc
interroget᷑ de cauſa ſcientie ſcilꝫ vū
ſciat teſtis fundū ad .A. ptinuiſſe.et
quomō. ⁊ quādo .A. dominiū eius
acquiſierit. Item de fructib⁹ alias
confinibus eiuſdē fundi. Itē cir
ca 2m articulū querat᷑ (ſi teſtis dix
it eum eſſe verum) de cauſa ſcientie
an teſtis preſens fuerit in cōtractu
⁊ qui cum eo erant vel fuerūt p̄ſen
tes.⁊ quot numero.⁊ ad quid fue
runt ibi. Item de loco contractus.
in qua domo.⁊ an dom⁹ ſit terrea.
lapidea.vel lignea.⁊ in qua parte
domus. Item de tēpore ſcilꝫ d āno.
die.menſe.⁊ hora. Item de forma
ipſius cōtractus an pur⁹ fuerit ſeu
cōditionalis ſeu modalis.⁊ p que
vba celebrat⁹.⁊ ſi cōditionalis ſeu
modalis: querat᷑ an cōditio poſtea
extiterit ⁊ purificata fuerit vel mo
dus ſeruatus. Item an teſtis noue
rit pſonas cōtrahentiū. Itē an p̄ciū
interuenerit ⁊ ſolutū fuerit. in qua
moneta. per quem.cui. quo loco.
die.hora.quibus p̄ſentibus.⁊ ſem
per de cauſa ſcientie. de auditu.fa
ma.certitudine. credulitate. ⁊ ſimi
lib⁹ circūſtātiis aliis ꝗ ad veritatē
faciūt ad eliciendum ⁊ detegendum
veritatem.de teſti.cū cauſam.⁊ ple
niſſime in ſpecu. de teſte.§. iam de
interrogatoriis. Et cautū ē ꝙ hmōi

interrogationes diſtincte formentˀ: ponendo ante quamlibet item. vel cõſimile. ut tradit doctrina guilhel. in ſpe. de teſte. §. nũc de interrogatoriis. ⁊ fiũt interrogatoria circa pſonas teſtiũ ⁊ circa dicta teſtiũ. De diuerſ autẽ interrogatoriis ⁊ forma ĩterrogatorioꝝ vide p guil. in ſpe. de teſte. §. iam de interrogatoriis. ꝟ in ſumma. ꝙ duo ſunt genera interrogatorioꝝ ſeu q̃ſtionũ. vnũ genꝰ fit ad deſtruẽdũ dicta teſtium. Aliud ad fundãdum eius exceptionẽ contra quam teſtes producũtur: qa teſtis deponere debet pro vtraqꝫ parte. dicit tamẽ io. an. in addi. ꝙ interrogatio nõ debet cõtinere nouũ capitulum pro aduerſario. Exẽplum Ticius producit teſtes cõtra ſeyũ ad probandũ mutuũ. ſeyus dat interrogatoria petẽdo teſtes interrogari ſup ſolutiõe mutui ſcꝫ an ſoluerit. hoc faciendum nõ eſt quia ſeyꝰ de hoc habet facere capitulum ⁊ ticiꝰ interrogatoria. Primũ genus interrogatorioꝝ fit dupliciter videlicet vel ratione pſone teſtis: ut qa eſt excomunicatꝰ. inſtructus. ſubornatus vel ſuſpectus vel alias minus ydoneus ad teſtificandũ. vel ratione dicti: ut puta quia deponit contraria vel vacillat vel nõ reddit aptam cauſam dicti ſui. de diuerſ aũt interrogatoriis ⁊ formis interrogationũ ponit guil. in ſpe. de teſte. §. nũc de interrogatoriis. ⁊ ibi ponitˀ forma in glo. et ante nõ habuimus textum de eis. De materia iſta no. ꝟ teſti. in. c. per tuas. ⁊ in. c. cũ cãꝫ ⁊ ibi nõ. ꝙ ſi aliqua neceſſaria interrogatio fuerit omiſſa: poſt publicationẽ atteſtationũ petitur a iudice ⁊ iterum interrogat ut ꝙ obmiſſum reſtauretur. Item guil. in ſpe. de teſte. §. nũc videndũ in fi. ⁊ iſta interrogatio vel copia de iſtis nõ debẽt dari parti producenti teſtes ꝓpter ſubornatiõis timorem: qa eis habitis poſſꝫ inſtruere teſtes vt cõcorditer ad ĩterrogata reſponderẽt. ⁊ ſic per hoc tolleretur efficacia interrogationis. ſed dantur iudici qui dẽt illas moderare: ſuperflua ⁊ inutilia reſecãdo. Si autẽ pars nõ facit nec dat interrogatoria: tunc iudex faciet illa que habentur in. c. cũ cãm. de teſti. Et conſulit hoſti. ꝙ potiꝰ fiant ſupflua q̃ꝫ aliqd neceſſarium obmittatur duabus ꝟ cauſ. primo quia ſi factum eſt interrogatorium ⁊ obmittatˀ negligenter vel dolo ſe ſupplebitur ſeu repetetur nõ obſtãte publicatione. ut. s. dictum eſt.

Secũdo quia forte iudex ex officio ſuo plura reſecabit q̃ꝫ expedire videtur. Item no. in. c. pſentium ꝟ teſti. li. vi. ſup glo. interrogatoria. ⁊ factis poſitionibus ad reſponſiones (aliĩ habẽt factis reſponſiõibꝰ ad poſitiones) actor releuatur p talem ꝯfeſſionis approbationẽ. et tũc nõ reſtat aliud niſi confeſſum condemnare quia nõ ſunt partes iudicis in confitentẽ niſi ut pronũciet. de tranſac. c. pterea. Aduertat tamẽ diligenter an omnes poſitiones ſuas reus ſit confeſſus. ſi gͦ aliquas poſitiones reus ſit cõfeſſus: videatur an pro confeſſatis eius intẽtio probata ſit. ⁊ tũc ſententiam poſtulꝫ ipe actor. ⁊ promptiores ſunt negationes in iudiciis p quas oportꝫ

ponentem onus probādi ſubire. vñ ſi reus omnes vel aliquas poſitiones negauit: tūc habet actor ſuam intentionem probare. ff. de proba. l. eū qui. vide alias. v. q. vlti. actor. Actor ergo petat terminū ſibi dari ad ꝓbandum. ⁊ iudex ſtatuet ſibi terminū competētem pro prima dilatione quia debꝫ habere tres dilationes. de teſti. c. vltra tertiā. no. de dila. c. ii. vel ſm alios ſtatuat vnū terminū ꝓ omnibus tribus dilationibus: videlicet pro prima ſecūda et tertia dilationibus primū tamē ſeruat de quo in ſpe. de ꝓba. in prin. ⁊ no. in alle. c. ii. de dila. plenius i .c. cum cauſ de teſti. in glo. finita tamē prima dilatione: iudex nō dabit ſecūdam niſi ex iuſta cauſa. vñ ut dicit ibi ino: ſecūda vl' 3a dilao dabitur quādo petens illam oſtendit ſe impeditum in prima. Qātum aūt ſpatium temporis continere debeant iſte dilationes habetur in .§. ſpatiū. iii. q. iii. Actor go qui vult ꝓducere teſtes faciet eos p iudicem vocari. quia teſtis ſe ingerēs: ex ho quodāmō ſe ſuſpectum reddit. vt .C. de teſti. auc. rogati. ⁊ faciat citari aduerſariū vt videat eos iurare: alias receptio teſtium contra abſentem nō vocatum facta non valeret. vt in. c. ii. de teſti. Judices aūt raro p ſe recipiūt teſtes vl' eos exāīnāt ſed aliis comittūt. de quo cōqrit' hoſti. vt ſcribit io. an. in .c. pñtiū de teſti. li. vi. ſup g. de interogatoriis. de qo in ſpe. ti. de teſte. §. nūc tractandum. v. licet alii dixerunt. nam in probationibus pendet tota vis cauſe. vnde deberēt iudices potiꝰ omittere alia ꝙ teſtium examē. facit. xvi. di. quieſcamꝰ. ſꝫ ex quo eſt oneroſum: ergo de facili alicui omittūt. Si tamen vtiqꝫ comittere vellent: deberent nō ſimplicibus ſꝫ ẏdoneis diſcretis ⁊ honeſtis delegare. de teſti. ſi qui teſtium. de teſti. cogen. c. i. de conſan. ⁊ affi. c. i. Quia tamen quādoqꝫ teſtes tales ſunt ꝙ nō poſſunt neqꝫ tenētur venire ad iudicem pro teſtimonio ferendo ſꝫ iudex ad eos mittere vel ire debet propter priuilegium vl' impotentiā ipoꝝ teſtium videlicꝫ ſi teſtes ſunt egregie perſone. vel mulieres. ſeu ſenes. vel remoti. vel qui ꝓducit eſt pauper ⁊c. de quo in pdicto. c. ſi q teſtium. ⁊ ibi de hoc dantur verſus. vnde tūc eſt iuſta cā omittēdi aliis receptionem ⁊ examinationē ut ibi. ⁊ no. de teſti. cum cauſam. prius tamē ꝙ ſcribat vel comittat iudex recipiet cautionē ab eo contra quem ꝓducūtur ꝙ mittat vel vadat īfra terminū ꝯpetentē ad videndū iurare teſtes. vt dicit guil. in ſpe. de teſte. §. qualiter. verſicu. ſunt autē teſtes. de hoc tamē eſt dicendū ut no. in. c. ꝯſtitutus de fideiuſſo. in glo. antepe. ⁊ ſuper ea. de reſcrip. ſtatutū in glo. penulti. li. vi. Et fit comiſſio ſub hac forma.

Comiſſio examinis teſtium alteri facta.

n Decanus iudex cauſe ⁊ partiū infraſcriptarū a ſe. ap. ſpēaliter delegatus. officiali tali vel notario tali publico vel alteri cui omittitur ſalutem in dño. Quia talis actor in cauſa quā mo uet tali reo in iudicio coram nobis ad intention

ſuam fundandā nōnullos intendit producere teſtes quoꝝ receptioni ⁊ examinationi perſonaliter intēdere nō valemus. Jdcirco de veſtra legalitate ⁊ diſcretione plurimū cōfiſi vobis comittimꝰ ⁊ mandamus quatenus quos idem actoꝛ vel ꝓcuratoꝛ eiꝰ vobis duxerit nominādos: ad p̄ſentiam veſtrā cōuocetis. receptoqꝫ ẞm formam iuris ⁊ iudicii moꝛē ab eis iuramento ſup intētione ⁊ articulis p̄ſentibus incluẞ vel vobis pro parte actoꝛis exhibēdis et īterrogatoꝛiis partis alteriꝰ ſi vobis dabuntur cogatis eoſdem veritati teſtimoniū ꝑhibere. atteſtatiōibus ī publicam foꝛmam redactis: ſigillo veſtro clauſas fideliter ⁊ ſecrete incluſas per nūcium fidelem ⁊ ydoneum nobis in talem diē remitatis. Aliqñ apponitur etiā in foꝛma comiſſionis recipiēdis teſtibꝰ r̄ ꝓbatoꝛiis ſub iſta foꝛma. ꝙ ſi forte alterutra partiū teſtes alterius reꝓbare voluerit: teſtes ſup repꝛobatione huiuſmodi ꝓducendos īfra .xv. dies poſt dictū menſem immediate ſequētem fideliter admittere ⁊ examīare ſollicite ſtudeatis. Aliquādo etiā addit̄ clauſula: videlꝫ ſignificetis nobis q̄nta fides poſſꝫ ip̄is teſtibus adhiberi. Jſta clauſula ponitur de fideiuſſo. c. conſtitutus in fi. vbi de hoc. de quo etiam nota. ī. c. quoniā contra falſam de pꝛoba. Jn iſta comiſſione ſeu remiſſione ⁊ eius foꝛma dicitur in. c. preſentiū de teſti. li. vi. vbi papa fecit remiſſionem ad partes ꝓ teſtibꝰ ꝓducendis. ⁊ ꝺ receptionibus teſtiū an poſſunt vlterius comittere habetur de re iudi. cū bartoldus. in cle. iudices de offi. dele. Poteſt etiā iudex hoc officium ↄmittere tabellioni ſeu notario cauſe. ⁊ ſic excludit vtrūqꝫ officiū ſcilꝫ receptionis teſtium ⁊ reſcriptiōis. ⁊ ita tenꝫ inno. in. c. qm̄ contra falſam de ꝓba. Et hoc etiā tenet generalis cōſuetudo. ⁊ dicit ibi hoſti. ꝙ ſanū eſt cōſiliū ꝙ de comiſſione iudicis tabellioni facta fides fiat: nō per ip̄m tabellionem cui facta eſt comiſſio ſed per inſtrumētum alteriꝰ tabellionis vl̄ ſigillo autentico ſigillatas litteras. Cū ergo pars ꝓducit teſtes ſuos coram iudice vl̄ eo cui eſt comiſſum: debent teſtes iurare dicere veritatē quia ſine iuramento dictis eoꝝ non creditur quantūcunqꝫ ſint religioſi niſi iuramentū a partibꝰ remittat̄. vt in. c. nuper ⁊ in. c. tuis de teſti. de quo in ſpe. ti. de teſte. §. ſequit̄. Foꝛma autē iuramenti teſtis habet̄ de teſtibus fraternitatis in vl. glo. quia iurabunt ꝙ dicent totam veritatē iudici vel cui ↄmiſerit quā ſciuerint de illa cauſa ſeu re ſup qua iurant. Jtem ꝙ nullam referent falſitatē. Jtem ꝙ pꝛo vtraqꝫ parte dicēt iudici veritatem quā ſciūt. Jtē ꝙ dicent omnē veritatem ſiue fuerint interrogati ſiue non. Jtē ꝙ nec pꝛecio nec amoꝛe nec odio nec pꝛo aliqͦ alio quouis mō teſtimonium dicant. ⁊ de facto additur ſextum videlꝫ ꝙ ſecretū teneant dictū ſuū vſqꝫ ad publicationem. ꝺ quo etiā in ſpe. de teſte. §. ſequitur. Et debēt iurare tactis euangeliis ut. iii. q. ix. hoꝛtamur. An vero ſi non apparet teſtem talem attigiſſe alias tetigiſſe

illud p̄ſumatur ꝛc. tractat io. an. i. ad di. ſpe. in. §. proxime alle. ſup v̄bo ꝛ nota. Quando autē debꝫ probari conſanguinitas ad dirimendū matrimonium: eſt ſpēalis forma iuramenti teſtium. de qua in. c. licet de teſti. Pars aūt contra quam teſtes producūtur ſit preſens in ꝓductiōe teſtium. ꝛ videat perſonas ipoꝝ teſtium quales ſint an ſint tales q̄ nō poſſunt teſtificari. ꝛ faciat proteſtationes ꝙ dicere velit in pſonas teſtium ꝛ dicta eoꝝ. alias poſt publicationem atteſtationū nō poteſt h° niſi in duobus caſibus: videlꝫ niſi iuret ꝙ ex malicia hoc nō procedit. vel niſi oſtendat poſt publicationē hoc ſe didiciſſe quod obiicit in pſonas. vt in. c. p̄ſentiū de teſti. li. vi. ꝛ debet iſta ꝓteſtatio fieri tempore productionis teſtium. vt in. c. ex p̄te. e. ti. tamē iſta proteſtatione fcā ſi teſtes aliq̄d dixerint quod eſt pro proteſtante: eis de facili nō crederetur. ut in alle. c. p̄ſentiū in fi. qualiter tamē hoc intelligitur ibi notatꝰ. Et iſta omnia puta teſtium receptionem: eoꝝ iuramenta: ꝛ partiū ꝓteſtationes tabellio ſcribat in actis. de proba. c. quoniā contra falſam. anno tali. die tali ꝛc̄. talis actor vl̄ eius procurator corā tali iudice vl̄ tali cōmiſſario comparuit ꝛ A ꝛ C teſtes ibidem apparētes ꝓduxit petens eos per dictū dominū iudicem vel cōmiſſarium recipi et admitti. Ex aduerſo talis reus et talis eius procurator ibidem apparens ꝓteſtabatur expreſſe ꝙ in perſonas teſtium h° vellet dicere vel obiicere ſeu eos poſt depoſitionem oportunam reprobare. p̄dictꝰ ergo dominus iudex uel omiſſarius teſtes p̄nominatos recepit. qui omnes ꝛ ſinguli tactis euangeliis ſolitum p̄ſtiterunt iuramentum ꝛc̄. Tādem iudex vel comiſſarius procedendo ad examinationem teſtium vocabit ad ſe teſtes ꝛ ſingulos ſigillatim ꝛ ſecrete examiabit exemplo danielis q̄ falſos ſacerdotes contra ſuſannam ꝓductos ſecrete examinauit. vt habetur daniel̄. xiii. ꝛ no. de teſti. c. ii. in g. nō eſt ita: ubi de hoc. ꝛ dices ei amice falſidicus teſtis tribꝰ ē obnoxiꝰ perſonis. ſcilꝫ deo cuiꝰ p̄ſentiā (cū ſit vbiqꝫ) otemnit. Itē iudici quē mentiendo fallit. Item parti innocēti quam falſo teſtimonio ledit. de cri. fal. c. i. Et quō teſtis qui veritatē occultat ꝛ dicit mendaciū reus eſt: quia primo ꝓdeſſe nō vult: 2° nocere deſiderat. hoc ibi no. vn̄ cū iuraueris dicere veritatem: p illud iuramentum obſecro te vt animam tuam ſalues ꝛ quod ſcis de tali negocio dicas. Deinde proponat ſibi qualiter inter talem ꝛ talē cauſa v̄titur ſup tali re ꝛc̄. deinde legat vel exponat ſibi primū articulū. ſuper illo teſtem interroget an ſciat eum eſſe verum. ꝛ ſi teſtis eum verū eſſe dicat: querat ab eo de cauſa ſciētie ex qua cauſa eum ſcit eſſe verum. ꝛ p̄m alia interrogatoria que data ſunt circa illum articulum eū diligenter ꝛ ſigillatim interroget. deinde facta interrogatione de his que in primo articulo cōtinētur ꝛ interrogatoriis circa eum datis. ꝛ factis depoſitiōibus ꝛ reſponſionibus per teſtes ad ea: tūc deſcendat examinator ad 2m

articulū.tandē ad 3ᵐ.⁊ ſic de aliis. Adhibeat tamē cautelam ſi viſum fuerit ꝙ primo querat a teſte in genere quid ſciat de tali cauſa q̄ vertitur inter tales ⁊c̄. anteq̄ꝫ aliquē articulum ſibi legat. vel nūq̄ꝫ interroget de vltimis ⁊ mediis articulis iſtam ꝓpoſterationem ſuando vt p hoc facilius apprehēdere valeat an ſit teſtis ſubornatus vel inſtructus an non. nec ſuadet ei nec ipm̄ inducat vt aliquid certi dicat: ſed q̄rat in genere. nec etiam inducat eum ad dicendum ſe ſcire quod credit vel ecōuerſo. ꝺ quo in ſpe. de teſte. .ꝙ. nunc tractandum. Et notarius ſcribat iſto modo. Anno. mēſe. die talibus. talis teſtis iuratus ſup primo articulo qui ſic īcipit. item ponit in primis ⁊c̄. ſibi lecto diligēter ⁊ expoſito examinatus dixit ſe articulum ignorare. vel dixit vera eſſe que in ipo articulo cōtinētur. interrogatus de cauſa ſciētie ſeu quomō ſciret reſpondit ꝙ interfuit ⁊ ita fieri vidit ⁊ audiuit. Interrogat⁹ de tempore ſᵐ ꝙ interrogatum fuit reſpondit ꝙ anno tali die tali. Item ſuper 2° articulo qui ſic incipit. itē ponit ⁊c̄. ſibi lecto ⁊ clare expoſito dixit. ⁊ ſic ꝺ aliis. Querit̄ de cauſis ⁊ circūſtantiis ſᵐ formam interrogatorioꝝ circa quēlibꝫ articulum datoꝝ. ⁊ reſponſiōes ipius teſtis q̄leſcūq̄ꝫ fuerint redigātur in formā de qua. ſ̄. eſt. ⁊ ſicut a teſte proferūtur nihil mutando vel detrahendo. ⁊ diligenter vulgare interp̄tetur in latinū ⁊ eque. nec ſcribat dixiſſe teſtē credo vbi dixit ſcio. vel ecōtra. nam taliter poſſit dicta teſtis redigere in actis uel in ſcriptis ꝙ auferret ius habenti. ⁊ ſic ſe ſibi ad reſtitutiōeꝫ ſeu ſatiſfactionē obligabit. Caueat etiam ne ſcribat talis teſtis dixit p omnia ſicut talis prim⁹ vł ſecūdus: cū cuiuſlibꝫ teſtis dictum p ſe ītegrum erit. vt no. de vēr. ſig. .c. nihil obſtat. de quo ibi plene. et aduertendū ꝙ vbi ſup 2° articulo principali teſtis deponit: examinator ſeu tabellio nō debet vti his verbis videlicet talis teſtis requiſitus ſeu interrogatus ſuper articulo tali reſpondit talia. ſed ſcribat ſeu dicat talis iuratus ſup articulo tali dixit ſic. ſꝫ vbi de cauſa ſcientie vel circūſtantiis extra articulum principalem queritur: tūc his verbis tabellio ſcribendo vtitur. Talis interrogatus ſeu requiſitus quomodo ſciret vel de tempore ſeu de loco: taliter reſpōdit ⁊c̄. de quo in ſpe. de teſte. .ꝙ. nūc tractādum. ꝺ. aduerte diligēter. Quomodo etiā in examinatione teſtium q̄dam ꝯſideranda ſunt. videlicet ꝙ ſit prudens. expertus. diligens. ⁊ attentus. fidelis. et caueat prudenter ⁊ diſcrete attēdendo qualitatem ⁊ vultum ipius teſtis. ⁊ quedam circa ipos teſtes videlicet an ſint inimici. ꝯſanguinei. infames. ⁊c̄. Et quedam circa dcā videlꝫ an aptā cauſam reddat ⁊c̄. ponit guil. in ſpe. ti. ꝺ teſte. .ꝙ. nunc tractandum. vt aūt hec plenius pateant debet etiā examinator iudex vel comiſſarius attendere an teſtis vacillet an titubet ſeu cū trepudatione loquatnr. ⁊ ſi vacillet debꝫ hᵒ ſcribi in actis per tabellionem. Sꝫ an tabellio debꝫ hoc ſcribere ad pre

ceptū iudicis examinantis ⁊c.etiā
ſi tabellio nihil de dubitatione vel
vacillatione perpēdat.no.de ꝓba.
.c.quoniam cōtra falſam.⁊ in ſpe.
ti.de teſte.§.nūc tractandum.v.cō
ſiderat ⁊ ſequenti.⁊ dicit' ibi ꝙ ſic
triplici ratione. primo quia iudex
habet auctem in examinādo teſtes:
ſꝫ tabellio ſolum in ſcribendo.2°qa
iudex eſt ſuperior:vnde ſibi magis
credendum eſt.3°quia tabellio attē
tus circa ſcripturam nō ita attende
re poteſt circa variationē.titubatio
nem.ruborem.pallorem.vl' mutati
onem faciei ipi9 teſtis ſicut iudex
qui ſemper poteſt oculos ad teſtes
habere.g° ſibi magis eſt credendū.
poteſt tamē tabellio ſuam ꝯſcientiā
ſaluando ſic ſcribere hoc caſu: ⁊ iu
dex nihil tabellioni dixit vt ſcribe
ret ꝙ teſtis vacillabat. ſꝫ ſcriptura
eēt efficacior ſi adderet': ⁊ ſic mihi
inde videbatur ꝙ vacillabat:dum
modo rei veritas ſic ſe habebat. de
bent etiam quantū poſſint cū veri
tate exprimere vacillationis modū
ſcilꝫ talis teſtis dubitando vel tre
mendo vel ſudando pre timore lo
quebatur vl' pallidus efficiebatur.
vel huiuſmodi.⁊ hoc teſte recedēte
vel ignorante. In cōtinenti tamen
exq° teſtis exiuit poteſt iudex ſi
vellet teſtem ex hoc punire.de quo
nota.in alle.c.quoniam contra fal
ſam.et p inno.⁊ hoſtien. in ſpe. v.
proxi.alle.

De remiſſione atteſtationū.

Oſtq̄ autē teſtes recepti ſunt
⁊ examinati: ſi hoc factum eſt
per aliquem ex ꝯmiſſione iudicis:
ipſe redactis atteſtationibus in
ſcriptis : ipās cū articulis ⁊ īterro
gatoriis ac aliis coram eo ſuper h°
actis iudici remittat ſic ſcribēdo.

Forma remiſſionis littere.

Onorabili viro .P.iudici ta
li.ſalutem in domino.manda
tum veſtrū mihi iniūctum ꝓno ſuſ
cipiendo ⁊ exequendo effectu: teſ
tes quos talis in cauſa tali coram
me ꝓducere voluit. vl' teſtes mihi
p talem nominatos citaui ⁊ ab eis
p talem actorem vel talem ei9 ꝓcu
ratorem in p̄ſentia talis rei vel talis
procuratoris ſui in penā cōtumacie
rei per me ad hoc citati ⁊ nō ꝯparē
tis ꝓductis:iuramentum iuxta mo
rem ipi omnes ⁊ ſinguli tactis ſanc
tis euangeliis recepti p̄ſtiterunt.ip
ſoſqꝫ ſuper articulis actoris ſm̄ iter
rogatoria ipius rei mihi ꝯmiſſa cū
diligentia qua potui examinari cu
raui.quoꝝ depoſitionibus per talē
notarium ī ſcriptis redactis: ſuper
ſigilli mei impreſſione īcluſas vna
cum articulis. interrogatoriis.cita
tionib9.ꝓteſtationibus. teſtiū iura
mētis. ⁊ aliis corā me ī negocio hu
iuſmodi actis factis ⁊ ꝓductis per
latorem p̄ſentium quem ad hoc de
vtriuſqꝫ partis conſenſu tanq̄ ydo
neum ⁊ fidelem duxi aſſumendum
vobis remitto. Aliquādo additur
illa clauſula et partibus per talem
terminū in quo ſe coram vobis rep̄
ſentare per ſe vel procuratorem tene
antur aſſignaui. Et quod in forma
dicitur de teſtium iuramentis:ideo
poſui quia iuramenta huiuſmodi
ſunt in actis ſcribenda vt tactum
eſt.ſ̄.vnde nō ſufficeret ponere in
atteſtationib9 ſic.talis teſtis iurat9

dixit ꝛc̃. q͛a aſſertio ſeu narra° ē de
p̄teritis. nec p eā appar ꝯ ꝑn̄tia iu
dicis vel partis contra quam ꝓdu
citur. nec dies preſtiti iuramenti. de
quibus omnibus conſtare debet. de
teſti. c. ii. de proba. c. quoniam. ita
dixit io. an. in addi. ſpe. de teſte. §.
ſequitur. Si tamē ſcriptum reperit᷑
in actis teſtem coram iudice iuraſſe
partibus preſentibus: bene p̄ſumit᷑
iuraſſe vt debuit ſcilꝫ cum tactura
euangelioꝝ. vt etiam dixi. ſ. p io.
an. in loco ſtatim allegato. ſi non
appareat teſtem debite iuraſſe: h° ta
mē p̄ſumitur. Et debet teſtis recipi
ꝛ venire expenſ ꝓducentis. vt i. c.
ſtatutum. §. penul. de r̄ſcrip. li. vi.
nec pars alia proeo quia dat inter
rogatoria tenetur ad illas cōtribue
re. et tenetur ꝓducēs illas miniſtra
re teſti anteq̄ iter arripiat ad eun
dum. ꝛ quomodo nō habetur ratio
illarum expenſarum quas teſtis do
mi facturus erat. ꝛ quomō ſoluat
etiā expenſas pro vectura equoꝝ ſi
conditio pſone teſtis hoc requirat
etiā ſi teſtis habet ꝓpriū equū: trac
tat io. an. in addi. ſpe. de teſte. §. ſe
quitur. vtrum autē valeat depoſi°
teſtis facta poſt terminū datum ad
probandum. producendū. ꝛ recipiē
dum teſtes. no. in ſpe. §. proxi. alī.
. v. is quoq cui ꝛc̃. ꝛ ibi late p io.
an. i addi. ſpe. Finaliter placet diſ
tinctio guil. ibi poſita prio ꝛ 2° mē
bris. ſaluo eo qđ no. in ſpe. ꝯ dila.
. §. i. v. illud quoq ī fi. Poſtq̄ ſic
producti ꝛ examinati teſtes ſunt: ſi
hoc factum eſt in prima dilatione
ꝛ ſufficiens eſt facta productio: ꝓ
ceditur ad publicationē atteſtatio
nū. ſi nō eſt ſufficiens ꝛ producens
petit ſecūdam vł tertiam dilationē:
ſi iuſta cauſa ſubeſt dabit᷑ cū cauſe
cognitione 2ª vel 3ª dilatio. ut. ſ.
dictum eſt. ꝛ no. de dila. c. ii. de teſ
ti. in cauſ ſimilibus. Quarta dila°
nō dabitur niſi cum q̄dam ſolēnita
te legali. de quo ꝛ qualis ſit illa ſo
lemnitas: vide in. c. vltra tertiā de
teſti. ꝛ ibi plene. Teſtibus ſic ꝓ
ductis ꝛ examinatis partes renūci
ent productioni ꝛ poſtulent atteſta
tiones publicari. vel ſaltem pars ꝓ
ducens id petat. Iudex ergo volēs
atteſtationes publicare: vocabit p
tes quia eis abſentibus ꝛ nō voca
tis nō debet aperire. de re iudi. c. i.
Et maxime habet vocare illam con
tra quam ſunt producte ꝛ ſi velit a
liqd in apertione ꝓteſtari. Partibꝰ
ergo ſic vocatis ꝛ p̄ſentibus vel al
tera per otumaciam abſente: proce
dit iudex ad publicationē iſto mo
do. quia p̄cipiet notario ꝙ legat
coram ſe ꝛ ptibus publice in iudi°
dicta teſtium. vel ip̄emet legat. ꝛ ſi
ſunt multe vel prolixe: ſufficit vnā
legere ꝓ omnibꝰ. quo facto iudex
dicit. iſte ſunt atteſtatiōes in cauſa
ſa tali: habeatis eas publicatas. de
quo in ſpe. de teſte. §. ſatis vtitur ī
prin. dicit tamē io. an. in addi. ibi
dem de facto ſeruari ꝙ legit᷑ aliqd
de vna atteſtationū in principio: ꝛ
de vna in ꝓgreſſu: ꝛ de vna in fi.
ſatis tamē eſt iudicem ꝓnūciare il
las ꝓ publicatis haberi. ꝛ ita cōiter
in partibus iſtis ſeruatur. ꝛ omnia
iſta p tabellionem redigūtur ī actis
iſto modo. Anno die menſe talibus
ꝛc̃. Talis actor vel talis eiꝰ ꝓcur.

pro vna ⁊ talis reus vel ꝓcurator
ipſius parte ex altera. ad publican
dum vel publicari faciendū ⁊ audi
endū dicta teſtium pro parte ipſius
actoris citati ↄparuerunt coram p̄
dicto domino iudice ſedēte pro tri
bunali ⁊ teſtibus ꝓducendis renū
ciarūt ac dicta teſtium p̄dictorum
publicari cōſenſerunt ⁊ exp̄ſſe poſ
tulauerūt ac copiā ip̄aꝝ ſibi fieri ⁊
decerni atteſtationū huiuſmōi petie
runt. predict⁹ aūt reus terminū ad
dicēdum ↄtra perſonas ⁊ dicta teſ
tium competētem ſibi petiit aſſigna
ri. p̄fatus g° dominus iudex atteſ
tationes huiuſmōi vel partē talem
ipſarum atteſtationū publice corā
ſe legi fecit. quo facto ip̄as atteſta
tiones voluit ⁊ pronūciauit pro a
pertis ⁊ publicatis haberi. ⁊ copiā
ipſis partibus vel earum ꝓcurato
ribus hec petentibus fieri ⁊ dari de
creuit. ⁊ tali reo vel eius ꝓcuratori
talem diem ad dicendū vel obiiciē
dum in perſonas ⁊ dicta teſtium ꝓ
termino aſſignauit. vel ſic breuiter
licet ⁊ publicate ſint he atteſtatiōes
in p̄ſentia partiū vel earum procu
ratoꝝ conſentientiū ⁊ publicatiōez
fieri petentium. vel in preſentia ta
lis actoris ſeu ſui ꝓcuratoris pub
licationē fieri poſtulātis. in penam
contumacie talis rei ad hoc citati
⁊ minime ↄparentis. anno die tali.
Et eſt notandū ꝙ in renunciatione
tali habeat̉ iſta cautela. ꝙ ſcilꝫ fiat
renūciatio ſolū productioni teſtiū:
nō probationi in genere. quia tunc
nō poſſent produci inſtrumenta q̄
alias produci poſſent vſqꝫ ad con
cluſionem cauſe. de fi. inſtru. cū di
lectus. Item ꝙ vna partiū nō renū
ciet niſi ⁊ alia renunciet. de quo in
ſpe. de teſte. §. vlti. v. item notan
dum. ⁊. v. fi: per abbatem. de teſti.
in. c. de teſtibus. quia alias pars q̄
non renūciaſſet poſſet ꝓducere teſ
tes ante publicationem. ⁊ talis re
nūciatio adimit facultatem produ
cendi teſtes ſup eodem articulo. de
quo plene in. c. cū veniſſet de teſti.

Atteſtationib⁹ publicatis ſolꝫ ſu
per eis diſputari. vt dicit. c. in cau
ſis de teſti. Teſtes vero qñqꝫ r̄pro
bari poſſunt. ⁊ an hoc liceat vel qñ
poſt publicationem: habetur in. c.
p̄ſentiū de teſti. li. vi. Impugnātur
etiam vt alias dixi facte per teſtes
probationes ratione pſonarum: et
etiā ratiōe dictoꝝ eoꝝ teſtium. Vi
deamus de primo. ratione perſona
rum repellūtur teſtes ſeu reprobant̉
aliquādo propter crimen: aliquan
do propter ſuſpitionē: aliquando
propter defectum. Propter crimen
ut quia eſt latro. raptor. piurus. in
famis. vel alias criminoſ⁹. d̄ teſti.
. c. teſtimoniū. ⁊. c. ſicut nobis cum
ſimilibus. Propter ſuſpitionem
vt quia eſt pater vel conſanguine⁹
vel ſocius. familiaris. affinis. con
iūx. vaſallus. libert⁹. venditor. vel
fideiuſſor eius qui eum ꝓducit. de
quo. iiii. q. iii. §. itē teſtis. de teſti.
inſuper. ⁊. c. cū nūcius ⁊. c. in lr̄is.
⁊ plene in ſpe. d̄ teſte. §. i. Propter
defectum poteſt poni exemplū. vt
in impubere. de quo tamen in ſpe.
de teſte. §. i. Item excipitur ſcꝫ ꝙ ē
īpubes vl̉ furioſ⁹ vl̉ iude⁹. d̄ teſti.
iude⁹ ⁊. c. licet. ⁊ gnr̄aliter reqrūtur
in teſtibus ſeptē q̄ in his verſibus

ponũtur. Conditio. ſexus. etas. diſ
cretio. fama. Et fortuna. fides. in
teſtibus iſta requires. Iſtos verſus
ponit glo. in. c. ii. de teſti. glo. ii. et
inſuper glo. allegat ad ſingula con
cordantias. Iudex ergo facta pub
licatione aſſignabit partibus termi
nũ infra quem recipient copiam at
teſtationũ: quia copiam facere tene
tur iudex. de proba. quoniã cõtra.
⁊ originalia debꝫ iudex vel tabellio
apud ſe retinere vt ibi no. Deinde
copia habita ꝑ partes: iudex dabit
aliquem terminũ reo infra quẽ teſ
tes actoris ſi poteſt repellit. ⁊ poſt
iſtum terminũ nõ audiet᷑ reproba°.
de proba. licet. de quo etiã in ſpe. ꝺ
teſte. §. publicatis. Quãdoqꝫ tamẽ
ante publicationẽ atteſtationũ teſ
tes reprobantur ⁊ repellũtur. de q°
videtur an exceptio cõtra teſtes ꝓ
poni debeat ⁊ probari ante publica
tionem atteſtationũ vel an poſt fie
ri poteſt. magna eſt diuerſitas inter
doc. tenetur tamẽ ↄcluſiue ꝙ excep
tio legitima que opponitur contra
teſtes ſemper a princi° ſit facienda.
⁊ iudex nõ recipiens grauaret ⁊ eſ
ſet locus appellationi. ſꝫ an recipe
debet ſtatim probationẽ ſuꝑ tali ex
ceptiõe vel h° differet vſqꝫ pꝰ pub
licationem: ſtat in arbitrio iudicis
Ab iſto excipiũtur tres caſus de q
bus in. c. ex parte ade de teſti. in g.
huiuſmõi. ⁊ ſuꝑ ea. Et iudex in ta
li arbitratione debet aduertere plu
ra: videlꝫ an illud de quo excipit᷑
habeat eandem equitatem cũ ꝑdic
tis caſibus exceptis: vt ſic ex eadẽ
equitate probationes priꝰ recipiat.
Itẽ an ſit publicũ quod excipitur.

Item an habeantur ꝓbationes. Itẽ
an ſit ꝑſumptio contra excipiẽtem
ꝙ faciat hoc cauſa differendi. ⁊ ſᵐ
huiuſmodi ⁊ alias diuerſas circun
ſtantias facti videbit iudex an ex
pediat prius recipere teſtes reproba
torios vel nõ. In dubio tamẽ diffe
ratur reprobatio. de quo in. c. ex ꝑ
te. §. alle. ut ibi per io. an. ſuꝑ ꝑdic
ta glo. et ita eſt in arbitrio rei oppo
nere exceptionẽ contra teſtes a pri
cipio vel illam differre ad tempus
diſputationũ: dummodo de h° añ
proteſtetur iuxta diſpoſitionẽ. c. ꝑ
ſentium de teſti. Sed in arbitrio iu
dicis eſt regulariter ꝓbationes hu
iuſmodi exceptionũ ſtatim recipere
vel ip̃as in tempꝰ ꝑdictũ differre:
dũmodo attentis facti circũſtãtiis
bene arbitret᷑. Et dicit᷑ regulariter:
qa in tribus caſibꝰ probationes ſta
tim admittũtur vt. §. patꝫ. Et ſi pꝰ
reprobationem teſtium reprobatori
orũ inducũtur teſtes reprobatorii.:
iſti teſtes reprobatorii poſſunt ꝑ teſ
tes alios reprobari. ſed vlterius nõ
admittit᷑ reprobatio. vt eſt caſus in
. c. licet ȝ° de teſti. ⁊ de hoc dat᷑ ver
ſus. In teſtem teſtis in hũc ſed non
datur vltra. Et in excep. cõtra teſ
tes quãdo reprobantur ꝑtextu cri
minis debet fieri ſpecificatio crimi
nis cõtra cuiuſlibet perſonam. ut i
. c. ꝑſentiũ de teſti. li. vi. Exceptio
tũ bene admittitur ſine tl̃i ſpecifica
tione. et tũc debet fieri ſpecificatio
ante teſtium receptionẽ vt ibi ſuꝑ
glo. nota autẽ. de qua ſpecificatiõe
intelligatur: vide ibidẽ in glo. non
eſſet ⁊ ſuper ea. Et ſequit᷑ forma ex
ceptionis ↄtra ꝑſonas teſtiũ.

Forma exceptionis contra perſo nas teſtium.

Forma vero exceptionis ↄtra pſonas teſtium ſic pōt poni. Excipiendo contra teſtes per talē productos coram vobis honorabi li viro domino iudice in cauſa que inter talem actorem ex vna ⁊ talem reum parte ex altera ſuper re tali vl' debito vertit': ꝓcuratorio nōie ꝓ curator pdicti rei dicit ꝙ teſtes hu iuſmōi atteſtationum ↄtra ipm reū nō ſunt admittendi ſed a teſtifican di officio ſeu actu excludendi ⁊ re pellendi. Vel dicit ꝙ teſtes tales A B C iuxta ordinē ⁊ numerū teſtiū nō ſunt admittendi nec ↄputandi. nec eis ſeu eoꝝ dictis dari debet fi des vel adhiberi. nec dicta eorum in aliquo ſunt ſequenda ſed tanꝗ̄ morboſa ⁊ infecta reprobanda ⁊ re linquenda. ex eo ꝙ talis teſtis fuit tempore depoſitionis adulter. ⁊ de hoc confeſſus vel cōdemnatus. vl' hoc poteſt ꝓbari. ut de teſti. ſup eo. Item talis teſtis pcio corruptꝰ fal ſum teſtimoniū dixit in huiuſmōi cauſa. nam cū depoſuit me tali die contraxiſſe diuinione: ego eadem die fui pariſius. Itē talis ⁊ talis ſūt leuis opinionis ⁊ ſuſpecte vite: ⁊ ta les ꝙ eorū dictis ſtari vel fides ad hiberi in iudicio vel extra nō ↄſue uit. quare petit huiuſmodi excepti ones admitti et probationes ſuper eis recipi. ul' ipis ꝓbatis legitimis: pro parte ſua ſententiā abſolutiōis ferri. Item vtrum ſufficiat obiicere ⁊ probare ꝙ teſtes corrupti fuerint vel cū hoc exigatur probatio falſita tis dicti ipius teſtis: notatur in. c. ſicut nobis de teſti. nam ſi excipit' ante ſentētiam: ſufficit probare cor ruptionem cū per hoc ꝓbantur cri minoſi. et idem poſt ſentētiam i cā appellationis. alias in caſu vbi ſen tentia nō habet effectum rei iudica te. no. in dicto. c. ſicut nobis. Sed vbi ſentētia tranſiuit in rem iudica tam: tūc oportet ꝓbare falſitatem. ymmo tūc etiā addi debet ꝙ iudex inde ſentētiando fuit dicta teſtium corruptoꝝ ſecutus. per iura q̄ alle gant' in. d. c. licꝫ in. ii. glo. et ibi ex tex. abbas colligit ſex exceptiones contra teſtes. prima de cōditione. ſecūda d ſingularitate. tertia de ma la fama. quarta de leui opinione. quinta de falſitate. ſexta de corrup tione. Iſte tamen exceptiones non omnes directe procedunt cōtra per ſonas. ſed alique reſpiciūt dicta teſ tium. Vtrū autē teſtis puniatur propter crimen ſic in modum excep tionis probatum cōtra eum: legit' ⁊ no. de or. cogni. c. ii. Et ita habemꝰ quō ꝓbationes p teſtes reprobātur ratione pſonaꝝ.

Quomodo impugnantur dicta teſtium.

Videamus ergo nūc quomodo dicta teſtium reprobātur ⁊ im pugnātur: quia atteſtationes q̄ ali as nō valerent poſſent p cōſenſum partiū etiam contra partem citatam ratificari. de quo no. de teſti. cum cauſam ſup glo. ii. quia niſi. Vnde aduertendū ꝙ habita copia atteſta tionū aduocati partium in aliqbus partibus faciūt rubricam vt ipi vl' iudex facilꝰ ad indaginem verita tis pueniāt. de iſtis rubricis q̄liter

ſint faciende tractat guil. in ſpe. de
teſte. §. publicatis. videbit eni̅ cau
ſidicus vtriuſq̧ partis depoſitio̅es
teſtiu̅ ⁊ aduertat an articuli ſint ple
ne probati vel no̅. vnde aduocatꝰ
illius qui ꝓducit teſtes ſignet arti
culum per crucem vel lr̅am vel ali
ud ſignum. et ubi p dicta teſtium a
licuiꝰ probatur idem articulus po
nat idem ſignu̅ vel litteram ea̅dem
in mergine circa eade̅ dicta. et vbi
alii teſtes cum eo co̅cordant: faciat
idem. ita videlʒ ꝙ ſ^m pluralitatem
⁊ diuerſitatem articuloꝝ diuerſifi
cet etiam litteras vel ſigna vt p ſig
noꝝ vel lr̅arum diuerſitatem appa
reat: qui articuli: p que dicta ſunt
probati. ac ubi. ac in quibus teſtes
ꝯcordant. poſſet eni̅ poni circa pri
mu̅ articulum A. circa 2^m B. ⁊ ſic de
aliis. ⁊ vbi per dicta alicꝰ teſtis ꝓ
batus eſt primus articulus: ibi etia̅
in mergine ponatur A. vbi vero ꝓ
batus eſt ſecu̅dus: ponat̉ B. et ſic
de aliis. Econtra aduocatꝰ rei co̅
tra quem teſtes producti ſunt vide
re habet ⁊ deſignare p huiuſmo̅i ſig
na vel ſimilia diſcordantias ⁊ ꝯtra
rietates dictoꝝ teſtiu̅ ꝙ habeat eas
in parato vt facilius ⁊ clarius poſ
ſet ip̅a dicta impugnare. de q° ple
nius in ſpe. de teſte. §. publicatis.
Iſte tame̅ rubrice raro fiu̅t in iſtis
partibus.

Forma exceptionis contra dicta
teſtium.

Oſſunt tame̅ ſic formari excep
tiones co̅tra dicta teſtium. ꝓ
curator procuratorio nomine talis
rei excipiendo co̅tra dicta teſtium
pretenſoꝝ ꝓductoꝝ pro parte talis
actoris in cauſa qua̅ mouet tali reo
p̅dicto coram vobis honorabili vi
ro domino iudice ⁊c̅. proponit ⁊ di
cit ꝙ ip̅a dicta teſtium ſeu teſtimo
nia p̅tenſa ſunt ſingularia. obſcura.
dubia. ⁊ incerta. ⁊ teſtes ip̅i varii
ſunt ⁊ in dictis ſuis vacillant ⁊ ne
gatiuam aſtruere ⁊ probare inte̅du̅t
nec cauſas dictoꝝ ſuoꝝ ſeu ſcie̅tie
ſue reddunt requiſiti. vel reddunt
malas. inſufficientes. ⁊ ineptas reſ
ponſiones. ⁊ alias no̅ probant ad
qđ probandum ſunt inducti. ſibiq̧
in dictis ſuis euidenter ꝯtradicu̅t.
Item dca̅ ip̅oꝝ ſunt nulla ⁊ inuali
da exeo quia minime iurauerunt:
vl̉ depoſuerunt no̅ iurati. vl̉ parte
non citata nec preſente iurauerunt
vel depoſueru̅t ſup no̅ iuratis. vel
quia depoſuit de ſcie̅tia in tempore
in quo nu̅dum natꝰ erat teſtis. q̅re
eiectis ⁊ minime acceptis huiuſmo
di teſtium dictis nullis ⁊ inualidis
petit ꝓcurator p̅dictus in cauſa co̅
cludi ⁊ ſe ab actoris impetitione ab
ſolui ac ipſum actorem in expenſis
litis conde̅nari.

Probatio forme.

Starum exceptionu̅ aliq̅ pu
ta tres habentur in. c. cu̅ eccle
ſia ſutrina de cauſa poſ. ⁊ ꝓprie. Ali
que etiam ex. c. licet de proba. Ite̅
alique ex. c. ii. ⁊. c. tuis. ⁊. c. nuper
de teſti. Item alique iſtarum excep
tionu̅ no̅ indigent probatione ſʒ ve
ritas vel falſitas earu̅ patet ex ip̅is
dictis. ſufficit ergo ſola allegatio ⁊
oſtenſio dictoꝝ. nec valet probatio
facti vt in exceptione de ſingulari
tate. no̅ redditionis cauſe. co̅trarie
tate. ⁊ huiuſmodi. In quibus aute̅

debeant ocordare: no. de teſti. c. ii. Et datur p inno. verſus. Res perſona gradus locus hec ſunt conſona tempus. Jn his variādo impediūt fidem ⁊ ſubſtantiam. Alie requirūt probationem puta vt cū opponitur de nullitate. ⁊ aliquando incumbit probatio producenti teſtes ex cauſ ante dictis. vt ꝙ iurati depoſuerūt vel ꝙ pars fuit citata ⁊c. Aliquando vero opponēti ſeu excipienti. vt ſi dicat' teſtis corruptꝰ vel falſum dixiſſe. de quo etiam per io. an. in addi. ſpe. ꝺ teſti. ⁋. publicatis ſepius alle. Et aduertēdū ꝙ aliquādo opponitur de falſitate cū corruptione. aliquādo de ſola corruptione. Jtem aliquādo ſolum de falſitate. ⁊ hoc aliquando directe aliquādo indirecte. falſitas directa raro ꝓcedit poſt publicationē niſi ex culpa iudicis nō facientis fieri debitā ſpecificationē. de quo p io. an. in addi. ſpe. in loco ꝓxime alle. ⁋ Falſitas indirecta poſſet pꝰ publicationē ⁊ apertionem per teſtes probari. ut in. c. ex tenore de teſti. ⁊ glo. in cle. de teſti. vbi de hoc. ſed tamen falſitas directa admittitur poſt aperturam propter obliuionē debite ſpecificationis articuloꝝ. ut. ſ. dictum eſt. ſic ⁊ indirecta ꝓbatio falſitatis excludit' poſt publicationem factam propter ſpecificationem habitā. vt ibi poſt inno. ſcripſit io. an. nam ſi in articulis locū ⁊ tempus teſtes bene expſſerunt: bene admittit' poſt publicationem probatio falſitatis dictoꝝ teſtium indirecta. ſecus ſi i articulis locus ⁊ tempꝰ fuiſſent declarati: quia tūc poſt aperturam volens etiam indirecte probare cōtraᵐ nō audiretur. p cle. ii. de teſti. Super iſta ergo probatione indirecta falſitatis dictorum teſtiū poſſet ſic formari exceptio.

⁋ Forma exceptionis ſuper indirecta probatione falſitatis dictorum teſtium.

Xcipiendo proponit et dicit procurator talis rei cōtra dicta teſtium talis actoris ꝙ teſtes huiuſmōi falſum tulerūt teſtimoniū. vnde ad eoꝝ huiuſmodi dictū falſum ip̄e reus nō eſt odemnandus. dixerūt enī ip̄m reum tali die in oppido montiſacuti cū actore talem contractū celebraſſe: ⁊ ip̄e reꝰ eodē die fuit in ciuitate meldenſi. vnde ip̄m tūc mōtiſacuti perſonaliter fuiſſe eſt impoſſibile. quod per tales teſtes ꝓbare eſt poſſibile. Qꝺ aūt ſupra dicitur de excipiendo de contrarietate teſtium: hoc ſtat quando dicta nō poſſent reduci ad concordiam. alias ſi fieri poteſt ſemp teſtium dicta ſunt ocordanda ꝓpter odium piurii. et per quem modum hoͦ fieri poteſt: legitur ⁊ no. in. c. cū tu. ⁊ in. c. cum noſtra de teſti. ⁊ ibi glo. Et quando excipietur ꝙ non reddunt cauſam ſcientie: ſciendum ꝙ teſtis qui interrogatus eſt de cauſa ſcientie ⁊ cauſam nō reddit: non valꝫ eius dictum. et idem ſi reddit malam vel ineptam. de teſti. cū cauſam. Si nō eſt talis teſtis interrogatus de cauſa: tūc ſi data ſunt p partem alia interrogatoria: idem eſt qꝺ ſupra. ⁊ ibi no. ⁊ in. c. pſentiū ꝺ teſti. li. vi. Si vero nō ſunt data iterrogatoria: tūc dicūt aliqui ꝙ bene

valet dictum teſtis. de quo in. c. cū
cauſam de teſti. Dicūt tamē qdam
ꝙ iudex nō querens de cauſa: tene
tur parti ad intereſſe. p. l. ſi quādo
. C. ꝺ teſti. in fi. quod alii reſtrīgūt
ubi eſt notabilis negligentia. quod
putat io. an. verum in foꝛo penitē
tiali ſi cauſa exp̄ſſa parti non nocu
iſſet. ſed in iudiciali petitio non ha
beret effectum niſi ipſe reus confite
retur. de quo per eundem in ſpe. de
teſte. §. i. Et intelligitˀ de cauſa ſciē
tie ſcilicꝫ quomodo ſcit illud quod
dicit: et non de cauſa actus illiꝰ de
quo depoſuit. qa de illo non tenetˀ
dicere q̄uis de illo poſſꝫ iterrogari.
ꝺ re iudi. ſup hᵒ. ⁊ iſtas exceptiōes
contra pſonas ⁊ dicta teſtium tabel
lio regiſtrabit in actis hoc mō. An
no tali die tali cōparentibꝰ coꝛā tłi
iudice tali actoꝛe vel eius ꝓcurato
re ex vna ⁊ tali reo vel tali eius ꝓ
curatoꝛe ex altera partibus: p̄dictꝰ
reus vel eius ꝓcuratoꝛ exceptiōes
contra perſonas ⁊ dicta teſtium ac
toꝛis exhibuit infraſcriptas. ex ad
uerſo ipe actoꝛ vel eius pꝛocuratoꝛ
copiam ipſaꝝ per iudicē ſibi decer
ni et fieri: ac terminū ꝯpetentem ad
reſpondendū ſeu ad replicandū cō
tra eas ſibi petierit aſſignari poſtu
lauit. Pꝛefatus ergo iudex copiā
petitā reo dādā decreuit: ⁊ diē tłꝫ
ad dicēdū cōtra exceptiōes p̄dcās
ſibi ꝓ termino p̄fixit. Actū ⁊c̄. Vel
ſic bꝛeuiter ſcribat tabellio in fine
exceptionum. Iſtis exceptiōibꝰ p
talem exhibitis: anno tali die tali ī
pꝛeſentia talis rei vel ſui pꝛocurato
ris contradicetˀ ſeu replicabitˀ die
tali ⁊c̄. Contra autem illas excep
tiones rei factas cōtra perſonas vel
dicta teſtium poſſet replicare: vide
licet dicere teſtem criminoſum fuiſ
ſe et de crimine emendatum. ergo in
ciuili admittendum ⁊c̄. de teſti. teſti
monium. Infamem reſtitutum fuiſ
ſe fame. de re iudicata cū te. vel di
cendo abſentem citatum ad vidēꝺ
iurare. Et iſta foꝛma replicationis
patet ex ſuperioꝛibus. Et quia plu
res ſunt modi ꝓbandi ſeu ſpecies ꝓ
bationum. ꝺ quibus notatˀ in. c. cū
ad ſedem de reſti. ſpo. in glo. nota
quattuoꝛ ⁊ ſuper ea. ⁊ in ſpe. de pꝛo
bati. §. videnꝺ autē: videlꝫ per teſ
tes. per inſtrumenta. per euidentiā
facti. p̄ſumptionem. per famam p
delationem iuramenti. Si ergo acto
ris intentio nō eſt ꝓbata per teſtes:
poteſt recurrere ad inſtrumēta ſi ha
bet illa ⁊ pꝛoducere aū ꝯcluſionē cē
etiam poſt publicationem. de fi. in
ſtrumen. cum dilectus niſi datus eſ
ſꝫ ⁊ lapſus terminus a iudice ad il
la pꝛoducenda: poſt quem ſuper ꝓ
ductione non audiretˀ in iſta inſtā
tia. de quo notatur in clemē. ſepe ꝺ
vbo. ſigni. eo ſaluo quod dicit glo.
in vᵒ obſtante ibi vbi ergo. Quid
autem ſit inſtrumentū. ⁊ quot ſunt
ſpecies inſtrumentoꝝ. ⁊ quibus ad
hibeatˀ fides. ⁊ qualiter ⁊ q̄ ſcriptu
re pꝛoducte in iudicio impugnen
tur: ⁊ ꝺ aliis circa hoc plene in ſpe.
ꝺ inſtru. edi. per totum. Et videat
pars contra quam pꝛoducitˀ inſtru
mentum ꝙ copiam eius petat ⁊ ter
minum ad impugnādum illud. in
termino ſi poterit impugnet: quia
alias eoipſo ꝙ inſtrumētū publicū
fuerit ꝓductum ⁊ aduerſarius vel

opponens tacuit: videt᷑ ipm̄ appro
baſſe. de offi. dele. gratū. no. hoſti.
in. c. quoniam contra falſam de ꝓ
bati. ⁊ ibi etiam plene nota. Nota
quomodo inſtrumentum deb꞉ redi
gi in actis vel principiū vel finis:
ponendo tamē tantum de tenore ꝙ
ceſſet equiuocatio ⁊c̃. de quo in. c.
contingit de fi. inſtru. ⁊ ibi plene.
Si igitur actor probauit intentiōe꞉
ſuam p teſtes vel inſtrumenta : re9
ſi habet pemptorias exceptiōes op
ponat eas. videat tamē ꝙ ipas pro
b꞉. quia ſi fundata actoris intētiōe
reus opponat pemptorie et in eius
deficiat ꝓbatiōe: cōdemnabitur ac
tori in expenſ quas fecit p9ꝙ̃ reus
recepit inducias. ⁊ ſi alias non eſt
ſoluēdo: eſt ad arbitriū iudicis pu
niēdus. Iſta eſt prouiſio decretal.
finē de do. ⁊ cōtu. ſi tamē eas vult
in cōtinēti probare licet ſibi deficiat
probatio nō eſt loc9 pene ut ibi no.
Debent ergo duo cōcurrere ad h°
vt excipiēs patiatur hanc penā ſc꞉
ꝙ fundata ſit actoris intentio. ⁊ nō
in cōtinenti reus aſſumat onus ꝓ
bandi. vt ibi no. Poteſt ergo reus
opponere exceptionem rei iudicate
vel tranſacte. et formas illas habe
tis. ſ. vel poteſt excipere de pacto
nō petendo. vel de ꝑſcriptione. vl
ſolutione debiti facta. ſub hac for
ma. Coram vobis honorabili viro
domino iudice ⁊c̃. procurator ꝓcu
ratorio nomine talis proponit exci
piendo ad intentionē actoris talis
perimēdam ſeu elidendā. ⁊ dicit ꝙ
ipe reus domū talem quā actor ab
eo vendicat poſſedit pacifice ānis
.xxx. ⁊ vltra. eam ɔtinue poſſedit
⁊ preſcripſit bona fide. quare petit
ipm̄ reū ab impetitione actoris ab
ſolui p veſtram diffinitiuam ſentē
tiam. ⁊ eūdem actorem ſibi in expē
ſis litis ɔdēnari legitimis. Vel ſic
in exceptione ſolutionis.

Exceptio ſolutionis.

Coram vobis ⁊c̃. Ad elidendā
⁊ efficaciter perimēdam talis
actoris intentionē. procurator talis
rei proponit ⁊ dicit excipiendo ꝙ
etiam ſi debitum ꝑtenſum p ipſum
actorem a ꝑdicto reo petitum eſſet
legitime et ſufficienter probatum:
ipe tamē reus de eodem debito pre
tenſo illud ſibi numerādo realiter
⁊ in pecunia numerata perſoluēdo
ſatiſfecit. cum autē ſolutione eius
quo alias quod debetur omnis ob
ligatio ſit ſublata: Idcirco ꝑdict9
ꝓcurator nomine quo. ſ. petit ⁊c̃.
ut in ꝑcedenti forma. ⁊ ſic de aliis
exceptionibus. Et reus exceptio
nem pemptoriā per eam oblatā vel
propoſitam probare deb꞉. quia i ex
cipiēdo reus fit actor ⁊ ita trāſfer
tur in eum onus probandi. ff. d ex
cep. l. i. ⁊ in. l. in excepto. ff. de ac
cuſa. ſaltem regulariter. quia in cer
tis caſibus non ꝓbabit excipiens
ſed actor: vt in exceptione nō nūe
rate pecunie vel dotis. de quo etiā
in ſpe. de excep. §. viſo. Si autē nō
probat eam reus: ex illo nō optine
bit actor niſi ꝓbet intētionem ſuā.
de excep. cū venerabilis. de quo eti
am in ſpe. de excep. §. viſo. v. illd
quoq꞉. Et diligēter aduertat aduo
catus rei quibus verbis vtatur in
excipienda exceptiōe. de q° in ſpe.
. §. prox. al. Et tabellio regiſtrando

huiuſmodi actum exceptiõis pem ptorie oppoſite: ſcribat hoc modo. Cõparuit i iudicio corã tali iudice anno tali talis reus vel talis procurator ſuꝰ ꝛ īfraſcriptam pemptoriã optulit exceptionem. Ex aduerſo: iudice adhuc pro tribunali ſedēte talis actor vel talis procurator eiꝰ comparens copiam iſtarum exceptionũ ſibi decerni p iudicem ꝛ fieri petiit. ac cõpetentē terminũ ad dicēdum contra eaſdem ſeu replicãdũ aſſignari. Cui pdictꝰ iudex copiã huiuſmõi exceptionum decreuit et talem diem ei ſtatuit ad dicendum ſeu replicandũ cõtra eaſdē ſi voluerit. acta ꝛc. Vel ſic. Exhibitis his exceptionibus per talem reum vel talem eius pcuratorē in pſentia tal' actoris vel ſui procuratoris Anno tali die tali: replicabit' die tali. Si autē in termino ſic dato actori ad replicãdum: actor nullam opponat replicationem quia forte nõ habet ꝛ ſic forte admittitur exceptio rei. Et ad probandũ dabit reus articulos de materia huiuſmodi exceptionis. ꝛ illos pbabit ſi poterit per teſtes vel inſtrumenta.

Renũciatio probationũ: ante cõcluſionem tamē.

Oſtq̄ autē ut pmiſſum eſt in cauſa proceſſum ē vt quia lis eſt cõteſtata. iuramentũ calumnie pſtitum. dati ſunt articuli ꝛ poſitiões ꝛ depoſitiones teſtium vel inſtrumētum inducte. exceptiões oppoſite. replicationes formate. ꝛ duplicatiões ſubſecute. cũ partes nõ habeãt quid vlterius in cauſa proponãt: vlterioubus pponendis renũciant ꝛ poſtulant in cauſa concludi. Et iſta omnia ſunt in actis redigēda. de pba. c. quoniã. Et ſi vna pars renunciat ſeu velit renũciare ꝛ alia dicit ꝙ adhuc habet aliqua ppone re quare dicit ꝙ nõ vlt renũciare: tũc iudex aſſignabit ei terminũ cõpetentem infra quem proponat qc qd velit. de quo in ſpe. de renũ. in prin. Et videtur aliquibus ꝙ idē ſit renũciare ꝛ concludere. et hoc tenet goffre. de cau. poſſ. paſtoralis. tamen tex. ꝛ inno. in. c. quoniã de proba. ponũt illa ut diuerſa ꝛ ꝙ eorum quodlibet ſit actus per ſe. tenet guil. in ſpe. de renũci. ꝛ cõclu. in. v. ꝛ notatur. Et ſic poteſt dici ꝙ per renũciationē renũciatur probationibus ꝛ allegationibus facti: per concluſionē inducit' renũciatio allegationũ iurium. Dicit tamē io. an. in addi. ſpe. in loco palle. quia in renũciationibus huiuſmodi ſunt ponenda verba ꝛ ſtatus cauſe ꝛ cõſuetudo fori: quia ſi fit renũciatio allegationum ꝛ omniũ pbabiliũ: certum eſt ꝙ iſta renũciatio eſt concluſio: vt no. in. c. cũ dilectus de fi. inſtru. in glo. ii. Et idem putat ipe ſi fiat renũciatio allegationũ iuris et facti. et hoc quãdo ſtatus cauſe patitur cõcludi. Idem ſi habet cõſuetudo fori: verbũ allegatio[m] cõphēdere ius ꝛ factum ꝛ per illud ſolũ concludi. ꝛ tũc renũciat allegationibus. per hoc etiã intelligitur cõcluſum. de quo in cle. ſepe de ver. ſig. Poteſt ergo ſic regiſtrari i actis renũciatio ꝛ cõcluſio per tabellionem. Anno tali die tali actore ꝛ tali reo vl' eoꝝ pcuratoribus: allegatiõibꝰ

ulterioribus mutuo renūciauerunt petentes concludi in cauſa eadem. in qua etiam inquātum in eis erat ↄcluſerunt. unde iudex ꝑdict9 huiuſmodi renūciationē admittendo in ipa cauſa cū eiſdem partibus vl' earum procuratoribus ut prefertur ↄcludentibus ꝛ concludi petentib9 ꝛ volentibus concluſit ꝛ habere voluit pro concluſo ꝛc. actum ꝛc.

Facta ↄcluſione in cauſa ampli9 probationi nō eſt locus etiā per inſtrumenta: vt in. d. c. cum dilectus de fi. inſtru. Judex tamen ex offi° interrogare poteſt poſt ↄcluſionem de facto ſi aliqd dubitationis fuerit. vt in. c. cum iohannes. e. ti. ſed hoc iudex nō faciet ad petitionem partis vt ibi no. in. c. in preſentia de proba. in fi. glo. iiii. ꝛ. c. p tuas de teſti. Quomodo autē fiant allegationes iuris tāta: guil. in ſpe. de diſpu. ꝛ alle. p totum. Et ſic eſt finis de 2ª parte principali ordinis iudiciarii.

Sequitur de ſententiis interlocutoriis ſuper emergēti ꝑnūciatis.

Anteq̄ꝫ veniamus ad tertiam partē ſcilicet ꝺ ſententia ꝛ aliis q̄ eā ſequūtur. quoniā aliquando aliqua emergunt in lite ſeu cauſa ſuper quibus iudex habet interloqui. nam licet ſuper incidenti nō ſit neceſſe pronūciare: tamē ſuper emergenti eſt pronūciandum. ut no. de or. cog. c. i. Et quid ſit incidens vel emergens ibi no. Et ideo de īterlocutoriis loquamur. et que ſententia ſit interlocutoria: no. in cle. vnica de ſequ eſ. poſſ. in. v. glo. ꝛ vide no. in. c. i. ꝺ appel. li. vi. Sup exceptionibus dilatoriis videlꝫ an libellus ſit offerendus vel nō. vel an ei ſit reſpōdendum. vl' an cauſa ſit tractanda coram ipo iudice vel nō. vel vtrū dilatio petita ſit ↄcedenda vel nō. et ſic de aliis exceptionibus iudex pronūciabit interloquēdo ſub hac forma.

Forma ſentētie interlocutorie.

n Decanus ꝛc. Cum in tali cauſa que inter talem actorem ex vna ꝛ talem reum de ꝛ ſuper re vel debito tali parte ex altera: in iudi° coram nobis pro parte predicti rei oblata fuit exceptio talis ꝛc. vl' talis dilatio petita. vel fuerit ꝑpoſi^m^ excipiendo libello ſibi per actorem oblato nō eſſe reſpōdendū. vel actorem ab agendo repellendum pro eo ꝙ maioris eſſet excōicatiōis vinculo innodatus ꝛc. vel nobis ī hac cauſa nō competere iuriſdcōem ꝑ eo ꝙ tempore impetrationis reſcripti ipe impetrans fuit maioris excōicationis ſentētia innodatus vel ligatus. Nos viſis ꝛ diligenter cōſideratis ſup hac parte hincinde coram nobis productis. propoſitis ꝛ allegatis. habito etiam ↄſilio cum peritis decernim9 ꝛ declaram9 predictam exceptionem admittēdam nō eſſe. ſeu ea nō obſtante in cauſa huiuſmodi ad vlteriora ꝑcedendū fore. ac per nos ac coram nobis ꝑcedi debere. Vel ſic ſi eſt legitima exceptio dicimus ꝛ pronūciamus ipam exceptionem eſſe admittēdā ꝛ admittimus: actorem ꝑpter excomunicationis vinculum ab agēdo

excludendum ⁊ repellendū fore et
excludimus ſeu repellimus. ſeu nō
obſtante predicta exceptione: iuriſ
dictionem ⁊ cognitionē huiuſmōi
non ꝯpetiiſſe neq₃ competere. ſeu li
bello p̄dicto per ip̄m reum reſpon
dendū nō eſſe ſed eundem reum ab
inſtātia iudicii fore abſoluendum
⁊ abſoluimus. ⁊ ip̄m actorem ſibi ī
expenſis legitimis condemnamus:
taxationem nobis in poſterum reſ
uādo. Et tūc in fine interlocutorie
tabellio ſubſcribat iſto mō. lcā eſt ⁊
lata hec interlocutoria āno tali die
tali ⁊ in p̄ſentia ip̄arum partiū vel
procuratoꝝ preſentibus teſtibus A
B C. Et de iſtis ⁊ de aliis interlo
cutoriarum formis: vide in ſpe. de
excep. in. §. viſo. Et ē interlocu
toria que fertur inter principiū cāe
⁊ ſentētie: nō ſuper principali ſed ſu
per incidentibus queſtionibus vł
emergentiis. ꝺ appel. ſignificationi
bus. de teſti. c. ſignificauit. Et tran
ſit interlocutoria in rem iudicatam
quo ad partē ſi ab ea infra. x. dies
nō fuerit appellatum. ut in. c. cū di
lectus in fi. de elec. ⁊ in. c. cū dilec
ti de appel. ſed nō quo ad iudicem
quoniā poſſet eam reuocare etiam
poſt. x. dies. de qno tamē dicendū
eſt vt plene no. in. c. cū ceſſante de
appel. vbi diſtinguūtur tres ſpēs ī
terlocutoriaꝝ. quia quedam īterlo
cutorie p̄parant vel ordināt litem.
quedam vero emergentia ſeu inci
dentia in lite decidunt. quedam ali
quid reſtitui. vel dari vel nō dari.
vel fieri vel nō fieri. vel aliquid e
quipollens iubent. Concludēdo ta
mē ibi tenent doc. ꝙ omnis interlo
cutoria mutari poteſt ex cauſa: ſine
cauſa nō. maxime poſt. x. dies ſine
voluntate partis pro qua eſt lata.
vnde ſi iudex ſine cauſa iuſta inter
locutoriam reuocat: poterit appel
lari. Formas autē diuerſas reuoca
tionis interlocutoriaꝝ ponit guil.
in ſpe. de excep. §. viſo. qa pōt ſic
dicere iudex.

Reuocatio interlocutorie.

Nos talis iudex ⁊c. quia in cā
tali ⁊c. pridem ſup tali excep
tione per talem reum oppoſita pro
nūciauimus īterloquēdo eandē ex
ceptionem nō eſſe admittendā. vł
quia contra talem ſic ꝓceſſimꝰ ⁊c.
Habito poſtmodum cōſilio perito
rū: inuenimꝰ nos ip̄m grauaſſe vel
indebite contra eum ꝓceſſiſſe. idcir
co vſi conſilio ſaniori: interlocuto
riā ip̄am vel ꝓceſſum huiuſmodi
exp̄ſſe reuocamus. Quidā tamē
iudices erubeſcentes factum ſuum
reuocare: ſic dicūt. Nos tał iudex
⁊c. Si te talem ī aliquo grauauimꝰ
illud reuocamus. ſed talis reuocaͦ
dubia ē ꝯditionalis ⁊ incerta ⁊ nō
admittēda. vn̄ appellās nō obſtan
te tali reuocatione nihilominꝰ inſiſ
tere pōt executiōi ſue appellatiōis
ſi pura non ſit reuocatio. Quidā
etiā iudices ſic dicūt. frater ſi te gra
uauimꝰ in aliquo: ſumus parati re
uocare illud de conſilio ſapientum
⁊ p̄figimus tibi talem terminū ad
cōparendum infra quem volumꝰ
plenius deliberare. ⁊ dicit guil. ubi
ſupra ꝙ hec forma probatur in. c. a
poſtolice de re iudi. li. vi. ꝺ. eritq₃
parata in glo. c. cum ceſſante de ap
pel. dat aliam formā interlocutorie

reuocationis grauaminis. ut ſi iudex dicat nõ credo te grauaſſe. ſed ſi grauaui te in aliq° illud reuoco. ſed iſta forma que duo mẽbra cõtinet quo ad vtrũq; non eſt ſana: qa in principio docet mentiri. quia poteſt eſſe ꝙ iudex cõtrarium credat. ⁊ propter tales cautelas vel doctrinas videndũ eſt quod notat guil. in ſpe. de excep. §. pe. in vlti. colũ. Quo ad 2m mẽbrũ eſt cõditiõalis ⁊ icerta vt. ſ. dixi. vnde hoſti. dat talem formam videlicʒ vt ſic dicat iudex ad eum contra quẽ lata eſt ſententia interlocutoria. Tu dicis te grauatũ per talẽ interlocutoriã qđ non ↄfiteor. ego tamen reuoco: tue ſatiſfaciens voluntati ne de iure ſaltem cõqueri poſſis. Et ſimilis alia forma tradit᷑ in. c. niſi ſpecialis de auc̃te ⁊ vſu pal. Et qđ dicit iudex in reuocatione quod nõ confiteor: caute dicit. quia per hoc non ſeqt᷑ ꝙ negʒ ſe grauaſſe. Et aliĩ iudices conſueuerũt ſtatuere terminũ appellanti ad docendũ de grauamĩe. ſʒ ad hoc ipe appellãs nõ tenet᷑. de q° in. c. ſi a iudice de appel. li. vi. Et ſic eſt finis 2e partis: ſequitur 3a pars de ſententia diffinitiua.

Hunc ſequitur de ſententia diffinitiua. ⁊ prĩo quid ſit ſentẽtia.

Unc videamus de 3a parte ordinis iudiciarii ſcilicet de ſententia ⁊ illis que ↄſequũtur. Et guil. in ſpe. de ſen. ꝓla. in prin. diffiniendo ſentẽtiam dicit ꝙ ſentẽtia eſt iudicialis diffinitio controuerſie finẽ imponens. condẽnationem vel abſolutionẽ cõtinens. Dicitur enĩ ſententia iudicialis diffinitio ↄtrouerſie. ut in. l. i. ff. de re iudi. ⁊ debʒ cõtinere condemnationẽ vel abſolutionem. de accu. c. illa. de hoc in vlti. glo. Vel aliquid: quod tamẽ valeat. đ ver. ſig. in his. Utrum autẽ ſententia diffinitiua ſit de actis cauſe ita ꝙ cõtinetur inter acta: tractat iohã. an. in addi. ſpe. de ſen. ꝓla. in prin. ⁊ ibi ponit argumenta pro ⁊ ↄtra. quibus omiſſis videtur tenere ꝙ ſic. ⁊ maxime p. c. cum eterni de re iudi. li. vi. vbi ſentẽtie concipiẽde ⁊ ferende ꝓponũtur inter acta ⁊ agenda cauſe. Et debet fieri ſentẽtia diffinitiua partibus ꝑſentibus vel altera abſente per contumaciã: ita ꝙ citetur ad ſentẽtiam audiẽdam. de teſti. c. cũ olim in fi. alias ſi feratur cõtra abſentem nõ citatum: nõ tenet. vt no. de re iudi. tenor in g. penulti. ⁊ ſuper ea. Quero an ſententia nõ lata in termino citationis ſed ſequenti vel 2a aut tertia die ꝑ te vlterius nõ citata valeat? de hoc in. c. cõſuluit de offi. dele. ⁊ p doc. in. l. cum ꝓ eo. C. quãdo prouo. nõ eſt neceſ. ⁊ in. l. ſi vt proponis. C. quõ ⁊ qñ iudex. ⁊ bar. in. l. aut qui aliter. C. quod vi aut clam. ⁊ in. l. ſi finita. §. iulius de dam. in fec. C. Et neceſſe eſt hoc caſu ꝙ ex primat᷑ ꝑemptorie vbi vnica fit citatio. de hoc. xxxiii. q. iii. de illicita in fi. magne glo. ⁊ in ſpe. de cita. §. viſo. ⁊ per io. an. in. c. cum bartoldus. de re iudi. in. iiii. glo. et de accu. ad petitionem. niſi in cauꝭ in qb9 ſine figura iudicii ꝓcedit᷑. vt in cle. ſepe de ver. ſigni. circa fi. ibi

etiã de hoc in glo.or.iiii. Si autem in ſentẽtia contineatur eum contra quem lata eſt fuiſſe citatum: an ſtetur ſentẽtie ita ꝙ non ſit neceſſaria alia probatio citationis: tractat guil.in ſpe.de ſen.prola.§.nũc aũt .v.ꝛ nota. Et plenius ꝑ io.an.ibidem in addi. quia de iuris ſubtilitate neceſſe ē ꝓbare peꝛemptorie. Et ſi quis vellꝫ tenere ꝙ victor nõ habeat hoc probare: victus tamẽ põt probare ſe citatum nõ fuiſſe ꝓducẽdo acta. Et ſi inter illa nõ apparet citatio: habebitur ꝓ nõ citato niſi probetur ↄtrarium. vtrum autẽ p̄ſumatur cõdemnatum fuiſſe p̄ſentem in ſentẽtia ſi aliquid nõ dicatur vl' exprimatur in ea: no.guil.in ſpe.loco ꝓxi.alle.

Que cõtineri debeant in ſentẽtia.

Sententia diffinitiua debꝫ generaliter ſex continere. primo nomen iudicis ꝛ eius qualitatẽ puta an ſit delegatus vel ordinarius. 2° nomina litigatorꝝ. 3° tenorem petitionis in iudicio porrecte. Quarto ſubſtantiã proceſſus cauſe puta litis ↄteſtatiõeꝫ. iuramẽti p̄ſtatiõeꝫ ꝛ ſimilia. Quinto ꝙ fiat mentio in ſententia partes fuiſſe p̄ſentes: vel ꝑ cõtumaciam abſentes. de quo. ſ̃. Sexto ꝙ ↄtineat condẽnationẽ vl' abſolutionem vel aliquid equiualens. de quo etiã. ſ̃. tractatũ eſt. et ita enumerat etiã guil. ĩ ſpe. de ſen. ꝓla. §. qualiter aũt iuxta fi.

Forma ſentẽtie in actione reali.

In actione ergo reali poteſt ſic declarari ſeu formari ſentẽtia. In nomine dñi amen. officialis vl' iudex ꝛc̃. Orta inter A actorem ex vna ꝛ B reum de ꝛ ſuꝑ tali fundo vl' domo ꝑte ex altera materia q̃ſtionis. Idem A libellum obtulit in hac forma (ꝛ ponatur totus tenor libelli in ſentẽtia) lite igitur coram nobis legitime ↄteſtata ꝛ preſtito a partibus vel earum ꝓcuratoribus hincinde calumnie iuramento. factiſq; et oblatis petitionibus et articulis. ꝛ ad ip̃as poſitiones ꝛ articulos reſponſionibus ſubſecutis. teſtibus ꝛ inſtrumentis productis. et atteſtationibus publicatĩs. oppoſitis etiam ↄtra dicta teſtium nõnull' exceptionibus. ꝛ replicationibus factis ꝛc̃. Nos igitur diligẽter viſ ꝛ auditis iuribus. rationibus. probationibus. ꝛ allegationibus partium. cognitiſq; ꝛ inueſtigatis ad plenum ip̃ius cauſe meritis: deliberatione p̄habita diligenti ꝛ cõicato cõſilio iuriſperitorꝝ. chriſti nõie inuocato. partibus propter hoc in nr̃a p̄ſentia conſtitutis ꝛ ſententiam fieri poſtulantibus. vel tali actore vl' tali reo p̄ſente ꝛ ſentẽtiam fieri petente. ꝛ tali reo vel actore ad hoc peremptorie citato contumaciter ſe abſentante. cuiꝰ abſentia dei p̄ſentia ſuppleatur. pro tribunali ſedẽtes et habentes pre oculis ſolũ deum: ſententiando in his ſcriptis pronũciamus decernimus ꝛ declaramus predictum fundũ ad p̄fatum A actorẽ pertinuiſſe d̾ iure ꝛ pertinere. prefatũq; B reum huiuſmodi occupaſſe ꝛ detinuiſſe occupare illicite ꝛ detinere. ꝛ ip̃ꝫ fundum memorato actori adiudicandum. ac reum p̄dictũ ad reſtituendum ꝛ libere dimittendum fundũ eundem eidem actori

ↄdemnandum fore ⁊ compellēdū. adiudicamuſq; ⁊ cōdemnamus ip ſum reum ſupradicto actori in fruc tibus a tempore mote litis citra p ceptis vel a tempore occupationis vel detentiōis. vel in tot modiis vl meldris frumenti ⁊c̄ ratione fructu um perceptorum. et in expenſis le gitimis nihilominus cōdemnātes. quarum expenſarum taxationē no bis in poſterum reſuamus. Vel ſi debeat fieri ſententia pro reo abſo lutoria: forte quia actor nō ꝓbauit vel reus probauit de iure ſuo: tunc ita formetur.

¶Forma ſententie ꝓ reo.

N nomine domini amē. vſq; ibi pronūciamus decernimus ⁊ declaramus p̄dictum N reum: a p̄fati N actoris impetitione abſol uendū. ⁊ eidem actori ſuper petitio ne ſua et fundo p̄dicto ſilentiū per petuū imponendum fore. ac abſol uimus ⁊ imponimus. ac noſtra dif finitiua ſententia mediante condē namus eundē actorem eidem reo in legitimis expenſ litis ⁊c̄. Quarꝝ ex pēſarꝝ ⁊c̄. In cuiꝰ rei teſtimōiū ⁊c̄. Iſta ſententia incipit in nōie domi ni. melius ad propoſitum in. c. ueri tatis de dolo ⁊ contu. ⁊ nō ſcribitur ſiue dirigitur alicui: videlicȝ parti bus vel aliis vniuerſ ⁊c̄. quia ſi iu dex ſcriberȝ vniuerſ ⁊c̄. Noueritis ꝙ in cauſa tali pronūciamus ⁊c̄: ta les littere ſeu ſcripture nō valerent nec facerent fidem quia eſſent poti us teſtimoniales ſeu recitatorie pre teritorꝝ q̄ȝ aſſertorie p̄ſentiū. ut no. guil. ī ſpe. de ſen. ꝓla. §. iuxta. v. ⁊ nota ꝙ quidā iudices. Nota etiā in. c. apoſtolice de re iudi. li. vi. Item in ſentētia fit narratio proceſ ſus. ad quem effectum hoc ſit: no. in ſpe. de ſen. prola. §. reſtat. v. in ſūma. Notatᷣ etiā p inno. ⁊ hoſti. in. c. cum in iure de offi. dele. vbi etiā notatᷣ qd fieri debeat ſi per aliū tabellionē ſcribatur ſentētia: ⁊ acta per alium fuerint ſcripta. Item in ſentētia dicitur nos viſ auditis et diligenter inſpectis iuribus proba° nibus ⁊ allegationibus partiū ⁊c̄. quia iudex ſm̄ allegata ⁊ probata co ram eo debet iudicare. nō ſm̄ ↄſcien tiā quā habet ut priuatus. ſed ſm̄ cō ſcientiam ex actis probationibus ⁊ allegationibꝰ informatā. iii. q. vii. iudicet. de quo de offi. dele paſtora lis in glo. ordi. c. i. ⁊ in ſpe. de diſ pu. ⁊ alle. §. vlti. v. licet autē. ⁊ ibi de hoc per io. an. in addi. ſpe. vbi pōit rationes quorūdam theologo rum qui tenent contrarium. ⁊ illas ſoluit. ⁊ quale remedium habeat iu dex tūc: ibi no. quia condemnet ſi poteſt ſm̄ conſcientiā. ſi nō poteſt: diligenter cauſam alteri vl ad ſupi orem remittat. Item ſequitur in ſen tentia cognitis ⁊ īueſtigatis ad ple num cauſe meritis ⁊c̄. ideo fieri nō debet ſentētia niſi liqueat de meritis cauſe. de quo in. c. ꝑut de do. ⁊ cō tu. cū ſe. Sentētia enim nō eſt preci pitanda. vt in. l. ii. de ſen. ex peri. reci. et in cle. paſtoralis de re iudi. ymmo cū peritis ſuper ea ferenda conſilium habere debet. de do. ⁊ cō tu. cum olim. de conſue. ad nr̄am. de quo ibi. Qualiter iudex deli berare debeat ⁊ conſilium peritorꝝ requirere. et diligēter cū peritis ſup

negocio ↄferre inſpiciendo petitio
nem iuxta quam ſentẽtia eſt ferẽda
ſeu formanda. de accu. qualiter. ii.
de ſy. licet hely ⁊c. Poſitiones et
articulos probatos ⁊ alia acta cau
ſe ⁊c. tradit guil. in ſpe. ꝺ requi. cõ
ſi. et ergo dicitur in ſentẽtia delibe
ratione prehabita: cõicato cõſilio
cũ peritis ⁊c. Itẽ ſubditur in ſentẽ
tia: partibus propter hoc in noſtra
preſentia conſtitutis ⁊ ſententiã fer
ri poſtulantibus ⁊c. De iſto ponit
guil. in ſpe. rubricã ſpẽalem ſcilꝫ de
peti. ſen. ⁊ eius cautela. ibi de hoc.
Item quãdo altera partium eſt ab
ſens ꝑ contumaciam: ſolet dici in
ſententia: cuiꝰ abſentia dei pꝛ̃ſentia
ſuppleatur. de quo in canone ꝺ mã
dato. ii. q. i. ⁊ in. c. veritatis de do.
⁊ cõtu. Item ponitᷣ pro tribunali
ſedẽtes ⁊ habentes pre oculis deũ ſo
lum de quo in. c. cũ eterni de re iu
di. li. vi. vnde ſedẽdo debꝫ iudex
ferre ſentẽtiam: ſtando nõ valeret.
vt in. c. vlti. de re iudi. li. vi. ⁊ que
ſit ratio no. ibi. Hec debꝫ per grãꝫ
vl' ſordes contra iuſticiam vel con
ſciẽtiã iudicare. alias ſuſtinebit pe
nas de quibus in. c. cũ eterni ſupra
dicto. Item illis verbis vtitur iu
dex in ſentẽtia: ꝓnũciamus. decer
nimus ⁊c. nõ tamen refert an ſic di
cat pꝛ̃cipio. ſtatuo. vel ordino. vt i
. c. in his de verbo. ſig. nam q̃uis
dicat lex nõ valere ſententiam que
abſolutionem vel condemnationẽ
nõ ↄtinet vt in. l. preſes. C. de ſen.
⁊ interlo. omni. iudi. ut tactum eſt
. s̃: ſolum intelligi debet ſi nõ conti
net condemnationem vel abſoluti
onem vel equipollens. de quo in

ſpe. de ſen. prola. §. nũc autẽ. ꝟ. ⁊
notatᷣ ꝙ nõ ẽ vis. Hec refert etiam
an ſentẽtia feratur ſub ꝟbis prime
vel tertie perſone. de quo in ſpe. e.
ti. §. iuxta. ꝟ. nõ valet. de quo dic
vt ibi. Item dicitur in ſentẽtia ſen
tentiãdo ſeu ſentẽtiatᷣ in his ſcrip
tis ⁊c. hoc ideo quia ſentẽtia diffi
nitiua debꝫ ferri in ſcriptis recitari
⁊ proferri. ⁊ ꝑ ipſum iudicem ⁊ nõ
ꝑ alium legi: alias nulla eſt. de quo
in. c. vlti. de re iudi. li. vi. nõ tamẽ
eſt neceſſarium exprimi in ſentẽtia ĩ
his ſcriptis: dũmõ alias in ſcriptis
feratᷣ. lꝫ tñ al's ſit cautũ. ꝺ q° ĩ ſpe.
. e. ti. §. iuxta. ꝟ. nõ valet etiã ſupe
rius alle. ⁊ in. ↄ. c. vlti. de re iudi.
li. vi. Et quod ſequitur in ſentẽtia
pꝛ̃dictum fundum ad pꝛ̃fatum acto
rem ꝑtinuiſſe ⁊c. hoc patet declara
tum circa petitionem in libello pe
titam ⁊ contentam ſᷣm quam vt dic
tum eſt ſententia ferri debet. Itẽ cõ
demnat iudex victũ in expenſ ipſi
victori. quod fieri debet ut in. l. eũ
quem temere. ff. de iudi. ⁊ in. c. ca
lumniã de penis. niſi ipe victus ha
buerit probabilem cauſam litigãdi
que eum excuſaret. ut in pꝛ̃dicto. c.
calũniã nõtᷣ. in. c. fi. de do. ⁊ cõtu.
in magna glo. et ſup ea. Et tũc qñ
iudex omittit condemnationem ex
penſarum debet cauſam exprimere
in ſentẽᵃ propter quam victum vic
tori in expenſ nõ cõdemnauerit. ut
ibi no. ⁊ probatur in auc̃. de iudi.
. §. nõ oportet colla vi. Et iſte ẽ v
nus caſus qui in ſentẽtia exprimi
debꝫ. ſcilicꝫ cauſa illa. Septem alii
caſus notãtur in. c. ſicut nobis de
ſen. ⁊ re iudica. alias regulariter in

ſententia non debet exprimi cauſa. ymmo fatuum eſſȝ exprimere quia facile poſſet mala cauſa exprimi et bona ſubticeri. ⁊ ita nõ valeret ſententia. de quo in. c. ex parte de conceſ. prebẽ. de reſti. ĩ integ. ex lr̃is. §. nos igitur. et hoc etiã optinet in interlocutoriis. ſi tamẽ iudex aliq̃s cauſas exprimit: tũc poſt ſpecialia ſubmittat clauſulam generalem. ſcilȝ ex his ⁊ aliis nos mouentibus ⁊c̃. Et ſic ſub tali generalitate cõphendit ſententiã ſeu deciſionem cãȝ iuſtificantẽ. vt no. de re iudi. abbate li. vi. Sẽtentia in actione pſonali ſic poteſt formari.

Forma ſentẽtie in actiõe pſonali.

N nomine domini amen. vt ĩ pcedenti forma: vſqꝫ ibi pronũciamus decernimus ⁊ declaramꝰ pdictum N reum pdicto N actori in debito huiuſmodi eſſe condẽnãdum ⁊ ad eius ſolutionem cõpellẽdum nec nõ in expenſis litis legitimis eum reum pfato actori condẽnamus: taxationem expẽſarum huiuſmodi nobis in poſterum reſeruãtes. An autẽ ſentẽtia cõcipienda ſit in perſona procuratoris vel domini: no. de elec. querelam in glo. concipienda ⁊ ſup ea. Sȝ licet multũ in hoc inſtant doctores ⁊ maxime legiſte: tamẽ ibi nõ placet io. an. legalis ſubtilitas ĩ hoc cãu. quia ſi procurator fuerit in cauſa: in nomine domini: quale peccatũ ẽ ſi dominꝰ condemnatur? vnde graue eſſet dicere ſententiã propter hoc nullam. quod videtur dicere legiſte in. l. i. C. de ſen. ⁊ interlo. om. iu. hoſti. tamen in. e. c. querelam motus iſta ſubtilitate legali ponit formam ſententie in cauſa matrimoniali: cõſulendo ꝙ iudex pronũciet iſto mõ. pronũciamus decernimus ⁊ declaramꝰ ticium fore maritum berte. ⁊ procuratorem ipius nõie ad matrimonium de quo actũ eſt condẽnamꝰ: pcipiẽdo vt dictus ticius deinceps eidem berthe adhereat vt vxori et eã tam in lecto q̃ȝ extra lectum maritali affectione pertrectet. pro qua forma allegat. c. ex parte ⁊. c. veniens de ſpon. Alie ſententiarũ forme de facili poſſunt haberi. quia libellus bene formatus in quacunqꝫ actione dat formam ſentẽtie cõcipiende. que ex forma petitorum in libello ꝓcedere debet vt alle. eſt. ſ̃. et vt. ſ̃. patet in ſentẽtia abſolutoria reus abſoluitur ab impetitione actoris ⁊ actori ſilentium imponitur. ꝙ vtrũqꝫ iſtoꝝ ponẽdum ſit in ſententia ⁊ quare: habetur ĩ. c. cũ eccleſia ſutrina de cau. poſ. ⁊ pro. in fi. ⁊ in. c. dudum in fi. de cõuerſi. cõiug. cum ſimilibus. ⁊ no. in ſpe. de ſen. prolã. §. autem. §. quare autẽ vtraqꝫ eſt. Et lata ſentẽtia: notariꝰ ſubſcribit ſentẽtie annũ. diem. ⁊ teſtes hoc modo. Acta ⁊ lecta ẽ hec ſententia diffinitiua ⁊c̃. vt. ſ̃. in ſubſcriptione interlocutorie ſententie. vel ſic redigatur ſententia in formã publici inſtrumenti hoc modo. In quoꝝ omniũ ⁊ ſinguloꝝ teſtimoniũ pſentes litteras ſeu preſens publicũ inſtrumentũ per talem notariũ publicum ⁊ cauſe huiuſmodi coram nobis ſcriptam ſubſcribi ⁊ publicari mandauimꝰ. noſtriqꝫ fecimus ſigilli appenſione muniri. Datum ⁊ actũ

loco tali quo nos ad reddēdū iura
pro tribunali ſedere conſueuimus.
indictione tali. pōtificatus ꝛc̄. p̄ſen
tibus diſcretis ꝛc̄. talibus clericis
vel laicis. loco tali ꝛ hora tali ꝛc̄.

Sequitur de appellatione.

Lata ſententia diffinitiua ſi
ab ea non appellet pars cō
tra quam eſt lata infra .x.
dies: tranſit in rem iudicatam. fcīt
.c. ad conſultationem de re iudi. ꝛ
idem de interlocutoriis quo ad par
tem. vt in .c. dilecti de elec. in fi. et
etiam tactum eſt. s̄. vnde aduerten
dum ꝙ aliter appellatur ab interlo
cutoria ꝛ aliter a diffinitiua. nā cū
appellatio interponitur ab īterlocu
toria vel alio grauamine: oportꝫ ꝙ
in ſcriptis fiat ꝛ cū expreſſione cāe
iniuſte ſeu iniquitatis īterlocutorie
vel grauaminis. Iſta duo ſubſtan
tifice requirūtur ad appellationem
vallandam: etiam ſi cauſa ſit noto
ria. de quo per io. an. in .c. cordi ꝺ
appella. li. vi. in nouella. niſi qn̄ in
maioribus ꝛ reſeruatis interponit̄
appellatio. de quo in .c. vt debitus
in fi. e. ti. Et ſunt. xiii. que ocurre
re debent in appellatione ante ſentē
tiam ad ipſam appellationem vallā
dam. que colligūtur ꝛ enumerātur
in .c. cum dilectus de appellatio .
ꝛ ibi p hoſti. ſup verbo firmatum.
primū ꝙ cauſa in appellatione exp̄ſ
ſa ſit vera. 2m ꝙ exceptio opponat̄.
3m ꝙ coram iudice ꝓponatur. niſi
excuſet iuſta cauſa. 4m ꝙ appellet̄.
5m ꝙ corā iudice : niſi ex cauſa. 6m
ꝙ exceptio nō admittatur ſcilꝫ ꝙ
expectetur repulſa exceptione . 7m
ꝙ per iſtam repulſionem appellet̄.
8m ꝙ exceptio oppōita ſit legitima.
9m ꝙ grauamē illatū ſit vl' ōmiatū.
10m ꝙ in ſcriptis fiat appellatio. ut
.s̄. 11m ꝙ petantur apoſtoli . 12m ꝙ
ſi petierit appellatus: veniat appel
lās inſtructus iuxta .c. cordi. de ap
pel. li. vi. 13m ꝙ appellatio interpo
natur infra .x. dies. vt in .c. cordi
.s̄. alle. ꝛ in ſpe. parte. ii. e. ti. §. q̄li
ter. ꝟ. in ſumma. ꝛ hoc in appellatio
ne iudiciali. Sꝫ in appellatione ex
traiudiciali iſta omnia nō requirū
tur: quia ibi nō exigit̄ veritas cau
ſe ſed ſufficit veriſimilitudo. Item
nō requiritur ibi grauaminis illa°
vel cōminatio: ſed ſufficit ꝙ timea
tur inferri in futurū. de iſtis ꝛ aliis
differētiis ſcilꝫ in quibus differūt
appellatio iudicialis ꝛ extraiudici
alis vel etiā in quibus cōueniunt:
ſolet notari in .c. bone ꝺ appel. vbi
notantur tres differētie ꝛ tres cōue
nientie. Quando autē appellat̄ a
diffinitiua ſententia: tūc ſufficit ꝙ
lata ſententia: ille contra quem fer
tur ſi vult appellare poteſt verbo a
pud acta: dūmodo hoc faciat i cō
tinenti iudice adhuc ꝓ tribunali ſē
dente āteq̄ ſe diuertat ad alios ac
tꝰ. ut ī. l. litigatiōibꝰ. C. e. ti. ꝛ ī. c.
thezaurizate. ii. q. vi. in fi. ꝟ. litiga
tionibus. no. de appel. c. i. li. vi. in
fi. Sed ſi ex interuallo videlꝫ cum
iudex diuertit ſe poſt latam ſenten
tiam ad aliquos extraneos actꝰ vl'
ad prādium ꝛc̄. velit appellare: tūc
neceſſe eſt etiā appellare in ſcriptis
ſicut ab interlocutoria. vt in. l. ii. ff
e. ti. § .eo eni. exponūt ilico qꝺ po
nitur in .l. p̄dicta id eſt eadem die.

ut no. in. c. cordi. Itē a diffinitiua appellatur ſine expreſſione cauſe ut ibi ⁊ in iuribus ꝓxīe allegatis. vñ ſufficit appellanti dicere appello a tali diffinitiua ſententia tanq̄ iniq̄ ⁊c. de quo etiam in ſpe. ꝺ appel. §. qualiter in prin. Et tamē ibidē dif finiendo appellationem dicit ꝙ ap pellatio eſt ſentētie: vel grauaminis releuatio p reclamationem a mino ri ad maiorem iudicē facta ꝑtextu iniqui iudicis grauaminis vel iniuſ te ſentētie. Hoſti. etiā ponit plures diffinitiones in ſumma. e. ti. §. i. poteſt ergo ſic formari appellatio a grauamine vel interlocutoria iudi cis ⁊c.

¶ Forma appellatiōis a grauamine vel interlocutoria.

Coram vobis domino iudice tali. videlʒ ordinario. vel de legato. ⁊ te notario ac teſtibus hic ꝑſentibus. Ego talis pricipalis vel talis eius procurator procuratorio nomine talis actoris propono ⁊ di co animo appellandi ꝙ licet in cau ſa que inter talem actorem ex vna ⁊ ꝑdictum H reum de ⁊ ſuper tali re vel debito parte ex altera vertitᷣ in iudicio coram vobis domino iudi ce predicto exceptionem talem op poſuerim (⁊ ponatur tenor ſeu ſal tem mens ⁊ effectus ipius exceptio nis ⁊ in appellatione exprimatur) Et tunc ſubiungat (ſi velit) eā per vos admitti (alias ſi velit) peten do eam per vos admitti vel ſecūdū cōtenta ⁊ petita in ipa pronunciari Vos tamē domine iudex huiuſmo di exceptiōe legitime ſumpta ⁊ neg lecta: ipam tamē tacite repellendo: in ipſa cauſa ad talem vel talem ac tum exceptioni mee contrarium ꝓ ceſſiſtis. vel eandem exceptionē p vos ⁊ per veſtram quam tuliſtis in terlocutoriā ꝓnūciando ſic vel ſic minus iuſte repuliſtis. vel alias in cauſa huiuſmodi per talem veſtrā comminationē ſeu actum vel ꝑcep tum tale me indebite grauaſtis. vñ ab interlocutoria huiuſmōi iniqua ⁊ iniuſta ſeu a predicte exceptiōis nō admiſſione vel ſaltem tacita re pulſione. vel a tali veſtra commi natione ſeu precepto tali tanq̄ ini quo grauamine in his ſcriptis ad talem epiſcopum vel ad ſanctam ſe dem apoſtolicam ⁊ ſanctiſſimū in chriſto patrem ⁊ dominū dominum papam talem prouoco ⁊ appello. ⁊ apoſtolos primo ſecūdo ⁊ tertio et cum debita inſtantia mihi dari poſ co: ſubiiciens predictum H reum cum adherentibus ſuis proteſtatio ni domini pape talis. vel dñi pape ⁊ ſedis apl'ice. ⁊ ſpecialiter ꝓteſtor ꝙ appellationē huiuſmodi poſſim corrigere emēdare ⁊ innouare. ⁊ eā intimare verbo ⁊ proſequi ꝓut mi hi videbitᷣ expedire. Dicitur pri mo in forma coram vobis. quia co ram iudice ⁊ eiꝯ preſentia eſt appel landum. vt. ii. q. vi. biduū. de ap. ſuggeſtum: ſi eius preſentia poteſt haberi. vel niſi iuſtꝯ metꝯ excuſet: tunc debet proteſtari volens appel lare iuxta formam. c. vlti. e. ti. Et ſi plures ſunt iudices quoꝝ preſen tia ſimul haberi nō poteſt: tūc fiat ꝭm ꝙ habetur in cle. i. e. ti. quia tūc poteſt coram ipſis vel maiori parte ipſorum appellari ⁊ apoſtoli peti

poſſunt ſeparatim vt ibi. Aliqui in
appellationibus ſolent pmittere: cū
appellationis remedium ad releua
tionem oppſſorum in iure ſit inuen
tum. de ap. cū ſpeali. §. porro. ⁊ in
.l. pfecti pretorio. ff. d mu. cum ſi.
ſed de hoc nō eſt curandum qa iſta
ſunt verba iuris quoꝝ nō eſt neceſ
ſaria propoſitio. ſed ve. ba facti ſūt
proponēda. de quo in. c. ſi qs iuſte
de elec. li. vi. Item dicitur ordina
rio vel delegato ⁊c. qa debet expri
mi iudicis qualitas que ↄſideran
da eſt maxime quando ſuper appel
latione impetratur. de excep. dilec
ti. no. de appel. ex inſinuatione. po
ſtea fit mentio in forma appellatio
nis de proceſſu cauſe ⁊ de grauami
ne ſeu interlocutoria ⁊ cauſa iniqta
tis grauaminis ſeu interlocutorie:
quia hoc eſt neceſſe quādo ante ſen
tentiam appellatur vt dictum ē. ſ.
nam tūc nō ſufficit dicere appello
a tali interlocutoria tanꝗ iniuſta et
iniqua. quod ſufficit in appellatio
ne a diffinitiua. de quo no. in. c.
vlti. de no. ope. nū. Item dicitur in
forma appellationis ꝙ iudex non
admiſit exceptionem ſed ea ſpreta
proceſſit vel ipam per interlocutori
am repulit. nam duobus modis iu
dex repellit exceptionem videlꝫ ta
cite ⁊ expreſſe. Tacite quādo excep
tione neglecta iudex ꝓcedit ad ea
que ſe nō compatiūtur cū exceptio
ne propoſita. ut de app. ex parte ꝑm
ber. ⁊. e. ti. dilcō. In ſpe. de excep.
.§. ii. v. et nota. Nota etiā p io.
mo. in. c. i. de ap. li. vi. ⁊ tūc poteſt
appellari hoc expreſſo in appellatio
ne videlꝫ ꝙ ꝓcedat iudex exceptio
ne nō admiſſa. Expſſe repellit pu
ta quando per interlocutoriam pro
nūciat contra excipientem. Quid
autē faciēdum ſit quādo iudex nō
repellit expreſſe nec etiam tacite pu
ta procedendo vt dictum eſt. nec eti
am admittit ſed ſemper eſt in delibe
rando: forte vt excipiens fatigatꝰ
laboribus ⁊ expenſis ex diuerſ ter
minis quos iudex ad deliberandū
aſſignauit: cedere liti vel ab excep
tione recedere cogatur. no. in. d.
.c. dilecto de ap. qa vt dicit hoſti.
ibi. ſi iudex tertio requiſitus hu
militer expectato reſponſo tempore
congruo nō reſponderit: expreſſo
tali grauamine poterit appellari. de
quo plenius ibi. Item dicitur i for
ma appellationis a tali interlocuto
ria vel tali grauamine ⁊c. poſſunt
etiam plura grauamina exprimi in
appellatione. ſed caueat appellans
ꝙ ſint legitima et vera. nam cancel
laria vnum ſolum recipit grauamē
vel vnam appellationem tantū. de
quo in. c. cū cauſam de ap. ſup vl.
glo. vnde poſſet cancellaria forte
eligere cauſam falſam. ſup quolibꝫ
tamē grauamine dat vnum ſingula
rem vel ſpēalem reſpectum ad quoſ
dam iudices vt ibi no. ⁊ ex ſola cā
in appellatione expſſa ⁊ nō ex aliq
precedenti vel ſupueniēti: appella
tio iuſtificari poterit vel impugna
ri. vt in cle. appellāti. e. ti. Item di
citur in appellatione ad talem epm
vel papam vel alium. Si ſimplici
ter diceret appello. nō expreſſo an
ad epm vel papam vel alium: ad
quem videatur appellaſſe? vel ſi di
cat appello ad maiorem? no. in. c.

vt debitus de app. ⁊ dicitur ibi ꝙ intelligitur ad proximū appellaſſe. de quo etiā in ſpe.e.ti.§.nūc tracte mus.v.quid ſi quis ⁊.v. ſe. vtrū autē valeat appella° alternatiua vi delicet ſub hac forma. Appello ad archiepm vel papam quando ab e piſcopo appellatur. vel ſic appello ad epm vel archiepm cū appellatur ab inferiori epiſcopo.no de offi.de le.ſi is cui li.vi.in glo.penul.⁊ ſu per ea.⁊ melius in queſtione poſita ſuper regula in alternatiuis de re. iur li.vi. Et dicitur in cōcludēdo ꝙ in primo caſu ſcil3 quādo appel lat ab epiſcopo ad archiepiſcopū vel papam:tenet appellatio dūmō appellans eligat certum tempus in fra quod debuit appellare. videl3 infra decendiū. In 2°caſu valet eti am appellatio.quia tunc inquantū exprimit de archiepo:hoc eſt inutile quia eo caſu non poteſt ad archie piſcopū appellare epo medio omiſ ſo.de appel.dilecti vlti. ſed inquātū ad epm:eſt vtile.vt in regula iuris vtile per inutile de regu.iu.li.vi. Et quomodo gradatim ſiue ſeria im eſt appellandum ſi tamen omit titur medius ⁊ nō opponitur exceptio: an teneat appelatio vel hoc caſu va leat conſuetudo vel vſus:notat in .d.c.dilecti. Et ſi vnꝰ appellantiū vel litigātiū appellet ad archiepm aliꝰ ad papā:qd iuris:vide in.c.ſi duobus de appella. Item ſubiun gitur in appellatione:apoſtolos 1°. 2°.3°.⁊ cum inſtantia peto ⁊c.de h° .ii.q.vi.pꝰ appellationē.§.vl.ad fi.⁊ in.l.a iudicibus.C.e.ti. ſuffi cit tū ꝙ illa petitio fiat vnico con textu.ut in cle.quāuis rigor de appel. et de iſtis apl'is infra patebit. ⁊ nō eſt de ſubſtantia appellationis ꝙ in ea petantur dummō petantur poſtea infra.xxx.dies.vt in.l.i.ff.de ap. de quo in ſpe.parte.iiii.de appel.§. ſequitur ad fi.⁊ nō in alle.cle. quāuis de appel.in glo.lex dicit. Poſtea in forma ſequitur de adherentibus: quomodo appellans adherētes ſibi ſubmitit protectioni eius ad quem appellat. De iſtis adherentibꝰ habe tur in.c.vt circa de elec.li.vi. Di uerſas formas appellationū a gra uamine vel interlocutoriis: ponit guil.in ſpe.parte.iiii.§.i. Et vt ſu pra tactum eſt:cauſa debet exprimi in appellatione ante ſentētiā interpo ſitam. ⁊ illa debet eſſe rationalis et vera.vnde quilibet appellans hab3 ꝓbare duo.ſcilicet cauſam appella tionis eſſe legitimam:⁊ ad hoc ꝓbā dum non requiruntur teſtes vl' inſtru menta ſed ē i arbitrio boni viri ſcil3 iudicis:videlicet an cauſa ſit talis que ꝓbata debeat legitima reputari. ut in.c.vt debitus de appel. Item ꝓbare debet appellans ipa3 cauſam appellationis fore veram.⁊ ad hoc requiritur ꝓbatio.ut in.c.cū ſpeāli .e.ti.niſi appellans optuliſſet ſe ꝓ baturum veritatem cauſe coram iu dice.a quo alias non fuiſſet admiſ ſus vt pro tanto appellaſſet.de q° dicendum eſt ut in.c.interpoſita.e. ti.deb3 ergo cauſa appellationis ēē vera:alias appellatio eſſ3 fruſtrato ria vt in.c. vt debitus ſupra alle gato.

Forma appellationis a diffini tiua.

Appellatio a diffinitiua pote
rit ſic formari quando in ſcrip
tis ex interuallo appellatur. Coram
vobis tali iudice ego talis principa
lis vel talis ꝓcurator ⁊c̃. vt. ſ̃. in
precedenti forma. dico ⁊ propono
animo appellandi ꝗ. x. diebus nũ
dum elapſis in cauſa tali que inter
me ex vna ⁊ talem aduerſariũ meũ
partem ex altera de ⁊ ſuper re vł de
bito tali aſſignato vertebatur in iu
dicio coram vobis: ſententiã cõtra
me ⁊ ꝓ aduerſario meo tuliſtis dif
finitiuã ſi ſententia dici iure merea
tur: me per eandẽ ſentẽtiam veſtrã
pretenſam eidem meo aduerſario ĩ
petitione ꝑ eum minus iuſta condẽ
nandum cenſuiſtis. vel eundem ad
uerſarium a mea impetitione abſol
uendo ⁊ mihi ſuꝑ petitis perpetuũ
ſilẽtium imponẽdo. Idcirco ab ea
dem ſententia p̃tenſa tanq̃ iniqua ⁊
iniuſta ipius nullitate ſemper ſalua
ĩ his ſcriptis ad talem appello ⁊c̃.
ut. ſ̃. in alia forma. Vel breuiter
poſſʒ ſic dictari iſta appellatio. a ta
li ſententia peruerſa diffinitiua per
vos dominũ iudicem in tali cauſa
contra me ⁊ pro aduerſario meo ta
li lata tanq̃ iniqua ⁊ iniuſta in his
ſcriptis appello ad talẽ ſedem ⁊c̃.

An autẽ dies late ſentẽtie ſit inſerẽ
da in appellatione vel ꝑſona aduer
ſarii in ea exprimẽda: ⁊ quid ſi plu
res habet quis aduerſarios vnũ ex
primit ⁊ alium ſubticet ⁊ de quibuſ
cunqꝫ aliis. tractat ſpe. parte. iiii. de
appel. §. i. v̓. ſi vero appellat. nec
de iſtis eſt curãdum multum: quia
notarius qui de appellatione cõfi
cit inſt. umentum: talia debet decla
rar̃. ⁊ ſic d̓ die late ſentẽtie cõſtabit
ꝑ inſtrumentum ſentẽtie. de die ve
ro interpoſite appellationis: ꝑ ĩſtru
mentum appellationis patebit. Cũ
vero appellatur ilico a ſentẽtia vi
ua voce apud acta nõ eſt neceſſe da
re formam. quia per ſentẽtiam que
immediate lata eſt ⁊ a qua in conti
nenti appellatur ſatis cõſtare põt.
quis. contra quem. a qua ſentẽtia.
a quo iudice. vel ad quẽ iudicem
appellatur: licet iſta in appellatiõe
nõ exprimantur. Dicat ergo ille cõ
tra quem lata ẽ ſentẽtia. Ego talis
a tali ſentẽtia tanq̃ iniqua ⁊ iniuſ
ta ad talem ſuperiorem appello. Et
aliquãdo ſententia ꝯtinet plura ca
pitula ⁊ in vno fertur ꝓ vna pte ⁊
in alio ꝓ alia ⁊ ſic vtraqꝫ ps appel
lat ab ea. d̓ q° i. c. raynũciꝰ ⁊ ray
naldus de teſ. ⁊ vlti. vo. Notariꝰ
autẽ ſic cõficiat ſuꝑ appellatione ĩ
ſtrumentum appellationis. In no
mine domini amen. anno tali. indic
tione tali. pontificatꝰ pii pape. ii.
Anno tali. die tali. hora tali vł q̃ſi.
in oppido tali. in domo tali. vel lo
co tali. coram iudice tali. in mei no
tarii publici ſubſcripti ⁊ teſtiũ ſub
ſcriptoꝝ preſentia ꝑſonaliter cõſti
tutus diſcretꝰ vir talis principalis
vel eiꝰ procurator procuratorio no
mine habens in manibus ſuis vnã
papiri cedulã: infraſcriptam appel
lationem in ſe ꝯtinẽtem. quã appel
lationem interpoſuit ⁊ perlegit ꝓut
in ipſa cedula continebatur. ſeu ſc̓m
eiuſdem cedule appellatiõis formã
⁊ tenorem appellauit. apoſtolos pe
tiit. proteſtabat̓. ⁊ alias fecit ſicut
exprimit̓ ĩ eadẽ. Cuiꝰ appellacõis

tenor de verbo ad verbum ſequitᷣ ⁊
eſt talis. Corã ⁊c. Qua appellatiõe
ſic interpoſita ⁊ apoſtolis petitis a
iudice ſupradicto: idem iudex ap
pellationem eandẽ plectam ⁊ iterpo
ſitam habuit: copiam eiuſdẽ appel
lationis ĩterpoſite petiit. ⁊ eam ſibi
p eundem appellantem vel eius ꝓ
curatorem traditam. ⁊ talem termiᵐ
iuris ad dandũ apoſtolos ſibi ⁊ p
eum recipiẽdum eoſdem ei ꝓ termi
no aſſignauit. vel infra terminũ iu
ris ſe apoſtolos daturum ꝓmiſit ei
dem. ſup quibus omnibus ⁊ ſingu
lis idem appellans vel ipſius procu
rator p me notarium publicum vt
ſibi vnũ vel plura conficere inſtru
mẽta requiſiuit. Acta ſunt anno. in
dictiõe. menſe. die. hora. ⁊ loco qui
bus. ſ. ⁊c. pñtibus ⁊c. Et appel
latio ſemper poteſt interponi ſiue
dies feriata ſit ſiue non. ⁊ peti pñt
apoſtoli etiã extra locum iudicii.
In loco tamen congruo ⁊ honeſto
et hora congrua: non quando iu
dex eſt in balneo vel in menſa. vt
in cle. q̃uis rigor de app. ⁊ ſufficit
appellationem interponi coram iu
dice ⁊ iudici ſcripta offerre licet ip
ſius appellationis tenor nõ legatᷣ.
vt in. c. appellatio. e. ti. li. vi. Et ꝙ
dicitur in inſtrumento ꝙ iudex aſ
ſignauit certum diem ad dandũ vł
recipiendum apoſtolos vel dicit ſe
daturum infra terminũ iuris vel in
termino iuris qui eſt. xxx. dierum:
hoc poteſt iudex ⁊ in arbitrio ſuo
ẽ: vt ꝓbat cle. q̃uis rigor. ſ. alle.
Et iſti. xxx. dies currũt a tempore
interpoſitionis appellationis ⁊ nõ
a die ſententie vel grauaminis. vt
cꝫ ibi gẽzel. ⁊ cũ eo tenꝫ rota ꝓpter
motiua ⁊ rationes quas inducit. li
cet io. an. in. d. cle. q̃uis teneat ꝙ
a die ſententie. Et niſi appellans pe
tat apoſtolos infra. xxx. dies vel ĩ
termino p iudicem aſſignato: appel
lationi renũciat. vt in. d. cle. q̃uis.
Et iudex tenetur illas dare appellã
ti ⁊ petenti. alias ipiꝰ proceſſus nõ
valebit. vt in cle. i. ⁊. c. ab eo. e. ti.
li. vi. Et appellans nihilominꝰ po
teſt proſequi appellationem ſuam.
vt in. d. cle. q̃uis in fi. Et ibi no.
etiã in glo. an gratis dari debeant a
poſtoli vel expenſis ipſius appel
lantis.

Quid ſint apoſtoli.

¶ ſunt apoſtoli quedã littere
breuis forme vel verboꝝ. que
ſcriptura nõ eſt de ſubſtantia iudi
cii ad quod appellatur: inſtruens
motum iudicis ⁊ totius appellatio
nis circunſtantias breuiter cõprehẽ
dens. probatur. ii. q. vi. poſt appel
lationem ⁊. c. forma. Et dicũtur a
poſtoli ab apos quod ẽ ſupra ⁊ ſto
lon miſſio quaſi miſſio ad ſuperio
rem. Et debent cõtinere quis ap
pellat. a quo. ꝯtra quem. ſup quo.
⁊ ex qua cauſa. Et an ille a quo ap
pellatᷣ deferat appellationi vel nõ.
⁊ quare hoc fiat vel nõ: notatᷣ in. l.
vnica de libel. dimiſ. ⁊ in. c. cordi
de appel. li. vi. No. etiã in. d. cle. q̃
uis. e. ti. ſuperius alle. ⁊ in ſpe. pte
. i. e. ti. ꝗ. pe. Et ſunt plures ſpecies
apoſtoloꝝ. nam quedã ſunt cõuen
tionales: vt qñ pars admittit. alii
dimiſſorii: qñ dimiſit appellatiõeꝫ
ſiue in iudicio ſiue extra iudicium
iudice eã reſerante vł tacẽte. de ap.

.c.ſepe.⁊ in .c. abbate. Alii ſunt teſtimoniales quia teſtificantur de appellatione facta coram iudice vel aliis honeſtis perſonis. Alii ſunt delatorii.p quos apparet ꝙ iudex appellationi detulit ⁊ appellãtẽ a ſua iuriſdictiõe exemit.⁊ cauſam ei ad quem appellatum eſt remittit. Alii ſunt reuerẽtiales vt qñ propter reuerentiã ſupioris appellationi defert᷑ vt in .l.eos.§.ſuper his.C.de ap. Alii ſunt refutatorii.per quos apparet ꝙ iudex nõ defert appellationi ſcilꝫ cũ appellatio eſt friuola ⁊ fruſtratoria.talibus enĩ appellationibꝰ nõ eſt deferẽdum a iudice.nec equitati iuris defertur. vt in.c.cũ appellationibus de ap.li.vi. vnde ut ſciatur cui appellationi eſt deferendũ vel non : ſciendum ꝙ quadruplex eſt appellatio. Eſt enim quedã appellatio manifeſte fruſtratoria : vt quãdo appellatur in crimine notorio. Alia eſt latens fruſtratoria: vt quando in appellatione exprimit᷑ notabilis vel rationabilis cauſa.ſꝫ illa eſt falſa.Et eſt latẽs probabilis ut quando exprimitur in ea cauſa iuſta ſed a iure nõ expreſſa. Et poſtremo alia manifeſta probabil᷑ vt quãdo exprimitur cauſa iuſta a iur expreſſa mãifeſte notoria.ut lite nõ cõteſ.c.ii.et ſic attenditur etiã qualitas appellationis. attenditur etiã qualitas iudicis: videlꝫ an ſit delegatus cũ clauſula appellatione rẽota.vel ſine tali clauſula ſi ordinarius.prima appellatio repellitur a iure ⁊ a iudice quocũqꝫ. 2ª repellitur a iure ſed a iudice admittit᷑ quouſqꝫ conſtet de falſitate cãe. 3ª admittitur a iure ⁊ a iudice.niſi ſit datus cũ clauſula appellatione remota.iſte non tenetur deferre appellationi. quarta admittit᷑ a iure ⁊ a iudice. ⁊ ita poſt pe.⁊ abba.no.io.an.i.c. paſtoralis de appel.Et qñqꝫ iudex aſſignauit appellanti terminũ in datione apoſtoloꝝ ad appellationis ſue proſecutionem.ut i.c.cũ ſit rhomana de appel.cũ concor. Utrum autẽ iſtius termini aſſignatio habeat vim delatiõis:ſolet notari in.c. alle.de ap.plenius in.c.cũ appellationibus.e.ti. li.vi. ⁊ dicit᷑ ibi ꝙ non quia iſta ponũtur ibi ut diuerſa. Si vero dicit notarius ꝙ iudex benigne recepit appellationem : an intelligitur delata.no.in ſpe de ap. §.nũc dicamꝰ in fi. Dicit ibi guil. ꝙ nõ videtur iudex detuliſſe. Sed quid ſi iudex ſimpliciter dat apoſtolos nõ exprimendo an deferat vl᷑ nõ? dicit ab.ꝙ deferre videtur.ita no.ipe in.c. dilecto de appel. Idẽ ſi dat acta pro apoſtolis quia tunc dediſſe intelligitur.ita deciſum ẽ in rota. An autẽ poſtqꝫ iudex detulit appellationi poteſt delationem ipſam reuocare? vide de ap.cõſtitutus.ii.de accu. meminimꝰ.de ap. cũ appellationibus li.vi.Et tenent doc.ꝙ nõ poſſet etiam re ĩtegra manente.licet io.tenet contrariũ p duas rationes. prima quia ĩterlocutoriam poteſt reuocare:igitur ⁊ delationem. 2ª quia appellans poteſt reuocare appellationem:igitur ⁊ pari ratione iudex delationem. ſed iſte rationes nõ ligãt.ut ibi no. Et qñ iudex detulit appellationi: an poſt delationem poteſt ſtatuere terminũ

appellanti. no. etiã in alle. c. cũ ap
pellationib⁹. ⁊. bu. de ma. contrac.
in glo. iiii. ⁊ tenetur ꝙ ſic. vt tenet
io. an. in. d. c. cum appellatiõibus.
in nouel. per plures rationes. ⁊ ibi
patet. Et eſt aduertendum ꝙ aliqñ
iudex defert appellationi: aliqñ ps
appellata ſed ob reuerentiam iudici
alem: iudex dicit᷑ appellationẽ reci
pere: pars vero dicit᷑ illam approba
re. vt no. de appel. c. interpoſita. in
poteſtate ergo vtriuſq; eſt ſcilicꝫ iu
dicis ⁊ appellantis: approbare appel
lationem. vnde appellans etiam iu
dice inuito poteſt approbare ⁊ etiã
ecõtra iudex poteſt eam admittere
q̃ꝫuis diſpliceat parti. et ſic in hoc
eqparant᷑ iudex ⁊ appellans. ſed iu
dex et appellans eqparant᷑ in vno
videlicet in termino aſſignando. ut
in. c. perſonas. ⁊ in. c. oblate de ap.
ſed in poteſtate ſolius appellãtis ẽ
an appellet vel nõ ⁊ ſub qua forma.
caueat tñ ille ne erret. vt i. c. i. e. ti.
li. vi. In ptãte ⁊ arbitrio ſolius ap
pelatoris ẽ: ã velit pĩcipale nego^m
tractari ĩ curia vl' nõ. vt in. c. cordi
. s̃. alle. Effectus delationis eſt:
ꝙ per eam abdicatur iuriſdictio iu
dicis a quo: ⁊ in ſuperiorẽ ad quẽ
tranſfertur. vt in. c. cum appellatio
nibus ſepe alle. Effectus vero ter
mini aſſignatiõis eſt: ꝙ in termino
appellationis non ꝓſequens appel
lationem ſuam inducit᷑ renunciatio
⁊ deſertio appellationis. ⁊ actus a
q° emiſſa eſt appellatio manet rat⁹
vt in. c. cum ſit ⁊. c. cum rep̃henſibi
lis ⁊ i. c. ſepe ꝺ ap. Et terminus iſte
homini ſtatuit᷑ vl' addit᷑ ad arripiẽ
dum iter vel ad p̃ſentandũ ſe ſupi

ori ad quem eſt appellatum. de q°
in. c. perſonas in glo. ii. ⁊ ſuper ea.
Iſtius tamen termini: diuerſi inſur
gunt ⁊ cauſant᷑ effectus ſcd̃m ꝙ in
ip̃ius aſſignatione aliqua cõcurrãt
vel non. nam aliquando appella°
ſolum recipit᷑ a iudice ita ꝙ cũ aſ
ſignatione termini concurrit dela°
iudicis. aliquando ſolum appro
batur a parte. aliquando concurrit
vtrũq;. quia recipit᷑ a iudice ⁊ a p
te approbatur. aliquando neutrum
fit: qa nec recipit᷑ nec approbat᷑. ſi
g° appella° recipit᷑ a iudice vel etiã
approbat᷑ a parte: tũc termin⁹ hõis
habet vim peremptorie. ita ꝙ nõ ve
niente conſtituit cõtumacem: ſic ꝙ
in articulo appellationis contra eũ
vt contra contumacem ꝓcedi põt.
et tenetur mittere ꝓcuratorẽ ſuffici
entem: ſaltem ad articulum appella
tionis expediẽdum. vt in. c. ſepe ⁊
in. c. nicholao de ap. Idem ⁊ forti⁹
vbi vtrũq; concurrit: ſcilicꝫ recep°
iudicis ⁊ approbatio partis. ſꝫ vbi
neutrum interuenit quia nec recipi
tur a iudice nec approbat᷑ a parte:
tunc ſufficit mittere ꝓcuratorẽ ad ĩ
petrandum ⁊ contradicendum tm̃.
nec ꝓceditur in articulo appellatio
nis contra abſentem. ut no. in. d. c.
nicholao. licet glo. ibi videt᷑ tenere
otrariũ. Si autẽ recipit᷑ ⁊ approba
t᷑ appellatio ⁊ cum h° petat appella
tus ꝙ veniat appellans inſtruct⁹:
nedum ad articulum appellationis
ſed etiam ad cauſam principalem.
vt in. c. cordi de ap. li. vi.

Forma apoſtoloꝝ dimiſſorioꝝ.

Forma apoſtoloꝝ qui dimiſſo
rii vocãtur eſt talis. Sciſſimo

in chriſto patri ⁊ dño dño N diui
na ꝓuidētia ſacroſcē rhomane et v
niuerſalis eccleſie ſummo pōtifici.
Talis epus vel officialis eius deuo
tus fidelis ac obediens poſt deuo
ta pedum oſcula beatoꝝ. Nouerit
ſanctitas veſtra ꝙ cū in cauſa que
inter A ex vna parte et B ex altera
parte de et ſuper re vel depoſito tali
vel de ⁊ ſuper domo vel fundo tli
coram me in iudicio vertebat᷑: ſen
tentiam pro ꝑdicto A ⁊ contra B
ꝑfatum tuli diffinitiuam vel inter
locutoriam ſic vel ſic ꝓnunciando
ſuper exceptione taliter ⁊c. Et quia
ab huiuſmōi ſentētia diffinitiua vl
interlocutoria idem B ad ſanctita
tem veſtram ⁊ ſanctam ſedem apli
cam appellauit: idcirco ipm B ap
pellantem a meo iudicio dimitto ⁊
ad veſtram ſanctitatem ad examinā
dū his litteris dirigo: ſibi litteras
huiuſmodi ſigillo meo ſigillatas cō
cedens i teſtimonium ꝑmiſſorum.
Datum ⁊c. Et hoc cum appellatum
eſt ad papam. ſi vero appellatū eſt
ad inferiorem puta ad epm vel ar
chiepm: ſcribatur ſub eadem forma
vbis competētibus mutatis: dicen
do. Reuerendo vel reuerendiſſimo
⁊c. Aliqui vero non dirigunt ſupi
ori ſed ſcribunt Vniuerſis. Aliqui
breuiter expediendo dicunt ad ap
pellantem verbo vel in cedula nuda
ſcribunt in hec verba vel ſilia. Quia
tu a me appellaſti a tli ſentētia mea
diffinitiua vel interlocutoria: ideo
ab obſeruatione mei iudicii his a
poſtolis te remitto ⁊ ad eius examē
ad quē appellaſti dirigo Et ſi volu
erit ſibi ſtatuere terminū: ſit ille triū
vel quattuor mēſiū ſpatium. vel di
em talem ſtatuo pro termino ad iter
arripiēdum ꝓ appellatiōis tue pro
ſecutione facienda vel ad repreſen
tandum te cōſpectui ſedis apoſtoli
ce vel alterius ſuperioris ad quem
appellaſti.

Forma apoſtolorum reuerētialiū.

Orma apoſtolorum reuerētia
lium pōt eſſe talis. Scīſſimo
vel reuerendiſſimo ⁊c. vt. ſ. Talis
actor vel talis reus in tali cauſa q̄
inter ipm ex vna ⁊ talem parte ex al
tera: de ⁊ ſuper tali re vel eius occa
ſione in iudicio coram me vertebat᷑
a ſententia diffinitiua vel interlocu
toria ⁊c. ad ſanctitatem vel reueren
tiam veſtram appellauit. ⁊ ꝗuis ap
pellatio ſua mihi friuola videbat᷑:
tamen ob reuerentiam veſtram eidē
ſue defero appellationi. ſtatuendo
ſibi terminū ⁊c.

Forma apoſtoloꝝ refutatoriorū
quando eſt appellaum ab īterlocu
toria.

Anctiſſimo vel reuerendiſſimo
vt. ſ. Nouerit ſanctitas vel
reuerentia veſtra ꝙ talis a me ī tali
cauſa que coram me inter ipm ⁊ tlē ꝫ
ſuper re tali vertebatur: ad ſanctita
tem veſtram vel reuerentiam appella
uit ⁊c. Et quia huiuſmodi appella
tio eſt friuola ⁊ fruſtratoria ex tali
cauſa. ideo cū hmōi appellatiōib⁹
nec ius deferat: nec ſit per iudicem
deferendum: nec ego defero. et hos
apoſtolos refutatorios ſibi tradidi
atq̄ trado. in quoꝝ teſtimoniū ⁊c.
vt ſupra. Et ponitur iſta forma ꝺ
īterlocutoria. quia qn̄ a diffinitiua
appellatur tunc neceſſe ē deferre: qa

ius defert de iuriur. uenientes. de ap. non ſolum li. vi. Judices mo dernis tēporib9 raro tales litteras dirigunt ad ſuperiorē: ſed faciliter ſe de his apl'is expedientes dicunt verbo ad appellantem vel eius ꝓcuratorem ſub hac forma. Appellatiōi tue ob reuerentiam ſedis apoſtolice vel talis ſuperioris ad quē appellatum eſt deferim9 ſeu defero. ⁊ talē tibi terminum ꝑfigo ad appellationem tuam ꝓſequendam. Vel quia appellatio tua nobis videtur friuola: ideo ei nō deferimus: hāc reſpōſionem tibi ꝓ apoſtolis refutatorijs cōcedentes. Et hec faciunt iudices ſibi per notariū loco apl'orꝝ ſcribi. et ſcribit notarius ſi vult appellationem ⁊ apoſtolorꝝ dationem in eadem carta ſeu in vno ⁊ eodem inſtrumento ponēdo in fine inſtrumēti appellationē de qua ſupra. Item anno. indictiōe. pontificat9 qbus ſupra. die tali. menſe tali. loco tali. coram iudice ꝑdicto ac mei notarii publici ⁊ teſtium infraſcriptorum preſentia perſonaliter cōſtitut9 predict9 N appellans vel talis eius ꝓcurator: apoſtolos per dictū dn̄m iudicem ſuper appellatione ſua predicta cum inſtātia humiliter ſibi dari poſtulauit. cui ipē iudex ſibi dando apoſtolos in hec verba reſpōdit vel cedulam ſcriptam tradidit ⁊ in ea otenta pro apoſtolis ſibi dedit. cui9 tenor talis eſt (⁊ ſcribat tenorē ſeu formā apoſtolorꝝ) ⁊ ſubiungat poſtea: ſuper quib9 ōnib9 ⁊ ſingulis vt ſupra in inſtrumēto appellatiōis Si autem iudex terminū datum ad dandum ⁊ recipiendum apoſtolos

prorogat ad alium diem: an tūc iterato appellans tenetur cōparere ſeu apoſtolos petere? vel ſi reſpōdit iudex apl'os ſe daturum certo termīo ꝑfixo: quid iuris? legit' ⁊ no. in cle. q̄uis rigor ſuperius alle. Et ita ſūt iſta expedita que ſequūtur ſentētiā quādo ab ea appellatur: quia tunc ſententia non debet exequi: cum per appellationem ſit ſuſpenſa. ut in d. c. veniētes de iuriur. ymmo qcqd poſt ſententiā etiam ante appellationem per iudicem vl' aduerſariū fit: totum reuocabit' per modum attēptati. de quo plenius in. c. non ſolū. §. alle. Si vero a ſententia non fuerit appellatum et ſic tranſit in rem iudicatam: tunc ipa ſententia debꝫ exequi. alias parum prodeſſet ſentētias dare niſi mādarentur executiōi vt de re iudi. c. cum aliquibus. Aduertendum eſt tamen ꝙ ſunt q̄dam ſententie que nunq̄ꝫ tranſeunt in rē iudicatam: vt ſunt ſententie quarū obſeruantia induceret periculū aīe. de re iudi. tenor. ⁊. c. conſanguinei de fri. ⁊ maleſi. c. fraternitatis cum ſi. Quedam ſunt que ſtatim trāſeūt in rem iudicatā: vt eſt ſententia excōicationis. de ap. c. paſtoralis. de ſenten. exco. per tuas. que tamē ꝓprie non eſt ſententia. ⁊ hoc verum quia ſtatim tranſit in rem iudicatā quo ad priuatam vtilitatem: ſed q° ad publicam vtilitatem tangentem periculum aīaꝝ: nunq̄ꝫ trāſit. ar. c. pia de excep. li. vi. nam ſemper auditur conq̄rens de iniuſta excōicatione. de offi. dele. cum cōtingat. ⁊. c. excōicato de reſcrip. Sunt et q̄dā caſus in quibus diffinitiua ſentē-

ſtatim tranſit in rem iudicatã. que nõn. d̃ re iudi. ſup rubrica. Queda͂ ſententie tenent medium quia tranſeunt in rem iudicatam: non ſtatim ſed poſt. x. dies. ⁊ illud regulariter optinꝫ in ſententiis ubi extrema ſunt caſualia. ut no. de re iudi. ſuper ru. ⁊ in. c. ↄſanguinitas. e. ti. et hoc qñ ſentẽtia tenet licet ſit iniuſta. ſecꝰ tamen ſi eſſet nulla: quia tunc nõ tranſit. de re iudi. c. i. Et modos nullitatis ponit guil. in ſpe. de ſen. ꝓla. §. iuxta ꝓpoſitum. Et dicit̃ ſententia nulla ut ſequitur: quia lata eſt contra ius conſtitutiõis. nulla vero nõ tranſit in rem iudicatã: iniuſta ſic ut dictũ eſt. Et ſolet ſic diſtingui. quãdoqꝫ ſententia eſt nulla nec ſeruatur: ut ſi contra ius cõſtitutionis eſt lata exꝑſſe. qñqꝫ eſt nulla ſed ſeruatur donec de nullitate conſtet: ut ſi eſt lata per falſos teſtes vel falſa inſtrumenta. quia illa eſt nulla in veritate ſed eſt aliqua ĩ opinione. de quo de exceptiõibꝰ cũ venerabilis. qñqꝫ nulla ẽ: ⁊ tranſit ĩ rẽ iudicatã pꝰ. xx. ãnos ut ibi no. de quo per hoſti. i. c. cum bertoldꝰ de re iudi. ſententia ergo que tranſit in ram iudicatã in actione perſonali mandabitur executioni poſt tẽpꝰ q̃drimeſtre. quia iſtud tempꝰ qñ in actione perſonali conceditur a iure ut in. c. cõquerẽti de offi. dele. põt tamen huiuſmõi tẽpus artari vel ꝓlongari per iudicem ex cauſa. ſine cauſa autẽ nõ põt. alias ſi artauerit ſine cauſa: ſuppleť a lege ut ibi no. ⁊ in ſpe. de ſen. exco. §. videndum in prin. Et fiat executio in hmõi actione perſonali iſto modo vel ordine. quia ꝑcipietur reo ꝙ pecunia in qua eſt condẽnatus actori: ſibi ſoluat. ⁊ an ipe cõdẽnatꝰ ad ipiꝰ pecunie ſolutionẽ ꝑciſe cogi debeat actore inſtante ⁊ petente: tractat io. an. in addi. ſpe. ꝙ guil. de fiſcatoris in iſta queſtione tenuit: condemnatum ſi habeat pecuniam ad illud teneri. ſi vero non habeat victus in pecunia unde ſatiſfaciat: executio fiat in rebus ſuis. ⁊ primo in mobilibus ſic ꝙ capiant̃ mobilia ſique poſſidet. ſi mobilia nõ habet: recurrit̃ ad imobilia. ſi neqꝫ immobilia poſſidet: peruenitur ad nomina ſiue iura: ſcilicet ad ipius ↄdemnati nõiati debitores: ſic tamen ꝙ nõia debitoꝝ debita confitẽtium ⁊ nõ negantium ſub pignore capiantur. d̃ quo ĩ ſpe. de ſen. ex. §. ſeqt̃ videre.

In actiõe reali ſtatim executio fit poſtq̃ʒ ſententia tranſiit in rem iudicatam. vel ſi actum eſt ad fundum vel ad domum: mittendꝰ eſt actor in poſſeſſionem eiuſdẽ rei. de re iu. c. cum bertoldus in fi. nec tamen alias tunc ſufficit dare pignora ſed reqritur corporalis traditio poſſeſſionis. ut in. c. cum aliquibꝰ de re iudi. ⁊ quomõ iudex mandauit executori ſuo ꝙ eandẽ rẽ actori adiudicatam perſoluat ⁊ corporalem eiꝰ poſſeſſionem det ipi actori: guil. ponit in ſpecu. de ſenten. excomunica. in. v. §. ſequitur. et hmõi preceptum ſcribi debet in actis ꝑ notariũ iſto modo. Talis iudex curie talis exequendo ſententiam diffinitiuã in cauſa tali per eum datam vel per talem iudicem inferiorem vel ipius delegatũ latam: manu talis notarii

vel ſubſcriptā ac ipi⁹ iudicis ſigil lo ꝛ predicti notarii ſigno ſigillatā ꝛ ſignatā precepit ꝛ iniunxit tali ex ecutori ſeu curſori ſiue nūcio ꝙ rem talē tali actori per predcāꝫ ſententiā iudicatam: eius poſſeſſionē corpo ralem det ꝛ aſſignet eidem actori: ꝓ dictum reum amouēdo ab eadem. Acta ſunt ꝛc̄. Vel ſit preceptum per litteras iudicis dirigendas executo ri: ꝛ tunc pōt ſcribi ſub hac forma.

Mandatum iudicis factū execu tori ad exequendū ſententiam.

Alis iudex tali actori diuino rum ꝛc̄. Salutem in domino. Pridem acta inter talem actorē ex vna ꝛ talem reum de ꝛ ſuper re tali fundo vel domo et eius occaſione parte ex altera: materia q̄ſtionis et cauſa huiuſmodi intentata ꝛ intro ducta in iudicio coram nobis. nos in cauſa eadem iure ꝛ iudiciario or dine obſeruato ꝓcedentes: ſententi am tulimus diffinitiuam: predicto actori rem petitam per eum adiudi cando. ac prefatum reum ad tradi tionem ſeu reſtitutionem rei eiuſdē ꝛ in expenſis litis ↄdemnādo ꝓut in ſententia noſtra plenius contine tur. verum quia parum prodeſt ſen tentias ferre niſi executioni deman dentur: idcirco pro pare memorati actoris humiliter reqſiti ad predcē ſentēᵉ executiōꝫ duxim⁹ ꝓcedēdū. vobis ergo in virtute ſcē obie firmi ter ꝛ diſtricte precipiendo mādam⁹ quaten⁹ prefatū N actorē in corpo ralem et realem predicte rei vt ꝑfer tur adiudicate poſſeſſionem īduca tis. ac ipſam rem ꝛ eius poſſeſſionē tradatis ꝛ aſſignetis: ſupradictum reum eiuſdē rei detentorē abinde re mouēdo: monentes eundem N reū quē nos pēptorie ꝑ pñtes mōem⁹ vt infra ſex dierū ſpatiū a notifica tione ſibi facta cōputando. quorū duos pro primo ꝛc̄. ab eiuſdem rei detentione ꝛ occupatione deſiſtens: eam prefato actori vacuam ꝛ liberā tradat ꝛ ad ipſius corporalem ꝛ pa cificam poſſeſſiōem admittat. ſibi ꝙ ſummam. xx. florenoꝝ ſeu libra rum denariorum talium pro expen ſis per eū in lite predicta factis co ram nobis reſtituat et perſoluat. et alias predicte noſtre ſententie hūili ter pareat ꝛ intendat. alioquin con tra ipſum per cēſuram eccleſiaſticā ꝛ alia iuris auxilia ꝓut de iure po terimus procedemus: dicte noſtre executioni. vt ſupra in formis alio rum mandatoꝝ. Et ſi executio illi⁹ precepti iudicis fit per curſorē ſeu nūcium: habebit referre iudici diem ꝛ formam executionis et quicquid factum eſt per eum. ꝛ iſto modo ex ecutio ſcribitur in actis. N talis cu rie curſor nūcius ſeu executor retu lit ſe de mandato iudicis in vim ex ecutionis ſententie talis in tli cauſa late. die tali ꝛc̄. dediſſe ꝛ aſſignaſſe talem corporalem poſſeſſionem talˀ fundi eidem victori per eādem ſen tentiam adiudicati. quē talis deuic tus tenuit et occupauit. Vtrū au tem delegatus ordinarii poſſet exeq ſententiam ſuam. no. in. c. ſi quis ↄ tra de foro compe. vel hoc poſſint minores iudices. no. in. c. cum ab eccleſiarum ꝺ offi. ordi. cū remiſſi. Et quia ſunt opiniōes: poteſt dici ꝙ delegat⁹ ordinarii ꝛ alii minores

iudices hoc poſſunt per cenſurā ecclesiaſticā que eſt ſimplicis iuriſdictionis ⁊ non per traditionē poſſeſſionis que eſt mixti imperii. Et delegatus principis exequitur ſententiā ſuam infra annū. poſt annum totaliter expirat ſua poteſtas: ita etiam ꝙ excomunicatum per eum infra annū āno elapſo nō abſoluit. ut legitur et no. de. offi. dele. querenti Judices tamen indifferenter exequūt ſententias ſuas per excomunicationē et per miſſionem Ex quibus autē cauſis vel per quas exceptiones īpediri pōt executio ſententie: plene no. in. c. de cetero de re iudi. ⁊ in ſpe. de ſen. exco. §. vlti. Sed quo iure petatur executio: no. in ſpe. e. ti. §. breuiter et dicit ibi guil. ꝙ victor habet duo auxilia per que cōſequitur executionem: ſcilicet officiū iudicis ⁊ actionem iudicati. nō aliter per actionem in factum. ⁊ per hᵒ dicit errare multos aduocatos. Et ſummarie procedit ſine datione libelli ⁊ litis cōteſtatiōe. de quo dicē dum vt ibi. licet autem ſentenᵃ trāſierit in rem iudicatam ⁊ ſic facienda eſt ipſius executio. vt dictū eſt: victus tamen quādoqꝫ releuatur remedio ſupplicatiōis vt in. c. ex litteris de reſti. in īte de quo in ſpe per totum Et tunc ex quo ſic impetratꝰ principaliter ꝓcedit ī cauſa reſtitutionis ordine iuris obſeruato ut de offi. iudi. c. ii. et iſta cauſa finiri debet ⁊ expediri infra quadriennium vt in cle. vnica de reſti. in inte. pōit guil. in ſpe. parte xᵃ de reſti. in īte. Sꝫ quia raro hec in partibus iſtis pertrectantur: igitur illos obmitto.

De abſolutiōe a ſententia excomunicationis.

Et quia vt dictum eſt aliquādo reus non parens ſententie excōicatur. aliquādo per contumaciam qnia citatus nō cōparet vt viſum eſt ſupra in principio ꝓceſſꝰ. Et quia volens parere ⁊ abſolutionem petens debet abſolui. vt in. c. cum contingat de offi dele. ideo vt habeātur forme abſolutionū: ſciendum eſt ꝙ ſi quis eſt excōicatus ꝓ cōtumacia ſi vult parere iuri abſoluendus eſt ſub forma iuris ſi offerat cautionem de parēdo iuri ⁊ ſoluendo expenſas ratione ſue contumacie per aduerſariū factas. de ap. c. qua fronte. de iudici. c. i. ⁊. ii. Et hoc ſi ſententia eſt iuſta. quia ſi eſt iniuſta: debet abſolui ſine difficultate. vt de reſcrip. c. ab excōicato cum concordantiis. Et intelligēdum etiā eſt quādo excomunicatꝰ eſt pro contumacia vel offenſa dubia. nam ſi quis excomunicatus ē pro manifeſta coutumacia vel offēſa notoria: nō abſoluitur niſi ſatiſfactione premiſſa. vt in. c. ex parte de vbo. ſigni. quo ad manifeſtā offenſam. de manifeſta cōtumacia ꝓbatur in. c. venerabilibus. §. ſecus de ſen. ex. li. vi. Et forma abſolutionis ſub forma iuris pōt ēē iſta. N talis iudex tali rectori vel plebano Salm ī dn̄o. Quia talis excōicatꝰ a nobis ꝓ contumacia ad inſtantiā talis paratum ſe offert ſtare iuri coram nobis vnde ipm ab hmōi ſentētia excōicationis abſoluimus ī dei nomine in his ſcriptis. et talem diē in quo predicto actori ſatiſfaciat

et iuri pareat corã nobis ſibi pro ter
mino pẽptorie aſſignamꝰ Quare vo
bis mandamus quatenus eundem
N ſic abſolutũ publice nũcietis vo
lentes autẽ p̄dictum terminũ actori
memorato tẽpeſtiue nũciari vel inti
mari ⁊c̃. Datum ⁊c̃. Vel breuiꝰ ſic
Officialis vel iudex talis tali pleba
no ſalutem in domino ⁊c̃. quia talis
a nobis excomunicatus ꝓ ↄtumaci
a ad inſtanciã talis: paratus eſt die
ſeu feria tali ſtare iuri coram nobis
Unde ipſũ ſub forma iuris abſolui
mꝰ mãdantes vobis q̃tenꝰ eũdem
ſic abſolutum publice nũcietis et p̄
dictũ terminũ volumꝰ actori memo
rato mature intimari. Datum ⁊c̃.
Et iſta forma ordinariis frequẽtatᷣ
in aliquibus locis. Excõicatus per
iudicem ⁊ abſolutus a vinculo ex
comunicationis remittitur ad ſacer
dotem ad reconſiliandum de pecca
to inobediẽtie pro quo fuit excõica
tus. et hmõi reconſiliatiõis formã
ponit guil. in ſpe. de ſen. prola. v̄.
debet autem fieri abſolutio cũ pſal
mo penitentiali ⁊c̃. Poſſet etiã for
ma abſolutionis dilatari ⁊ extendi
narrando proceſſus habitum ⁊ con
tumacie qualitatẽ ⁊ alia ſicut faciũt
quidam ꝺlegati ſub hac forma ſiue
ſimili. N talis decanus vel prepoſi
tꝰ eccleſie iudex delegatus ⁊c̃. Uni
uerſis ⁊ ſingulis prepoſitis ⁊ deca
nis ⁊c̃. ⁊ quibuſcunqꝫ per ciuitates
⁊ dyoceſia tales vel talia vbilibꝫ cõ
ſtitutis qui preſentibus fuerint req
ſiti Salutem in domino ⁊ mãdatis
noſtris ymmo veriꝰ aplicis firmi
ter obedire. Cum in cauſa que inter
N actorem ex vna et P reum ex al
tera parte de ⁊ ſuper tali re vel debi
to vertitur corã nobis Et p̄dictꝰ N
actor predicto P reo libellũ ĩ ſcrip
tis optuliſſet: nos eidẽ reo diẽ talẽ
ad reſpõdendũ eidem vel exceptio
nẽ dilatoriã ſibi forſitã competentẽ
ꝓponendam pro termino perẽpto
rio duximus aſſignandum Sed qa
in huiuſmõi termino idem reus mi
nime comparuit per ſe vel per reſpõ
ſalem. ⁊ exceptiones proponere aut
p̄dicto libello reſpondere contũaci
ter nõ curauit. idcirco idẽ P reꝰ ꝓ
contumacia hmõi monitione p̄uia
fuit ⁊ eſt per nos vinculo excõicati
onis innodatus. Nunc autem reꝰ
ipſe ſe repreſentans coram nobis pe
tiit humiliter ⁊ deuote ab hmõi ex
cõicationis ſententia ſeu vinculo ſe
abſolui: offerens iudicio ſiſti ſeu
de parendo iuri cautionem preſtãs
⁊ dicens ſe paratũ parti aduerſe ſa
tiſfacere congrue de expenſis. Vnꝺ
citato ad hoc aduerſario ⁊ preſente
vl' contumaciter abſente ac recepto
ab ipſo excõicato prius iuramento
ſcꝺm formam iuris de parendo mã
datis eccleſie et cõgrua ſatiſfactiõe
expenſaꝝ: eum ab hmõi excõicatio
nis vinculo abſoluimus. vt ſupra
in forma precedenti. Et cautelam ꝺ
cuſtodienda ⁊ reſeruanda appellati
one dat guil. in ſpe. ti. de ſen. prola.
. §. nunc vero. v̄. abſolutio. ⁊ in. g.
. c. propoſuit ꝺ cle. exco. miniſ. . Et
ſi quis excõicatꝰ pro debito vel ꝓ
re iudicata vel pro crimine. vel pro
offenſa manifeſta et ſatiſfecit tunc
ſimpliciter abſoluitᷣ ſub hac forma
Officialis talis dyoceſis ⁊c̃. Quia
talis excõicatus pro re iudicata vl'

pꝛo tali offenſa manifeſta ad inſtã tiam talis de hmõi re iudicata ſeu offenſa ſatiſfecit idcirco eum abſo lutionem petentẽ abſoluim⁹ in dei nomine in his ſcriptis . mãdantes ꝛc̃. vt ſupꝛa. De abſolutione ad cautelam qualiter ꝛ quando fiat: no. in. c. apl'ice de excep. ꝛ ple. in . c. ſolet de ſenten. exco. li. vi.

Et ſic eſt finis iudicii oꝛdinarii ꝛ tertie partis et per cõſequẽs totius operis.

Sequitur alius tractatus quãdo ſcilicʒ iudex de plano pꝛocedit qui valet ad intelligentiã p̄dictoꝝ.

Jdimus de pꝛoceſſu oꝛ dinario qui regulariter obſeruatur in cauſis. ſed eſt quidam ſpecialis qui obſeruatur quãdo pꝛocedit iudex ſimpliciter ꝛ ſummarie ſine ſtrepitu ꝛ figura iudicii. Et quis oꝛdo tũc ſeruãdus eſt tradit' in cle. ſepe ð v̓. ſigni. quia libellus neceſſario nõ of fertur. eſt tamen danda petitio ſum maria in ſcriptis. vel facienda v̓bo ꝛ in actis redigenda. Jtem pꝛocedi tur ſine litis conteſtatione ꝛ ſine cõ cluſione. que tamen in pꝛoceſſu oꝛ dinario ſunt de ſubſtantia vt dictũ eſt. poteſt etiam ſententiã ferre ſtan do: quod in aliis non poteſt vt eti am ibi viſum eſt. et valet citatio ad ſententiã audiendam etiam nõ per emptoꝛia: que alias ſufficiens non eſſet. Jtem in iſto pꝛoceſſu foꝛtius q̄ꝫ in in alio debet iudex amputare magnã dilatiõem. refrenare iurgia partiũ ꝛ teſtium multitudinem. Et pꝛocedere poteſt tempoꝛe feriato in fauoꝛem hominum introducto. Et ita ſunt plura in pꝛoceſſu iſto ſpeci alia ſcilicet. ix. vel. x. vt no. guil. ð monte lau. in alle. cle. ſepe in glo. Et in pꝛoceſſu hmõi iudex tenetur aliquãdo abſoluere. aliquãdo põt ſi vult. quia ſi pꝛinceps mandat ſic pꝛocedere. vt in conſeruatoꝛib⁹ ſtu dioꝝ facit: tunc ita iudex tenet' pꝛo cedere. valʒ tamẽ pꝛoceſſus ſi oꝛdo iudiciarius partibus non contradi centibus fuerit obſeruat⁹. vt in cle. ſepe ſupꝛa alle. ſed poteſt iudex ſic pꝛocedere ſi velit. ſcilicet in cauſis pꝛiuilegiatis a iure ſuper tali pꝛoceſ ſu. ꝛ iſte ſũt. iiii. cauſe beneficiales. matrimoniales. deciaꝝ. et vſuraꝝ. ꝛ in iſtis relinquitur poteſtati iudi cis ſi velit pꝛocedere ſimpliciter et de plano: vel oꝛdinem iudiciariũ obſeruare. vt in cle. diſpendioſam de iudi. vbi de hoc in glo. nõ licet. et ꝙ poteſt iudex vt dictum eſt in iſtis cauſis obſeruare oꝛdinem vel non: ꝛ ſic libellum exigere ꝛc̃.

Jn beneficiali cauſa ſic foꝛmatur libellus.

Coꝛam vobis honoꝛabili viro domino auditoꝛe vel iudice ꝛc̃. pꝛoponit pꝛocuraratoꝛ ꝓcurato rio nomine diſcreti viri A canonici eccleſie beate marie v̓dunenſ̄ cõque rendo aduerſus B ſe clericũ aſſerẽ tem talis dyoceſis et quemlibet ali um pꝛo eo in iudicio legitime inter uenientem. et dicit ꝙ licet pꝛefatus A vigoꝛe gratie apoſtolice eidem de canonnicatu ſub expectatione p̄ben de de eccleſia ſcẽ marie pꝛedicte in ſpeciali facte: canonicatus ꝛ pꝛeben da per moꝛtem quondam C eiuſdẽ

eccleſie dum vixit canonici prebe n
dati tūc vacās: per certū executorē
ad hoc a ſancta ſede apoſtolica ſpe
cialiter deputatum fuerit et ſūt col
lati. ⁊ ſibi de eiſdem prouiſum . ac
ipſe A ad canonicatum et prebēdā
hmōi per eundem ⁊c. veſtrā ſenten
tiam ⁊c. Per iſtū libellum intenta
tur poſſeſſorium et petitoriū. poſſꝫ
etiam alterum tm̄ intentari vt etiam
dictum eſt in alio proceſſu circa for
mas libelloꝝ. Et eſt iſta cauſa ſup
iure patronatus: et ſic eſt beneficial'
cum de titulo beneficiali non agat'
vnde in eadem procedendum ē or
dine iudiciario obſeruato. ⁊ ſup h°
libello poſſunt ſic formari poſitio
nes ⁊ articuli.

Poſitiones ⁊ articuli ſic formāt'.

In primis pōit et ꝓbare inten
dit ꝙ ī dyoceſi ꝟduneſi ī terra
barrēſi eſt ⁊ fuit a. xxx. uel. xl. ānis
citra vel vltra ⁊ a tēpore et per tem
poris ſpatium de cuius initio homi
num memoria non exiſtit quoddā
oppidum cōiter nuncupatū de hat
homſcaſtro habens diuerſas eccleſi
as collegiatas parrochiales ⁊ alias
palam ⁊ notorie. Item ꝙ in eodem
oppido inter alias eccleſias ibidem
fuit a predicto tempore ⁊ per idem
tempus. ⁊ eſt collegiata eccleſia be
ate ꝟginis marie ſic comuniter nun
cupata ſeu appellata. habens prepo
ſitum decanum ⁊ capitulū ac certas
⁊ diſtinctas prebendas ac iura alia
eccleſie collegiate manifeſta ⁊c.

Item ponit ꝙ ſanctiſſim9 domin9
noſter talis diuina ꝓuiden^a papa
modernus predicto A gratiā facien
do ſpecialem . die tali. menſe tali ca
nonicatum in tali eccleſia predicta
predicto A contulit ⁊ ipſum per de
canum et capitulum recipi manda
uit in canonicum ⁊ fratrem. ſtallūq₃
in choro ⁊ locum in capitulo cū iu
ris canonicalis plenitudine eidem
aſſignari. Item ꝙ prebenda ſiqua
tunc vacaret aut quā in poſteꝝ va
care cōtingeret etiam in eadem quā
predictus A infra vnius mēſis ſpa
tium acceptaret: predict9 dominus
noſter papa eidem A cum ōnib9 iu
ribus ⁊ pertinentiis ſuis vniuerſis o
ferri ⁊ de eis ſibi ꝓuideri . ac ipm
ad eandem et ipſius iuris pertinētia
rum eiuſdem poſſeſſionē vel q̄ſi in
ueſtiri ⁊ indui: inductū tueri ⁊ defen
di voluit ⁊ mādauit. Item ꝙ idem
domin9 noſter papa ad collatiōeꝫ
ꝓuiſionem inueſtiturā et alias gr̄e
predicte debitā ⁊ effectualem execu
tionem faciendā: certum vel certos
executores deputauit . Item ꝙ pre
fatus A gratiam predictam ſibi vt
premittitur factam ratam habens ⁊
gratam : ſuper ea litteras in forma
cōſueta extrahi et ſibi ꝓceſſus per
executorē ꝓcurauit. Itē ꝙ de p̄dic
tis ōnibus ⁊ ſingulis fuit ⁊ ē publi
ca uox ⁊ fama. Item ponit ⁊ proba
re intendit ꝙ dē anno domini M°.
. cccc°. lxi°. de mēſe tali ⁊ ante quō
dam eccleſie fuit canonic9 predicte
beate marie talis loci prebēdatus ⁊
certos canonicatum et p̄bendam in
eadem eccleſia habuit et poſſedit .

Item ꝙ idem A canonicus de āno
⁊ menſe p̄dictis de tali die extra ro
manam curiam concluſit diē extre
mum. ꝙ quia per ipſius obitum ca
nonicatus ⁊ prebēda predicti quos

in prefata eccleſia optinebat vacare
inceperunt vacauerunt et cõiter va
care putabãtur palam ⁊ manifeſte.
Item q̄ A p̄dictus vel tal' ei⁹ ꝓcu
rator p̄dictos canonicatū ⁊ p̄bendā
ſic vacantes tanq̄ gratie predicte vi
gore ſibi ⁊ nulli alteri a iure debitos
die talis mẽſis predicti cū proteſta
tione conſueta acceptauit. Item q̄
per predicte gratie executorem A p̄
fatus canonicatum et prebẽdam ſi
bi conferri ⁊ d̄ eiſdem ſibi prouide
ri. ac ſe in ipſarum iurium ⁊ pertinē
tiis ipſorum poſſeſſionē ſeu quaſi
inueſtiri optinuit die tali. Itē q̄ de
p̄miſſis õnib⁹ ⁊ ſingul' eſt publica
vox et fama. Itē ponit q̄ A predic
t⁹ tẽpore grãe ſibi facte ⁊ collationū
prouiſionū inueſtitur predictaꝝ fu
it ⁊ ē clericus ſeu ſacerdos ⁊c. Item
ponit q̄ A predictus tempore gratie
ſibi facte in comunione fideliū de
legitimo matrimonio procreatus ac
habitus. et ydoneus ad eccleſiaſti
cum beneficium maxime canõicatū
⁊ prebẽdam ſupradictoꝝ ⁊ optinē
dum. Itē q̄ B aduerſarius predict
to A predictis canonicatu ⁊ preben
da poſt predicti quondã C mortē
ſe intruſit ſeu intrudi fecit et procu
rauit. ipſoſq̄ canonicatum et prebē
dam detinuit et occupauit detinet ⁊
occupat. fructus redditus et prouē
tus ex eiſdem proueniẽtes percepit
percipit et ĩburſauit ⁊ imburſat. ac
prefatum A impediuit et ĩpedit. fe
citq̄ et facit per ĩtruſionem occupa
tionem et alia premiſſa ne ſuū debi
tum ſortiri poterit eff̄cm̄ et ſortiat'.
Et predict⁹ A poſſeſſionē canonica
tus et prebende predictaꝝ aſſequi
poterit libere et habere. dat inſup ꝓ
parte ſua libellū ac pro parte ſua ob
lata ac producta et producenda in
hac cauſa inq̄tum facit pro parte
ſua et poſitionibus et articulis de
notariis. ſignis. et ſigillis. ſaluo iu
re addendi minuẽdi corrigendi de
clarandi ⁊c. vt eſt moris. Quando
beneficium eſt de iure patronatus:
tunc ex libello ſeu petitione forman
tur poſitiones iſto mõ.

Poſitiones et articuli in alia for
ma.

Poſitiões et articuli vt ſupra
in aliis formis. in primis põit
et probare intendit. q̄ in oppido ta
li talis dioceſ. a. x. xx. xxx. vel. xl.
annis citra vel vltra et a tẽpore vl'
per tempus cuius contrariū ſeu ini
cium non eſt in hominū memoria.
fuit et eſt certa eccleſia parochialis
comuniter nūcupata ſeu appellata
eccleſia ſancti talis ⁊c. Quodq̄ in ec
cleſia eadē fuerunt et ſunt certe vi
carie perpetue ſecularibus clericis
ſolite gubernari. Item q̄ inter alias
vicarias perpetuas in eadem eccle
ſia exiſtentes eſt et fuit a tempore ⁊
per tempus de quo ſupra eſt certa
vicaria ad altare talis ſancti ⁊c pa
lam et notorium. Item q̄ vicaria
huiuſmodi perpetua per talem laicū
inſtaurata eſt et fūdata ac de bonis
ſuis dotata. et per loci epiſcopū ſeu
dioceſanum confirmata. Itē q̄ ius
patronat⁹ eiuſdem vicarie: eidem
pro inſtauratore et ſuis heredibus
reſeruatū extitit et pertinuit et perti
net ad eoſdem. Item q̄ d̄ premiſſis
omnibus et ſingulis fuit et eſt pub
lica vox et fama. Item q̄ predict⁹

H prefati quondam inſtauratoris filius et legitimus ⁊ naturalis eidē quia patri ſuo in bonis per eum relictis et maxime in iure patronatus predicte vicarie īſolidum heres ſucceſſit ac hereditas paterna cum iure predicto patronatus fuit et eſt ad eum tanq̄ ad verum et proximiorem heredem deuoluta . Item ꝙ idem H filius et heres quōdam D predicte vicarie vicariū ad eādem vicariam tunc certo modo vacantē vobis domino officiali p̄ſentauit . ꝙqꝫ eadem preſentatio admiſſa fuit per vos . et idem quōdam preſentatꝰ ad preſentationem eandem ad predictam vicariā īſtitutus eam tenuit et poſſedit . Item ꝙ predictus H fuit et eſt in iure patronatus memorate vicarie in poſſeſſione vel q̄ſi . Item ꝙ de premiſſis omnibꝰ et ſingulis ⁊c̄ . Item ꝙ de āno tali die menſe tali: bone memorie quōdam D predictus vicarius vt premittitur vicarie predicte nouiſſimꝰ fuit uiam vniuerſe carnis ingreſſus . Itē ꝙ per eiuſdem quōdam D nouiſſimi ſepe dicti vicarii rectoris mortē: ipſa vicaria īcepit vacare vacauitqꝫ et reputata palā et notorie . Item ꝙ predictꝰ H ipſius vicarie patronus et iuriſpatronatus eiuſdē poſſeſſor: prefatum A ad eandem uicariam ſic vacantē die tali menſe tali talis anni ſupradicti: vobis domīo officiali per ſuas litteras certas ipſius ſigillo ſignatas preſentauit . Itē cū tempoꝛ preſentatiōis eiuſdem H preſentatus per eundē executorē inueſtitꝰ exiſtat ſic ꝙ eidē canonicatꝰ et prebenda cū iuribus ſuis et pertinētiis vniuerſis pertinet debeat ad eūdem . tamen prefatus B ſe ad eoſdem canonicatū et prebendam ītruſit de facto et intrudi fecit et procurauit . et intruſionem de ſe factam ratam habendo: predictos canonicatum et prebendā detinuit et occupauit detinet et occupat: fructus redditus . prouentus . iura . et obuentiones ꝓueniētes ex eiſdē pcepit ⁊ īburſauit pcipit ⁊ īburſit . ſeqꝫ prefato A oppoſuit ac oppōit ac eum īpediuit et īpedit fecitqꝫ et facit p ītruſionē . occupationē . et alia ſupradcā quominus ipſe canonicatum et prebendam huiuſmodi ac iuris et pertinentiarum eorum poſſeſſionem aſſequi poſſet et habere in anime ſue periculum: et predicti A p̄iudiciū et detrimentū . Quare agit et petit procurator predictus quo ſupra nomine . q̄tenus vos domine auditor ſeu iudex reuerēde precognito q̄tum ſufficit de premiſſis: pronūcietis ad A ptinuiſſe iura ⁊ pertinētias . ⁊ eos eidem adiudicandos fore et adiudicari debere et adiudicetis . intruſionemqꝫ . detenſionem . occupationem . ⁊ alia predicta premiſſa temeraria et illicita et iniuſta fuiſſe et eſſe . et predictum H occupatorē a predicta occupatione impedientis . et aliis predictis cōpeſcendum et cōpeſcatis . ſibiqꝫ ſuper eis ſilentiū imponendū et imponatis . ac ab eiſdem canōicatum et prebendā ab eorum detentione eum remouēdo et remouatis . p̄dictumqꝫ A in poſſeſſionē ſeu quaſi eorūdem canonicatus ⁊ prebende iurium et pertinentiarū ipſorum inducendum et īductum defendendū

atqꝫ ĩducatis et ꝺffẽdatis: ſibi ĩduci et defendi precipiatis. ipſum B ꝑ dicto A in fructibus perceptis et expenſis legitimis litis nihilominus condemnãdo per veſtram ſententiã diffinitiuã ⁊ eius executionem. hoc petit coniunctim et diuiſim: ad neceſſariam probationẽ ſe ſolum conſtringens. officium veſtrum in premiſſis caſibus omnibus et ſingulis q̃tum ſufficit et opus fuerit humiliter implorandũ. ſaluo iure addendi minuendi ⁊c. iſte libellus procedit quãdo agenti beneficiũ iam eſt collatum ita ꝙ eſt ſuum et iam hab; ius in re. ſi vero nũdum eſt collatũ vel de eo prouiſum ita ꝙ non eſſet ſuum ſed ſibi debitum et conferendũ pronũciari. tunc ab auditore qui ꝓnũciat illud ei debitum poteſt illud ſibi ſine nouo mandato de illo prouidere vt circuit⁹ euitetur. vt i cle. auditor de reſcrip. Et alias etiam debet fieri mutatio libelli ſcd̃m qualitatem facti. et plures libellorũ formas in hac materia ponit guil. i ſpecu. de preben. ſi beneficiũ eſt de iure patronatus: tunc preſentat⁹ ſic formabit libellũ ſuũ vt ſeq̃t.

Quando beneficium eſt de iure patronatus.

Oram vobis ⁊c. Et dicit ꝙ licet predictus A ad eccleſiã vl̃ vicariam talem per mortem quõdã C vltimi rectoris eiuſdem vacantẽ: per D clericum iam laicũ ipſius eccleſie vel vicarie verum patronum et iure patronatus vicarie vel eccleſie eiuſdem in poſſeſſionẽ vel quaſi exiſtentem ac pro tali habitũ ⁊ reputatum vobis domino prepoſito vl̃ archidiacono vel officiali infra tẽpus debitum quadrimeſtre preſentatus exiſtat ad inueſtiendũ: tamen prefatus B preſentationi huiuſmodi facte et inueſtituere faciẽde ſe oppoſuit et opponit temere impediuit friuole: ac fecit et facit minus iuſte quomin⁹ preſentatio predicta per vos admiſſa fuerit ſuũ debitum ſortita effectum atqꝫ ſortiatur. Agit igitur et petit procurator predictus nomĩe quo ſupra per vos precognito q̃tum ſufficit de premiſſis pronũciari decerni et declarari preſentationẽ de prefato A vt prefertur factam fuiſſe et eſſe admittendam. vel admittĩ. ipſumqꝫ A ad eccleſiam vel vicariam predictam inſtituendũ et ĩueſtiendum fore inſtitui et inueſtiri: ac ĩ corporalem et realẽ ipſius eccleſie vel vicarie iuriũ et pertinentiarum eiuſdem poſſeſſorii vel quaſi inducendum et induci. predictoqꝫ B aduerſario ſuper appellatione. impedimentis ac eccleſia ſeu vicaria ꝑdictis perpetuũ ſilentiũ imponendum et imponi. ⁊ ab ipſis appellatione ⁊ impedimentis compeſcendum atqꝫ compeſci: veſtra ſententia diffinitiua et cenſura eccleſiaſtica mediãte. hoc petit coniũctim et diuiſim vna cũ expenſis litis.

Probatio forme.

Sta petitio colligitur ex notatis per inno. in. c. cum bertoldus de re iudi. Et quidam dicunt in libello peto preſentationẽ meam admitti et preſentationem aduerſarii non et nonpatroni: et eum qui nullũ i⁹ habet a preſentatione facta ceſſari. de quo in alle. c. cũ bertold⁹

ſed nō eſt curandū. et ſi aduerſariꝯ
preſentatus a nonpatrono iam eſſet
inſtitutus: tunc ſcdm hoc aliter for
maretur petitio iſto modo. peto talē
a nōpatrono nec iuris patronatus
poſſeſſore preſentatū et male iuſtitu
tum et ab ipſo beneficio amoueri:
et meam preſentationē a vero patro
no factam admitti. ipſum beneficiū
mihi adiudicari: ⁊ me ad illud īſti
tui et inueſtiri ⁊c. vt in. c. cū bertol
dus. ſ. alle. et ſi preſentator forte in
veritate non eſt patronus ſed ſolū
poſſidet ius patronatus cum bona
fide: tūc preſentatus nō dicat in li
bello eū protenꝯ patronū ſꝫ ipm fu
iſſe tempore preſentationis et eſſe in
poſſeſſione vel quaſi iuriſpatrona
tus. et ſufficit. vt in. c. conſultatiōi
bus de iurepatrona. De quo etiam
nota. in. c. ii. de reſti. in inte. cum ſi.
Quomō autem de iurepatronatus
agitur in patronos et qualiter tunc
concipiatur libellus: ponit guil. in
ſpecu. de iurepatrona. et ſic poteſt
formari.

Qualiter agitur in patronꝭ iuriſ
patronatus.

Oram vobis ⁊c proponit con
querendo in iuriſdcōe ꝓcura
tor procuratorio nomine diſcreti vi
ri A laici aduerſus B laicum ⁊c. et
dicit ꝙ ius patronatꝯ talis eccleſie
vel vicarie ad predictū A pertineat
et pertinere debeat de iure. ipſeqꝫ fu
erit tēpore ſpoliationis infraſcripte
in poſſeſſione vel quaſi iuriſpatro
natus eccleſie ſeu vicarie eiuſdeem.
tūc predictꝰ de anno et menſe talis
quemdam B ad eccleſiam ſeu vica
riam predictam tūc certo modo va
cantē vobis preſentauit: ipſumqꝫ A
poſſeſſione vel quaſi iuriſpatrona
tꝰ ſpoliādo. Quare agit et petit pro
curator predictꝯ quatenus vos do
mine iudex cognito ꝗtum ſufficit
de pꝛtmiſſis: pronuncietis decerna
tis et declaretis ius patronatus ec
cleſie vel vicarie predicte ad prefa
tum A pertinuiſſe et pertinere. pſen
tationēqꝫ et ſpoliationem predictas
temerarias: illicitas: et iniuſtas fuiſ
ſe et eſſe. eundem A in preſtinū ſta
tum et poſſeſſionē vel quaſi eiuſdē
iuris rponendū: reſtituēdum: redu
cendum fore: reſtitui reponi reduci
debere. reſtituatis reponatis ⁊ redu
catis per veſtram ſententiā ⁊c. per
iſtum intentatur poſſeſſorium et pe
titorium.

Forma libelli in cauſa matꝛīoniali.

Oram vobis honorabili viro
preposito vel officiali: propo
nit procurator procuratorio nomīe
A aduerſus B puellam et ꝗtumcū
qꝫ aliam peſonam pro ipſa in iudi
cio legitime interuenientem. et dicit ī
iure conquerendo ꝙ licet inter A
et B predictos matrimonium legiti
me ſit contractum per mutuum et ſi
multaneū conſenſum vtriuſqꝫ ver
bis de preſenti ad hoc aptis citra ī
timatum vtroqꝫ dicēte. ego accipio
te in meam: et ego recipio te in meū
nec te dimittam pro meliori vel de
teriori: ſubarratione mutua etiā ſub
ſecuta vel arris datis hincinde et re
ceptis. tamen B predicta matrimo
nium huiuſmodi per carnalem co
pulam conſummarie cū predicta A
tanqꝫ marito ſuo ac adherēdo ei vx
orali affectiōe pertractare recuſat in

periculum anime ſue. quare agit et
petit procurator predictus quo ſu
pra nomine per vos pronũciari de
cerni ⁊ declarari ſententialiter et dif
finitiue matrimonium inter A et B
predictos fuiſſe et eſſe contractum.
dictamq₃ B eidem A in vxorẽ ad
iudicandam. et ad matrimonium d̄
quo agitur et ipſius conſummatio
nẽ faciẽdum. et vt ſibi tanq̄ marito
adhereat et eum tam ĩ lecto q̄ extra
coniugali affectione pertrectet con
demnandum et cõpellendum fore.
adiudicari condemnari et compelli
iuſticia mediãte. hoc petit vna cum
expenſis litis ⁊c̃. Poteſt etiam ma
trimoniũ contrahi per alia verba.
de quo in. c. litteris et in. c. ſi inter
de ſponſa. et ſic formatur libellus ſe
cundũ q̄ habet ſe factum. Si vero
matrimoniũ iam eſſet carnali copu
la conſummatũ et aliq̄diu ipſi con
iuges cohabitant: ſed tandem alter
eoꝝ ab altero ſe diuertit: tũc amiſſꝰ
poteſt agere petitorio vel poſſeſſo
rio. oportet tamen reſtitutionem pe
tentem probare coniugium et copu
lam. quia iſta poſſeſſio non habet̃
ſine iure. vt de reſti. ſpoli. c. ex con
queſtione.

Sic formatur libellus quando al
ter coniugũ poſt carnalẽ copulã ab
altero diuertit.

Coram vobis honorabili dño
archidiacono vel officiali ⁊c̃
proponit procurator nomine procu
ratorio A viri conquerendo in iur̃
aduerſus B mulierem. et dicit q̄ li
cet dudũ B mulier ſupradicta cum
prefato A contraxerit matrimoniũ
et traductione ⁊ carnali copula ſub
ſecutis: ſibi ĩ loco tali per plures an
nos cohabitauit tanq̄ vxor: eum in
õnibus affectione vxorali pertrec
tando. tamen de anno tali. tali die.
menſe tali. ipſa B neſcitur quo ſpũ
ſeducta a prefato A diuertit ſine iu
dicio eccl'ie et eum dimiſit, ꝓpria te
meritate cum poſſeſſione ſeu quaſi
ipſius: ius coniugale ĩ ea deſtituen
do temere ⁊ ſuppeditando in anime
ſue detrimẽtum. Agit igitur et petit
procurator predictus nomine pro
curatorio quo ſupra: quatenus pre
cognito de p̃miſſis q̄tũ ſufficit, ꝓnũ
cietis decernatis et declaretis diſio
nẽ dimiſſionẽ ⁊ ſpoliationẽ predic
tas fuiſſe ⁊ eſſe temerarias. illicitas
et iniuſtas. temere et illicite d̄ facto
preſumptas. et ipſum A ad poſſeſſi
onem ſeu quaſi predicte coniugis
ſue et iuris coniugalis in ea reſtitu
endum et reducendum fore ac redu
catis et reſtituatis. et ipſam B ad
eũdem A quẽ inconſulte dimiſit re
deat et cõiugalia obſequia ſibi pref
tet vt prius compellẽdũ. cogendũ.
⁊ condemnãdũ eſſe: cogatis. com
pellatis. et condemnetis per veſtrã
diffinitiuam ſententiam cenſura ec
cleſiaſtica mediãte et alia remedia
opportuna. hoc petit. Si autem vx
or opponat marito reſtitutionem pe
tenti: exceptionem cõſanguinitatis
in caſu prohibito: an facienda ſit
reſtitutio ? habetur in. c. litteras de
reſtitu. ſpoli. De materia etiam libel
li in. c. ex conqueſtione. e. ti. &. de
hoc. Aliquando agitur inter coniu
ges ad diuorcium. et hoͦ dupliciter
quia quandoq₃ ad ſeparationem q̄
tum ad vinculũ. quandoq₃ quantũ

ad thorum tãtum et mutuam ſerui
tutem. vnde primo cum agitur ad
diſſolutionẽ vinculi ſaltem de fac
to contracti: tunc concipiatur ſic li
bellus.

Quãdo agitur ad diſſolutionem
vinculi ſic formatur libell9.

Coram vobis ⁊c̃ proponit pro
curator nomine procuratorio
A viri aduerſus B mulierem et di
cit q licet A et B predicti ſibiĩnui
cem attinent et ſunt in 3° vel 4° gra
du conſanguinitatis coniũcti. vl' li
cet predicti A et B affines exiſtunt
in primo affinitatis genere et in pri
mo 2° 3° aut 4° gradu: ipſi tamẽ d
facto matrimonium contraxerũt ſi
mul: illud etiam ex carnali copula
conſummãdo. quare agit et petit p
dictus procurator nomine quo ſu
pra per vos cognito q̃tum ſufficit
de premiſſis pronunciari decerni et
declarari inter A et B predictos: ob
ſtante conſanguinitatis vel affinita
tis impedimento: predictum matri
monium non eſſe vl' ſubſiſtere non
poſſe. ipſoſq ſicut de facto cõtrax
erunt de facto diuortiandos vel ſe
parandos: et a cohabitatione ⁊ mu
tuo ſeruitutis vĩculo facti abſoluẽ
dos diuortiari et abſolui. darique p
dicto A licentiam ad vota alia con
uolandi ſentẽtialiter et diffinitiue.
hoc petit veſtrum officium humili
ter implorãdo. et idem de aliis im
pedimentis que habent de iure ma
trimonium impedire mutatis mu
tandis. In 2° videlicet cũ agitur ad
ſeparationẽ thori quod fit propter
adulteriũ: ſic cõcipiatur libell9.

Quando agitur ad ſeparationem
thori propter adulteriũ ſic format'
libellus.

Coram vobis ⁊c̃ proponit pro
curator nomine procuratorio
A mariti conquerendo in iure con
tra B mulierem: eiuſdem A vxorẽ.
et eam accuſando ſeu denunciando
dicit q predicta B vxor: poſt otrac
tum matrimonium inter ipſam et p
dictum A de anno. die tali. mẽſe ta
li. cum C viro ĩ tali loco. in tali ca
mera: in legem coniugii comittẽdo
et thorum violando adulteriũ per
petrauit. ſeu eidem C adheſit publi
ce et adheret cum eodem adulteran
do. quare petit procurator predict9
nomine quo. s̃. quatenus precogni
to q̃tum ſufficit de premiſſis pro
nuncietis. decernatis. et declaretis
predictos A ⁊ B coniuges ad inſtã
tiam et petitionem ipſius A mariti
propter predictum adulterium vx
oris ſeparandum et diuortiandum
fore quo ad thorum et mutuã coha
bitationem ſeu ſeruitutem: atque ſepa
retis per veſtram ſententiã diffiniti
uam. Aliquando additur et dotem
eidem adiudicandam et adiũdice
tis. vt in. c. pleruncque de dona. inter
virum et vxo. Iſto modo agitur de
crimine adulterii ciuiliter. et debet ĩ
libello exprimi tempus ⁊ locus. ſed
inſcriptio non eſt neceſſaria. d quo
et de materia huius libelli habetur ĩ
. c. tue de procurato. et in. c. . i. vt li
te non conteſ. cũ remiſſio. Et quan
do ſic agitur de adulterio quo ad
ſeparationem thori: nõ eſt cauſa ma
trimõialis quia non agit' de federe
matrimonii ſed de crimine adulte
rii. ideo in proceſſu talis cauſe deb3

oꝛdo iudiciarius obſeruari. de hoc
etiam habetur in. d. c. i. vt lite non
conteſta. ſicut in ſimili diximus de
cauſa beneficiali et cauſa ſuper iure
patronatus : ſuper libello in cauſa
matrimoniali. Quādo agit᷑ de cōiū
gendo : poſitiones et articuli ſic foꝛ
mantur.

Poſitiones et articuli ſic foꝛman
tur qñ agit᷑ d̕ diūgendo.

Tem in pꝛimis ponit et pꝛoba
re intendit ꝙ anno domini ⁊c̄
menſe tali. die ⁊c̄. A et B in domo
tali vel tali loco conuenerunt adin
uicem contrahendo. ⁊ ibidem de o
trahendo per eos ſimul matrimoni
um contractus humiliter ⁊c̄. ita ꝙ
tandem per contractus huiuſmodi
ad concoꝛdiam veniētes : matrimo
nium per cōſenſum mutuū ibidem
inſimul contraxerunt. Item ꝙ con
ſenſum taliſmodi matrimonialem
ipſi A ⁊ B verbis d̕ pꝛeſenti aptis
vltrocitroq; intimauerunt expꝛeſſe
vtroq; dicente. Ego te accipio ī me
um : et ego te in meam : et pꝛo melio
ri vl̕ peioꝛi te dimittere nō intēdo.
Item ꝙ in ſignum matrimonii īter
eoſdem A et B cōtracti vt pꝛefer
tur : ipſe A eidem B ſpōſe ſue vnū
anulum aureum : et ipſa B eidē A
ſponſo ſuo vnum circulū argenteū
tradidit. que hincīde ſic data iuris
nomine receperunt. Item ꝙ tempo
re contractus pꝛearticulati A et B
pꝛedcī puberes et alias apti et ydo
nei fuerunt ad matrimonium cōtra
hendum palam et notoꝛie. Item ꝙ
de pꝛemiſſis omnibꝰ et ſingulis fu
it et ē publica vox et fama. Poſ
ſunt etiam per alium modū fieri ar
ticuli iſto modo. In pꝛimis pōit ⁊
pꝛobare intendit ꝙ A et B et C pꝛe
dicti die tali anni currentis vna cū
ceteris aliis perſonis fuerunt ī tali
loco congregati. Item pꝛefatus A
pꝛefate puelle vel mulieri ſupplica
uit vt cum eo matrimoniū contra
heret ſeu ipſum in maritum recipere
vel ducere dignaretur : pꝛomittens
eam habere in vxoꝛem ⁊ nunq; eam
dimittere pꝛo melioꝛi vel deterioꝛi.
Item ꝙ pꝛedicta B in ipſum A cō
ſentiens ſtatim dixit ꝙ cū eo liben
ter vellet contrahere et eum ducere
vel recipere vel habere in maritum.
Itē ꝙ idē A et B eadē matrimoniū
contraxerunt adinuicem vnus alte
rum mutuo conſenſu conſuetis ver
bis expꝛeſſe recipiendo dicēte A ſe
ipſam B recipere et decetero habere
velle in vxoꝛem. et nunq; eam pꝛo
melioꝛi vel peioꝛi dimittere. et ſimi
liter B dicente ipſum A in ſuum re
cipere et habere velle maritum ⁊c̄.
Quando agitur ad diſiungendum
pꝛopter impedimentū : poſitiones ⁊
articuli ſic in libello foꝛmāt᷑.

Poſitiones et articuli quādo agi
tur ad diſiungendum pꝛopter impe
dimentum.

Oſitiones ⁊ articuli ⁊c̄. Et po
no ꝙ vocent᷑ Ticia et Seyus
d̕ quoꝝ matrimonio agitur. In pꝛi
mis ponit et pꝛobare intendit ꝙ in
tali loco. oppido. vel villa erāt olī
et moꝛabātur quondā Martinus ⁊
Berta. fuerūt vir et vxoꝛ et ſe tales
nominauerunt. geſſerunt. habuerūt
et tenuerunt. et ab aliis cōiter tenti.
nomiati. habiti. et reputati fuerūt.
Itē ex pꝛedicto quōdā M deſcēdi

Lotarius qui fuit filius naturalis eiuſdem. quod eſt palam et notori um. Item q̄ idē L predictū Seyum genuit:ipſeq̄ Lotari⁹ pater fuit eiuſdem Seyi. Item q̄ ex alio latere de predicta Berta Ticiam predictā ſuam filiam procurauit. Itē q̄ de premiſſis omnibus et ſingulis rc. Item Seyus et Ticia prenominati ſic exiſtentes in 3° gradu cōſanguinitatis cōiuncti:tempore tali in uicem de facto et q̄tum in eis fuit matrimonium inuicem cōtraxerunt et carnali copula ſubſecuta ſibi tanq̄ coniuges mutuo adheſerūt et adherent de facto.

Libellus in actione iniuriarū qū agitur ad intereſſe.

Coram vobis rc proponit procurator nomīe diſcreti viri Titii conquerendo in iure aduerſus Sempronium. ſeu quēcunq̄ alium pro ipſo in iudicio legitime interuenientē. et dicit q̄ licet Titius prefatus fuerit ab anno diſcretionis ſue homo pacificus. bone fame. ſtatus integri. laudabilis vite. et conuerſationis honeſte. ꝺ legitimo matrimonio genit⁹. et vt talis ac pro tali communiter habitus. nominat⁹. et reputatus. Tamen de anno currenti. die tali. menſe tali. in tali domo. vel vico:predictus Sempronius neſcitur quo ſpiritu ductus: memoratū Titium animo iniuriandi verbis affecit iniurioſe dicendo expreſſe et nominando ipſum Titiū filium meretricis. vel hereticum. vel neq̄ peſſimū. vł ꝺ eo malam cantauit cantionem vel carmē. ſeu famoſum libellum de ipſo ſcripſit: videlicet in tali forma rc. Quam iniuriam ſic eidem Titio per eundem Sempronium illatā:idē Titius reuocauit ad ſe et reuocat ac eam pro ſuo eſtimauit et eſtimat intereſſe ad tot mercas ſeu florenorum vel librarū denariorum:malens de ſuis tantum perdidiſſe ſi haberet comode q̄ iniuriā ſibi irrogatam tolerare. veſtra tamē iudiciali ſalua taxatione. Agit igitur et petit procurator quo ſupra nomine quatenus conſtito de premiſſis pronuncietis decernatis ⁊ declaretis predicta verba a prenominato Sempronio: prefato Titio ſeu contra eum vt ꝓfertur dicta ſeu ꝓlata. preſumpta. fuiſſe ⁊ eſſe temeraria. illicita. et iniurioſa. temere. licite. et iniurioſe preſumpta. in predicti Titii iiuriā attemptata. ipſumq̄ Sempronium propterea eidem Titio ad intereſſe teneri. ac eum ſibi i predictarum merchaꝝ ſeu florenorū aut librarum ſummā ꝓ intereſſe veſtra vt premittitur ſalua taxatione iudiciali condemnādū ⁊ ad ſatiſfactionem compellendū fore et condēnetis et compellatis per veſtram ſententiā diffinitiuā.

Poſitiones et articuli in actione iniuriarum.

In primis ponit et probare intendit q̄ Titius predictus ab annis diſcretionis ſue fuit et eſt hodie homo pacific⁹. bone fame. opinionis illeſe. vite laudabilis. cōuerſationis honeſte. ac talis et pro tali tentus et cōiter reputatus notorie. Item q̄ de anno currēti die tali mēſe iulii: Sempronius predictus malo vt creditur ſpiritu duct⁹ verbis

turpibus ⁊ iniurioſis Titium pre
dictum affecit. ſibiq3 publice dicit
eum meretricis filiũ vel hereticum:
ſeu neq3 peſſimũ nominando expreſ
ſe et appellando temere animo ſibi ĩ
iuriandi. vel talem de eo cantauit
cantionem ſeu tale carmẽ famoſum
vel talem ſcripſit libellũ famoſum.
Item ꝙ Titius predictus paſſus ĩ
iuriã eãdem: ſtatim poſtq3 eam ſibi
illatam intellexit: reuocauit prout
reuocat ad animũ ⁊ ipam eſtimauit
et eſtimat ꝓ ſuo intereſſe ad tot mer
cas vel florenos vel libras denario
rum talis monete pro quibus non
vellet taliſmodi iniuriam ſuſtinere
ſalua veſtra iudiciali taxatiõe. Itẽ
ꝙ predictus Sempronius tempore
illate iniurie ſupradicte fuit capax
doli. ſane mentis. et alias talis qui
poteſt iniuriam irrogare. Item ꝙ ꝺ
premiſſis omnibus ⁊c̃. Et ita habe
mus libellos. articulos. et poſitiões
in cauſis beneficialibus. matrimoni
alibus. ⁊ iniuriarum. Nunc de defẽ
ſionibus reorum in huiuſmodi cau
ſis videamꝰ.

In cauſa beneficiali poteſt ſic exci
pere reꝰ in vi perẽptorie.

In pretenſa beneficiali cauſa
que ĩter A ex vna ⁊ B ex alte
ra parte vertitur coram vobis do
mio iudice ⁊c̃. procurator procura
torio nomine B predicti proponit
et dicit excipiendo ꝙ beneficium ꝺ
quo eſt q̃ſtio inter ipſas partes pre
dicto A minime debere. nec iꝰ aliqꝺ
habet in eo: maxime quia gratia pre
tenſa per eum impetrata fuit et eſt
ſurrepticia per veri taciturnitatem.
vel falſi ſuggeſtionẽ vel expreſſiõe3
obtenta. Tacuit enim impetrando:
ſe beneficium in tali eccleſia obtine
re. de quo nullam in eiuſdem gratie
impetrationem fecit mentionẽ. vel
expreſſit fructus talis beneficii. xx.
mercarum valorẽ annuatim non ex
cedere: cũ tamen valeant. xxx. mer
cas annuatim. vel falſe ſe expreſſit
clericum cũ nondum habuerit pri
mam tonſuram. vel beneficium eſt
poſt impetrationẽ gratie conſecutꝰ:
quod cum beneficio de quo eſt con
trouerſia de iure tenere non poteſt.
per quod gratie huiuſmodi pretẽſe
renunciauit iuris diſpoſitione. Vel
ſimiles poteſt opponer̃ exceptiões.

Exceptio quãdo bñficiũ eſt ꝺ iu
re patronatꝰ.

Rocurator procuratorio nomi
ne B preſentati ponit in vim
peremptorie et dicit excipiendo ꝙ
preſentatio predicti B per vos do
minũ iudicem eſt admittenda de iu
re. et idem B preſentatus ad benefi
cium inſtituendus de quo agitur.
quia ſi nõ conſtet eum eſſe patronũ
et ipſius beneficii ius patronatꝰ ha
bere a q° ipſe B eſt preſentatus: fu
it tamen preſentationis tempore et
eſt idem preſentator in poſſeſſione
vel quaſi ipſiꝰ iuris patronatus bo
na fide. vnde dato ꝙ etiam ex ad
uerſo eſſet probatum preſentationẽ
alterius partis predicti beneficii fo
re patronum. quia tamen ius patro
natus non ipſe ſed preſentator ipſi
us B poſſedit et poſſidet: ipſius
poſſeſſoris preſentatio eſt preferen
da de iure et admittenda. vel dicit
excipiẽdo ꝙ cum B ipſe per patro
nos nũero plures preſentatꝰ exiſtat

q plures patronorum voces habeat preferendus eſt tanq̄ in iure potior et inueſtiendus: cum ipſe a tribus et alter a duobus ſit tantum preſentatus.

Exceptio in actione matrimõiali qñ agitur de diungendo.

D elidendum intentionē talis actoris in cauſa quam ſuper p̄tenſo matrimonio proſequitur aduerſus talem ream i iudicio coram vobis. procuratorio nomine procurator eiuſdem ree proponit excipiendo et dicit: ꝙ ipſius actoris inten° quo ad vinculum matrimoniale nõ eſt legitime probata ſeu i aliquo fũdata. et dato ꝙ de contractu pretenſo ſufficienter conſtaret: quia tamē ipſe actor et rea ſibi attinent et ſunt conſanguinei in 4° gradu. vel ſunt affines in primo genere affinitatis et in 3° vel 4° gradu. vel inter eos eſt cognatio ſpiritualis cũ pater ipſius ree leuauerit actorem de ſacro baptiſmatis fonte. vnde huiuſmõi conſanguinitas vl' affinitas ſeu ſpiritualis cognatio impedimento exiſtente inter eos: matrimonium eſſe non poteſt. quare petit procurator predictus nomine quo ſupra p vos pronũciari matrimoniũ inter ipſas partes legitime contrahi vel ſubſiſtere contractum nõ poſſe. dictamq; ream ab actoris impetitiõe abſoluēdam fore. et eidem actori ſilentium eſſe imponendum. ac abſoluatis et imponatis diffinitiue ꝛc.

Ad matrimonium dirimendum ꝓpter legitimũ impedimentum: ſic excipitur.

Rocurator procuratorio n omine talis rei ponit i modum exceptionis ad perimendũ intentionē talis mulieris ſiue vxoris: matrimonium minus iuſte accuſantis. et dicit ꝙ dato ꝙ ꝯſanguĩitas et affinitas vl' ſpiritualis cognatio impedimentũ pro parte vxoris allegatum ſufficienter et legitime ſit probatũ: matrimoniũ tamen inter eos cõtractum: huiuſmodi preaſſignati impedimenti occaſione non eſt dirimendum: cum ſuper tali impedimento pretenſo per ſedem apoſtolicam dudum ſit diſpēſatũ et ipſum impedimentum ſublatum. nec valet etiam eo obſtante: matrimoniũ inter partes legitime contractũ dirimi. Quare agit et petit procurator predictꝰ prefato nomine quatenꝰ pronuncietis. decernatis. et declaretis prefate mulieri ſuper actione ſeu denũciatione matrimonii: occaſiõe preaſſignati impedimenti ſilentium imponendum fore et imponatis diffinitiue ꝛc. Quando agitur ad ſeparationē thori propter adulterium: excipi poteſt iſtomõ in vi perēptorie.

Ad ſeparationem thori propter adulterium in vim peremptorie ſic ex excipitur.

Roponit procurator nomine procuratorio talis mulieris p talem maritum ſuum de pretēſo adulterio accuſatam ad ſeparationem thori. Et dicit ꝙ ſi adulterium pretenſum ipſius mulieris eſſet ſufficienter probatum: diuortium tamen propter mariti deſideratum et petitum nõ eſt inter ipſos coniuges elidendũ: ex eo quia ipſe maritꝰ eandē

vxorē ſuam tradidit adulterandā
vel ipſa mulier fuit violenter opp̄ſ
ſa. vel ipſe maritus poſt adulteriū
per eam comiſſum: eam ſibi reconci
liauit. vel eam de taliſmodi adulte
rio comiſſo minime accuſare iura
uit. q̄re petit ꝛc̄ vt. ſ̄.

In actione iniuriarū poteſt re9 ſic
excipere.

Xcipiendo pro parte diſcreti
viri A proponit ipſius procu
rator procuratorio nomine corā vo
bis domino iudice. et dicit ꝙ pretē
ſa iniuria quam A actor per B pre
dictum ſibi aſſerit irrogatam: ꝓba
ta non eſt legitime nec ipſius acto
ris intentio fundata per teſtes vel ī
ſtrumenta vel quouiſmodo alia ꝓ
batione. Sed dato minime tamen
conceſſo: ꝙ de huiuſmodi iniuria
ſufficienter conſtaret: tamen lapſu
āni dudum eſt ſublata ſeu tacite vł
expreſſe remiſſa. nā eo die quo ipſa
iniuria illata eſt et pretēditur: poſt
q̄ȝ ipſe B eidem A iniuriam vel cō
uiciū dixit: ipſi A et B ſimul come
derūt. Quare predictus procurator
nomine quo ſupra petit B reum p̄
fatum a memorata petitione abſol
ui. et eidem A ſuper iniuriis preten
ſis et etiam proſecutis perpetuum ſi
lentium imponendum ſeu imponi.
ac ipſi predicto B in expenſis litis
cōdēnandū.

Libell9 qñ appellatᷣ ī iudicio ante
diffinitiuā.

H cāis appellationum libelli
formantur ſcd̄m formas ipſa
rum. vnde quia alia eſt appellatio
iudicialis. alia extraiudicialis. Itē
appellatio aliquādo īterponitur an
te ſententiam. aliquādo ab ipſa ſen
tentia diffinitiua. ſi autem appellā
tur in iudicio ante diffinitiuam: po
teſt in appellationibus libellus ſic
formari. Coram vobis honorabili
viro domino iudice cauſe appellati
onis et partium infraſcriptarum a
ſe. ap. delegato. vł coram vobis do
mino officiali ꝛc̄. curie epiſcopalis
vel archiepiſcopalis ꝛc̄. procurator
nomīe procuratorio diſcreti viri Ti
tii appellantis aduerſus Semproni
um appellatam. et quēcunq; alium
pro eo in iudicio legitime interueni
entem: proponit et dicit. ꝙ licet in
queſtione ſeu cauſa que inter Titi
um ſeu Sempronium predictos de
et ſuper re tali vł debito tali coram
tali iudice ordinario vel delegato ī
iudicio vertebatur. pro parte p̄dic
ti Titii propoſitum fuit excipiēdo
ꝙ pretenſo libello ſibi per predictū
Sempronium oblato nō erat reſpō
dendum. vel poſitioni tali que imp
tinens erat non erat reſpondēdum.
vel licet pro parte ipſius Titii con
tra Sempronium predictum tūc ac
torem fuit oppoſita exceptio excōi
cationis et probata qua obſtāte idē
actor vlterius ſuperꝰ proſecutione
cauſe pretenſe non erat audiendus
ſed ab agendis fuerat repellendus:
idem tamen iudex exceptionem hu
iuſmodi denegauit admittere. vel
eam non eſſe admittendam interlo
quendo pronūciauit perperam et ī
iuſte. vel eam tacite repellendo: in
cauſa eadem ad talem vel talem ac
tum eidem exceptioni ſue contrariū
proceſſit. vnde predictus Titius p
hoc ſe grauatum ſentiens a denega

tione admiſſionis huiuſmodi vel repulſione et non admiſſione p̄dicte exceptionis ſue. vel a predicta p̄uerſa interlocutoria iudicis tanq̄ ini qua et iniuſta ad ſe. ap. vel dominū episcopum vel archiepiſcopum p̄dictum et eius curiam i ſcriptis appellauit infra. x. dies vt. s. Appellatione huiuſmodi interpoſita: apoſtolos tempore congruo petiit et recepit. et huiuſmodi appellationis cauſam per ſanctiſſimū i christo patrem ⁊ dominum noſtrum talem papam modernum obtinuit delegari. et hoc quando eſt delegatus. Quare procurator predictus nomine quo ſupra petit per vos pronunciari. decerni. et declarari predictum iudicē male. perperam. ⁊ iniuſte proceſſiſſe. vel per eum male et inique iterlocutum fuiſſe vel pronunciatum. dictū q̄ titium ab eadem interlocutoria p̄tenſa bene et legitime appellatum fore. ipſamq̄ īterlocutoriam preaſſignatam caſſandam ⁊ reuocandam eſſe: caſſari ⁊ reuocari debere. ſententiamq̄ excomunicationis poſt appellationem eandem predictam per eundem iudicem i dictum Titium de facto latam. ⁊ quicquid poſt appellationem eandem predictam per eundem iudicem vel partem aduerſam in negocio huiuſmodi in ipſiꝰ appellantis preiudicium fuerit attemptatū: reuocari. caſſari. irritum et nullum pronūciari. et predictum Sempronium eidem Titio in expēſis litis condemnari. hoc petit coniunctim et diuiſim. ſaluo iure addēdi minuendi ⁊c̄.

Libellꝰ in cā appellatiōis īterpoſite a diffinitiua.

Coram vobis ⁊c̄. Proponit p̄curator nomine procuratorio Titii appellantis aduerſus Sempronium appellatum ⁊ quemcunq̄ alium in iudicio pro eo legitime interuenientem. ⁊ dicit q̄ nuper i cauſa que inter Titium et Semproniū predictos de et ſuper re tali vel debito tali vel eius occaſione vertebatur in iudicio coram tali iudice preposito ordinario vel officiali eius ⁊c̄. Idem iudex: predicto Titio nō vocato. ō meritis cauſe ſufficienter non cognito. iure ⁊ iuris ordine pretermiſſo: ex arrupto et precipitanti ſententiam ſi ſententie nomen meretur habere: pro Sempronio predicto et contra eundem Titium tulit diffinitiuam. ipſumq̄ Titium eidē Sempronio vltra petita nihilominus in expenſis litis condemnādo. vel eundem Sempronium ab ipſiꝰ Titii impetitione abſoluendo. et eidem Titio ſuper petitis per eum imponendo ſilentium perperam et iniuſte. Et quia pro parte eiuſdem Titii a ſententia pretenſa huiuſmodi tanq̄ iniqua et iniuſta fuit in ſcriptis appellatum: infra. x. dies. vel in continenti poſtq̄ ipſa ſententia nuncupata lata fuit priuſq̄ iudex ipſe proferens ad alia ſe diuerteret viua voce appellauit ad ſe. apoſto. vel predictum dominū episcopum vel archiepiſcopum vl' eius curiā. et apoſtoli tempore congruo petiti et recepti. et huiuſmodi cauſe cognitio ſeu deciſio per ſedem predictā vobis demandata: ſi eſt delegatus. Idcirco procurator predictꝰ nomīe

quo ſupra petit quatenus pronunctietis. declaretis. et decernatis ſententiam predictam fuiſſe et eſſe iniquã et iniuſtã. perperam. inique. et iniuſte latam. ipſamque caſſandam. irritandam. retrectandam. et reuocandã fore: caſſari. ĩfirmari. et retrectari debere. atque caſſetis. irritetis. infirmetis. et reuocetis: predictum Sempronium Titio ſupradicto ad petita condemnando. et ad traditionem. reſtitutionem ſeu ſolutionem compellendum: ac condemnetis et cõpellatis per veſtram diffinitiuã ſententiam. Aliqui petendo ſic concludunt. peto pronunciari. decerni. et declarari ſententiam predictam cum omnibus inde ac ad ea ſecutis nullam fore: caſſam: et irritam ipſo iure. vel de facto prolatam. vel alias ipſam tanquam iniuſtam caſſandã annullandam irritandã et infirmandam fore etc. Et tunc etiam in narratiõe libelli ponitur quomodo ſententia lata: eſt nulla ex tali causa: ſic quod ab ea appellari neceſſe non fuiſſet: tamen ad cautelam tantum: et ne ipſe contra quem lata fuit eam ratificare intenderet. ſed vt ſibi prouideret ſaluo nullitatis beneficio: ipſe ab ea appellauit. de quo in. c. dilecto de appella. et ibi per hoſtiẽ. q ſic tradit formã.

Super primo libello appellatorio poſitiones et articuli ſic formant.

Oſitiones et articulos infraſcriptos: et contenta et deſcripta in eis omnia et ſingula narratiue et diſpoſitiue dat facit et exhibet procurator nomine procuratorio Titii appellantis in cauſa appellationis que inter eundem Titium ex vna et Sempronium appellatum ex parte altera vertitur coram vobis domino iudice etc. Quibus omnibus et ſingulis Sempronium predictũ reſpondere petit ſigillatim. ſufficienter et clare per iuramentum: aſſerẽs ſe negata probaturum: neceſſaria dũtaxat probatione. Vel ſic: poſitiões et articulos infraſcriptos ac contenta et deſcripta in eis omnia et ſingula narratiue et diſpoſitiue dat facit et exhibet procurator nomine procuratorio Titii etc. vt immediate ſupra. In primis ponit et probare intendit quod nuper inter Titium et Sempronium predictos de et ſuper fundo vel agro ſeu domo tali vel ſuper debito tali: tot libras denariorum talis monete coram tali iudice ſuborta ſeu ſuſcitata materia queſtionis etc. Vel ſic et aliter. in primis ponit et probare ĩtendit quod alias Sẽpronius predictus prefatum Titiũ ſuper re tali vel debito vel eius occaſione coram tali iudice in iudicium traxit et in cauſam: petendo in libello pretenſo quem obtulit: eũdẽ Titium ſibi condemnari et compelli ad reſtitutionem rei predicte vel dbiti ſolutionem ſupradicti. Item quod in cauſa huiuſmõi coram predicto iudice fuit pro parte Titii propoſitum excipiendo quod libello pretenſo ſeu preaſſignato ex tali cauſa pro parte ipſius Titii non erat reſpondendum: ac petitum hoc per dictũ iudicem pronunciari. et ipſum Titium a ſui inſtantia iudicii abſolui vel quod petitioni tali ipſius Titii pro eo quia impertinens erat non fuit

reſpondēdum.ꝛc̄ vt in libello. Itē
ꝙ iudex predictꝰ exceptionem hu
iuſmodi admittere denegauit. vel
eam non admittendam per ſententi
am interlocutoriam pretenſam quā
tulit in his ſcriptis pronunciauit.
vel eandem exceptionem tacite re
pellendo in cauſa predicta ad vlte
riora ad actum talem vel talem pre
fate exceptioni contrarium proceſ
ſit perperam et inane. Item ꝙ ipſe
Titiꝰ per hoc ſe grauatum ſentiens
ab huiuſmodi dimiſſione. denegati
one ſeu depulſione et non admiſſi
one predicte exceptionis ſue: vel
a pretmiſſa interlocutoria iudicis pre
dicti tanꝙ̄ iniqua et iniuſta: ad ſe.
ſanctam apoſtoli.⁊ ſanctiſſimum in
chriſto patrem ⁊ dominum dominū
noſtrum papam talem modernum.
vel ad dominum epiſcopum vel ar
chiepiſcopum vel etiam curiam in
ſcriptis et infra.x.dies appellauit.
Item ꝙ ſuper appellatione huiuſ
modi idem Titius appellans apoſ
tolos a predicto iudice inſtanter et
congruo tempore petiit et recepit.
Item ꝙ Titius appellans memora
tus predicte appellationis ſue pro
ſecutioni inſiſtēs: huiuſmodi appel
lationis cauſam infra tempus debi
tum per predictum dominum papā
obtinuit vobis delegari. vl' ſi eſt or
dinarius: dicat infra tempus debi
tum coram vobis introduxit. et ali
as circa proſecutionem huiuſmodi
inſtitit prout iſtat coram vobis ꝛc̄.
Item ꝙ de premiſſis omnibus et
ſingulis ꝛc̄. Et licet ſic poſſent for
mari libellus et articuli in cauſis
appellationum ante diffinitiuam:
tamen aliqui iudices ⁊ preſertim in
curia rhomana non faciunt dari li
bellum et articulos in huiuſmodi
cauſis. de quo et an debeant dari vl'
non: nota. de teſtamē.c.raynaldus
in glo. et ita. et ſuper ea cum remiſ
ſi. Sed in eis procedunt iſtomodo:
ꝙ primo pars abſens citatur ad ꝓ
cedendum et procedi videndum in
cauſa huiuſmodi prout de iure de
beat procedi. et alia iura et munimē
ta. fundari iuriſdictionem iudicis
ac alias facientia ad deuolutionem
cauſe. qbus productis citatur pars.
vel ſi eſt preſens: datur ſibi terminꝰ
ad dicendum et excipiendum con
tra appellationem et alia producta.
Deinde aſſignato termino ipſis
partibus videlicet appellāti ad iuſ
tificandam appellationem ſuam et
impugnandum proceſſum iudicis
prioris: ⁊ econtra ipſi appellato ad
iuſtificandum proceſſum ⁊ appella
tionem impugnādam ꝛc̄. In cauſa
appellationis a diffinitiua ſeruatur
ordo iuris ſicut in pricipali: quia
ibi articulus appellationis non eſt
ſeparatus a negocio principali. et
tunc ſic formantur articuli et poſi
tiones.

Poſitiones et articuli ſic forman
tur in cauſa appellationis vbi arti
culus appellationis nō eſt ſeparatꝰ
a negocio pricipali.

Oſitiones et articulos ꝛc̄. In
primis ponit et probare inten
dit ꝙ pridem de anno tali coram
tali iudice prepoſito. archidiacono
vel officiali ꝛc̄. inter Titiū ex vna
actorem et Sempronium reum pre
dictos de et ſuper domo vel fundo

tali vel debito. et eius occaſiōe par
te ex altera queſtio fuit et cauſa in
iudicio vertebatur. Item ꝙ predic
tus iudex in cauſa huiuſmodi tali
ter qualiter ex arrupto. ⁊ iure atqꝫ
iudiciario ordine pretermiſſo pro
cedens: cauſa non ad plenum exa
minata: ſententiam diffinitiuam ſi
ita nuncupari mereatur taliter pro
predicto Sempronio tulit per quā
ipſum Titium in petitis condemna
uit. vel per quam abſoluit eundem
Sempronium ab impetitione Titii
ſupradicta. Eidem etiam Titio per
petuum ſilentium ſuper petitis per
eum impoſuit perperam et īique. A
qua quidem lata: fuerit pro parte
ipſius Titii infra. x. dies. vel in cō
tinenti priuſq̄ꝫ iudex ipſe ad alios
actus ſe diuertit et eo adhuc ſeden
te ꝓ tribunali viua voce apud ac
ta ad ſedem apoſtolicam vel domi
num epiſcopum vel archiepiſcopū
et ipſius curie appellatum. apoſto
liqꝫ petiti tempore congruo et recep
ti. Item ꝙ predictus Titius apoſ
tolos ⁊c̄. Et ſi poſt ſententiam vel
appellationem per iudicem vel per
aduerſarium in negocio eſt aliquid
attemptatum in preiudicium appel
lantis: de hoc etiam in articulis ⁊c̄.
Et poteſt ſic formari articulus. Itē
ponit ꝙ poſt predictam ſententiam
latam vel appellationem interpoſi
tam iudex memoratus in negocio
huiuſmodi in ipſius appellantis p̄
iudicium proceſſit ad talem vel ta
lem actum vel ī ipſum appellantem
tulit ſententiam excomunicationis
de facto. vel predictus aduerſariꝰ
appellatus ipſum appellantem do
mo vel predicta ipſius poſſeſſione
ſpoliauit ⁊c̄.

Appellatus poteſt ſe ſic defendere
contra appellationē excipiēdo ⁊ ip
ſam impugnādo.

Procurator nomine procurato
rio Sempronii appellati. exci
piendo contra appellationem pre
tenſam Titii appellantis et eandem
appellationem impugnando. ponit
et dicit ꝙ ipſa pretenſa appellatio
nulla eſt et caſſa proeo ꝙ non eſt in
terpoſita infra. x. dies vel interpo
ſita eſt per eum qui mandatum non
habuit appellandi. vel licet ab inter
locutoria vel grauamine vel etiam
diffinitiua ex interuallo ſit appella
tum: non tamen in ſcriptis ſed ver
bo tantum. vel quia licet fuerit in
terpoſita appellatio: apoſtoli tamen
infra tempus congruum petiti non
fuerunt nec recepti. vl' ipſa appella
tio iuſto ceſſante metu impedita: in
fra terminum talem a iudice ſtatu
tum a quo. vel infra annum non
eſt per appellantem proſecuta. vnd'
iuris fictione et diſpoſitione: deſer
ta eſt appellatio. derelicta et dimiſ
ſa. et cauſa ipſa coram priore iudi
ce tractanda et finienda ſiue ſenten
tianda. vel ſententia diffinitiua ex
ecutioni non eſt demandata. vel li
cet ſit appellatum: ipſa tamen appel
latio ex falſa et fruſtratoria cauſa
eſt emiſſa: ac male et inique interpo
ſita. et per priorem iudicem bene
et iuſte proceſſum ex tali cauſa ⁊c̄.
Quare petit procurator predictus
nomine quo ſupra quatenus pro
nuncietis. decernatis. et declaretis:
predictam appellationem pretēſam

ex cauſis premiſſis fuiſſe et eſſe nul
lam. irritam. et ianem. vl' deſertam.
derelictam. et dimiſſam. vel predic
tum Titium male et friuole appel
lantem per iudicem a quo. bene ꝛ le
gitime proceſſum et iuſte pronunci
atum ꝛ interlocutum. ipſaqꝫ aſſer
ta appellatione nō obſtante: predic
tum iudicem priorem: ſua poſſe et
debere iuriſdictione vti et procede
re in principali. vel ſententiam pre
dictam fuiſſe et eſſe executioni de
mandandam. et ipſum appellantē
eidem appellato in expenſis litis ꝯ
demnādum atqꝫ ꝯdēnetis: iuſticia
exigente. ſaluo iure addendi. minu
endi. ut eſt moris ꝛc̄.

Preſens domini Panormitani
practica de modo procedendi in iu
dicio tam ſummarie et de plano qꝫ̄
mere ꝛ cū ſtrepitu iudiciali: ī ōnibꝰ
ferme curiis obſeruari ꝯſueta. extitit
p Johānē de weſtfalia Paderbornē
ſis dyoceſ i floꝛētiſſima vniuerſita
te Louanīēſi rſidētē: nō fluuiali ca
lamo ſed arte quadā caracteriſandi
moderniſſima pexacte dei ſubſidio
conſummata. Anno incarnationis
dominice. M. cccc. lxxv. menſis
mai die. xxviii. .:. .:.

1475.

1885785

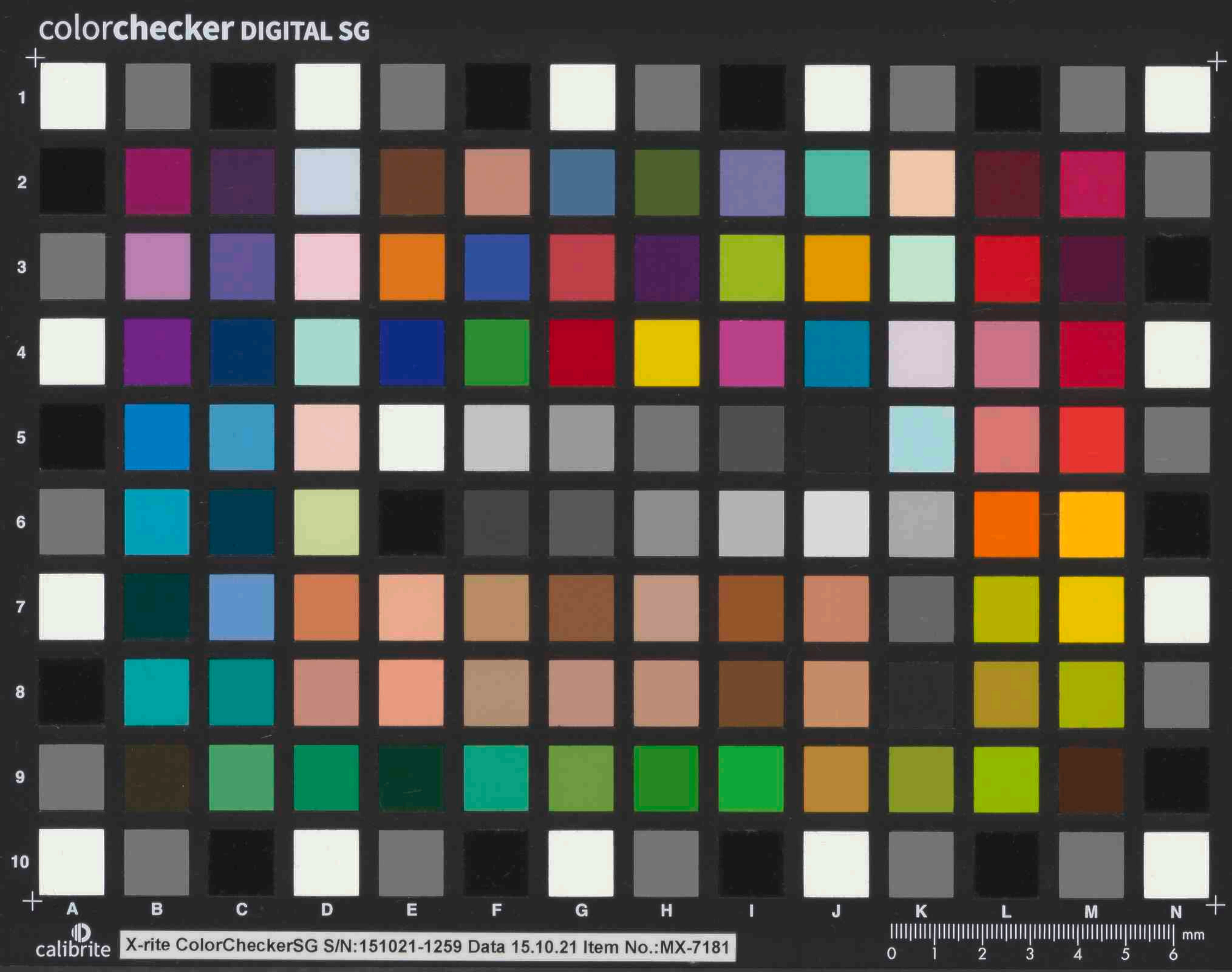
colorchecker DIGITAL SG
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
calibrite
X-rite ColorCheckerSG S/N:151021-1259 Data 15.10.21 Item No.:MX-7181
mm
0
1
2
3
4
5
6